Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अनुष्ठान
प्रकारा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ अथाऽनुष्ठानप्रकाशः (महानिबन्धः)

पुनर्मुद्रणादि सर्वाधिकार "श्रीवेङ्कटेश्वर" यंत्रालयाध्यक्षने

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ ऋद्धिसिद्धिश्वराय नमः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशप्रस्तावना ।

सुविदितमेवैतद्धार्मिककर्मठमहाशयानां, यत्किल परमकारुणिकाशिरोरत्नं श्रीपरमात्मा सकलजीवानामुद्दिधीर्षया ब्रह्मणो मुखतः पुरुषार्थचतुष्टयसाधनोपयोगिकर्मानुष्ठानोद्बोधकाँश्चतुरो वेदानाविर्भावयामासेति । ते च कर्मकाण्डोपासनाकाण्डज्ञानकाण्डात्मकाः । उपासनायाश्च ये यद्देवनिष्ठा भवन्ति तेषां प्रेमदार्ढ्याय तद्देवताप्रतिमावश्यकत्वम्, प्रतिमायाश्च यथाशास्त्रप्रतिष्ठामन्तरा न भक्तमनोरथसाधनशक्तिसम्पन्नत्वमिति तदावश्यकत्वात्तद्बोधकग्रन्थस्याप्यावश्यकत्वम् । तत्र कलिमहिम्ना यवनराज्यसमये भारतवर्षीया बहवो धर्मग्रन्था विनष्टाः, ये चोपलभ्यन्ते तेऽपि प्रायो दाक्षिणात्यानां मैथिलानां चेति किमु नैतद्विविधानवद्यविद्यगौडानां हास्यास्पदमिति विचार्य मया "चतुर्थीलालभास्कर" नामा द्वादशग्रन्थरूपप्रकाशात्मको महानिबन्धो निबद्धः । तत्र शांतिप्रकाश–जलाशयोत्सर्गप्रकाश–गौडीयश्राद्धप्रकाशा–ऽनुष्ठानप्रकाश–मुहूर्त्तप्रकाश–संस्कारप्रकाशोद्यापनप्रकाशा मुद्रिताः सन्ति, (अन्येऽपि मन्निर्मिताः शूद्रश्राद्धपद्धति–शूद्रविवाहपद्धति–शूद्रवास्तुपद्धति–तुलसीविवाहपद्धति–नित्यकर्मप्रयोगमाला–वेदोक्तचतुर्थीलालविवाहपद्धति–सटीकपार्वणश्राद्धा–ऽन्त्येष्टिकर्मपद्धति-कर्मकाण्डसमुच्चयादयो ग्रन्था मुद्रिताः सन्ति) तन्महानिबन्धान्तर्गतोऽयं यथार्थनामा सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशग्रन्थोऽधुना मुम्बय्यां क्षेमराज–श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिने श्रीवेङ्कटेश्वर (स्टीम्) मुद्रणालयाध्यक्षाय मुद्रणाय प्रदत्तः । तेन च सुव्यवस्थया सीसकोत्तमाक्षरैः पुष्टमसृणपत्रेषु मुद्रयित्वा प्रकाशितः । तमिमं ग्रन्थं झटिति संगृह्यैतदुपयोगकरणेन सफलयन्तु मे परिश्रमम्परमोदारा विद्वांस इति भृशमभ्यर्थयते–

विद्वज्जनकृपाकांक्षी–

गौडपण्डित–श्रीचतुर्थीलालशर्मा कर्मठः,

रत्नगढ़निवासी.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ ४३ रेखात्मकं सर्वतोभद्रसहितं हरिहरात्मकं द्वादशलिंगतोभद्रमंडलम्

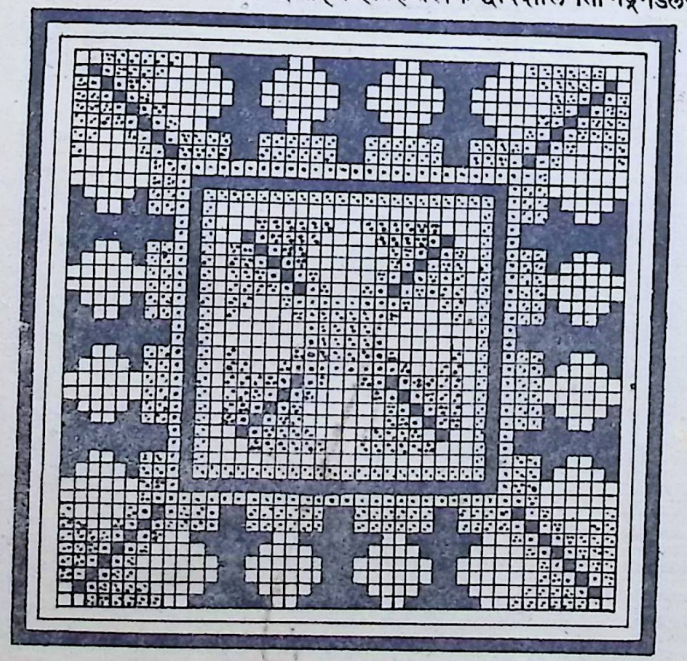

१८

अष्टादशरेखात्मकं चतुर्लिंगतोभद्रमंडलम्

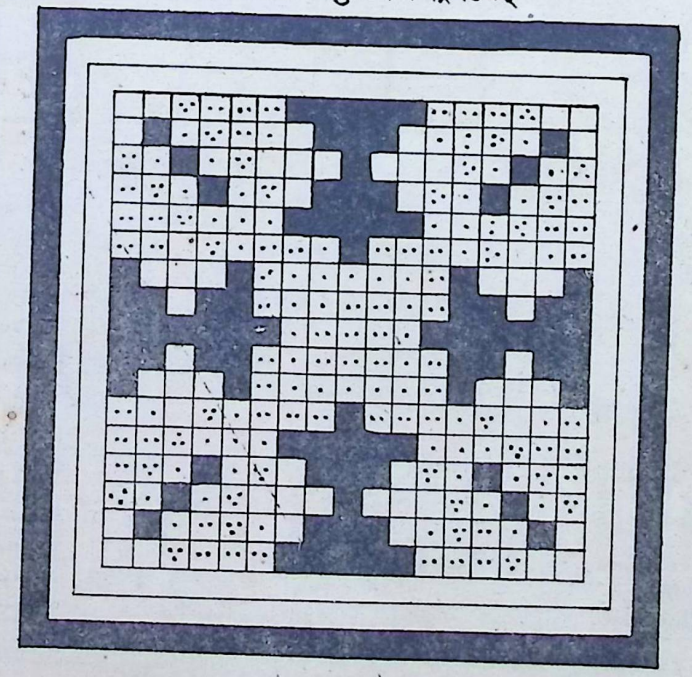

अथाग्रे स्पष्ट लिखित मंडलानां कोष्ठकमध्ये पंचरंगानां पूरणार्थं बिंदुचिन्हानि संतितेषां सूचना॰

- □ एतादृशेषु श्वेत कोष्ठकेषु श्वेतवर्णं श्वेतधान्यं वा पूरयेत्॰
- ⊡ बिंदैक युक्तेषु कोष्ठकेषु पीतवर्णं पीतधान्यं वापूरयेत्॰
- ⊡ यत्र बिंदुद्वयं तत्र रक्तवर्णं रक्तधान्यं वा पूरयेत्॰
- ⊡ यत्र बिंदुत्रयं तत्कोष्ठकेषु हरितवर्णं हरित धान्यं वा पूरयेत्॰
- ■ कृष्णवर्णयुक्त कोष्ठकेषु कृष्णवर्णं कृष्णा धान्यं वा पूरयेत्॰

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

(अयं एक कुंडी पक्षे कुंडादि निर्माण प्रकारः)

नवग्रह पीठं विस्तारं ३४ अंगुलं उच्चं १२

समघृतधारा ७

षोडशमातृका पीठं २४ अंगुलं विस्तारं उच्चं १२

चतुरस्रकुंडं १

सर्वतो भद्रवेदी

आचार्यासनम्

योगिनी क्षेत्रपालपीठं हस्त मात्रं

यजमानस्यासनम्

वास्तुपीठं हस्तमात्रं द्वादशांगुलं १२

कमलाग्र पंडित चतुर्थीलाल माध्यंदिनीय कृतनिर्माण विदम्

८

पू.

(अयं पंचकुंडीपक्षे कुंडादि निर्माण प्रकारः)

ग्रहपीठं

आचार्यकुंडं ५ चतुरस्रं

ऋग्वेदिनां कुंडं १ चतुरस्र

मातृकापीठं

अथर्ववेदिनां कुंडं ४

सर्वतोभद्रमंडलं मध्यवेदी

यजुर्वेदिनां कुंडं २ अर्द्धचंद्राभकुंडं

योगिनी क्षेत्रपालपीठं

सामगानां कुंडं ३ वर्तुलं

वास्तुपीठं चतुःषष्टिकोष्ठात्मकम्

प.

८

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चतुःषष्टिकोष्ठात्मकं संदेवं वास्तुमण्डलम्.

पूर्वे

शिखि-नेः१	पर्ज्जन्या यनमः	ॐ जयंता-य	ॐ कुलि शाय	ॐ सू-र्याय	ॐ सत्या य	ॐ मृशा यन०	आका शा८
ॐ अग्नि ३१	२	नमः ३	युधाय नमः४	नमः ५	नमः ६	मः७	ॐ पूष्णो नमः १०
ॐ सर्प्पा	यनमः ३०	आपव ३४ आप ३३	ॐ अर्य	म्णे ३५	सावि ३६ त्रा ३७ सवित्रे	ॐ वित-नमः	थाय ११
ॐ सो	माय·२९	ॐ पृ-	ॐ ब्रह्म	णेनमः	ॐ विव-	ॐ गृह	क्षताय ·१२
ॐ भल्ला	टाय२८	थ्वीधरा य४४		४५	स्वते ३८	ॐ यमा	यनमः १३
ॐ मुख्या	यनमः२७	रुद्राय ४३	४२ राजय क्ष्मणे	ॐ मित्राय	नमः ४१	३९ विबुधा धि नयताय ४०	ॐ गंध-	र्वाय १४
ॐ अह २६	येनमः ॐ	ॐ अ	ॐ वरु	ॐ पुष्प दंता	ॐ सुग्रीवा	ॐ भृं य	गराजा नमः १५
ॐ रोगा य २५ ॐ पणाय २४	शेषायन मः२३	रूरायन मः२२	एंगायन मः२१	यनमः२०	यनमः१९	दौवारिका य·१८	मृगाय १६ पुष्पदंतेभ्यो १७

ई. — ऐ. — ॐ — वा. — प. — नै. — दः — अग्नि

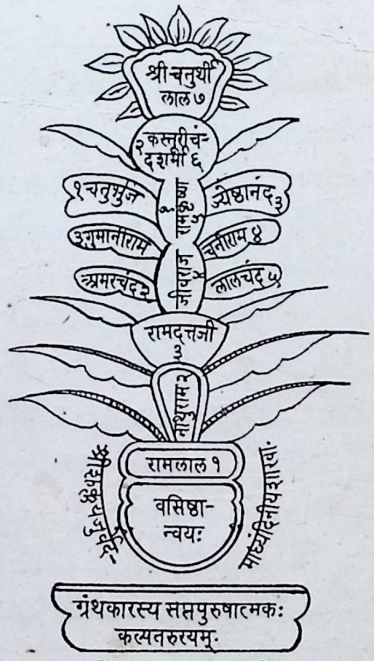

(एक हस्तादि मानविधायकं कुंडप्रदीपकोक्तं यंत्रम्.)

हस्त	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
अङ्गुलानि	२४	३३	४१	४८	५३	५८	६३	६८	७२	७४
यवाः	०	७	४	०	५	६	०	७	०	७
यूका	०	५	५	०	३	२॥	०	०	०	३

तथैव कुंडरत्नाकरोक्तं यंत्रम्.

हस्त	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
अङ्गुलानि	२४	३४	४१	४८	५४	५९	६३	६८	७२	७५
यवाः	०	१	७	०	१	४	१	२	०	२
यूका	०	७	१	०	३	५	२	७	०	७

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्रति.
॥२॥

॥ ॐ श्रीगणेशायनमः॥ ॥ माध्यंदिनीयशाखायाविज्ञप्तिः॥ ॥ शाखावर्णनं महीधरभाष्ये॥ तत्रादौब्रह्मपरंपरयाप्राप्तंवेदंवेदव्यासोमंदमतीन्मनुष्यान्विचिंत्यतत्कृपया चतुर्धाकृत्यऋग्यजुः सामाथर्वाख्यांश्चतुरोवेदान् पैलवैशम्पायनजैमिनिसुमंतुभ्यः क्रमादुपदिदेश ॥ तेचस्वशिष्येभ्यः। एवंपरंपरयासहस्रशाखोवेदोजातः। तत्रव्यास शिष्योवैशम्पायनोयाज्ञवल्क्यादिभ्यः स्वशिष्येभ्योयजुर्वेदमध्यापयत्। तत्रदैवात्केनापिहेतुनाक्रुद्धो वैशम्पायनोयाज्ञवल्क्यंप्रत्युवाच "मदधीतंत्यजेति" सयोगसा- मर्थ्यान्मूर्त्तांविद्यांविधायोद्वमयामास वांतानियजूंषिगृह्णीतेतिगुरूक्ताअन्येवैशम्पायनशिष्यास्तित्तिरयोभूत्वायजूंष्यभक्षयन्. तानियजूंषिबुद्धिमालिन्यात्कृष्णानि जातानिततोदुःखितो याज्ञवल्क्यः सूर्यमाराध्या ऽन्यानिशुक्लानियजूंषिप्राप्तवान्। तानिचजाबालगौधेयकाण्वमध्यंदिनादिभ्यः पंचदशशिष्येभ्यः पाठितवान् तत्रम- ध्यंदिनेनमहर्षिणालब्धोयजुर्वेदशाखाविशेषोमाध्यंदिनः यद्यपियाज्ञवल्क्येनबहुभ्यः शिष्येभ्यउपदिष्टस्तथापीश्वरकृपयामध्यंदिनसंबंधितयालोकैः प्रख्यायतेतंमा- ध्यंदिनंवेदंयेऽधीयतेविंदंतिवाशिष्यपरम्परयावर्त्तमानास्तेपिमाध्यंदिनाउच्यंतेइति। वायुपुराणेऽपि "शक्रसोमाग्निरुद्राश्च विश्वेदेवास्त्रिलोचनः। विधाताशङ्खपाणिश्च तथासप्तर्षयोऽमलाः॥१॥ मृकंडकपिलौव्यासो याज्ञवल्क्यः पराशरः। वाल्मीकिर्नारदोगर्गस्त्वइत्येतेवाजशाखिनः"॥२॥ ग्रंथांतरे। "कलौमाध्यंदिनीशाखाकलौदेवोमहेश्वरः" इ- ति। याज्ञवल्क्यस्यत्रेतायांवाजसनेयनाम्नाजनिर्बभूव तस्ययाज्ञवल्क्यपुत्रस्यप्रवर्तकत्वात् साशाखावाजसनेयीपठिताएवंच तच्छाखाध्येतारः शुक्लयजुर्वेदीय माध्यंदिनवाजसनेयिनोजाताः। तच्छाखानुयायिना गौडवंशोद्भवपंडितेनद्वादशमहानिबंधकर्तृणाशिवभक्तेनमयाश्रीचतुर्थीलालकर्मठेना ऽयंग्रंथः (प्रतिष्ठाप्रकाशा ख्यः) प्रणीतः। अनेनशुक्लयाजुषः कर्मठाःसुप्रसन्नाभवंतुतराम्॥ ॥ अत्रचमदनरत्नं प्राचीन प्रतिष्ठापद्धतिः प्राचीनवास्तुप्रयोगः हेमाद्रिः महार्णवःमत्स्यपुरा- णंरूपनारायणीय पूर्तकमलाकरः मठतत्त्वंशारदातिलकः प्रतिष्ठामयूखः शांतिसारःकुंडार्चनविधिः हरिहरभाष्यंधर्मसिंधुः सुबोधिनीपद्धतिरित्यादिनिबंधेभ्यः सारभूतानि वचांसिप्रगृह्य प्रयोगविधिनास्पष्टीकृतः। अत्रयत्किंचिद्दृष्टिदोषेणवालिपितः स्खलितंपदंतद्विबुधैः क्षंतव्यम्॥ ॥ इत्यलम्॥ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ षोडश मातृणां यंत्र मिदम् ॥

ॐ गौर्य्यैनमः १	ॐ पद्मायैनमः २	ॐ शच्यैनमः ३	ॐ मेधायैनमः ४
ॐ सावित्र्यैनमः ५	ॐ विजयायैनमः ६	ॐ जयायैनमः ७	ॐ देवसेनायैनमः ८
ॐ स्वधायैनमः ९	ॐ स्वाहायैनमः १०	ॐ मातृभ्योनमः ११	ॐ लोकमातृभ्योनमः १२
ॐ हृष्ट्यैनमः १३	ॐ पुष्ट्यैनमः १४	ॐ तुष्ट्यैनमः १५	ॐ आत्मकुलदेवतायैनमः १६

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इदंस्कंदपुराणाद्युक्तमधिदेवप्रत्यधिदेवसहितं नवग्रहमंडलम्.

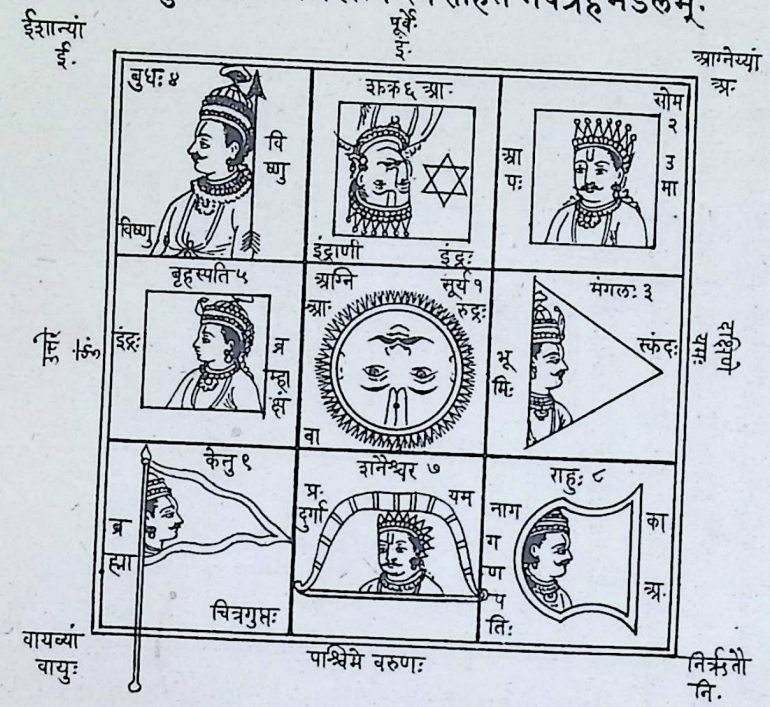

(तडागादौ षोडशारचक्राख्यं वारुण मंडलमिदम्.)

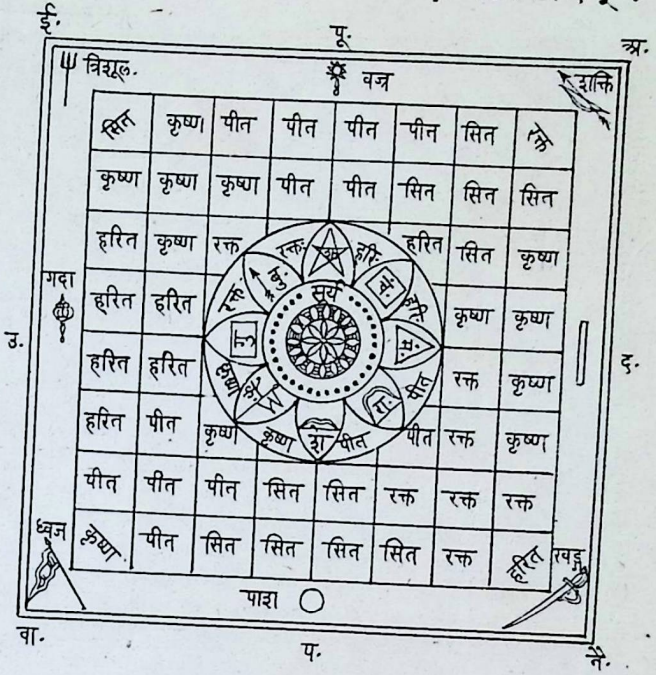

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कात्यायनाद्युक्तमधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितंनवग्रहमंडलमिदम्

अथ ग्रहस्थापनप्रकारः- (मदनरत्ने.)

शुक्रार्कौभाडःभुरौस्थाप्यौगुरुसौम्यावुदङ्मुखौ ।। प्रत्यङ्मुखौ सौमशनी-
रोषायाम्यमुखाः स्मृताः ।।१।। शिवः शिवागुहोविष्णुर्ब्रह्मेंद्रयमकालकाः ।। चित्रगु-
सोथभान्वोर्दक्षिणेचाधिदेवताः ।।२।। अग्निरापोधराविष्णुः शक्रेंद्राणीपितामहाः ।।
पन्नगाःकःक्रमाद्ग्रेग्रहप्रत्यधिदेवताः ।।३।। गणेशश्चांबिकाचायुराकाशश्चाथि-
नीतथा ।। ग्रहाणामुत्तरेपंच लोकपालाःप्रकीर्तिताः ।।४।। इतिग्रहस्थापनप्रकारः ।

।। क्षेत्रपालमंडलम् ।।

भेदाएकोनपंचाशत् क्षेत्रपालस्यकीर्तिताः । मातृकाबीजभेदेन संभि-
न्नानामभेदतः १ ।। पूर्व मुद्रित पुस्तकेषु इमानि नामानि अशुद्धा-
निमुद्रितानि अतोविद्वद्भिः स्वस्व पुस्तकेषु शोधनीयानि.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ योगिनीयंत्रमिदं शांतिसारशांतिकमलाकरानुसारेण लिखितम्॥ अस्योद्धारोपि तत्रैवद्रष्टव्यः॥

(पूर्व)

ई. आ.

कपालि ६४ / ६३ विषलंघिनी	अधोमुखी ५६ / ५५ मुंडाग्रधारिणी	केशिनी ४७ / ४८ मर्दिनी	३९ मंत्रयोगिनी ४० / रक्ता ⊤ ⊥	मुंडधारिणी ३२ / भैरवी ३१	कलहप्रिया २४ / २३ राक्षसी	हुंकारी १६ / १५ ऊर्ध्वकेशिनी	सिद्धयोगिनी ८ / ७ गणेश्वरी
विकटा ६१ / ६२ घोरी	कालाक्षी ५३ / ५४ जया ⋇	यमदूती ४६ / ४५ करालिनी	लंबोष्ठी ३७ / ३८ मालिनी	चंडी ३० / २९ वाराही	वीरभद्रा २२ / २१ धूम्रांगी	निशाचरी १४ / १३ रौद्र ⋇ वेताली	दिव्ययोगिनी ६ / ५ महायोगिनी
प्रेतभक्षिणी ६० / ५९ धूर्जटी	विडाली ५२ / ५१ कार्मुकी	ओटकी ४४ / ४३ महामारी	प्रेतवाहिनी ३६ / ३५ खड्गांगी	भयंकरी २७ / २८ चंडमारी	नरभोजनिका २० / १९ फट्कारी	काली १२ / ११ कालरात्री	जयंती ४ / ३ अपराजिता
व्याघ्री ५८ / ५७ कांक्षिणी	रामजंघा ५० / ४९ प्रवाहिनी ⋔	कंकाली ४२ / ४१ भुवनेश्वरी	ऊर्ध्वाक्षी ३४ / ३३ दुर्मुखी	घोररक्ताक्षी २६ / २५ विश्वरूपिणी	विरूपाक्षी १८ / १७ शुष्कांगी	प्रेताक्षी १० / ९ + डाकिनी	१ / २ जया विजया

उ. द.

वा. प. नै.

+ प्रीताक्षी इत्यपि पाठः ⋇ टंकाक्षी इत्यपि पाठः ⊤ मत्तयोगिनी इत्यपि पाठः ⊥ कालीइत्यपिपाठः
⋔ रोमगंगाइत्यपिपाठः ⋇ लाक्षी इत्यपि पाठो दृश्यते.

पूर्व.

॥ इदं योगिनीयंत्रं कात्यायनीयानां प्राचीन पद्धत्यनुसारेण लिख्यते ॥

ई. आ.

ॐ दिव्ययोगिन्यै नमः १	ॐ महायोगिन्यैनमः २	ॐ सिद्धियोगिन्यै नमः ३	ॐ गणेश्वर्यैनमः ४	ॐ प्रेताक्ष्यैनमः ५	ॐ डाकिन्यैनमः ६	ॐ कार्ल्यै नमः ७	ॐ कालरात्र्यैनमः ८
ॐ निशाचर्यैनमः ९	ॐ हुंकार्यैनमः १०	ॐ सिद्धिवेतालयै नमः ११	ॐ ह्रींकार्यैनमः १२	ॐ भूतडामर्यैनमः १३	ॐ ऊर्ध्वकेश्यैनमः १४	ॐ विरूपाक्ष्यैनमः १५	ॐ शुष्कांग्यैनमः १६
ॐ नरभोजिन्यैनमः १७	ॐ फट्कार्यैनमः १८	ॐ वीरभद्रायैनमः १९	ॐ धूम्राक्ष्यैनमः २०	ॐ कालप्रियायैनमः २१	ॐ राक्षस्यै नमः २२	ॐ घोरराक्षस्यैनमः २३	ॐ विश्वरूपिण्यैनमः २४
ॐ भयंकर्यैनमः २५	ॐ विडालाक्ष्यैनमः २६	ॐ कौमार्यैनमः २७	ॐ चंडयै नमः २८	ॐ वाराह्यै नमः २९	ॐ मुंडधारिण्यैनमः ३०	ॐ भैरव्यै नमः ३१	ॐ चक्रिण्यैनमः ३२
ॐ क्रोधायैनमः ३३	ॐ दुर्मुख्यैनमः ३४	ॐ प्रेतवाहिन्यैनमः ३५	ॐ कुरंग्यै नमः ३६	ॐ प्रलंबोष्ठयैनमः ३७	ॐ मालिन्यैनमः ३८	ॐ मंत्रयोगिन्यैनमः ३९	ॐ कालाग्न्यैनमः ४०
ॐ मोहिन्यैनमः ४१	ॐ चक्रायैनमः ४२	ॐ कुंडलिन्यैनमः ४३	ॐ बालक्यैनमः ४४	ॐ कौमार्यैनमः ४५	ॐ यमदूत्यैनमः ४६	ॐ करालिन्यैनमः ४७	ॐ कौशिक्यैनमः ४८
ॐ वाक्षिण्यैनमः ४९	ॐ भक्षिण्यैनमः ५०	ॐ कुमारिकायैनमः ५१	ॐ यंत्रवाहिन्यैनमः ५२	ॐ विशालाक्ष्यैनमः ५३	ॐ कामुक्यैनमः ५४	ॐ व्याघ्र्यै नमः ५५	ॐ राक्षस्यैनमः ५६
ॐ प्रेतभक्षिण्यैनमः ५७	ॐ धूर्जटयै नमः ५८	ॐ विकटायैनमः ५९	ॐ घोरायै नमः ६०	ॐ कपालिन्यैनमः ६१	ॐ विमलायैनमः ६२	ॐ मालायैनमः ६३	ॐ सर्वसिद्धायैनमः ६४

उ. द.

वा. प. नै.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

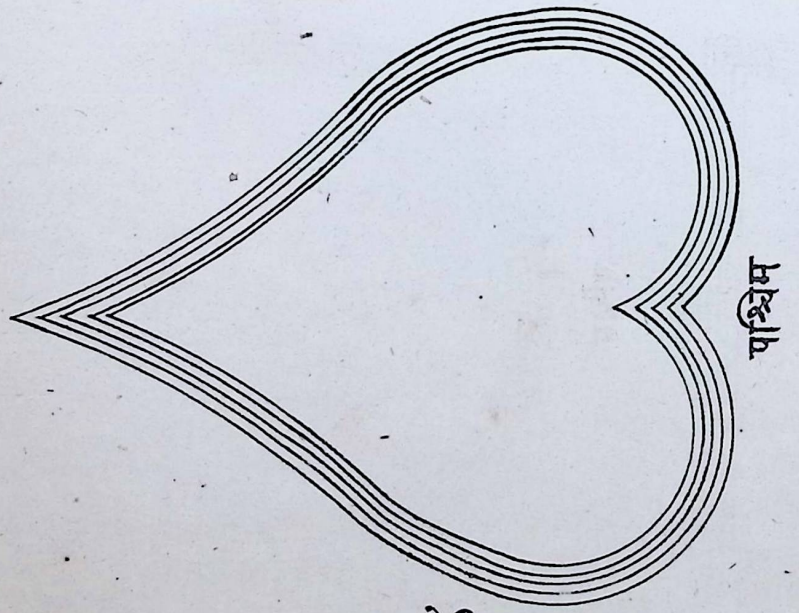

योनिकुण्डम्.

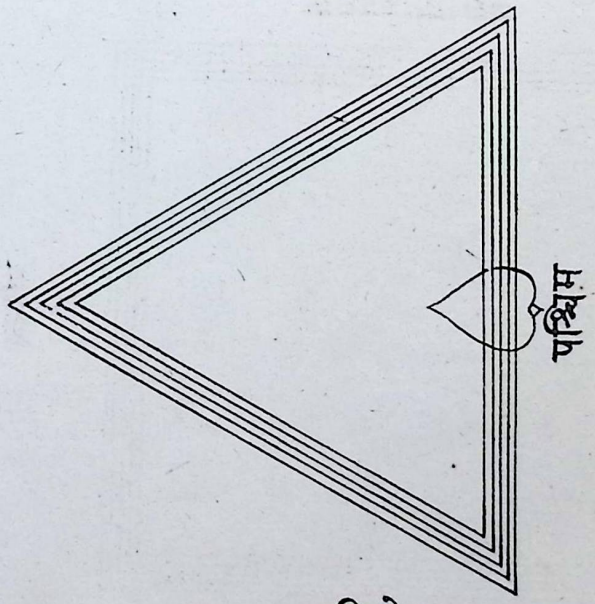

त्रिकोणम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

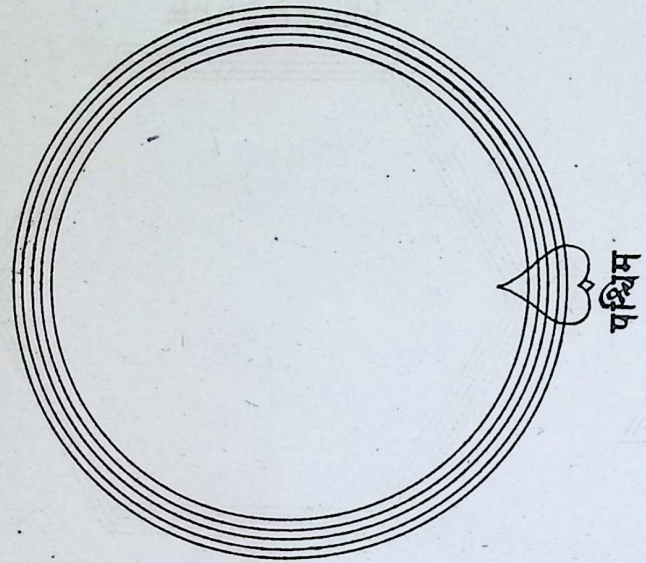

वृत्तकुण्डम्

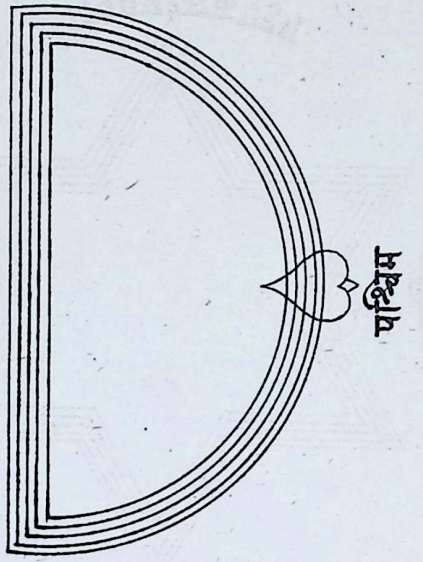

अर्धचन्द्र

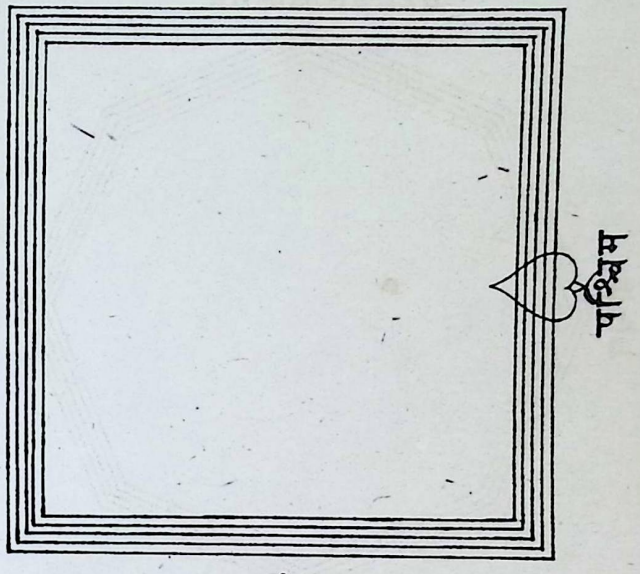

चतुष्कोणास्रम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

समषडस्रकुण्डम्

विषमषडस्रकुण्डम्

समत्र्यष्टास्रकुण्डम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

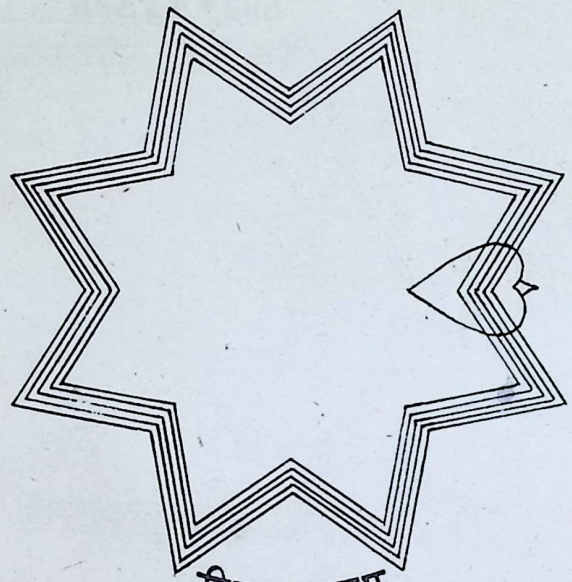

विषमअष्टास्रम्

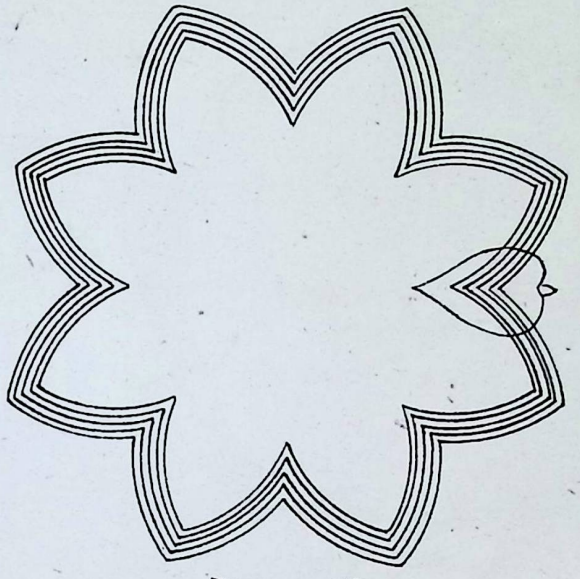

पद्मकुण्डम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ सर्वतोभद्रमण्डलं सरजस्कमिदम् ॥

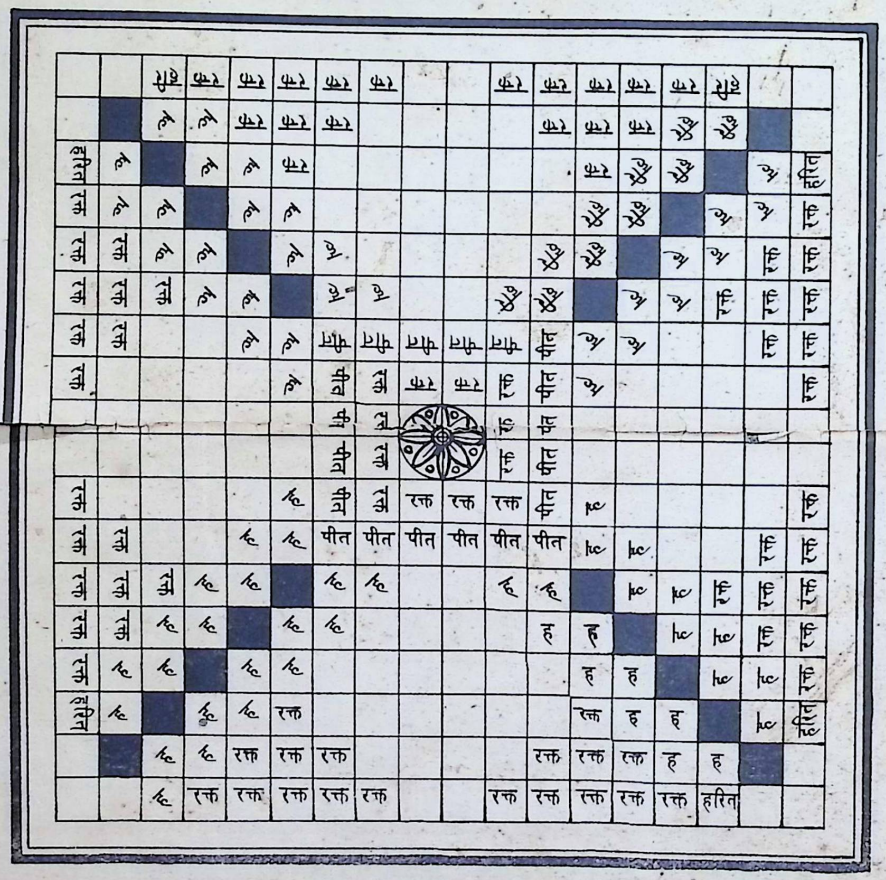

॥ विश्वकर्मप्रकाशोक्तं सरजस्कं वास्तुमण्डलम् ॥

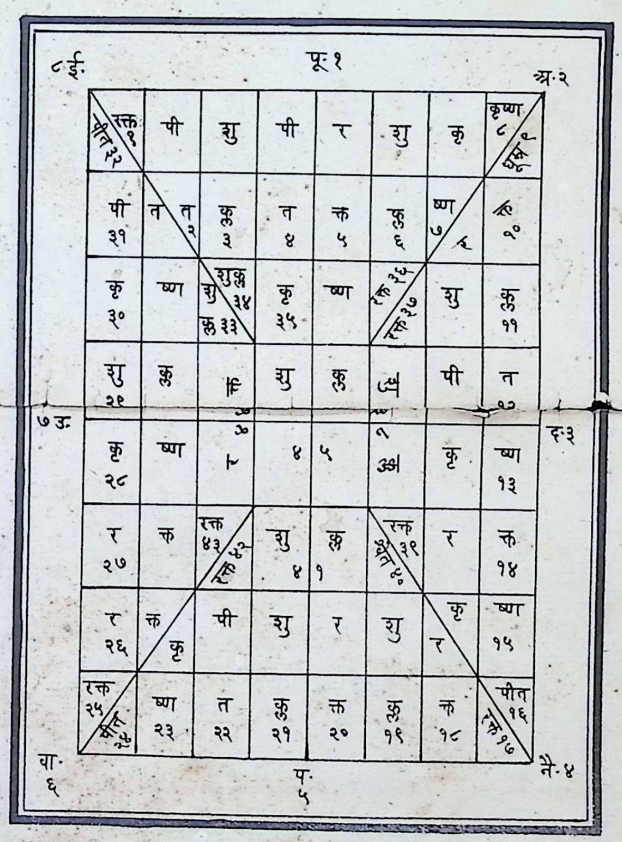

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ रुद्रयामलोक्तं चतुस्त्रिंशद्रेखा ३४ त्मकं सरजस्कं सरुद्रयंत्रंद्वादशलिंगतोभद्रम् ॥

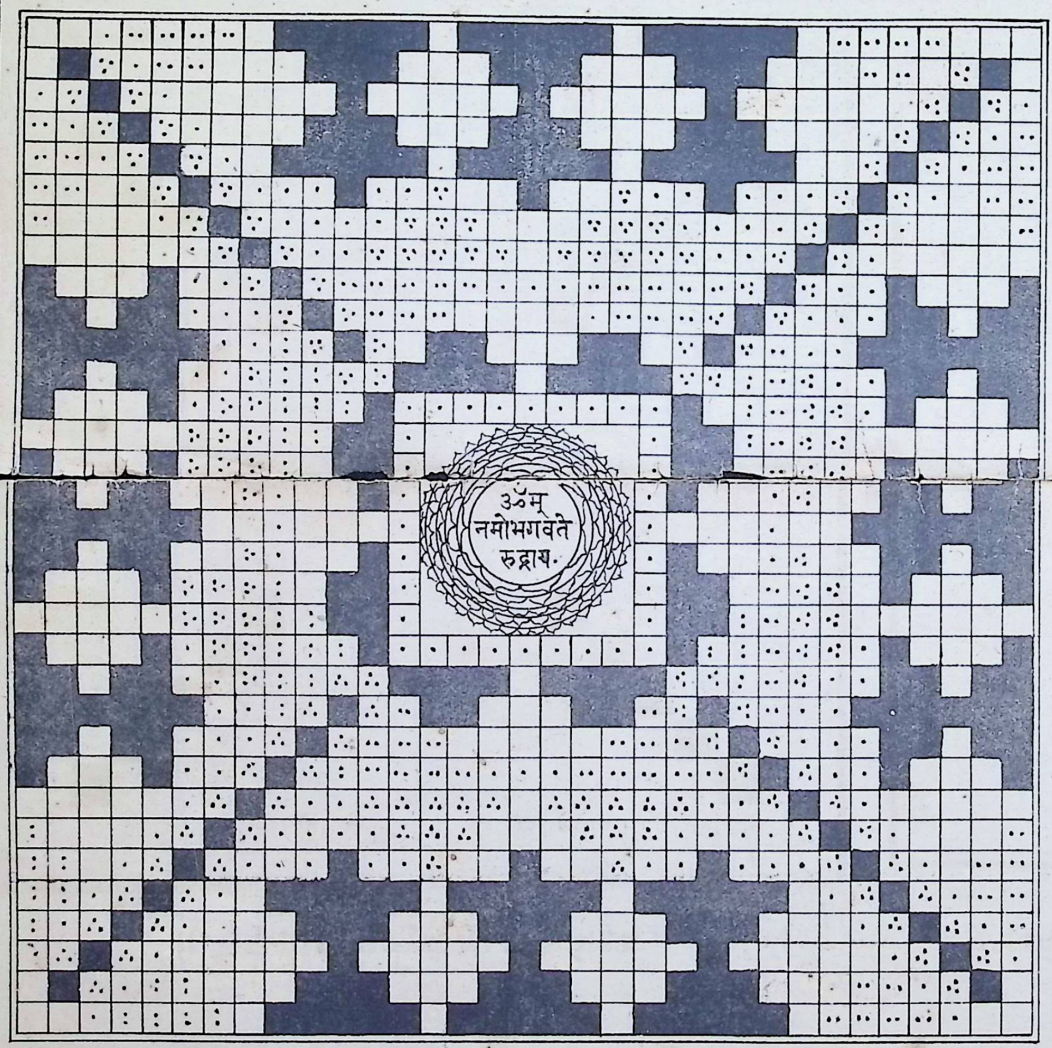

विज्ञापनम्.

सर्व सज्जन महाशयोंको विदित होवे कि यहे "प्रतिष्ठाप्रकाश" नाम महानिबंध अमूल्य रत्न प्रथम संवत् १९४८ में छपाथा सो पण्डितोने अति प्रेमसे धारण किया और धन्यवाद देकें कृतार्थ किया. फिर संवत् १९५६में द्वितीयावृत्ति छापनेकों तैयार हुवे तब हमने विशेष आवश्यकीय विषय रखकें पूर्ण किया सो शीघ्रहि खलास होगया फिर तृतीयावृत्ति छापनेकों उद्यत होये तब हमकों ग्रंथ देखनेकों भेजा सो हमने विद्वानुकी प्रीति देखकें "सूक्तसंग्रहपरिच्छेद" और मधुपर्क पूजाविधानं. सर्वतोभद्रादि अनेक मण्डल रखके पूर्ण किया. अब यहे ग्रंथ प्रथमावृत्तिसे डेढा होगयाहै सो सज्जन लोग कृपादृष्टिद्वारा पवित्र करके हमारा परिश्रम सफल करेंगे. और इसी तरे श्राद्धप्रकाश १ शांतिप्रकाश २ जलाशयोत्सर्गप्रकाश ३ मुहूर्त्तप्रकाश ४ अनुष्ठानप्रकाश ५ संस्कारप्रकाश ६ व्रतोद्यापनप्रकाश ७ शुद्धिप्रकाश ८ प्रायश्चित्तप्रकाश ९ दानप्रकाश १० चिकित्साप्रकाश ११ यह प्रतिष्ठाप्रकाश १२ यहे द्वादश १२ महानिबंध बतानेका संकल्पहै. सो भूदेव महाशयोंकी कृपासे और शंकरकी आराधनासे पूर्ण होवेगा. इनमेंसे ग्रंथ ७ छपके प्रकाश हुवे हैं. शेष यथा समयपर ईश्वर चाहा तो प्रकाश हो जावेगा. अलम्।

आपका कृपाभिलाषी
पंडित-श्रीचतुर्थीलाल गौड
मुकाम-रतनगढ जिलाश्रीबीकानेर.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

योगिनीयंत्रम् ।

ॐ दिव्ययोग्यै नमः १	ॐ महायोग्यै नमः २	ॐ सिद्धयोग्यै नमः ३	ॐ गणेश्वर्य्यै नमः ४	ॐ प्रेताक्ष्यै नमः ५	ॐ डाकिन्यै नमः ६	ॐ काल्यै नमः ७	ॐ कालरात्र्यै नमः ८
ॐ निशाचर्य्यै नमः ९	ॐ झंकार्य्यै नमः १०	ॐ रौद्रवेताल्यै नमः ११	ॐ भूतल्यै नमः १२	ॐ भूतडंबर्य्यै नमः १३	ॐ ऊर्ध्वकेश्यै नमः १४	ॐ विरूपाक्ष्यै नमः १५	ॐ शुष्कांग्यै० नमः १६
ॐ नरभोजिन्यै नमः १७	ॐ भट्टार्य्यै नमः १८	ॐ वीरभद्रायै नमः १९	ॐ धूम्राक्ष्यै नमः २०	ॐ कलहप्रियायै नमः २१	ॐ राक्षस्यै नमः २२	ॐ घोररक्ताक्ष्यै नमः २३	ॐ विश्वरूपायै नमः २४
ॐ भयंकर्य्यै नमः २५	ॐ चंडिकायै नमः २६	ॐ वीरकौमार्य्यै नमः २७	ॐ वाराह्यै नमः २८	ॐ मुण्डधारिण्यै नमः २९	ॐ सासुर्य्यै नमः ३०	ॐ रौद्रझंकारभाषिण्यै नमः ३१	ॐ त्रिपुरांतकायै नमः ३२
ॐ भैरवध्वंसिन्यै नमः ३३	ॐ क्रोधदुर्मुख्यै नमः ३४	ॐ प्रेतवाहिन्यै नमः ३५	ॐ खट्वांग्य नमः ३६	ॐ दीर्घलंबोष्ठ्यै नमः ३७	ॐ मालिन्यै नमः ३८	ॐ मंत्रयोगिन्यै नमः ३९	ॐ कालाग्निग्रहण्यै नमः ४०
ॐ चक्र्यै नमः ४१	ॐ कंकाल्यै नमः ४२	ॐ भुवनेश्वर्य्यै नमः ४३	ॐ कटक्य नमः ४४	ॐ किटिन्यै नमः ४५	ॐ रौद्र्यै नमः ४६	ॐ यमदूत्यै नमः ४७	ॐ करालिन्यै नमः ४८
ॐ घोराक्ष्यै नमः ४९	ॐ कार्मुक्यै नमः ५०	ॐ काकदृष्ट्यै नमः ५१	ॐ अधोमुख्यै नमः ५२	ॐ मुण्डाग्रधारिण्यै नमः ५३	ॐ व्याघ्र्यै नमः ५४	ॐ किंकिण्यै नमः ५५	ॐ प्रेतभाषिण्यै नमः ५६
ॐ कालरूपायै नमः ५७	ॐ कामख्यायै नमः ५८	ॐ उद्रिण्यै नमः ५९	ॐ योगपीठिकायै नमः ६०	ॐ महालक्ष्म्यै नमः ६१	ॐ एकवीरायै नमः ६२	ॐ कालरात्र्यै नमः ६३	ॐ पीठिकायै० नमः ६४

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

क्षेत्रपालयंत्रम् ।

ॐ अजराय नमः १	ॐ आपकुंभाय नमः २	ॐ द्र तये नम	ॐ ईडाचाराय- नमः ४	ॐ उक्तसंज्ञाय नमः ५	ॐ ऊष्मादा यनमः ६	ॐ ऋषिसुदनाय नमः ७
ॐ ऋमुक्ताय नमः ८	ॐ लृप्तके शाय नमः ९	ॐ लृपका नमः १०	ॐ एकदंष्ट्रकाय नमः ११	ॐ ऐरावताय नमः १२	ॐ ओघबंधवे नमः १३	ॐ औषधीशाय नमः १४
ॐ अंजनाय नमः १५	ॐ अस्त्रवाराय नमः १६	ॐ कवलाय नमः १७	ॐ खरुखानलाय नमः १८	ॐ गामुख्याय नमः १९	ॐ घंटादाय नमः २०	ङमनसे नमः २१
ॐ चण्डवारणाय नमः २२	ॐ छटाटोपाय नमः २३	ॐ जटलाय नमः २४	ॐ झंगीवाय नमः २५	ॐ ञडश्वराय नमः २६	ॐ टंकपाणये नमः २७	ॐ ठानबंधवे नमः २८
ॐ डामराय नमः २९	ॐ ढक्कारवाय नमः ३०	ॐ णवार्णवाय नमः ३१	ॐ तडिद्देहाय नमः ३२	ॐ थिरायनमः ३३	ॐ दंतुराय नमः ३४	ॐ धनदाय नमः ३५
ॐ नत्तिक्तांताय नमः ३६	चंडकाय नमः ३७	ॐ फट्कारायनमः ३८	ॐ वीरसंधाय नमः ३९	ॐ भृङ्गाय नमः ४०	ॐ मेघभासुराय नमः ४१	ॐ युगांताय नमः ४१
रौद्यवाय नमः ४३	ॐ लंबोष्ठाय नमः ४४	ॐ वसवाय नमः ४५	ॐ शूकनंदाय नमः ४६	ॐ बड़ालाय नमः ४७	ॐ सुनाम्नेनमः ४८	ॐ हंबुकाय नमः ४९

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ अथ सर्वदेवप्रतिष्ठोपयोगिसामग्री लिख्यते ॥ कुंकुमम् । केशरम् । चंदनम् । कर्पूरः । कस्तूरिः । अगुरुः । पुष्पाणि नानाप्रकाराणि देशकालोद्भवानि । पुष्पमालाः । तुलसीपत्राणि । बिल्वपत्राणि । धूपः । धूपपात्रम् । दीपः । दीपपात्राणि । आरार्त्तिकम् । घंटा । शंखः । पादुका । दर्पणम् । छत्रम् । चामरम् । नैवेद्यम् । पायसलड्डुकाऽपूपपूरिकादीनि भक्ष्यभोज्यानि । पूगीफलानि । तांबूलानि । एलालवंगादि । होमार्थं तिल-यव तंडुल-शर्करा-गुग्गुलु-गव्याऽऽज्य-फलादीनि । ग्रहहोमार्थम्-अर्क-पलाश-खदिराऽपामार्ग-पिप्पलो-दुम्बर-शमी-दूर्वा-दर्भ-समिधां प्रत्येकमष्टशतमष्टौ वा । लोकपालादियागाय पलाशादिसमिधः । माषभक्तापूपपूरिकापायसादिबलिसामग्री । प्रतिकुंडं स्रुक्-स्रुव-प्रणीता-प्रोक्षण्या-ज्यस्थाली-चरुस्थालीप्रभृतियज्ञपत्राणि । आसनानि च । होमार्थं यज्ञीयवृक्षसमिधः । कुंकुमरंजितत्रिसूत्री । श्वेतोर्णासूत्रम् । सर्वतोभद्रादिरचनाय श्वेत-रक्त-पीत-नील-हरित-कृष्ण-वर्णकाः स्वदेशोद्भवाः ॥ वज्र-मौक्तिक-वैडूर्य-शंख-स्फटिक-पुष्परागेंद्रनील-महानीला इतिरत्नाष्टकम् ॥ हरिताल-मनःशिला-ऽभ्रक-कृष्णांजन-स्वर्णमाक्षिक-कासीस-रूप्यमाक्षिक-गैरिका इतिधात्वष्टकम् ॥ तिल-यव-मुद्ग-गोधूम-नीवार-श्यामाक-सर्षप-व्रीहय इतिबीजाष्टकम् ॥ सुवर्ण-रजत-ताम्र-लोह-त्रपु-सीस-रंग-रीत्याख्य धात्वष्टकम् ॥ कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागं च मौक्तिकम् । इति कलशपंचरत्नानि ॥ गजा-ऽश्व-वल्मीक-नदीसंगम-ह्रद-कूलद्वय-वराहोत्खात-गोष्ठाग्न्यागार-चत्वर-राजद्वारमृदः ॥ मुरा-मांसी-वचा-कुष्ट-शैलेय-हरिद्रा-दारुहरिद्रा-शठी-चंपक-मुस्ता इति सर्वौषध्यः ॥ उदुंबर-न्यग्रोधा-ऽश्वत्थ-जम्ब्वा-ऽम्रत्वक्-संभवकषायपंचकं तत्पल्लवाश्च ॥ शमी-पलाश-सारिवा-हरिद्रा-सर्षप-प्रियंगु-कालांजन-पद्मकेशर-गोरोचन-नागकेशर-सहदेवी-सिंही-व्याघ्री-बला-शंखपुष्पी-वचा-सुवर्चला-ऋद्धि-वृद्धि-शतावरी-सूर्यावर्ता-ऽपराजिता-विष्णुक्रांता इति महौषधिगणः ॥ व्रीहि-यव-तिल-गोधूम-नीवार-श्यामाक-मुद्गा इति सप्तधान्यानि ॥ शय्या सोपस्करा । श्वेतच्छत्रम् । चामरद्वयम् । विचित्रवितानम् । त्रयो दुकूलपट्टाः । कौशेयवस्त्रपट्टम् । उद्वर्त्तनद्रव्यम् । गोघृतम् । गोशृंगोदकम् । गंगोदकम् । तीर्थोदकम् । समुद्रो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दकम्। सुगंधितैलम्। सिंदूरम्। आम्रपत्ररचितमाला। मंडपवस्त्रम्। सुवर्णरचिता विष्ण्वादिस्थाप्यदेवताप्रतिमा। सुवर्णखंडानि। स्वर्णशलाका। सुवर्णमयं नेत्रांजनपात्रम्। सौवर्णी अग्निजिह्वा। नारिकेरफलानि। ऋतुफलानि। बिल्वफलानि। यज्ञोपवीतानि। गोधूम-यव-मसूरचूर्णं विरूक्षकरणार्थम्। नारिकेरोदकम्। नीराजनाय पिष्टमयदीपाः। कार्पासवर्तिका। रक्तवस्त्रं कौसुंभमयम्। पीतवस्त्रम्। कौशेयवस्त्रम्। श्वेतवस्त्रम्। ताम्रकलशाः। मृन्मयकलशाः। अष्टौ द्वारपालकलशाः। दश लोकपालकलशाः। वेदिकलशाश्चत्वारः। वास्तुमंडलकलशः। कुंडसंख्यया कुंडकलशाः। निद्राकलशः। स्नपनकलशाः एकाशीतिः ८१। वेदीकोणेषु शृंगारकलशाश्चत्वारः। उदकाहरकलशाः करकाश्च दश। कलशसंख्ययाशरावाणि। धारासहस्रान्वितौ द्वौ कलशौ। आचार्यवरणसामग्री। ऋत्विग्वरणसामग्री। धेनुदानम्। भद्रपीठत्रयम्। कदलीस्तंभाः। पताका दशसंख्याकाः। तावत्यो ध्वजाश्च तेषां वेणुदंडाः। एको महाध्वजः। एकः प्रासादार्थे महाध्वजः। मधुपर्कपात्रं सौवर्णं ताम्रं वा। अर्घ्यपात्रम्। बृहत्ताम्रपात्रम्। शिल्पिदेयानि वस्त्राणि। सूक्ष्मवस्त्रम्। देवालंकारणार्थं विचित्राणि स्वस्वदेशोचितवस्त्राभूषणमुक्तामाला प्रभृतीनि। दुग्ध-दधि-घृत-मधु-शर्करा इति पंचामृतद्रव्याणि। गोमूत्र-गोमयादिपंचगव्यम्। रक्तसूत्रं कौसुंभरंजितम्। इक्षुरसः। दूर्वोदकम्। दर्भोदकम्। यज्ञीयभस्म। उष्णोदकम्। कदंब-शाल्मली-जम्ब्वशोक-प्लक्षो-दुंबर-वट-बिल्व-नाग-पलाशानां दश पर्णानि। सुगंधामलकचूर्णम्। जटामांस्यादीनि। गंधोदकम्। श्वेतपुष्पाणि। यक्षकर्दमद्रव्याणि। अष्टगंधम्। रक्तचंदनम्। पूर्णपात्रम्। गुडम्। तैलम्। कार्पासम्। मुद्गाः। माषाः। गोधूमाः। श्वेतसर्षपाः। लाजाः। वास्तुप्रतिमास्वर्णमयी। लोहशंकवश्चत्वारः। शैवालम्। अपक्वमृन्मयकलशः। काष्टपेटिका १। छायापात्रम्। गुलालम्। कांस्यचषकम्। पत्रावली। भोजनपात्राणि। जलपात्राणि। द्राक्षा। आमलकफलानि। आर्द्रकम्। आचार्यदक्षिणा। ऋत्विग्दक्षिणा। जापकदक्षिणा। आचार्याय सोपस्करा धेनुः। भूयसी दक्षिणा। ब्राह्मणभोजनम्। इति सर्वदेवप्रतिष्ठासामग्री॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशविषयाऽनुक्रमणिका ।

पत्राङ्काः	पृष्ठाङ्काः	विषयाः
१	१	मङ्गलाचरणम्
,,	,,	सर्वदेवप्रतिष्ठाकालः
,,	,,	मण्डपादिकरणेगणेशादिपूजा
,,	,,	आचार्यपूजनम्
२	१	भूमिपूजा
,,	,,	भूमिप्रोक्षणम्, तच्छुद्धिश्च
,,	,,	प्राचीसाधनप्रकारः
३	१	मण्डपपरिमाणम्
,,	,,	पंचकुंडीकरणप्रकारः
४	१	मेखलाप्रकारः
,,	,,	योनीप्रकारः
,,	२	नाभिप्रकारः
,,	,,	वेदिकरणप्रकारः
४	२	मंडपरचनाप्रकारः
५	२	अधिवासनपूर्वदिनेकृत्यम्
६	१	संभाराः
		द्वितीयपरिच्छेदः ।
७	१	शांतिपाठः
८	१	प्रधानसंकल्पः
,,	२	कलशार्चनम्
,,	,,	गणपतिपूजनम्
१०	१	पुण्याहवाचनप्रयोगः
,,	,,	कलशस्थापनम्
१३	१	अभिषेकमंत्राः
,,	२	मातृकापूजनम्
१४	१	वसोर्धारापूजनम्
,,	,,	ब्राह्म्यादिमातृकापूजा
,,	२	नांदीश्राद्धप्रयोगः
१५	२	आचार्यादिवरणप्रयोगः
१६	१	मधुपर्कपूजाप्रयोगः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्राङ्काः	पृष्ठांकाः	विषयाः
१७	२	भूमिपूजा
”	२	रक्षोघ्नमंत्राः
१८	१	मंडपरक्षाप्रकारः
”	१	पंचगव्यकरणप्रकारः
”	”	वारुणमंत्राः
”	२	पावमानसूक्तम्
१९	१	स्वस्त्ययनसूक्तम्
१९	२	वास्तुपूजनम्
२३	१	अग्न्युतारणसूक्तम्
२४	२	शिख्यादिवास्तुदेवतापूजा
२५	१	प्राणप्रतिष्ठामंत्राः
”	२	वास्तुदेवताभ्योबलिदानम्
”	२	रक्षोघ्नसूक्तम्
२५	”	पावमानसूक्तम्
२६	१	योगिनीनामानि
”	२	क्षेत्रपालनामानि

तृतीयपरिच्छेदः ।

पत्राङ्काः	पृष्ठांकाः	विषयाः
२७	१	मण्डपपूजनपद्धतिः
२८	१	षोडशस्तंभपूजा
२७	१	तोरणपूजा
२९	२	कलशस्थापनप्रकारः
३०	२	द्वारपूजा

चतुर्थपरिच्छेदः ।

पत्राङ्काः	पृष्ठांकाः	विषयाः
३३	२	कुंडपूजा
”	”	मेखलापूजा
”	”	योनिपूजा
”	”	कंठपूजा
३४	२	अग्निस्थापनप्रकारः
३५	१	अग्निध्यानम्
”	२	नवग्रहस्थापनप्रयोगः
३६	१	अधिदेवतादिस्थापनम्
३८	२	नवग्रहपूजाप्रकारः
”	”	नवग्रहादिबलिदानम्
३९	१	कलशस्थापनप्रकारः
४०	१	सर्वतोभद्रपूजापद्धतिः
४३	२	षोडशोपचारपूजामंत्राः
४४	१	द्वादशलिंगतोभद्ररचनाप्रकारः
”	२	द्वादशलिंगतोभद्रपूजापद्धतिः

पंचमपरिच्छेदः ।

पत्राङ्काः	पृष्ठांकाः	विषयाः
४६	२	कुशकण्डिकाप्रकारः
४७	१	हवनप्रकारः
”	२	नवग्रहसमिधः
४८	२	नवग्रहादिहोममंत्राः
५०	१	वास्तुदेवानांहोमः
”	२	प्रधानवास्तुहोमः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्राङ्काः	पृष्ठांकाः	विषयाः
५१	१	वास्तुप्रतिमागर्तमध्यस्थापनम्
”	”	चतुषष्टियोगिनीनांहोमः
”	२	क्षेत्रपालानां होमः
५२	१	मातृकाहोमः
”	”	वसूनांहोमः
”	”	द्वादशादित्यहोमः
”	”	एकादशरुद्राणां होमः
”	”	मरुतांहोमः
”	”	विनायकादिहोमः
५२	२	प्रधानदेवताहोमः
”	”	अग्निपूजा
५३	१	व्याहृतिहोमः
५२	१	वारुणहोमः
”	”	दिग्पालेभ्योबलिदानम्
५४	१	क्षेत्रपालबलिः
”	२	भूतेभ्योबलिदानम्
५५	१	यूपस्थापनविधिः
५६	२	यूपप्रमाणम्

षष्ठपरिच्छेदः ।

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
५७	२	ऋग्वेदिनांद्वारपालजाप्यसूक्तानि
”	”	(श्री) लक्ष्मीसूक्तम्
५८	१	पावमानसूक्तम्
६०	१	सोमसूक्तम्
”	२	सुमङ्गलसूक्तम्
६१	१	शांत्यध्यायः
”	२	इन्द्रसूक्तम्
६२	१	राक्षसोघ्नसूक्तम्
”	”	रात्रिसूक्तम्
”	”	रौद्रसूक्तम्
”	२	पुरुषसूक्तम्
६३	१	वामदेव्यंसूक्तम्
”	”	यजुर्वेदिनां सूक्तानि
”	”	रुद्राध्यायाः
६५	२	पौरुषंसूक्तम्
६६	१	श्लोकाध्यायः
६७	१	शुक्रियमृचंवाचंसूक्तम्
”	२	मण्डलाध्यायः
६८	२	शाक्रं (अप्रतिरथं) सूक्तम्
६९	१	रौद्रंसूक्तम्
”	२	सौम्यंसूक्तम्
”	”	कूष्मांण्डसूक्तम्
७०	१	जातवेदसंसूक्तम्
”	१	सौरं विभ्राड्सूक्तम्
”	२	शांतिकमंत्राः
७१	१	पावमानसूक्तम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
		(सामवेदिनां सूक्तानि)
७१	"	वामदेव्यंसूक्तम्
"	"	बृहत्सामसूक्तम्
"	"	ज्येष्ठसामसूक्तम्
"	२	रथंतरसूक्तम्
७२	१	पुरुषसूक्तम्
"	२	रुद्रसूक्तम्
"	"	आज्यदोहानि
"	"	देवव्रतसंज्ञकानि
"	२	शांतिकाध्यायः
"	"	भारुंडसूक्तम्
७३	१	वैराजसूक्तम्
"	२	सौपर्णसूक्तम्
"	"	रुद्रसंहिता
"	"	शैशवंसूक्तम्
"	"	गायत्रंसूक्तम्
७४	१	रौरवंसूक्तम्
"	"	गवांव्रतम
"	"	विकर्णसूक्तम्
"	"	रक्षोघ्नम्
"	"	यशः
"	२	क्षेपकसूक्तानि
"	"	(अथर्ववेदिनांसूक्तानि)
७४	२	आथर्वणं सूक्तम्
७५	१	नीलरुद्रं सूक्तम्
"	"	अपराजितादेवीसूक्तम्
"	"	मधुसूक्तम्
"	"	रोधसंसूक्तम्
"	"	शान्तिकाध्यायः
"	२	पौरुषंसूक्तम्
७६	१	शांतिकमंत्राणि
		सप्तमपरिच्छेदः ।
"	"	अधिवासनम्
७६	२	दुर्निमित्तोपशमनहोमः
"	"	जलाधिवासनम्
७७	१	शांतिकमंत्राः
७८	१	जलमातृकादिजलदेवतापूजा
"	२	स्नानाधिवासनम्
"	"	स्नानार्थकलशस्थापनप्रकारः
७९	१	तीर्थावाहनम्
"	२	मृदादिस्नानविधिः
८०	२	नेत्रोन्मीलनसंस्कारः
८१	१	महास्नानविधानम्
८४	२	अन्नाधिवासनम्
"	"	शय्याधिवासनम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
८६	१	सर्वदेवानां न्यासविधानम्
,,	,,	प्रणवन्यासः
,,	,,	व्याहृतिन्यासः
,,	,,	मातृकान्यासः
,,	,,	ग्रहादिन्यासः
,,	,,	कालन्यासः
,,	,,	वर्णन्यासः
,,	,,	तोयन्यासः
,,	,,	विद्यान्यासः
,,	,,	वैराजन्यासः
,,	,,	देवयोनिन्यासः
,,	,,	मूर्तिन्यासः
८७	२	ऋतुन्यासः
,,	,,	विष्णोरायुधन्यासः
,,	,,	शिवस्यायुधन्यासः
,,	,,	देव्याआयुधन्यासः
,,	,,	गणेशस्यायुधन्यासः
,,	,,	विष्णोः शक्तिन्यासः
,,	,,	शिवस्यशक्तिन्यासः
,,	,,	सूर्यस्यशक्तिन्यासः
८८	१	देव्याः शक्तिन्यासः
,,	,,	गणपतेःशक्तिन्यासः
,,	,,	शिवस्यांगन्यासः
,,	,,	सूर्यस्यांगन्यासः
,,	,,	देव्याः अंगन्यासः
,,	,,	गणपतेरंगन्यासः
,,	,,	मूलमंत्रन्यासः
,,	,,	गुणन्यासः
८८	२	विष्णोर्द्वादशाक्षरन्यासः
,,	,,	शिवस्यद्वादशाक्षरन्यासः
,,	,,	देव्याःमंत्रन्यासः
,,	,,	गणपतेर्मंत्रन्यासः
,,	,,	प्रतिमायां जीवन्यासः
८९	१	तत्त्वन्यासः
,,	२	सूर्यस्यगायत्रीन्यासः
,,		वेदमंत्रन्यासः
९०	१	नारायणद्वादशाक्षरन्यासः
,,	२	अष्टांगविष्णुमंत्रन्यासः
,,	,,	पुरुषसूक्तन्यासः
,,	,,	उत्तरनारायणन्यासः
,,	,,	शिवस्यपंचब्रह्मन्यासः
९१	१	तत्पुरुषादिकलान्यासः
,,	२	निद्रावाहनम्
,,	,,	आवरणपूजा
९२	२	रात्रौजागरणम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
,,	,,	शांतिकपौष्टिकमंत्राः
९३	२	नूतनप्रासादाधिवासनम्
९४	२	प्रासादेन्यासः
९५	१	शिखरकलशप्रतिष्ठापनम्
९६	१	मानदंडस्थापनम्
,,	,,	ध्वजारोपणविधानम्
,,	२	प्रासादोत्सर्गः
,,	,,	अचलप्रतिष्ठाकर्म
९८	२	ध्रुवसूक्तम्
,,	,,	सुमुहूर्त्तेदेवतास्थापनम्
,,	,,	वामे देवपत्नीस्थापनम्
९९	,,	परिवारदेवतास्थापनम्
१००	२	महाविद्यास्तोत्रम्
१०१	१	मूर्तिचालनेदिगीशपूजा

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
,,	,,	नैमित्तिकदोषेप्रायश्चित्तम्
,,	,,	पूर्णाहुतिहोमः
१०२	१	अभिषेकमंत्राः
१०३	१	आचार्यपूजा
,,	२	पूर्णतावाचनम्
१०४	,,	देवताविसर्जनम्
,,	२	साधारणद्रव्यसाध्यप्रतिष्ठाप्रयोगः
१०५	२	चलप्रतिष्ठाप्रयोगः
१०६	१	जीर्णोद्धारविधानम्
१०७	२	चांडालादिभिः प्रतिमास्पर्शेपुनः प्रतिष्ठा
,,	२	चतुर्थीकर्मप्रयोगः
११०	१	चंडकीर्तिमुखस्थापनम्
११०	२	बाणलिंगादिषुचंडावश्यकतानास्ति
,,	,,	यत्रचंडंनास्तितत्रशिवप्रसादोभक्षणीयः

पत्रांकाः	पृष्ठांकाः	विषयाः
,,	,,	तडागकूपवाप्यादिप्रतिष्ठाप्रयोगः
११२	१	पौराणीयतर्पणम्
११३	१	नागयष्ट्यारोपणम्
,,	२	वाप्यादिशुद्धिः
,,	,,	हनुमत्प्रतिमास्थापनविधिः
१४	१	पुरुषसूक्तन्यासः
,,	२	प्राणप्रतिष्ठा
१४	१	अग्न्यानयनप्रकारः
,,	२	शूद्राणां देवस्थापने विचारः
१६	१	ग्रन्थालंकारः
,,	२	ग्रन्थसमाप्तिः

इति सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशविषयाऽनुक्रमणिका समाप्ता ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत आरभ्य 'इति जलयात्राविधानं समाप्तम्' एतत्पर्यन्तो विषयः पत्रे ५ पृष्ठे २ पङ्क्तौ १५ "अधिवासन दिने" इत्यस्याग्रे बोध्यः ॥

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय प्रातःस्मरणं कृत्वा उषसि दंतधावनपूर्वकं स्नात्वा संध्यादिनित्यक्रियां प्रातः संपाद्य शरीरशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं कुर्यात् । तद्यथा–तत्र तावत् नदीतडागादिकं गत्वा सुप्रक्षालिततत्तीरे स्नानोपकरणानि संस्थाप्य ततः पाणिपादं प्रक्षाल्य नाभिमात्रं जलं गत्वा कुशपवित्रहस्तो बद्धशिख आचामेत् । ततो देशकालौ संकीर्त्य मम समस्तपापक्षयपूर्वकविष्णुप्रीत्यमुकदेवप्रतिष्ठाकर्माधिकारार्थं शरीर शुद्ध्यर्थं च अमुकप्रायश्चित्तांगभूतान्यादौ भस्मादिभिरष्टौ स्नानानि करिष्ये । इति संकल्प्य वामहस्ते दक्षिणहस्तेन यज्ञियभस्म गृहीत्वा पश्चादुदकमिश्रणानंतरं दक्षिणहस्तेन संमर्द्य अभिमंत्रयेत् । तत्र मंत्राः । ॐ अग्निरिति भस्म । ॐ वायुरिति भस्म । ॐ जलमिति भस्म । ॐ स्थलमिति भस्म । ॐ व्योमेति भस्म । ॐ सर्वꣳहवा इदं भस्म । ॐ मन एतानि चक्षूंषि भस्मानि इत्यभिमंत्र्य ॐ ईशानः सर्वविद्या नामीश्वरः सर्वभूतानाम् । ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेऽअस्तुसदाशिवोम् ॥ १ ॥ ॐ ईशानाय नमः । इति शिरसि मर्दयेत । ॐ तत्पुरुषायविद्महे महादेवायधीमहि । तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ २ ॥ ॐ तत्पुरुषाय नम इति मुखे० । ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरेत रेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःशर्वसर्वेभ्योनमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः ॥ ३ ॥ ॐ अघोराय नमः । इति हृदये० । ॐ वामदेवायनमो ज्येष्ठायनमः श्रेष्ठायनमो रुद्रायनमः कालायनमः कलविकरणायनमोबलविकरणायनमः ॥ ४ ॥ ॐ वामदेवाय नमः । इति गुह्ये० । ॐ सद्योजातंप्रपद्यामिसद्यो जातायवैनमोनमः ॥ भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः ॥ ५ ॥ ॐ सद्योजाताय नमः । इतिपादयोर्मर्दयेत् ॥ ॐप्रसद्यभस्मनायो निमपश्यपृथिवीमग्रे ॥ सꣳसृज्यमातृभिष्टंज्योतिष्मानपुनरासदः ॥ ६ ॥ इति मंत्रेण प्रणवेन दिक्षु । दक्षिणभागं तीर्थे चोत्तरभागं प्रक्षिप्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शेषम् । ॐ अग्रमग्रं चरंतीनामौषधीनां रसं वने ॥ तासां वृषभपत्नीनां पवित्रं कायशोधनम् ॥ १ ॥ यन्मे रोगांश्च शोकांश्च पापं मेहरगो मय ॥ १ ॥ ॐ मानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोव्वीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हविष्मन्तःसदमित्त्वाहवामहे ॥ ॥ २ ॥ इत्यभिमंत्र्य सूर्याय दर्शयित्वा ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांताम्हिहोपह्वयेश्रियम् ॥ १ ॥ इतिमंत्रेण दक्षिणहस्तगृहीतेनगोमयेन शिरसो नाभ्यंतं वामहस्तगृहीतेन मंत्रावृत्त्या नाभितः पादपर्यंतं विलेपनमिति सर्वांगमालिप्य स्नात्वा द्विरा चामेत् ॥ अथ मृत्तिकास्नानम् ॥ शुद्धतीर्थमृत्तिकामादाय वामहस्ते कृत्वा । ॐ अश्वक्रांते रथक्रांते विष्णुक्रांते वसुंधरे ॥ मृत्तिके हर मे पापं यन्मया कायसंचितम् ॥ १ ॥ उद्धृतासि वराहेण कृष्णेन शतबाहुना ॥ मृतिके हर मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् ॥ २ ॥ त्वया हतेन पापेन सर्वपापैः प्रमुच्यते । इत्यभिमंत्र्य ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ १ ॥ इति मंत्रेण शिरःप्रभृत्यं गानि विलिंपेत् । ततो द्विराचम्य शुद्धोदकस्नानं कुर्यात् । ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ १ ॥ योवः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ २ ॥ तस्माऽअरङ्गमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ ३ ॥ इति स्नात्वा आचम्य पंचगव्यस्नानं कुर्यात् । तत्र ॐ तत्सवितु० इति गायत्र्या गोमूत्रस्नानम् ॥ १ ॥ (पुनः सर्वत्र शुद्धोदकस्नानम्) गन्धद्वा रेति गोमयस्नानम् ॥ २ ॥ आप्यायस्वेति पयःस्नानम् ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसङ्गथे ॥ ३ ॥ दधिक्रा व्णेति दधिस्नानम् ॥ ॐ दधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूꣳषितारिषत् ॥ ४ ॥ तेजोसीत्याज्य स्नानम् । ॐ तेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासिप्रियन्देवानामनाधृष्टन्देवयजनमसि ॥ ५ ॥ देवस्येति कुशोदकस्नानम् । ॐ देवस्यत्वा सवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ ६ ॥ एवं पंचगव्यस्नानं कृत्वा शुद्धोदकेन स्नात्वा । ततो मार्जनम् । ॐ इमम्मेवरुणश्रुधी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

हवमद्याचमृडयत्वामवस्युराचके ॥ १ ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमा
नऽआयुःप्रमोषीः ॥ २ ॥ त्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमुग्ध्यस्म
त् ॥३॥ ॐसत्वन्नोऽअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणꣳरराणोवीहिमृडीकꣳसुहवोनऽएधि ॥ ४॥ मापोमौषधी
र्हिꣳसीःधाम्नोधाम्नोराजंस्ततोवरुणनोमुञ्च ॥५॥ ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमꣳश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदि
तयेस्याम ॥६॥ ॐमुञ्चन्तुमाशपथ्यादधोवरुण्यादुत ॥ अथोयमस्यपड्वीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥ ७ ॥ ॐअवभृथनिचुंपुणनिचेरुरसिनिचुं
पुणः॥ अवदेवैर्देवकृतमेनोयासिषमवमर्त्यैर्मर्त्यकृतंपुरुराव्णोदेवरिषस्याहि ॥८॥ इत्यष्टभिर्मन्त्रैर्हस्तेनप्रत्येकं शिरसि जलं प्रक्षिपेत् ॥ ततो वहति
जले प्रवाहाभिमुखः स्थिरे सूर्याभिमुखो मौनी मज्जेत ॥ तत आचम्य जले ॐ ऋतञ्चसत्यं० इत्यघमर्षणम् ॥ ॐ द्रुपदादिवेति च वारत्रयमा
वर्त्तयेत् । ततः स्नानाङ्गतर्पणं सव्येन । प्राङ्मुखः ॐ ब्रह्मादयो देवास्तृप्यंताम् ॥ १ ॥ ॐ गौतमादय ऋषयस्तृप्यंताम् ॥ १ ॥ इति देवती
र्थेन एकैकमंजलिं जले क्षिपेत् ॥ तत उदङ्मुखो यज्ञोपवीतं कंठीकृत्वा ॥ ॐ सनकादयो मनुष्यास्तृप्यंताम् ॥ २ ॥ प्रजापतितीर्थेन अंजलि
द्वयं दद्यात् ॥ अपसव्येन दक्षिणामुखः कृष्णतिलोदकैः ॥ ॐ कव्यवाडनलादयोदेवपितरस्तृप्यंताम् ॥ ३ ॥ ॐ अस्मत्पितृपितामहप्रपिताम
हास्तृप्यंताम् ॥ ३ ॥ ॐ अस्मन्मातृपितामहीप्रपितामह्यस्तृप्यंताम् ॥ ३ ॥ ॐ अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहास्तृप्यंताम् ॥ ३ ॥
ॐ अस्मन्मातामहीप्रमातामहीवृद्धप्रमातामह्यस्तृप्यंताम् ॥ ३ ॥ ॐ आब्रह्मस्तम्बपर्यंतं जगत्तृप्यताम् ॥ ३ ॥ एवं तर्पणं कृत्वा ॥ ॐ यन्मया
दूषितं तोयं मलैः शारीरसंभवैः ॥ तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं यक्ष्मैतत्ते तिलोदकम् ॥ १ ॥ इति यक्ष्मणे जलं स्थले दद्यात् ॥ ततस्तीरमा
गत्य ॥ ॐ अग्निदग्धाश्च ये जीवा येऽप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्ता यांतु परां गतिम् ॥ १ ॥ इति जलांजलिं तटे निक्षि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पेत । एवं स्नानांगतर्पणं कृत्वा सव्येनाचम्य सूर्य्यायार्घ्यं दद्यात् । "ॐ एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोराशि जगत्पते ॥ अनुकंपय मां देव गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तुते ॥ १ ॥" ततो जलाद्बहिर्निष्क्रम्य अहतं श्वेतं सदशं धौतं वस्त्रं परिधाय उपवस्त्रं गृहीत्वा त्रिराचम्य गृहं गच्छेत् । ततः प्रायश्चित्तांगत्वेन विष्णुपूजां पुरुषसूक्तेन कृत्वा पुरुषसूक्तेन एव प्रत्यृचं विष्णुं संतर्प्य विष्णुश्राद्धनिमित्तमाधिकयुग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमामं तन्निष्क्रयद्रव्यं वा ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् । ततो गोदानं कुर्य्यात् । तद्यथा–देशकालौ संकीर्त्य प्रारिप्सितप्रायश्चित्तस्य पूर्वांगतया विहितं गोदानं करिष्ये । इति संकल्प्य ब्राह्मणं वृत्वा यथाविधि ब्राह्मणपूजनं धेनुपूजनं च कुर्यात् । ततो गोपुच्छे देवर्षिपितृतर्पणं कृत्वा कांस्यपात्रे गोपुच्छं निधाय दुग्धतिलकुशसुवर्णयुतं कृत्वा दक्षिणहस्तेन गृहीत्वा देशकालौ स्मृत्वा मम समस्तपापक्षयार्थममुकदेवप्रतिष्ठायज्ञार्हतासिद्धये श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थमिमां गां सवत्सां सोपस्करां यथाशक्तिविभूषितां रुद्रदैवतां तुभ्यमहं संप्रददे इत्युच्चार्य संकल्पजलयुतं गोपुच्छं विप्रहस्ते दद्यात् ॥ "ॐ यज्ञसाधनभूता या विश्वस्याघौघनाशिनी ॥ विश्वरूपधरो देवः प्रीयतामनया गवा" ॥ १ ॥ इति प्रार्थयेत् । ततो गोदानसांगतासिद्ध्यर्थं विप्राय दक्षिणां दत्त्वा अनेन गोदानकर्मणा पापापहा श्रीमहाविष्णुः प्रीयताम् । इति जलमुत्सृजेत् । गोदानासम्भवे यथाशक्ति तन्मूल्यं देयम् । तद्यथा–देशकालौ संकीर्त्य प्रायश्चित्तपूर्वांगतया विहितं यथाशक्तिगोनिष्क्रयीभूतद्रव्यदानं करिष्ये । इति संकल्प्य ब्राह्मणं संपूज्य देयद्रव्यं गृहीत्वा देशकालौ संकीर्त्य प्रायश्चित्तपूर्वांगतया विहितमिदं गोनिष्क्रयीभूतं यथाशक्ति रजतद्रव्यं तुभ्यमहं संप्रददे । इति दद्यात् । नात्र दक्षिणा । इति प्रायश्चित्तधेनुदानम् ॥ ततः प्रायश्चित्तहोमं पंचगव्यप्राशनं च कृत्वा तद्दिने उपवासमेकभक्तव्रतं वा कुर्यात् ॥ ततो जलयात्रा कार्या । अथ जलयात्राविधानम् । (वसिष्ठः) "शांतिकं पौष्टिकं चैव जलयात्रां विना बुधः ॥ कुरुते यदि वै मोहात्कर्म तस्य च निष्फलम् ॥ १ ॥ तडागादिप्रतिष्ठासु देवतायतनादिषु ॥ लक्षहोमे कोटिहोमेऽ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

युतहोमे तथैव च ॥ २ ॥ रुद्रादिपंचरुद्रेषु यज्ञे चाचरिते शुभे ॥ व्रतोत्सर्गेषु कार्येषु महादाने तथैव च ॥ ३ ॥ जलयात्रां पुरा कृत्वा श्रेष्ठकर्म्म समारभेत् ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि जलयात्राविधिं शुभम् ॥ ४ ॥ पंचरात्रे तथा तत्र मया प्रोक्ता तु नारद ॥ यजमानः सपत्नीको बंधुभिः परिवारितः ॥ ५ ॥ गजैरश्वैः समायुक्तो नानारथसमन्वितः ॥ संभारांस्तत्र संगृह्य कलशान्कांचनादिकान् ॥ ६ ॥ तदभावे तु मृत्कुंभान्नूतनान्दृढतायुतान् ॥ बाणसप्तरसगुणान्षष्टिरष्टोत्तरं शतम् ॥ ७ ॥ युवत्यस्त्वमलारूपाः सावित्रीमंगलाशुभाः ॥ शंखभेरीमृदंगाश्च वेदध्वनिसमन्वितः ॥ ८ ॥ यज्ञशालामतिक्रम्य द्विजाद्विजनसंयुतः ॥ सृष्टिमार्गेण गंतव्यं सिद्धिकामश्च नारद ॥ ९ ॥ अशुष्कं च ह्रदं गत्वा स्रवत्स्रोतं तु पावनम् ॥ तडागं विमलं जीर्णं कूपं वाप्युत्तमं व्रजेत् ॥ १० ॥ इंद्रघोषस्त्वेति रक्षेच्चित्पतिर्मापवित्रकम् ॥ तत्तीरे च समालिख्य यवैः स्वस्तिकमुत्तमम् ॥ ११ ॥ पद्मं वापि समालिख्य स्थापयेत्कलशांस्ततः ॥ यजमानः सपत्नीको गच्छेत्तु जलसन्निधौ ॥ १२ ॥ जलमातृश्च संपूज्याऽऽवाहयेज्जलदेवताः ॥ जीवमातृस्ततःपूज्या गंधपुष्पैर्यथाविधि ॥ १३ ॥ वारुणैर्विविधैर्मंत्रैर्वरुणं पूजयेत्ततः ॥ सप्तसागरपूजां च जले दद्यात्ततो बलिम् ॥ १४ ॥ अथ प्रयोगः ॥ तत्रादौ यजमानः सपत्नीकः पुत्रपौत्रबान्धवादियुक्तः सन् वाद्यादिघोषेण नदीतडागादौ गच्छेत् । तत्र स्थंडिलत्रयकरणम् । एकं गणेशांबिकयोः स्थापनार्थं यजमानस्याग्रे १ । द्वितीयं तदग्रे २ । तृतीयं द्वितीयादुत्तरतः ३ ॥ वितस्तिमात्रांतरे प्रथमतृतीये हस्तमिते द्वितीयं द्विहस्तमात्रं कृत्वा अद्येत्यादिदेशकालौ स्मृत्वा मम सपत्नीकस्य आयुरारोग्यैश्वर्यादिवृद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकदेवप्रतिष्ठाकर्मांगत्वेन जलयात्राकलशानां जलमातॄणां वरुणस्य गणेशांबिकयोः स्थापनप्रतिष्ठापूजनाद्यर्चनमहं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य रक्तवस्त्रोपरि तंडुलैः पद्मं कृत्वा तदुपरि नवकलशानां स्थापनम् । तत्र अष्टदिक्षु अष्टौ नवम० मध्ये च स्थापयेत् ॥ कलशस्थापनमंत्राः ॐ मही द्यौरित्यादिज्ञेयाः । ततः ॐ आनोभद्राः इत्यादिशान्तिसूक्तं पठेत् । तेषु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कलशेषु वरुणं संपूज्य तीर्थान्यावाहयेत् । तत्र मंत्राः ॥ आगच्छंतु महाभागाः समुद्राः सरितो ह्रदाः ॥ प्रभासं पुष्करं चैव विशाला विरजा गया ॥ १ ॥ कुरुक्षेत्रं प्रयागं च भद्रकर्णं पृथूदकम् ॥ गंगा च यमुना चैव ब्रह्मपुत्रा सरस्वती ॥ २ ॥ गोदावरी पयोष्णी च नदी चर्मण्वती तथा ॥ शतद्रुः पुष्करश्चैव शोणश्चैव महानदः ॥ ३ ॥ तुंगभद्रा च सिंधुश्च पारावारस्तथैव च ॥ क्षिप्रा वेत्रवती चैव पुण्यो जंबूनद स्तथा ॥ ४ ॥ विपाशा कौशिकी चैव नदी दुःस्वप्ननाशिनी । स्वर्णरेखा महीचैव भव्यं रुद्रमहालयम् ॥ ५ ॥ विष्णुपदं महातीर्थं गंगासागर संगमः ॥ अर्घतीर्थं महापुण्यं कुशावर्तं तथैव च ॥ ६ ॥ भृगुकुत्सं कर्दमालं शक्तिमेदोरिसंगमः ॥ एवमादीनि तीर्थानि यानि संति धरातले ॥ ७ ॥ आयांतु तानि सर्वाणि कलशेषु समंततः ॥ आवाहयामि तीर्थानि पूजार्थं यागमंडपे ॥ ८ ॥ इति तीर्थावाहनं कलशान् स्पृष्ट्वा कुर्यात् ॥ ततः कलशोपरि शरावेषु तंडुलैर्नव अष्टदलानि कृत्वा तेषु जलमातृः स्थापयेत् । तत्रादौ यजमानाग्रे स्थंडिलोपरि अष्टदलं कृत्वा तत्र गणेशांबिके स्थापयेत् । तद्यथा । ॐ प्रणम्य देवदेवेशं विघ्नराजं विनायकम् ॥ अस्य यागस्य सिद्ध्यर्थमावाह्येवं गणाधिपम् ॥ १ ॥ ॐ गणानांत्वा० ॐ भूर्भुवःस्वः गणपतिमावाहयामि स्थापयामि । ॐ प्रणम्य मातरं देवीं सुशांतां शुभलक्षणाम् ॥ अस्य यागस्य सिद्ध्यर्थमावाह्येवांबिकामिह ॥ ॐ आयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पितरंश्चप्रयन्त्स्वः ॥ १ ॥ भूर्भुवःस्वः गौरीमावाहयामि स्थाप यामि । इति स्थाप्य । ॐ गणेशांबिकाभ्यां नमः । इति षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ ततः पूर्वादिक्रमेणाष्टकलशोपरि जलमातृणामावाहनम् । (तासां नामानि) ऊर्मिर्लक्ष्मीर्जला याना वारुणी जलवासिनी ॥ आपगा च क्रमेणैव सप्तैता जलमातरः (तासां स्थापनमंत्राः) ॥ पूर्वकुंभोपरि–महार्णवे समुद्भूतां कल्लोलांदोलवर्द्धिनीम् । मोहयंतीं जगत्सर्वमूर्मिमावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ आगच्छ वरदे देवि जलमातर्नमोस्तुते ॥ ॐ बृष्णऊर्मिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रमेदेहिस्वाहाबृष्णऊर्मिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदेहिवृषसेनोऽसिराष्ट्रदाराष्ट्रमेदेहिस्वाहाबृषसेनोऽसिराष्ट्रदा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

राष्ट्रममुष्मैदेहि ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ऊर्मिमावाहयामि ॥ १ ॥ आग्नेयकुंभे । पद्मासनसमासीनां पद्महस्तां हरिप्रियाम् ॥ अंभोधितनयां देवीं लक्ष्मीमावाहयाम्यहम् ॥ आगच्छ वरदे देवि जलमातर्नमोस्तु ते ॥ ॐ श्रीश्चतेलक्ष्मीश्च० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः लक्ष्मीमावाहयामिस्थापयामि ॥ २ ॥ दक्षिणकुंभोपरि । प्रलयांते महाघोरे एकोदधिकृतां महीम् ॥ अंबुमूर्तिधरां देवीं जलामावाहयाम्यहम् ॥ आगच्छ वरदे देवि यज्ञेऽस्मिन्सन्निधौ भव ॥ ॐ द्युभिरक्तुभिःपरिपातमस्मानारिष्टेभिरश्विनासौभगेभिः । तन्नोमित्रोवरुणोमामहन्तामदितिःसिन्धुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वर्जलामावाहयामि स्थापयामि ॥ ३ ॥ नैर्ऋतकुंभे । चतुरशीतिसंख्याका जंतवो योनिसंभवाः ॥ मायाधाराः कृतास्तस्मात्पानामावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ आगच्छ वरदे देवि यज्ञेस्मिन्सन्निधौ भव । ॐ अन्तरामित्रावरुणाचरन्तीमुखं यज्ञानामभिसंविदाने । उषासावाꣳसुहिरण्येसुशिल्पेऽऋतस्ययोनाविहसादयामि ॥ १ ॥ ॐभूर्भुवःस्वः पानामावाहयामि स्थापयामि ॥ ४ ॥ पश्चिमकुंभे । वरुणस्य प्रियां देवीं पावनीं भुवनत्रये ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यां वारुणीमावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ आगच्छ वरदे देवि विशुद्धजलवासिनि ॥ ॐ वरुणस्योत्तम्भनमसि० ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ वारुणीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ५ ॥ वायव्यकुंभे । जलजंतून्विना नैव यानि तीर्थानि सर्वतः ॥ आवाहयामि तां देवीं विशुद्धां जलवासिनीम् ॥ आगच्छ वरदे देवि यज्ञेऽस्मिन्सन्निधौ भव ॥ ॐ अर्यमणंबृहस्पतिमिन्द्रन्दानायचोदयवाचंविष्णुꣳसरस्वतीꣳसवितारंभ्रवाजिनꣳस्वाहा ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः ॥ जलवासिनीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ उत्तरकुंभे ॥ रसातलं च पातालं यया व्याप्तं चराचरम् । जगदाधारभूतां चापगामावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ आगच्छ वरदे देवि यज्ञेस्मिन्सन्निधौ भव ॥ ॐ अमुऽइन्द्रवरुणमित्रदेवाःशर्धःप्रयन्तमारुतोतविष्णोउभानासत्यारुद्रोऽअधुग्नाःपूषाभगःसरस्वतीजुषन्तः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः आपगामावाहयामि स्थापयामि ॥ ७ ॥ ईशानकुंभे । शुद्धोदधिसमुद्भूतां शुद्धवर्णजलप्रियाम् ॥ शुद्धयर्थं जलकुंभानां शुद्धामावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥ आगच्छ

२

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वरदे देवि यज्ञेऽस्मिन्सन्निधौ भव ॥ ॐ होतायक्षद्वनस्पतिंमभिहिपिष्टंमयारभिष्टयारशुनयाधित ॥ यत्राश्विनोश्छागस्यहविषःप्रियाधामानि यत्रसरस्वत्यामेषस्यहविषःप्रियाधामानियत्रेन्द्रस्यऽऋषभस्यहविषःप्रियाधामानियत्राग्नेप्रियाधामानियत्रसोमस्याप्रियाधामानियत्रेन्द्रस्यसुत्रा म्णप्रियाधामानियत्रसवितुःप्रियाधामानियत्रवरुणस्याप्रियाधामानियत्रवनस्पतेप्रियापाथाꣳसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानितत्रैतानप्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्तक्षद्रभीयसेइवकृत्वीकरदेवदेवोवनस्पतिर्जुषताꣳहविर्होतर्यज ॥१॥ ॐ भूर्भुवःस्वः । शुद्धामा वाहयामिस्थापयामि ॥८॥ मध्यकुंभोपरि । आगच्छ जलदेवेश जलनाथ ह्यपांपते ॥ तव पूजां करिष्यामि कुंभेऽस्मिन्सन्निधौ भव॥१॥ॐवरुण स्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कम्भसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यासिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ १ ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वरुणमावाहयामिस्था० ॥९॥ अथ कुंभस्योत्तरतःस्थंडिलं कृत्वा रक्तवस्त्रेणाच्छाद्य रक्ततंडुलैरष्टदलं कृत्वा तत्र जीवमातॄणां स्थापनम् (तासां नामानि) मत्सी कूर्मी जलौका च दर्दुरी जलगोधिका ॥ मकरी तन्तुकी चैव सप्तैता जीवमातरः ॥ १ ॥ तत्रादौ मध्ये । रसातलसमुत्पन्ने मत्स्यदेवि महार्णवे ॥ मातंगि च प्रिये कृष्णे जीवमातर्नमोस्तुते ॥ १ ॥ ॐ समुद्रायशिशुमारानालंभतेपर्जन्यायमंडूकानद्योमत्स्यान् मित्रायकुलीपयान्वरुणायनाक्रान् ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः मत्सीमावाहायामि स्थापयामि ॥ १ ॥ पूर्वपत्रे । ह्रदे कूर्म्मसमुत्पन्नां गंभीरां चैव कर्मणि॥पातालजलसंस्थाने जीवमातर्नमोऽस्तुते ॥ १ ॥ ॐ कोसिकतमोसिकस्यासिकोनामासि ॥ यस्य तेनामामन्महियंत्वासोमेनातीं तृपाम॥ भूर्भुवःस्वःसुप्रजाःप्रजाभिःस्याꣳसुवीरोवीरैःसुपोषःपोषैः॥१॥ॐभूर्भुवःस्वःकूर्म्मीमावाहयामिस्थापयामि॥२॥आग्नेय कोणे।श्वेताभ्रे वै समुत्पन्नांजंतुके जीवचारिणीम् । उत्पत्तिः सर्वभूतानां जीवमातर्नमोस्तुते॥१॥यस्यास्तेघोरआसन्जुहोम्येषांबंधानामवसर्जनाययांत्वाजनोभूमि रितिप्रमंदतेनिर्ऋतित्वाहंपरिवेदविश्वतः ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः जलौकीमावाहयामिस्थापयामि ॥ ३ ॥ दक्षिणपत्रे । कालाभ्रशिखराकाराविद्युत्तेजा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

च दर्दुरी ॥ अर्द्धमाकाशसंस्थाने जीवमातर्नमोस्तुते ॥ ॐद्वारोदेवीरन्वस्यविश्वेव्रताददन्तेअग्नेः ॥ ऊरुव्यचसोधाम्नापत्यमानाः ॥१॥ ॐभूर्भुवः स्वःदर्दुरीमावा० ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यपत्रे । गोधिके गोसमुत्पन्ने ससृग्दामविभूषिते ॥ सर्वाधारधरे देवि जीवमातर्नमोऽस्तुते ॥ १ ॥ ॐ गोमदूषुणा सुत्याअश्वावद्यातमश्विनावुर्तीरुद्रानृपाय्यम् ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः जलगोधिकामावाहयामि० ॥ ५ ॥ पश्चिमपत्रे । नमस्ते देवदेवेशि मकरे मदमर्दिनि ॥ आश्रये सर्वभूतानां जीवमातर्नमोस्तुते ॥ १ ॥ ॐमापोमोषधीर्हिंसीःधाम्नोधाम्नोराजंस्ततोवरुणनोमुञ्च ॥ यदाहुरघ्न्या इतिवरुणेतिशपामहे ततोवरुणनोमुञ्च ॥ १ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमकरीमावा० ॥ ६ ॥ वायव्यपत्रे । अंधकारसमुत्पन्ने तंतुकेनिर्मिते शिवे ॥ दीप्तिरूपे त्रिभुवने जीवमातर्नमोस्तुते ॥ १ ॥ ॐ यातेहेतिर्मीढुष्टमहस्तेबभूवतेधनुः ॥ तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मयापरिब्भुज ॥१॥ ॐ भूर्भुवः स्वः तंतुकीमावा० ॥७॥ उत्तरपत्रे । सर्वाधारधरे देवि कर्करि जीवमातृके ॥ आश्रयेसर्वभूतानांजीवमातर्नमोस्तुते ॥१॥ ॐआपोऽअस्मान्मा तरःशुधयंतुघृतेननोघृतप्वः पुनन्तुविश्वंहिरिप्रंप्रवहंतिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतरामि ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः कर्करीमावाहयामि० ॥ ८ ॥ ईशानपत्रे । नमस्ते देवदेवेशि सर्पिणि मदमर्दिनि । सर्वाधारधरे देवि जीवमातर्नमोस्तु ते ॥ १ ॥ ॐ नमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽ अन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ १ ॥ ॐभूर्भुवःस्वः सर्पिणीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ९ ॥ इति जीवमातृकास्थापनम् ॥ ॥ ततो मध्यकलशस्य दिक्षु विदिक्षु च स्थलमातृकास्थापनम् ॥ उमा लक्ष्मीर्महामाया पानदेवी तथैव च ॥ वारुणी निर्मला गोधाः सप्तैताः स्थलमातरः ॥ १ ॥ पूर्वादिक्रमेण । नाममंत्रैःस्थापनम् ॥ ॐ उमामावाहयामि स्थापयामि ॥ १ ॥ ॐ लक्ष्मीवाहयामि० ॥ २ ॥ ॐ महामायामावाहयामि० ॥ ३ ॥ ॐयानदेवीमावाहयामि० ॥ ४ ॥ ॐ वारुणीमावाहयामि० ॥ ५ ॥ ॐनिर्मलामा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ ॐगोधामावाहयामि स्थापयामि ॥ ७ ॥ इति प्रतिष्ठाप्य ॐमनोजूतिरिति पठित्वा स्थापितदेवता गणेशप्रमुखाः सर्वाः सकलशाः जलमातरः जीवमातरः स्थलमातरश्च सुप्रतिष्ठिता वरदा भवंतु । इति वदेत् । ॐ गणेशाय नमः । ॐ अंबिकायै नमः ॥ इति तत्तन्नाममंत्रैर्गंधादिभिः पूजयेत् । तद्यथा । ॐलक्ष्म्यै नमः । ॐजलायै नमः । ॐपानायै नमः । ॐवारुण्यै नमः । ॐजलवासिन्यै नमः । ॐ आपणायै नमः । ॐशुद्धायै नमः । ॐ वरुणाय नमः ॥ॐमध्यकलशेभ्यो नमः ॥ पूर्वकलशाय इक्षूदकाय सर्वतीर्थमयाय इदमत्रादिपूजनम् । दक्षिणकलशाय स्वादूदकाय सर्वफलप्रदाय इदमत्रादिपूजनम् । पश्चिमकलशाय क्षीरोदकाय दिव्यभोगसमन्विताय इदमत्रादिपूजनम् । उत्तरकलशाय दध्युदकाय सर्वसमृद्धियुक्ताय इदमत्रादिपूजनम् । मध्यकलशाय षड्रसोदकाय सर्वज्ञानमयाय इदमत्रादिपूजनम् ॥ ततः स्थंडिले जीवमातृपूजनम् ॥ ॐ मत्स्यै नमः १। ॐ कूर्म्यै नमः २। ॐ जलौकायै नमः ३। ॐ दर्दुर्य्यै नमः ४ । ॐ जलगोधिकायै नमः ५ । ॐ मकर्य्यै नमः ६ । ॐ तंतुक्यै नमः ७ । ॐ सर्पिण्यै नमः ८ ॥ ततः स्थलमातृपूजनम् ॥ ॐ उमायै नमः १ । ॐ लक्ष्म्यै नमः २ । ॐ महामायायै नमः ३ । ॐ पानादेव्यै नमः ४ । ॐ वारुण्यै नमः ५ । ॐ निर्मलायै नमः ६ । ॐ गोधायै नमः ७ ॥ ॥ ततो मध्यकलशे वरुणस्य विशेषपूजनम् । तत्रादौ मंत्राक्षरन्यासः स्वशरीरे ॥ ॐ वं वरुणाय जलाधिपतये अंगुष्ठाभ्यां नमः । ॐ रुं वरुणाय जलाधिपतये तर्जनीभ्यां नमः । ॐ णां वरुणाय जलाधिपतये मध्यमाभ्यां नमः । ॐ यं वरुणाय जलाधिपतये अनामिकाभ्यां नमः । ॐ नं वरुणाय जलाधिपतये कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ॐ मं वरुणाय जलाधिपतये करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवमेव हृदयादिन्यासं कुर्य्यात् । एवमंगन्यासं कृत्वा पूर्वबीजांगानि संपूज्य मध्ये वेदमंत्रांगपूजां कुर्य्यात् । तद्यथा । ॐ शन्नोदेवी० वरुणस्य हृदयाय नमः । ॐ स्योनापृथिवि०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वरुणस्य शिरसे स्वाहा २ । ॐ आपोहिष्ठामयोभुव० वरुणस्य शिखायै वषट् ३ । ॐ इमम्मे वरुण० वरुणस्य नेत्रत्रयाय वौषट् ४ । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं० वरुणस्य अस्त्राय फट् ५ ॥ ततः कलशे जपः । पूर्वाग्नेयकलशयोः । समुद्रज्येष्ठा० ४ । इमम्मे० २ । वरुणंवो० १ । प्रमित्राय० १ । इत्यादि ऋग्वेदिजपः । दक्षिणानैर्ऋतिकलशयोः । समुद्रायत्वा० १ । समुद्रादूर्मि ० १ । उक्षासमुद्र० १। समुद्रंगच्छ० १ । वरुणस्योत्तं० १ । पंचनद्य० १ । इत्यादि यजुर्वेदिजपः । पश्चिमवायुकलशयोः । पवित्रंतेविततं० १ । पयःसाम० । गायत्रीसाम० । आग्नेयीसाम० । इत्यादि सामवेदी पठेत् । उत्तरेशानकलशयोः शन्नोदेवी० । अथर्वशिर० । अथर्वशिखां० । इत्यादि अथर्ववेदी पठेत् ॥ ततः प्रार्थना । यादःपृष्ठिसमारूढ पाशहस्त महाबल ॥ पाहि यज्ञमिमं देव जलनाथ नमोस्तुते ॥ १ ॥ ततो वरुणोपवेशनपद्मपत्राणि पूजयेत् । ॐ पूर्वपत्राय नमः१ । ॐ आग्नेयपत्राय नमः२। ॐ दक्षिणपत्राय० ३। नैर्ऋतपत्राय० ४। पश्चिमपत्राय० ५ । वायव्यपत्राय० ६ । उत्तरपत्राय० ७ । ईशानपत्राय नमः ८ । इति पत्रपूजा ॥ अथ वरुणपूजा॥आवाहयामि देवेशं वरुणं जलनायकम् । यादःपृष्ठसमारूढं पाशहस्तं महाबलम्॥१॥आगच्छ जलदेवेश कुंभेस्मिन् सन्निधौ भव ॥ ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेंडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुः प्रमोषीः ॥ १ ॥ ॐ वरुणस्योत्तम्भनमसि ॥ २ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः भगवन् वरुण इहागच्छ इह तिष्ठ । इत्यावाह्य ॐ वरुणाय नमः । इति श्वेतगंधाक्षतपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलनानाफलदक्षिणाभिः संपूज्य नालिकेरेणार्घ्यं दद्यात् ॥ "श्वेताभ्रशिखराकार सर्वभूतहिते रत ॥ गृहाणार्घ्यमिमं देव जलनाथ नमोस्तुते" ततः प्रार्थना । नदीसागरमाश्रित्य कलशेषु समाश्रित ॥ प्रसादं कुरु मे देव मदीये यागमंडपे ॥ १ ॥ अभ्यर्थितो मया भक्त्या परिवारसमन्वित ॥ सान्निध्यं भव देवेश मदीये यागमंडपे ॥ २ ॥ गृहाण ब्रह्मणा सेव्य प्रसादं कुरु मे अपः ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

संपूज्य बहुधा भक्त्या मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ ३ ॥ (ततो वरुणमंत्राः पठनीयाः ।) ततो जलमध्ये होमः । तद्यथा । जलसमीपे गत्वा ॐवरुणरूपि वैश्वानराय नमः । इत्यग्निं जलमध्ये गंधादिभिः संपूज्य प्रार्थ्य स्रुवेण जले आज्यहोमं कुर्यात् । ॐ आपोऽअस्मान्० स्वाहा ॥ १ ॥ इदं वरुणाय । ॐ आपोहिष्ठा० स्वाहा २ । ॐ वरुणस्योत्तं० स्वाहा ३ । ॐ इमम्मेवरुण० स्वाहा ४ । ॐ अग्नये स्वाहा ५ । ॐ सोमाय० ६ । ॐसवित्रे० ७ । ॐ सरस्वत्यै० ८ । ॐ पूष्णे स्वाहा ९ । ॐ बृहस्पतये० १० । ॐ इंद्राय० ११ । ॐ घोषाय० १२ । ॐ श्लोकाय० १३ । ॐ अंशाय० १४ । ॐ अद्भ्यः स्वाहा १५ । ॐ वार्भ्यः स्वाहा १६ । ॐ उदकाय० १७ । ॐ तिष्ठंतीभ्यः स्वाहा १८ । ॐ स्रवंतीभ्यः स्वाहा १९ । ॐ स्यंदमानाय० २० । ॐ कूप्याय० २१ । ॐ सूद्याय० २२ । ॐधार्याभ्यः स्वाहा २३ । ॐ अर्णवाय० २४ । समुद्राय० २५ । ॐ सरिद्भ्यः स्वाहा २६ । यथानाम्ना त्यागः कार्यः ॥ अथ बलिदानम् ॥ मुद्गमाषचणकभक्तकरदुयवादिबलिद्रव्याणि पात्रे संस्थाप्य ॥ ॐबलिद्रव्यायनमः । इति गंधादिभिः संपूज्य वक्ष्यमाणमंत्रैर्मत्स्यादिभ्यः जले बलिं क्षिपेत् । ॐ यस्य कूर्म्मोगृहेहविस्तमग्नेवर्धयात्वम् ॥ तस्मैदेवाऽ अधिब्रुवन्नयंत्रब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ बलिं गृह्णंतु ते देवा ये केचिज्जलमाश्रिताः ॥ बुभुक्षितान्नहीनाश्च कृपणा जलवासिनः ॥ १ ॥ दस्यवः सिंहशार्दूला अन्ये ये जलमाश्रिताः ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्च ये केचिद्वरुणालयाः ॥ २ ॥ तृप्तास्ते मे श्रियं दद्युर्विघ्नान्रक्षंतु सर्वदा ॥ बलिं गृह्णंत्विमे देवा आदित्या वसवस्तथा ॥ ३ ॥ मरुतोऽथाश्विनौ रुद्राः सुपर्णाः पन्नगा ग्रहाः ॥ असुरा यातुधानाश्च पिशाचा मातरो नगाः ॥ ४ ॥ दिक्पाला लोकपालाश्च ये च विघ्नविनायकाः ॥ शाकिन्यो यक्षवेताला योगिन्यः पूतनाः शिवाः ॥ ५ ॥ जृंभकाः सिद्धगंधर्वा माला रिद्याधरा नगाः ॥ जगतां शांतिकर्त्तारो ब्रह्माद्याश्च महर्षयः ॥ ६ ॥ मा विघ्नं मा च मे पापं मा संतु परनिंदकाः ॥ सौम्या भवंतु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तृप्ताश्च भूताः प्रेताः सुखावहाः ॥ ७ ॥ इति मंत्रैर्जलमध्ये मुद्गमाषादि विकीर्य हस्तौ प्रक्षाल्य आचामेत् ॥ ततः समुद्रं गच्छ० १ । समुद्रा यत्वा० २ । समुद्रोसि० ३ । समुद्रादूर्मि० ४ । उक्षासमुद्र० ५ । पंचनद्यः० ६ । इत्यादिमंत्रान् पठित्वा तीर्थं प्रणम्य कुंभसमीपमागत्य वरुणं प्रार्थयेत् । प्रतीचीश नमस्तुभ्यं सर्ववैरिनिषूदन । पवित्रं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ १ ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यावान्विधिरनुष्ठितः ॥ तत्सर्वं त्वत्प्रसादेन संपूर्णं भवतु प्रभो ॥ २ ॥ त्वमापो योनिः सर्वेषां देवदानवरक्षसाम् ॥ स्वेदजोद्भिज्जजातीनां रसानां पतये नमः ॥ ३ ॥ प्रसादं कुरु देवेश आगच्छ यज्ञमंडपे ॥ अभ्यर्चितो मया भक्त्या परिवारैर्जलाधिप ॥ ४ ॥ सान्निध्यं कुरु देवेश पवित्रे यज्ञमंडपे ॥ इति प्रार्थ्य पूर्वादिदशदिक्षु इंद्रादिभ्यो बलिदानं कुर्यात् । ॐ इंद्रादिदशदिक्पालेभ्यो नमः । इतिगंधादिभिः पूजां कृत्वा माषभक्तबलीन् दद्यात् । तद्यथा–पूर्वे । ॐ इंद्राय नमः इंद्रानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि १ । आग्नेय्याम् । अग्नये नमः अग्न्यनुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि २ । दक्षिणे । यमायनमः यमानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ३ । नैर्ऋत्याम् । ॐ निर्ऋतये नमः निर्ऋत्यनुचरे भ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ४ । पश्चिमे । ॐवरुणाय नमः वरुणानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ५ । वायव्याम् । ॐ वायवे नमः वायोरनुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ६ । उत्तरे । ॐ कुबेराय नमः कुबेरानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ७ । ऐशा न्याम् । ॐ ईशानाय नमः ईशानानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ८ । ईशानपूर्वयोर्मध्ये । ॐ ब्रह्मणे नमः ब्रह्मणोनुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि ९ । निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये । ॐ अनंताय नमः अनंतानुचरेभ्यो नमः इमं बलिं समर्पयामि १० । ततः ॐ येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ ॥ अप्सुक्षितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमिमंजुषध्वम् ॥ १ ॥ इति मंत्रेण देवेभ्यो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

बलिं दद्यात् । ततः यस्य स्मृत्या इत्यादि कर्मपूर्तिकामो विष्णुं स्मृत्वा । आचार्यादिभ्यो दक्षिणां दत्त्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् भोजयेत् । ततः । ॐ उत्तिष्ठब्रह्मणस्पते० इति कलशानामुत्थापनम् । तान् कलशान् सुवासिन्यः सौभाग्यवत्यो नयेयुः । ततो मार्गे वारुणमंत्रान् शाकुन सूक्तं पावमानसूक्तं शांतिसूक्तं च पठन् चतुष्पथे क्षेत्रपालाय बलिं दद्यात् । तद्यथा । चत्वरे किंचिद्भूमिमुपलिप्य दर्भानास्तीर्य्य पाषाणं तत्र संस्थाप्य ॐ क्षेत्रपालाय नमः । इति षोडशोपचारैः संपूज्य माषमुद्गभक्तसुगंधितैलरक्तवस्त्रादियुतं बलिं गृहीत्वा ॐ नमो भगवते क्षेत्र पालाय भासुरनेत्र ज्वालामुख अवतर कपिल ऊर्ध्वकेश जिह्वाललन शत्रूँश्छिंधि भिंधि इति प्रार्थ्य बलिं दत्त्वा प्रत्यागच्छेत् । हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य आचम्य आचार्यब्राह्मणैः सह मंडपे आगत्य सर्वान्कुंभान्समुद्धृत्य तत्तोयं मणिके क्षिपेत् । इति जलयात्राविधानं समाप्तम् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ विश्वस्यमातापितरौभवानीशंकरौप्रभू ॥ वंदेऽहंसर्वदाभक्त्यानिजंतातंचमातरम् ॥ १ ॥ नत्वामहेश्वरंसांबंदृष्ट्वाप्राचीन
पद्धतीः ॥ ग्रंथंकुर्वेप्रतिष्ठाप्रकाशंशुक्लयजुर्विदाम् ॥ २ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिप्रासादानांविधिंशुभम् ॥ कृतेनयेनतेषांतुप्रतिष्ठासंप्रजा
यते ॥ ३ ॥ तत्रादौसर्वदेवप्रतिष्ठाकालउच्यते । मात्स्ये । चैत्रेवाफाल्गुनेवापिज्येष्ठेवामाधवेतथा ॥ माघेवासर्वदेवानांप्रतिष्ठाशुभ
दासिते ॥ ४ ॥ सौम्यायनेशुभाप्रोक्तानिंदितादक्षिणायने ॥ रिक्तान्यतिथिषुस्यात्सावारेभौमान्यकेतथा ॥ ५ ॥ यातिथिर्यस्यदेवस्य
तस्यांवातस्यकीर्तिता ॥ आषाढेद्वेतथामूलमुत्तराद्वयमेवच ॥ ज्येष्ठाश्रवणरोहिण्यःपूर्वाभाद्रपदास्तथा ॥ ६ ॥ हस्ताश्विनीरेवतीचपुष्योमृ
गशिरस्तथा ॥ अनुराधातथास्वातीप्रतिष्ठासुप्रशस्यते ॥ ७ ॥ चंद्रताराबलोपेतेपूर्वाह्णेशोभनेदिने ॥ शुभलग्नेशुभांशेचकर्तुर्नोनिधनोदये ॥
॥ ८ ॥ अयनेविषुवेतद्वत्षडशीतिमुखेतथा ॥ सुराणांस्थापनंकार्यंविधिदृष्टेनकर्मणा ॥ ९ ॥ प्राजापत्येतुशयनंश्वेतेतूत्थापनंतथा ॥ मुहू
र्त्तेस्थापनंकुर्यात्पुनर्ब्राह्मेविचक्षणः ॥ १० ॥ दिनमध्यगतेसूर्य्येमुहूर्त्तेऽभिजिदष्टमे ॥ सर्वकामसमृद्धःस्यात्सर्वोपद्रववर्जितः ॥ ११ ॥ चरारा
शिंपरित्यज्यस्थिरराशिंप्रगृह्यच ॥ सुप्रशस्तेमुहूर्त्तेवैप्रतिष्ठांकारयेद्धरेः ॥ १२ ॥ सिंहेसूर्यःशिवोद्वंद्वेलग्नेस्थाप्यःस्त्रियांहरिः ॥ कुंभेवेधाश्चरेक्षु
द्राह्यंगदेव्यःस्थिरेऽखिलाः ॥ १३ ॥ (अथदेवतांतरेणकालविशेषोरत्नावल्याम्) ॥ माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठाषाढेषुपंचसु ॥ १४ ॥ श्राव
णेचनभस्येचलिंगस्थापनमुत्तमम् ॥ देव्यामाघेऽश्विनेमासेप्युत्तमासर्वकामदा ॥ १५ ॥ नतिथिर्नचनक्षत्रंनोपवासोत्रकारणम् ॥ सर्वकालं
प्रकर्त्तव्यंकृष्णपक्षेविशेषतः ॥ १६ ॥ रात्रिरूपायतोदेवीदिवारूपोमहेश्वरः ॥ अतःस्वकालपूजाभिःसिद्धिदापरमेश्वरी ॥ १७ ॥ माधवी
येमयूखेच । मातृभैरववाराहनारसिंहत्रिविक्रमाः ॥ महिषासुरहंत्र्यश्चस्थाप्यावैदक्षिणायने ॥ १८ ॥ गृहेस्वेयोविधिःप्रोक्तोविनिवेशप्रवेश
योः ॥ सएवविदुषाकार्य्योदेवतायतनेष्वपि ॥ १९ ॥ नारदः । हंत्यर्थहीनाकर्त्तारंमंत्रहीनातुऋत्विजम् ॥ स्त्रियंलक्षणहीनातुनप्रतिष्ठास

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मोरिपुः ॥ २० ॥ प्रतिष्ठापद्धतौउदगयनेमाघादिपंचमासेषुशुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठीनवमीचतुर्दशीवर्जितानांसर्वासांवाकृष्णपक्षेदशम्यंतानां
निषिद्धतिथिवर्जितानामन्यतमस्यांतिथौनिषिद्धास्वपिस्वदैवत्यायांभौमवर्जितदिने अश्विनीरोहिणीमृगशिरःपुनर्वसुपुष्यउत्तरात्रयहस्तचि
त्रास्वात्यनुराधाज्येष्ठाश्रवणमूलधनिष्ठाशतभिषारेवतीएतेषुनक्षत्रेष्वन्येष्वपिस्वदैवत्येषूपदिष्टेष्वपि प्रोक्तकालहोरायांभद्रावर्जितकरणेषुश्वेतमै
त्रसावित्रवैराजरौहिणमाहेंद्रगांधर्वेष्वन्यतमस्मिन्मुहूर्तेगुणान्वितेस्थिरेलग्नेततोऽन्यस्मिन्नपिस्थिरेशेशुभनिमित्तान्वितकालदिनेयजमानस्यचंद्र
सूर्यताराबलान्वितेदेवानांप्रतिष्ठांकुर्यात् ॥ इतिप्रतिष्ठाकालः ॥ ततोयजमानःसुमुहूर्तेप्रातःकृत्यंनिर्वर्त्यशुद्धोभूत्वाऽऽचार्यहस्तेपूजासंभारा
न्समर्प्यसुवासिनीभिःसौभाग्यवतीभिःस्त्रीभिर्गीतवाद्यमंगलशब्दैःसहप्रासादाग्रेप्राच्यामुदीच्यांवाप्रतीच्यांनातिदूरेमंडपभूमिमागत्यपादप्रक्षा
लनंकृत्वाआसनोपर्युपविश्याचमनंप्राणायामंचकृत्वाबद्धशिखःसपत्नीकोगणेशंध्यायन् प्राङ्मुखउदङ्मुखोवोपविश्यदेशकालौसंकीर्त्य ममे
हजन्मनिजन्मांतरेवाकृतसमस्तपापक्षयार्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकदेवप्रासादप्रतिष्ठायज्ञोपयोगिनांकरिष्यमाणमंडपादीनांनिर्विघ्नतासिद्ध
येगणपतिपूजनमाचार्यादिवरणंचकरिष्ये इति संकल्प्य । ॐसुमुखश्चैकदंतश्च० इत्यादिस्मरणपूर्वकयथाविधिगणपतिंसंपूज्य आचार्य
वरणंकुर्यात् । तद्यथा—आचार्यस्यपादप्रक्षालनंपादपूजनंचकृत्वाशिरासिकुंकुमादिनातिलकंचकृत्वा अक्षतपुष्पादिभिःसंपूज्य गुरवेनम
इतिनत्वा देशकालौसंकीर्त्य । अमुकदेवताप्रासादप्रतिष्ठाप्रारंभनिमित्तंतदंगत्वेनमंडपंकर्तुममुकगोत्रममुकप्रवरममुकवेदशाखाध्यायिनम
मुकशर्माणंब्राह्मणमाचार्यत्वेनत्वामहंवृणे । ॐवृतोस्मीतिप्रतिवचनम् । ॐव्रतेनदीक्षामाप्नोतिदीक्षयाप्नोतिदक्षिणाम् ॥ दक्षिणाश्र
द्धामाप्नोतिश्रद्धयासत्यमाप्यते ॥ इत्याचार्यंवृत्वाहस्तेकंकणबंधनंकुर्यात् । ततआचार्यपाद्यादिषोडशोपचारैःसंपूज्य । आचार्योहि
यथास्वर्गेशक्रादीनांबृहस्पतिः ॥ तथात्वंममयज्ञेऽस्मिन्नाचार्योभवसुव्रत ॥ १ ॥ इतिसंप्रार्थ्यतिष्ठेत् । ततआचार्यस्तत्रमंडपार्थंभूम्यावा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

हनंप्रतिष्ठापनंपूजनंशोधनंचकुर्यात् । अथभूम्यावाहनम् । भूमिंस्पृष्ट्वाऽऽचार्यःपठेत् । ॐभूरसिभूमिरस्यदितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवनस्य धर्त्री ॥ पृथिवींयच्छपृथिवींदृंहदृंहपृथिवींमाहिंहंसीः ॥ १ ॥ ॐघृतवतीभुवनानामभिश्रिश्रयोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीव्यरु णस्यधर्म्मणाविष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ २ ॥ ॐमहीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञंमिमिक्षताम् ॥ पिपृतान्नोभरीमभिः ॥ ३ ॥ आग च्छसर्वकल्याणिवसुधेलोकधारिणि ॥ उद्धृतासिवराहेणसशैलवनकानना ॥ ४ ॥ रत्नाकरेविष्णुनात्वंधृतावाराहरूपिणा ॥ आगच्छवरदे धात्रियज्ञेऽस्मिञ्छुभदायिनि ॥ ५ ॥ एतैर्मंत्रैर्भूम्यावाहनंकृत्वा । ॐमनोजूतिर्जुषतामाज्ज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमन्तनोत्वरिष्टंयज्ञंसमिमंदं धातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयन्तामोंऽप्रतिष्ठ ॥ इतिप्रतिष्ठाप्य । ॐभूमिर्भूमिमिवप्रागान्मातामातरमप्यगात् ॥ भूयामपुत्रैःपशुभिर्योनोद्वेष्टिस नश्यतु ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणभूमिंनत्वा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपृथिवीकूर्मानंतदेवताभ्योनमः ॥ इतिमंत्रेणषोडशोपचारैःसंपूज्याञ्जलिंबद्धाप्रार्थयेत् । ॐशेषमूर्ध्निस्थितांरम्यांनानासुखप्रदायिनीम् ॥ विश्वधात्रींमहाभागांविश्वस्यजननींपराम् ॥ १ ॥ यज्ञभागंप्रतीक्षस्वसुखार्थंप्रणमाम्यहम् ॥ तवो परिकरिष्यामिमंडपंसुमनोहरम् ॥ २ ॥ क्षंतव्यंचत्वयादेविसानुकूलामखेभव ॥ निर्विघ्नंममकर्मेदंयथास्यात्त्वंतथाकुरु ॥ ३ ॥ इतिसंप्रार्थ्यस्वा भीष्टांभूमिंस्वीकृत्य ततःपंचगव्यंयथाविधिताम्रपात्रेकृत्वाप्रणवेनदशवारमनुमंत्र्यतेनहरितैः कुशैःभूमिंप्रोक्षयेत् । तत्रमंत्राः । ॐइरावती धेनुमतीहिभूतदंसूयवसिनीमनवेदशस्या ॥ व्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्त्थपृथिवीमभितोमयूखैःस्वाहा ॥ १ ॥ ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधा निदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ २ ॥ ॐमानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोवीरान्रुद्रभामिनो वधीर्हविष्मंतःसदमित्वाहवामहे ॥ ३ ॥ ॐशन्नोमित्रःशंवरुणःशन्नोभवत्वर्य्यमा ॥ शन्नऽइंद्रोबृहस्पतिःशन्नोविष्णुरुरुक्रमः ॥ ४ ॥ ॐशन्नऽइन्द्राग्नीभवतामवोभिःशन्नऽइन्द्रावरुणाराताहव्या ॥ शन्नऽइन्द्रापूषणावाजसातौशमिन्द्रासोमासुविताय्यशंयोः ॥ ५ ॥ एतान्मं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्रान्पठित्वा ॥ ॐजितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ १ ॥ ॐनृसिंहउग्ररूपज्वलज्वलप्रज्वलप्रज्वलस्वाहा । इतिपठित्वा । ॐदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यैवाचोयन्तुरुर्यत्रेणाग्नेःसाम्राज्येनाभिषिंचामि ॥ १ ॥ एतैर्मंत्रैरिरावतीत्याराभ्याभिषिंचामीत्यंतैःपृथिवींप्रोक्ष्य । ततः श्वेतसर्षपान्गृहीत्वाईशानाभिमुखःसर्वत्रविकिरेत् । तत्रमंत्राः । ॐभूतानिराक्षसावापियत्रातिष्ठंतिकेचन ॥ तेसर्वेप्यपसर्पंतुविष्णुयागंकरोम्यहम् ॥१॥ भूतप्रेतपिशाचाद्याह्यपक्रामंतुराक्षसाः ॥ स्थानादस्माद्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमिभुवंत्विमाम् ॥ २ ॥ अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्तारस्तेनश्यंतुशिवाज्ञया ॥ ३ ॥ इतिसर्वत्रविकीर्य । पंचगव्येनप्रोक्ष्य । ततस्ताम्रपात्रेगंधदूर्वाफलपुष्पयवयुतंजलंगृहीत्वाशुक्लाद्विवासाःशुचिर्भूत्वाअर्घ्यहस्तउदङ्मुखोजानुभ्यामवनींगत्वाकृतांजलिपुटोभूम्यैअर्घ्यंदद्यात् । तत्रमंत्रः-वसुधेपूजितासित्वंविष्णुनाशंकरेणच ॥ पार्वत्याचैवगायत्र्यास्कंदवैश्रवणादिभिः ॥ १ ॥ मंडपंकारयाम्यद्यत्वदूर्ध्वंशुभलक्षणम् ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तंप्रसन्नासर्वदाभव ॥ २ ॥ एवमर्घ्यंदत्त्वा । ॐस्योनापृथिवीनोभवानृक्षुरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथा ॥ इतिमंत्रेणप्रार्थयेत् । एवंभूशुद्धिंभूतशुद्धिंचविधाय । तत्रभूमौनिर्विघ्नतार्थंप्रथमंभद्रपीठोपरिसामान्यतोवास्तुंसंपूज्यमंडपार्थंप्रथमंप्राचीसाधनंकृत्वामृदैवसमानरूपांभूमिंचकृत्वागणपतिंश्रीगुरुंचमानसोपचारैर्यजनकुलदेवतांध्यात्वानमस्कृत्यप्रार्थयेत् । अहंमंडपादिकर्तुमुद्यतस्तस्यनिर्विघ्नमस्तुतथासिद्धिरस्त्वितिप्रार्थ्यतिष्ठेत (अथ प्राचीसाधनप्रकारःप्राचीनपद्धतौ) तत्रादौत्रयोदशांगुलंकर्कटकंप्रसार्य्यभ्रामयेत् तेनभ्रमणेनषड्विंशांगुला२६त्मकंमण्डलंप्राचीसाधनार्थमुत्पन्नम् ॥ पुनस्तस्मिन्नेवमण्डलेनवांगुलंकर्कटकंप्रसार्य्यभ्रामयेत् ॥ तेनाष्टा१८दशांगुलात्मकंमण्डलंजातम् ॥ शंकुसमानकरणार्थमेवंमण्डलद्वयंसंपाद्यमण्डलमध्येद्वादशां १२ गुलंशंकुं (मूलदेशेस्थूलःधृतःसन्यथानपततितथास्थूलःसूक्ष्मोग्रेसूचीसदृशःएवंविधंशंकुं) वृत्तमध्येसंस्थाप्य पश्चात् पंचदशा १५ ङ्गुलविस्तारंशंकुंचतुष्टयं४गृहीत्वा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अष्टादशाङ्गुलात्मकेमध्यवृत्तेतेषांशंकूनांमूलंनिधाय । अग्रंतेषांशंकोरग्रेनिधाय चतुर्दिक्षु एवंशंकुसमंकृत्वाशंकुचतुष्टयंत्याज्यम् ॥ मध्याद
ष्टादशाङ्गुलवृत्तंमार्जनंकार्य्यम् ॥ पश्चात्तत्रस्थानेसावधानतयास्थित्वाप्रातःकालेशंकोश्छायाषड्विंशाङ्गुलात्मकेमण्डलेयत्रविशतितत्रचिह्नंरेख
याकार्य्यम् ॥ तृतीयप्रहरात्किंचिदूर्ध्वंयदाशंकोरग्रच्छायारेखातोयत्रनिःसरतितत्रचिह्नंकार्य्यम् ॥ तयोश्चिह्नयोरुपरिसूत्रंदेयंप्राचीसिद्धा
जाता ॥ (अतःपरंदक्षिणोत्तरसाधनम्) षड्विंशा२६ङ्गुलात्मकेमण्डलेवृत्तेयत्रस्थानेकर्कटकंस्थापयित्वावृत्तार्धभ्रामितंनभवति तस्मिंश्चिह्ने
चतुरङ्गुलं ४ कर्कटकंप्रसार्य्यपूर्वसूत्रेचिह्नंकार्य्यम् ॥ तथैवपश्चिमतश्चतुरङ्गुलंत्यक्त्वाचिह्नंकार्य्यम् उभयोरंतरमष्टाङ्गुलमितं जातम् ॥ पुनरष्टाङ्गुलं
कर्कटकंप्रसार्य्यपश्चिमचिह्नेकर्कटकंधृत्वापूर्वचिह्नाद्भ्रामयेत् ॥ यथातथाऽर्द्धचंद्राकाराभवति ॥ उभयोर्वृत्तार्द्धयोगेनमत्स्ययुग्मंदक्षिणोत्तरंभवति ॥
इतिप्राचीसाधनप्रकारः । (प्रतिदिनजंप्राचीसाधनंपूर्वोक्तमिदंत्रिंशद्घटी३०मितदिनमानदिनेज्ञेयम्) ॥ एवंभूम्यादिपूजनविधिंविधायब्राह्मणे
भ्योदक्षिणांदत्त्वाशिल्पिवर्गंचतोषयित्वातत्रमंडपंकुर्यात् । तस्यपरिमाणम् । उत्तमोऽष्टादश१८षोडश१६हस्तात्मकः ॥ मध्यमश्चतुर्दश१४
द्वादश१२हस्तात्मकः ॥ कनिष्ठोदश १० हस्तात्मकः । कनिष्ठात्कनिष्ठोऽष्ट ८ हस्तात्मको यथावकाशंवामंडपंहस्ततोच्चंद्वादशांगुलोच्चंवा अथवो
च्छ्रायरहितं भूमिसमं कुर्यात ॥ तस्यमंडपस्य भागत्रयंकार्यं मध्यभागेवेदींचतुर्हस्तां४चतुरस्रांनिजचतुर्थांशेनपंचमांशेनोच्चांवाविदध्यात् । एवं
मध्यवेदिंकृत्वा तस्याःसमंद्वाविंशांगुलांतरे एकहस्तात्मकचतुरस्रकुंडकरणार्थंभित्तिकरणंतदर्थंसूत्रंदेयं तस्य व्यवहारःपूर्वस्यांदिशिमध्यवें
द्याद्वादशाङ्गुलं१२प्राचीसूत्रंत्यक्त्वातत्रचिह्नंकार्य्यम् ॥ तत्रैवमध्यचिह्नेकर्कटकंद्वादशाङ्गुलं१२प्रसार्य्य प्राचीसूत्रेचिह्नंकार्य्यम् ॥ एवंकृतेहस्तमात्रं
सूत्रंजातं कुण्डार्थं पूर्वापरम् ॥ अतःपरंदक्षिणोत्तरमुच्यते ॥ यत्कुंडमध्यार्थंचिह्नंकृतंभवति तस्माच्चिह्नादुपरिचतुरङ्गुलंत्यक्त्वाप्राचीसूत्रेकुंड
मध्येचिह्नंकार्य्यम् पूर्वेतथामध्यचिह्नात्पश्चिमेचतुरङ्गुलंत्यक्त्वाचिह्नंकार्य्यप्राचीसूत्रेत्वेवमेव ॥ एवंकृतेउभयोर्वृत्तयोगेमत्स्ययुग्मंभवति । तयोरुप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रिसूत्रंदेयम् । इतिकृतेकुंडेदक्षिणोत्तरंसिद्धंजातम् । पुनरपिद्वादशाङ्गुलंकर्कटकंप्रसार्य्य कुंडमध्यचिह्नेधृत्वादक्षिणेचिह्नंकार्य्यम् ॥ तथैवोत्तरे चिह्नंकार्य्यम् । ततःपरंपूर्वचिह्नेद्वादशाङ्गुलंकर्कटकंसंस्थाप्य मध्यचिह्नावधि अग्निकोणादारभ्य ईशकोणपर्य्यंतंभ्रामयेत् ॥ अर्द्धचंद्राकारो भवति । तथामुनाप्रकारेणदक्षिणचिह्नेसंस्थाप्य । अग्निकोणान्नैर्ऋतपर्य्यंतं तथाएवमेवपश्चिमचिह्नेकर्कटकंसंस्थाप्य नैर्ऋतकोणाद्वायुकोणपर्य्यंतं भ्रामयेत् ॥ ततःपरमुत्तरचिह्नेकर्कटकंसंस्थाप्यवायुकोणपर्य्यंतंभ्रामयेत् ॥ एवंचतुर्भिरर्द्धचंद्रैश्चतुर्दिक्षुविदिक्षुच चत्वारोमत्स्या भवंति । तेषुचतुर्षु मत्स्येषुचत्वारिसूत्राणिदेयानि । सूत्रेषुदत्तेषुसत्सुचतुरस्रंकुंडंभवति । तेषुसूत्रेष्विष्टिकाभिर्भित्तिर्विधेया हस्तमात्रासमानरूपा इतिपूर्वेचतुरस्रं कुंडंजातम् ॥ १ ॥ अथदक्षिणेअर्द्धचंद्राकृतिकुंडंभवति । तदुच्यते । यद्दक्षिणोत्तरंसूत्रंप्रवर्त्ततेतदुपरिमध्यवेदितएवविंशाङ्गुलं२०त्यक्त्वायत्पू र्वापरंतत्रप्रसारितंभवतितयोरुभयोर्योगेयत्रमत्स्योत्पत्तिर्जातातत्रमत्स्येचतुर्भिर्यूकाभिरधिकम् । एकोनविंशाङ्गुलं१९यूका४कर्कटकंप्रसार्य्यो परिसंस्थाप्यसूत्रावधिभ्रामयेत् ॥ शशिदलकुंडंभवति ॥ तस्माज्ज्यासूत्रंपूर्वापरेसूत्रेपूर्वापरमेवतदेवजातमङ्गुलं ३८ यवः १ एतावत्प्रमाणं ज्यासूत्रं (पंचकुंडीनवकुंडीचतत्पूर्वापरंज्यासूत्रमेककुंडीचेद्दक्षिणोत्तरंज्यासूत्रमितिविवेकः) इतिदक्षिणे अर्द्धचंद्राकृतिकुंडम् ॥ २ ॥ अतः परंपश्चिमेवृत्तकुण्डम् । तत्प्रकारउच्यते । यत्रप्राचीसूत्रंपश्चिमेतस्योपरिमध्यवेदितोदक्षिणोत्तरंसूत्रंप्रसारितंभवति । तयोर्योगेमत्स्योत्पत्तिर्जा तातत्रमत्स्येचतुर्यवा४धिकंत्रयोदशाङ्गुलं १३ यव ४ कर्कटकंप्रसार्य्यमध्येधृत्वा कुंडस्यमध्यार्थं चिह्नंप्राचीसूत्रेविधेयम् । पश्चात्कुण्डमध्यचिह्नो परितावन्मितंकर्कटकंधृत्वाभ्रामयेत् । तेनभ्रमणेन वृत्तकुंडंभवति । संपूर्णवृत्तविस्तारः सप्तविंशत्यङ्गुलो२७ भवति ॥ इतिपश्चिमेवृत्तकुंडम् ॥ ३ ॥ अथउत्तरेपद्मकुंडम् । तत्प्रकारउच्यते–यद्दक्षिणोत्तरंसूत्रंप्रवर्त्ततेतदुपरिमध्यवेदितोद्वाविंशत्यङ्गुला २२ त्परंयत्पूर्वापरायितंसूत्रंतस्ययोगेयो मत्स्यस्तस्मिन्मत्स्येकर्कटकम् अङ्गुल १४ यव ६ यूका २ लिक्षा ३ बालाग्रं १ रथरेणु ४ त्रसरेणु ७ कर्कटकंप्रसार्य्य दक्षिणोत्तरसूत्रेमत्स्येधृत्वा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दक्षिणोत्तरसूत्रेकुंडमध्यार्थंचिह्नंकार्य्यम् । पुनस्तत्रमध्यचिह्नेकर्कटकंस्थापयित्वाभ्रामयेत् तेनभ्रामणेनसंपूर्णवृत्तविस्तरांगुल २८ यव ५ यूका ४ लिक्षा ६ बालाग्रं ३ रथरेणु १ त्रसरेणु ६ जातः । एतस्मिन्वृत्तेवृत्तचतुष्टयंविधेयम् । तेषांप्रकारउच्यते । कर्कटकमंगुलत्रयं ३ प्रसार्य्य कुंडमध्येचिह्नेसंस्थाप्यभ्रामयेत् । तेनभ्रामणेनप्रथमंषडङ्गुलकर्णिकाख्यंवृत्तंजातम् । मध्येतदुपरिषडङ्गुलंकर्कटकंप्रसार्य्यमध्याचिह्नेधृत्वाभ्रामयेत ॥ तद्द्वितीयंकेसराख्यंवृत्तंभवति तदुपरिनवाङ्गुलंकर्कटकंप्रसार्य्यमध्याचिह्नाद्भ्रामयेत् । तेनतृतीयंवृत्तंदलमध्यभूसंज्ञितंजातम् । ततोद्वादशाङ्गुलंकर्कटकंप्रसार्य्यमध्याचिह्नाद्भ्रामयेत् । तेनचतुर्थंवृत्तंदलाग्रभूमिसंज्ञितंजातम् । तदुपरिपंचमंपूर्वमेवकृतंभवतितस्यपंचमवृत्तस्यभूपरिमाणमुच्यते । कियतीउर्वरीसातस्याःप्रमाणाङ्गुलानि ३ यव ६ यूका ८ लिक्षा बालाग्रं १ रथरेणु ४ त्रसरेणु ७॥ अथसर्वेषांपंचमंडलानांसंपूर्णताउच्यते । प्रथमवृत्तस्य षडङ्गुलोविस्तारः १ द्वितीयस्यद्वादशाङ्गुलोविस्तारः २ एवंस्वकर्कटकान्मंडलानांद्विगुणतोविस्तारः । पंचममंडलस्यसम्पूर्णविस्तारांगुल २९ यव ५ यूका ४ लिक्षा ६ बालाग्र ३ रथरेणु १ त्रसरेणु ६ एतत्पंचममंडलंदलाग्रविस्तारतुल्योच्चतांकर्णिकांकृत्वाकुंडमध्येस्थापयेत् ॥ दृढतयानचलतियथा ॥ इदंकुंडमष्टदलंवाचतुर्दलंभवति ॥ इतिपद्मकुंडम् ॥ ४ ॥ अतःपरंपंचमाचार्यकुंडंचतुरस्रंतत्प्राचीसूत्रादारभ्य ईशकोणपर्यंतंसूत्रंप्रमाणीकृत्यतत्सूत्रस्यार्द्धभागंकृत्वातस्मिन्नर्द्धभागेप्रथमंचतुरस्रकुंडरीत्यातेनसमानसूत्रेणचतुरस्रंकुंडंकार्यम् ॥ इतिपंचकुंडीकर्तव्यता ॥ इतिएकहस्तात्मकानिकुंडानि ॥ एकांगुलःकंठः । तंत्यक्त्वामेखलात्रितयं ३ तासांप्रमाणम् । प्रथमंकुंडमुखे । सा नवांगुलोच्चा ९ चतुरङ्गुल ४ विस्तृता । ततोद्वितीयाषडङ्गुलो ६ च्चाऽन्यङ्गुल ३ विस्तृता । यातृतीयाभूमिलग्नासाऽन्यङ्गुलोच्चाद्य २ ङ्गुलविस्तृता । एवंमेखला विधेया । तासामुपरिपश्चिमेयोनिर्विधेया सादशाङ्गुलविस्तीर्णा । अष्टाङ्गुलायता ८ अथवाद्वादशांगुलविस्तृता । षडंगुलायता अंगुलद्वयोच्चा२ तत्रविवेकःएकांगुलोच्चाएकाङ्गुलापरिधिः । एवंमिलित्वाद्व्यङ्गुलोच्चावृत्तद्वयवती २ मध्येबिलवती । अग्रतोनिम्नापृष्ठतश्चोन्नता नालंतस्यांभूमिलग्नं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विधेयम्। पूर्वकुंडदक्षिणकुंडयोर्योनिरुत्तराग्रा पश्चिमोत्तरयोस्तु पूर्वाग्रा। इतियोनिव्यवहारः॥ अथनाभिः। सर्वेषांकुंडानांमध्येनाभिःपद्माकारा वा कुंडसदृशीहस्तमात्रकेकुंडेचतुरंगुलविस्ताराअंगुलद्वयोच्चाभवति॥ इतिकुंडरचना॥ तत उत्तरवेद्याश्चतुष्कोणेष्वीशानकोणेग्रहपीठंचतुस्त्रिंशा ३४ ङ्गुलविस्तारंषोडशांगुलोच्च १६ मग्निकोणेमातृकापीठंहस्तमात्रंद्वादशाङ्गुलोच्चंनैर्ऋतकोणेवास्तुपीठंहस्तमात्रंद्वादशाङ्गुलोच्चंवायुकोणेयोगिनीक्षेत्रपालपीठंहस्तमात्रंद्वादशाङ्गुलोच्चंचविधेयम्॥ मातृकापीठेघृतधारातदर्थंपूर्वभागेशिलारोपणंशिलाभावेहीष्टिकाभिर्भित्तिर्विधेया। इतिवेदिप्रकारः॥ अथमण्डपरचनाप्रकारः। (तुलादानादिपद्धतौ) तत्रसर्वेषुमंडपेषुप्रथमंप्राक्पश्चिमायतैर्दक्षिणोत्तरायतैश्चतुर्भिश्चतुर्भिःसमान्तरालैःसूत्रैस्तुल्यदीर्घायामानवखंडाविधेयाः। तेषांचमध्यमखंडेहस्तमात्रोन्नताअपक्वेष्टकादिभिर्वेदिर्विधेया॥ सर्वेष्वपिखण्डेषुसूत्रद्वयसंलग्नतावशेनचतुष्कोणतामापन्नेषुषोडशसुस्थानेषुषोडशस्तंभास्तथानिवेश्याः। यथातदारोपणेनसर्वएवखंडाश्चतुःस्तंभवत्त्वेनप्रतीयेरन्। तथाच वेदिकोणचतुष्टयेचत्वारः। बाह्यपंक्तिषुचकोणस्थानेषुद्वादशस्तंभाइत्येवंषोडशस्तंभानिवेशनम्॥ वेदिकोणस्थस्तंभाश्चाष्टहस्तप्रमाणाअष्टादशादिहस्तमंडपेतुमंडपार्द्धप्रमाणाःकार्याः। अन्येतुद्वादशस्तंभाः सर्वत्रपंचहस्तप्रमाणाः। षोडशानामपितेषांस्वस्वपंचमांशेनभूम्यंतःप्रविष्टमूलतयानिधानंशिरसिचूडाचकार्या॥ तेषांचूडासुचउभयतएकैकरंध्रयुक्तानिवलिकाख्यानिद्वात्रिंशत्काष्ठानिदेयानियथाचैकैकयावलिकयाप्रांतयोःस्थितरंध्रद्वयेनद्वयोर्द्वयोःस्तंभयोरुपरिचूडायांसंयोजनंभवतितथाग्रथ्नीयात्॥ एवंचप्राच्यादिषुदिक्षुप्रत्येकंतिसृभिस्तिसृभिर्वलिकाभिःस्तंभचतुष्टयग्रंथनेनद्वादशसुस्तंभेषुद्वादशवलिकादेयाः। तथावेदिकोणस्थस्तंभाभ्यांचतसृषुदिक्षुतथैवग्रंथनेचतस्रइत्येवंषोडशवलिकाःस्वस्वखंडप्रमाणाएवदेयास्ततोवेदिकोणस्थस्तंभस्यप्रत्येकंतत्समसूत्रस्थबाह्यपंक्तिस्थस्तंभाभ्यांपूर्ववच्चूडयोर्योजनायद्वेद्वेवलिकेतथादेये यथा वेदिवह्निकोणस्थस्तंभस्यबाह्यवह्निकोणोत्तरस्थस्तंभेनबाह्यवह्निकोणपश्चिमस्तंभेनचयोजनंभवति॥ एवमन्येषामपिबोध्यम्॥ ततोवेदिकोणस्थस्तंभैर्बाह्यकोणस्थस्तंभानांयो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जनार्थकर्णाकाराश्चतस्रोवलिकास्तत्तच्चूडासुदेयाः ॥ ततोवेदिकोणस्थस्तंभानामुपरिशिखराकारतासंपादिकाश्चतस्रोवलिकादेयाः । इत्येवंषोडशवलिकायावत्प्रमाणेनोभयोर्योजनंशिखरताचभवेत्तावन्मिताःकार्य्याः । ततोमंडपस्यप्राच्यादिषुदिक्षुद्वयोर्द्वयोःस्तंभयोर्मध्येबाह्यपङ्क्तिस्थमध्यमखण्डमध्यभागेषुचत्वारिद्वाराणिकार्य्याणि । तानिचाल्पेमण्डपेद्विहस्तकरविस्तृतानि ॥ मध्यमे चतुरङ्गुलाधिकद्विहस्तविस्तृतानि ॥ उत्तमेऽष्टाङ्गुलाधिकद्विहस्तविस्तृतानिचतुर्हस्तदीर्घाभ्यांद्वाभ्यांस्तंभाभ्यामुपरिस्थयापूर्वोक्तविस्तारविशेषयुक्तयैकैकयावलिकयाप्रत्येकंयुक्तानिकार्य्याणि॥स्तंभादिकंसर्वमेवसारदारुप्रभवंकार्य्यम् ॥ प्रतिद्वारंद्वौद्वौकलशौस्थापयेत् ॥ कोणेषुचैकैकमितिविशेषः ॥ ततोनारिकेलदलपल्लवकटवंशादिभिर्द्वारवर्जं सर्वत्रमण्डपमाच्छादयेत् । दर्पणचामरवस्त्रादिभिश्चषोडशस्तंभान्भूषयेत् । द्वारदेशेचकदलीस्तंभादिशोभांविदध्यात् ॥ ततोमंडपबाह्येद्वारसंमुखेहस्तान्तरितस्थानेतोरणाख्यानिबाह्यद्वाराणिकुर्य्यात् ॥ तानिचाल्पेमंडपेपंचकरोन्नतानि ॥ मध्यमे षट्करोन्नतानि । उत्तमे सप्तकरोन्नतानिस्वस्वप्रमाणार्द्धविस्तृतानिकार्य्याणि ॥ सर्वाणिचतत्तत्प्रमाणयोःस्तंभयोरुपरिस्थयास्वस्वार्द्धप्रमाणयैकैकयावलिकयायुक्तानि कार्य्याणि ॥ तत्रायंविशेषः । प्राच्यामश्वत्थजम् ॥ याम्यां मुदुम्बरजम् ॥ प्रतीच्यांप्लक्षजम् । उदीच्यांन्यग्रोधजम् ॥ वलिकोपरिफलककाष्ठं देयमितितोरणानिचतत्तत्काष्ठजातानि सारदारुभवानिवेतिसांप्रदायः । (शैवयागेतु) चतुर्षुफलकेषुशूलाकृतयःकीलादेयाः (तेचाल्पे) मंडपे नवाङ्गुलदीर्घाः (मध्यमे) एकादशांगुलदीर्घाः (उत्तमे) त्रयोदशाङ्गुलदीर्घाःस्वस्वतुरीयांशविस्ताराःफलकजातीयकाष्ठविशेषजाः (अल्पादिभेदेन) द्वित्रिचतुरङ्गुलप्रमाणेन फलकमध्यभागनिविष्टमूलेनाधःस्थकीलकान्तरेणोपलक्षिताःकार्य्याः ॥ (वैष्णवेमंडपे) अल्पादिभेदेनदशद्वादशचतुर्दशाङ्गुलदीर्घाः स्वस्वतुरीयांशविस्तारानिवेशनार्थं यथाक्रममधोभागेद्वित्रिचतुरङ्गुलप्रमाणकीलकान्तरेणसहिताः प्राच्यादिषुप्रादक्षिण्येनशंखचक्रगदापद्माकृतयःकीलाःस्थाप्याः ॥ ततःपंचवर्णवितानविचित्रवस्त्रैःसफलकदलीस्तंभैःक्रमुकनारिकेलादिफलै

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

र्विविधभोज्यैर्दर्पणचामरादिभिश्चमंडपंभूषयेत् ॥ ततोद्विहस्तनिखातस्यदशहस्तमितवंशस्योपरिस्थितानिपंचहस्तदीर्घाणिद्विहस्तविस्तृतानिच
तुष्कोणाकाराणिगैरिकादिभिर्लिखितस्वस्वदिक्पालवाहनानिप्राच्यादिक्रमेणाष्टौपीतादिवर्णान्पटानिर्मितध्वजांश्चदद्यात् । यथा प्राच्यांपीतवर्णे
ध्वजेस्वदिक्पतिवाहनमैरावतम् आग्नेय्यांरक्तवर्णेछागं याम्यायांकृष्णवर्णेमहिषं नैर्ऋत्यांनीलवर्णेसिंहं वारुण्यांश्वेतवर्णेमत्स्यं वायव्यांधूम्रवर्णे
हरिणं सौम्यायांश्वेतवर्णेअश्वम् ऐशान्यांश्वेतवर्णेवृषभं क्रमाल्लिखित्वादद्यात ॥ ततःपूर्वोक्तदिक्पालध्वजवर्णानुरूपाअष्टौपताकादेयास्ताश्चगै
रिकादिभिर्लिखितवज्राद्यस्त्रयुक्ताः । सप्तहस्तदीर्घाएकहस्तविस्तारास्त्रिकोणाकारावस्त्रनिर्मिताद्विहस्तानिखातस्य दशहस्तवंशस्योपरिधृताः
कार्य्याः । यथा–प्राच्यांपीतायांवज्रम् १ आग्नेय्यांरक्तायांशक्तिं २ याम्यायांकृष्णायांदंडं ३ नैर्ऋत्यांनीलायांखड्गं ४ वारुण्यांश्वेतायांपाशं ५
वायव्यांधूम्रायामङ्कुशं ६ सौम्यायां श्वेतायांगदाम् ७ ऐशान्यांश्वेतायांत्रिशूलं ८ लिखित्वाप्रांतेकिङ्किणीचामरादिभिर्भूषयेत् । नवमीचप
ताकापूर्वेशानयोर्मध्येआचार्यकुंडसमीपेश्वेतातथैवदेया ॥ ततोमण्डपस्येशानकोणेहस्तमात्रदीर्घायामावितस्तिमात्रोच्चाद्व्यङ्गुलोच्चवप्रवतीग्रह
वेदिःकार्य्या ॥ ततोनवकुण्डीपक्षे प्राच्यादिषुदिक्षुविदिक्षुचाष्टावैशान्यामेकमाचार्य्यकुंडमिति नवकुंडानिकुर्य्यात् । (तदशक्तौ) पंचकुंडी
पक्षेचतुर्दिक्षुचत्वार्यैशान्यामेकमितिपंच ॥ (तत्राप्यशक्तौ) एककुण्डमात्रंकार्य्यम् । तच्चचतुरस्रंवावृत्तंपश्चिमेवोत्तरेविधेयम् । कुण्डनिर्म्माणस्या
तीवदुष्करतयान्यूनाधिकतायांदोषश्रवणाच्च कुंडस्थानेस्थंडिलान्येवाऽधुनाकुर्यात् । कुंडानिस्थंडिलानिचमध्यमवेद्याःसपादकरान्तरितदेशेषुप्रा
च्यादिषुकारयेत । आचार्य्यीयंतु ग्रहवेदितःसपादकरान्तरदेशेकार्यमितिविवेकः । तानिचस्वल्पेहोमेहस्तमात्रदीर्घविस्ताराणिकार्य्याणिषडस्रा
दिभेदस्यदुष्करतयाचतुरस्राण्येवसर्वाणिकुर्यात् । स्थंडिलकरणपक्षेपीतवर्णमृदासितवालुकाभिरेकाङ्गुलोच्चताविधेया । एवं तोरणपताकादि
सहितंचतुरस्रंदृढंनिर्वातंमंडपंविधाय तदुत्तरेचतुर्द्वारयुतंस्नपनमंडपंद्वितीयंचकृत्वातत्रवेदिकात्रयंकुर्यात् । एतत्सर्वंमंडपाद्यधिवासदिनात्प्रा
ग्विधेयम् । अलंविस्तरभयान्नलिख्यते ॥ इतिमंडपादिकरणम् ॥ अथाधिवासनदिनपूर्वदिनेकृतहविष्यभोजनोऽधिवासदिन एवंशरीर

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शुद्धिधेनुदानंचकृत्वापुनः सर्वौषधिजलेनोष्णोदकेनचमंगलस्नानंविधायाहतेशुक्लवाससीद्वेपरिधायशुक्लमाल्यांबरधरःसपत्नीकोयजमानएतान् संभारान्गृहीत्वाशिल्पिस्थानात्प्रादक्षिण्येनदेवंचानीयगीतवादित्रभेरीसुवासिनीमंगलघोषशांतिपाठैर्युक्तःसन्मंडपसमीपमागत्यपश्चिमद्वारेणप्र विश्यतत्रदेवमासनेनिधायदक्षिणद्वारसमीपेपश्चिमेभद्रपीठेप्रागग्रदर्भेषुयजमानःसपत्नीकःप्राङ्मुखउदङ्मुखोवोपविशेत् ॥ अथसंभाराः । तत्रादौ ग्रहहोमार्थमर्कादिसमिधांप्रत्येकमष्टशतम् । लोकपालादियागायपलाशादिसमिधांप्रत्येकमष्टशतम् । संक्षेपपक्षेआज्यचर्वादि । भद्रपीठत्र यम् ३, पुष्पमालाः, कुंकुमम्, चंदनम्, कर्पूरः, कस्तूरी, अगुरुः, गुग्गुलः, धूपम्, धूपपात्रम्, आरार्तिकम्, घंटाः, पादुका, दर्पणम्, बलिसा मग्री, पायसभक्ष्यभोज्यनैवेद्यम्, तांबूलानि, पूगीफलानि, होमार्थमाज्यतिलयवाक्षतशर्कराफलादिकम्, प्रतिकुंडंस्रुक्स्रुवौ, आसनानि, कुंकुमरंजितत्रिसूत्री, श्वेतोर्णासूत्रम्, सर्वतोभद्रादिरचनायश्वेतरक्तपीतनीलकृष्णवर्णकाः स्नपनकलशाः, पल्लवाः, कदलीस्तंभाः, पताका दश संख्याकाः, ध्वजाश्चतेषांवेणुदंडाः, एकोमध्यध्वजः, एकःप्रासादार्थेध्वजः, वज्रमौक्तिकवैडूर्यशंखस्फटिकपुष्परागेंद्रनीलमहानीला इति रत्नाष्टकम्, हरितालकमनःशिलाभ्रककृष्णांजनमाक्षिककासीसस्वर्णमाक्षिकगैरिका इतिधात्वष्टकम्, तिलयवमुद्गगोधूमनीवारश्यामाकस र्षपव्रीहय इतिबीजाष्टकम्, सुवर्णरजतताम्रलोहत्रपुसीसरंगरीत्याख्यधात्वष्टकम्, मधुपर्कपात्रंसौवर्णताम्रंचाऽर्घपात्रंच शत्तयैकद्वित्रिमाषसुवर्ण शलाका, कनकंकुलिशंनीलंपद्मरागंमौक्तिकमिति स्थापनीयकलशरत्नानि, अष्टौद्वारकलशाः ८, दशलोकपालकलशाः १०, वेदिकलशा श्चत्वारः ४, वास्तुमंडलकलशः १, कुंडकलशाः कुंडसंख्यया, निद्राकलशः १, स्नपनकलशा एकाशीतिः ८१, कलशसंख्ययाशरावाणि, वेदिकोणेश्रृंगारकलशाः ४, उदकाहरणकुंभाः करकाश्च १०, धारासहस्रान्वितौकलशौ २, गजाश्वत्थवल्मीकनदीसंगमह्रदकूलद्वयवराहो त्खातगोष्ठाग्न्यागारचत्वरराजद्वारमृदः, सुरामांसीवचाकुष्ठंशैलेयंहरिद्रादारुहरिद्राशुंठीचंपकमुस्ता इतिसर्वौषध्यः, उदुंबरन्यग्रोधाश्वत्थजं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ब्वाम्रत्वक्संभवकषायपंचकम्, पल्लवाश्च, शमीपलाशसारिवाहरिद्रासर्षपाप्रियंगुकालांजनंपद्मकेशरम्, गोरोचननागकेशरसहदेवीसिंहीव्या घ्रीबलाशंखपुष्पीवचासुवर्चलाऋद्धिवृद्धिशतादरीसूर्यावर्ताऽपराजिताविष्णुक्रांतेतिमहौषधिगणः, पंचगव्यंपृथक्पृथक्पंचामृतम्, व्रीहियवति लगोधूमनीवारश्यामाकमुद्गा इतिसप्तधान्यानि, शय्या सोपस्करा, श्वेतच्छत्रम, चामरद्वयम्, विचित्रवितानम, त्रयोदुकूलपट्टाः, ऋत्वि ग्वरणसामग्री, उद्वर्तनद्रव्यम्, गोघृतम्, गोशृंगोदकम्, तीर्थोदकम्, शंखः, शिल्पिदेयानिवस्त्राणि, सुगंधितैलम्, नेत्रांजनपात्रम्, सिंदूरम्, आम्रपत्रमाला, सुवर्णरचिताविष्ण्वादिदेवप्रतिमाः, नारिकेलफलान्यृतुफलानि, यज्ञोपवीतानि, गोधूमयवमसूरचूर्णविरूक्षकरणा र्थम्, समुद्रोदकम्, नारिकेलोदकम्, नीराजनाय पिष्टमयदीपाः, वर्तिकाः १००, आरार्तिकंदीपार्थम्, रक्तवस्त्रम्, पीतवस्त्रम्, कौशे यवस्त्रम्, स्वर्णशकलानि, नवग्रहसमिधेऽर्कःपलाशःखदिरःअपामार्गःपिप्पलऔदुंबरःशमीदूर्वादर्भाः, लोकपालयागार्थं खदिरपलाशो दुंबरप्लक्षवटापामार्गाश्वत्थसमिधः, वास्तुहोमार्थमौदुंबरसमिधः १०८, देवालंकरणार्थंविचित्राणिवस्त्राभूषणमुक्तामालाप्रभृतीनि, भोज नपात्राणि, रक्तसूत्रपिंडम्, कदलीस्तंभाः, अन्यान्यपिसंपादयेत् ॥ इतिश्रीरत्नदुर्गाख्यनगरनिवासिना श्रीकस्तूरीचंद्रात्मजेनगौडपण्डि तश्रीचतुर्थीलालशर्मणाकृतेप्रतिष्ठाप्रकाशे प्रथमः परिच्छेदः ॥ १ ॥ ॥ अथ द्वितीयः परिच्छेदः ॥ तत्रज्योतिःशास्त्रोक्तसुमु हूतदिनेयजमानोभार्ययासहयथाचारंसुगंधितैलाभ्यंजनपूर्वकमुष्णोदकेनमङ्गलस्नानं कृत्वाशुक्लधौतवस्त्रेपरिधायथायोग्यमलंकृतोधृतकुंकुमके शरान्यतममङ्गलतिलकःकरद्वयेपवित्रोपग्रहःस्वासनेप्राङ्मुखउपविश्यदक्षिणेपार्श्वेसंभारान्स्थापयित्वा वामे पत्न्यासमारब्धःस्मार्त्तविधिनाद्विरा चम्यप्राणानायम्यशांतिपाठंपठेत् ॥ अथशांतिपाठः ॥ ॐआनोभद्राःक्रतवोयन्तुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासऽउद्भिदः ॥ देवानोयथासदामि

१ शांतकेषुचसर्वेषुप्रतिष्ठोद्यापनादिषु ॥ वामेह्युपविशेत्पत्नीव्याघ्रस्यवचनंयथा ॥ १ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

द्रधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ १ ॥ देवानाम्भद्रासुमतिर्ऋजूयतांदेवानाꣳरातिरभिनोनिवर्तताम् ॥ देवानाꣳसख्यमुपसेदिमाद्वय
न्देवानऽआयुःप्रतिरन्तुजीवसे ॥ २ ॥ तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयम्भगम्मित्रमदितिन्दक्षमस्रिधम् ॥ अर्यमणंवरुणꣳसोममश्विनासरस्वतीनः
सुभगामयस्करत् ॥ ३ ॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजन्तन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः ॥ तद्ग्रावाणःसोमसुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतन्धिष्ण्यायुवम्
॥ ४ ॥ तमीशानञ्जगतस्तस्थुषस्पतिन्धियञ्जिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ५ ॥ स्वस्तिनऽइ
न्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ६ ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंया
वानोविदथेषुजग्मयः ॥ अग्निजिह्वामनवःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमन्निह ॥ ७ ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रम्पश्येमाक्षभिर्यज
त्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ ८ ॥ शतमिन्नुशरदोऽअन्तिदेवायत्रानश्चक्राजरसन्तनूनाम् ॥ पुत्रासोय
त्रपितरोभवन्तिमानोमध्याचारीरिषतायुगतोः ॥९॥ अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाऽअदितिःपञ्चजनाऽअदि
तिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ १० ॥ तम्पत्नीभिरनुगच्छेमदेवाःपुत्रैर्भ्रातृभिरुतवाहिरण्यैः ॥ नाकंगृभ्णानाः सुकृतस्यलोकेतृतीयेपृष्ठेऽअधिरो
चनेदिवः ॥ ११ ॥ आयुष्यंवर्चस्यमरायस्पोषमौद्भिदम् ॥ इदꣳहिरण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविशतादुमाम् ॥ १२ ॥ द्यौःशान्तिरन्तरिक्षꣳशा
न्तिःपृथिवीशान्तिरापःशान्तिरोषधयःशान्तिः॥वनस्पतयःशान्तिर्विश्वेदेवाःशान्तिर्ब्रह्मशान्तिःसर्वꣳशान्तिःशान्तिरेवदशान्तिःसामाशान्ति
रेधि ॥ १३ ॥ यतोयतःसमीहसेततोनोऽअभयङ्कुरु ॥ शन्नःकुरुप्रजाभ्योभयन्नःपशुभ्यः ॥ १४ ॥ ॐशान्तिः शान्तिः सुशान्तिर्भवतु ॥
सर्वारिष्टशान्तिर्भवतु ॥ ॥ प्रारब्धेकर्मणिनिर्विघ्नतास्तु । ॐश्रीमन्महागणाधिपतयेनमः । ॐवाणीहिरण्यगर्भाभ्यांनमः । ॐलक्ष्मीना
रायणाभ्यांनमः ॥ ॐउमामहेश्वराभ्यांनमः । ॐशचीपुरन्दराभ्यांनमः । ॐमातापितृचरणकमलेभ्योनमः । ॐकुलदेवताभ्योनमः ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐइष्टदेवताभ्योनमः । ॐग्रामदेवताभ्योनमः । ॐस्थानदेवताभ्योनमः । ॐवास्तुदेवताभ्योनमः । ॐसूर्यादिग्रहेभ्योनमः । ॐसर्वेभ्योदेवेभ्योनमः ॥ ॐसर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमः । ॐएतत्कर्मप्रधानदेवताभ्योनमः ॥ पुण्यंपुण्याहंदीर्घमायुरस्त्विति भवन्तोब्रुवन्तु (इतियजमानः) पुण्यं पुण्याहंदीर्घमायुरस्तु (इतिद्विजाः) सुमुखश्चैकदन्तश्चकपिलोगजकर्णकः ॥ लंबोदरश्चविकटोविघ्ननाशोगणाधिपः ॥ १ ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षोभालचन्द्रोगजाननः ॥ द्वादशैतानिनामानियःपठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ विद्यारंभेविवाहेचप्रवेशेनिर्गमेतथा । संग्रामेसंकटेचैवविघ्नस्तस्यनजायते ॥ ३ ॥ शुक्लाम्बरधरंदेवंशशिवर्णंचतुर्भुजम् । प्रसन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरासुरैः । सर्वविघ्नहरस्तस्मैगणाधिपतयेनमः ॥ ५ ॥ सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके । शरण्येत्र्यम्बकेगौरिनारायणिनमोऽस्तुते ॥ ६ ॥ सर्वदासर्वकार्येषुनास्तितेषाममंगलम् । येषांहृदिस्थोभगवान्मंगलायतनंहरिः ॥ ७ ॥ तदेवलग्नंसुदिनंतदेवताराबलंचन्द्रबलंतदेव । विद्याबलंदैवबलंतदेवलक्ष्मीपतेतेंघ्रियुगंस्मरामि ॥ ८ ॥ लाभस्तेषांजयस्तेषांकुतस्तेषांपराजयः । येषामिन्दीवरश्यामोहृदयस्थोजनार्दनः ॥ ९ ॥ यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः । तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम ॥ १० ॥ सर्वेष्वारंभकार्येषुत्रयस्त्रिभुवनेश्वराः । देवादिशन्तुनःसिद्धिंब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥ ११ ॥ विनायकंगुरुंभानुंब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् । सरस्वतींप्रणम्यादौसर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ १२ ॥ इतिप्रणम्यदक्षिणहस्तेकुशत्रययवगंधाक्षतपुष्पजलान्यादायसंकल्पंकुर्यात । अथ संकल्पः । ॐविष्णुर्विष्णुर्विष्णुः ॐतत्सद्ब्रह्मश्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यविष्णोराज्ञयाप्रवर्तमानस्याद्यश्रीब्रह्मणोद्वितीयेपरार्द्धेविष्णुपदेश्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्वतरेऽष्टाविंशतितमेकलियुगे कलिप्रथमचरणेजंबुद्वीपे भरतखंडेतत्रापिभारतेवर्षे अमुकदेशेश्रीगंगायमुनयोरमुकदिग्भागेनर्मदाया अमुकप्रदेशेदेवब्राह्मणानांसन्निधौ श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमयतोऽमुकसम्मिते गताब्दगणे शालिवाहनस्यभूपतेरमुकसम्मिते गताब्दगणे श्रीविष्णोर्बौद्धावतारेऽस्मिन्वर्तमानेऽमुकनामसंवत्सरेऽमुकायनेऽमुकर्तावमुकमासेऽमुकपक्षेऽमुकतिथावमुकवासरेऽमु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कनक्षत्रेऽमुकराशिस्थिते चन्द्रेऽमुकराशिस्थिते श्रीसूर्येऽमुकराशिस्थिते देवगुरौशेषेषुग्रहेषु यथायथाराशिस्थानस्थितेषुसत्स्वेवंगुणविशेषण विशिष्टायां शुभपुण्यतिथावमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं मम आत्मनोऽअशेषपापक्षयार्थश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थमस्माकंसर्वेषां सकुटुंबानां क्षेमस्थैर्यायुरारोग्यैश्वर्यदीर्घायुर्विपुलधनधान्यस्थिरलक्ष्मीपुत्रपौत्राद्यभिवृद्धिपूर्वकं मम इहजन्मनिजन्मांतरेवाकृतकायिकवाचिकमानसिकसां सर्गिकसमस्तपापक्षयार्थं ब्राह्मणद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंपितृतोमातृतश्चदशपूर्वान्दशापरान्पुरुषानात्मानं चोद्धर्तुंपरत्रानंतकल्पविष्णुलोकवासो त्तरंविष्णुसायुज्यमुक्तिप्राप्तयेऽस्यां मूर्तौलिंगेवादेवकलासान्निध्यार्थं यथाविभवदेशकालाद्यनुसारतोमुकमूर्तेर्लिंगस्यवाप्रतिष्ठांकरिष्ये ॥ तदं गत्वेनगणपतिपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंवसोर्द्धारानांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणं दिग्रक्षणं पञ्चगव्यकरणंभूमिपूजनमग्निस्थापनं देवतास्थापनादिकर्मचकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ततःस्ववामभागे कर्मार्थजलपूरितकलशार्चनम् ॥ ॐतत्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्ते यजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअपांपतयेवरुणायनमःआवाहनंसमर्पयामि । ॐभूर्भुवःस्वःअपां०वरुणायनमःसर्वोपचारार्थेगंधाक्षतपुष्पाणिसमर्पयामि । इतिसंपूज्याभिमंत्रयेत् । ॐ कलशस्यमुखेविष्णुः कण्ठेरुद्रःसमा श्रितः । मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ॥ १ ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुन्धरा । ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ॥ २ ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ इत्याद्यभिमंत्र्यगंगाद्यावाहनम् ॥ गंगेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्वति । नर्मदेसिन्धुकावेरिजलेऽस्मि न्सन्निधिंकुरु ॥ १ ॥ अस्मिन्कलशेसर्वाणितीर्थाण्यावाहयामिपूजयामिनमस्करोमीत्यावाह्यकलशस्यमुखेविष्णुरित्यादिप्रार्थयेत् । ततः कलशोदकेनसंभारान्स्वात्मानंचदूर्वाभिःसंप्रोक्षयेत ॥ ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ १ ॥ योवः० ॥ २ ॥ तस्माअरं० ॥ ३ ॥ अथ दीपपूजनम् । भोदीपत्वंब्रह्मरूपह्यंधकारनिवारक । इमांमयाकृतांपूजांगृहाणस्तेजःप्रवर्धय ॥ १ ॥ दीपायनमः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गंधाक्षतपुष्पाणिस० ॥ अथगणपतिपूजनम् । तत्रादौध्यानम् । श्वेतांगंश्वेतवस्त्रंसितकुसुमगणैःपूजितंश्वेतगंधैःक्षीराब्धौरत्नदीपैःसुरुतरु
विमलेरत्नसिंहासनस्थम् ॥ दोर्भिःपाशांकुशेष्टाभयधृतिविशदंचंद्रमौलिंत्रिनेत्रंध्यायेच्छान्त्यर्थमीशंगणपतिममलंश्रीसमेतंप्रसन्नम् ॥ १ ॥
इतिध्यानम् । पुष्पाण्यादाय । हेहेरंबत्वमेह्येहिह्यंबिकात्र्यंबकात्मज । सिद्धिबुद्धिपतेत्र्यक्षलक्षलाभपितुःपितः ॥ १ ॥ नागास्यनागहार
त्वंगणराजचतुर्भुज ॥ भूषितःस्वायुधैर्दिव्यैःपाशांकुशपरश्वधैः ॥ २ ॥ आवाहयामिपूजार्थंरक्षार्थंचममक्रतोः । इहागत्यगृहाणत्वंपूजांयागं
चरक्षमे ॥ ३ ॥ ॐ गणानान्त्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणान्त्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनान्त्वानिधिपतिꣳहवामहेवसोमम ॥ आहमजानि
गर्भधमात्वमजासिगर्भधम् ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतयेनमः, आवाहनंस० ॥ आसनम् ॥ रम्यंसुशोभनंदिव्यंसर्व
सौख्यकरंशुभम् । आसनंचमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर ॥ ॐ पुरुषएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् । उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥
ॐभूर्भुवःस्वः सिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतयेनमः, आसनं स० ॥ पाद्यम् ॥ उष्णोदकंनिर्मलंचसर्वसौगन्ध्यसंयुतम् । पादप्रक्षालनार्थायदत्तंतेप्र
तिगृह्यताम् ॥ ॐएतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥३॥ ॐ भूर्भुवःस्वः सि०म०ग०पाद्यंस०॥
अर्घ्यम् ॥ ताम्रपात्रेस्थितंतोयंगंधपुष्पफलान्वितम् । सहिरण्यंददाम्यर्घ्यंगृहाणगणनायक ॥ ॐत्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ॥
ततोविष्वंव्यक्रामत्साशनानशनेअभि ॥ ४ ॥ ॐभू० सि०म०ग०अर्घ्यंस० ॥ आचमनम् ॥ सर्वतीर्थसमायुक्तंसुगन्धिनिर्मलंजलम् ।
आचामार्थंमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर । ॐततोविराडजायतविराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ ॐ भू०
सि०म०ग०आचमनंस० ॥ पञ्चामृतस्नानम् ॥ तत्रादौपयःस्नानम् ॥ ॐपयःपृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्र
दिशःसन्तुमह्यम् । ॐ भू० सि०म०ग० पयःस्नानंस० ॥ दधिस्नानम् ॥ ॐ दधिक्राव्णोअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

खाकरत्प्रणआयूꣳषितारिषत् ॥ ॐभू०सि०म०ग० दधिस्नानंस० ॥ घृतस्नानम् ॥ ॐघृतंघृतपावानःपिबतवसांवसापावानःपिबतान्तारिं
क्षस्यहविरसिस्वाहा ॥ दिशः प्रदिशआदिशोविदिशउदिशोदिग्भ्यःस्वाहा ॥ ॐ०भू सि०म०ग० घृतस्नानंस० ॥ मधुस्नानम् ॥ ॐ मधुवा
ताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ १ ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवꣳरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ २ ॥ मधु
मान्नोवनस्पतिर्मधुमाँ२अस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावोभवन्तुनः ॥ ३ ॥ ॐ भू० सि० म० ग० मधुस्नानं स० ॥ शर्करास्नानम् ॥ ॐ अपाꣳ
रसमुद्वयसꣳसूर्य्येसंतꣳसमाहितम् ॥ अपाꣳरसस्ययोरसस्तंवोगृह्णाम्युत्तममुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टं
तमम् । ॐ भू० सि० म० ग० शर्करोदकस्नानंस० ॥ उद्वर्तनस्नानम् ॥ नानासुगंधद्रव्यंचचंदनंरजनीयुतम् ॥ उद्वर्तनंमयादत्तंगृहाणगणना
यक ॥ ॐ गन्धर्वस्त्वाविश्वावसुःपरिदधातुविश्वस्यारिष्ट्यैयजमानस्यपरिधिरस्यग्निरिडईडितः ॥ ॐ भू० सि० म० ग० उद्वर्तनस्नानंस० ॥
सर्वोपचारार्थेगंधाक्षतपुष्पाणिस० ॥ अभिषेकः ॥ ॐ आपोहि० । योवः० । तस्माः० । ॐ भू० सि० म० ग० अभिषेकं० ॥ शुद्धस्नानम् ॥
कावेरीनर्मदावेणीतुंगभद्रासरस्वती ॥ गंगाचयमुनाऽऽसांवाःस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐ वरुणस्योत्त० ॥ ॐभू०सि०म०ग०शुद्धोदकस्नानंस० ॥
वस्त्रम् ॥ सर्वभूषाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे । मयोपपादितेतुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐ युवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवति
जायमानः ॥ तंधीरासःकवयउन्नयन्तिस्वाध्योमनसादेवयन्तः ॥ ॐ भू० सि० म०ग० वस्त्रंस० ॥ आचमनम् ॥ यज्ञोपवीतम् ॥ ॐ नवभिस्तंतु
भिर्युक्तंत्रिगुणंदेवतामयम् । उपवीतंमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर ॥ ॐ ब्रह्मयज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः । सबुध्न्याऽउपमाऽअस्य
विष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐ भू० सि० म० ग० यज्ञो० ॥ आचमनम् ॥ गन्धम् ॥ श्रीखंडंचंदनंदिव्यंकेशरादिसमन्वितम् ॥ विलेपनंसुर
श्रेष्ठचंदनंप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐ त्वांगन्धर्वाअखनंस्त्वामिन्द्रस्त्वांबृहस्पतिः ॥ त्वामोषधेसोमोराजाविद्वान्यक्ष्मादमुच्यत । ॐ भू० सि० म० ग०
२

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गन्धंस० ॥ अक्षताः ॥ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताः सुशोभिताः ॥ मयानिवेदिताभक्त्या गृहाणगणनायक ॥ ॐ अक्षन्नमीमदन्तह्यवप्रियाऽअधूषत ॥ अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोजाविन्द्रतेहरी ॥ ॐभू० सि० म० ग० अक्षतान्स० ॥ दुर्वांकुरान् ॥ ॐ काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीपरुषःपरुषस्परि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥ ॐ भू० सि०म० ग० दूर्वाङ्कुरान्स० ॥ पुष्पम् ॥ सुमाल्यानिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो ॥ मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐयत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यासीत्किंबाहूकिमूरूपादाउच्येते । ॐभू० सि०म०ग०पुष्पं स०॥परिमलसौभाग्यद्रव्यम्॥ ॐ अहिरिवभोगैःपर्यातिबाहुञ्जायाहेतिंपरिबाधमानः ॥ हस्तघ्नोविश्वावयुनानि विद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः॥ॐभू०सि०म०ग०सौभाग्यद्रव्यं स०॥धूपम्॥वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्योगंधउत्तमः॥ आघ्रेयःसर्वदेवानां धूपोयंप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐ धूरसिधूर्वधूर्वन्तंधूर्वतंयोऽस्मान्धूर्वतितंधूर्वयंवयंधूर्वामः ॥ देवानामसिवह्नितमꣳसस्नितमंपप्रितमञ्जुष्टतमंदेवहूतमम् ॥ ॐ भू० सि० म०ग० धूपंस० ॥ दीपम् ॥ साज्यंचवर्तिसंयुक्तंवह्निनायोजितंमया ॥ दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहम् ॥ ॐ चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ श्रोत्राद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजायत ॥ ॐ भू० सि० म० ग० दीपंस० ॥ नैवेद्यम् शर्कराघृतसंयुक्तंमधुरंस्वादुचोत्तमम् ॥ उपहारसमायुक्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐ नाभ्याआसीदन्तरिक्षꣳशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्याम्भूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँ२अकल्पयन् ॥ ॐ भू० सि० म० ग० नैवेद्यंस०॥शीतलंनीर्मलंतोयंकर्पूरेणसमन्वितम् । आचमार्थंमयादत्तंगृहाणगणनायक॥ॐभू०सि०म०ग०आचमनीयं स०॥ फलम्॥ ॐ याःफलिनीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुञ्चन्त्वꣳहसः ॥ ॐभू० सि० म० ग० फलंस० ॥ ताम्बूलम् ॥ पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतम् । एलादिचूर्णसंयुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ॥ ॐभू० सि० म० ग० तांबूलं स० ॥ दक्षिणाम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छमे ॥ ॐहिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधार

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पृथिवीन्द्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ॐ भू०सि०म०ग० दक्षिणांस० ॥ आरार्तिकम् ॥ ॐइदङ्हविर्प्रजनंनम्मेअस्तुदशवीरङ्सर्वगण
ꣳस्वस्तये ॥ आत्मसनिंप्रजासनिंपशुसनिंलोकसन्यभयसनिं ॥ अग्निर्प्रजांबहुलांमेकरोत्वन्नंपयोरेतोअस्मासुधत्त ॥ ॐभू० सि०म० ग० आरा
र्तिकंस०॥पुष्पाञ्जलिः॥ ॐनमोगणेभ्योगणपतिभ्यश्चवोनमोनमोव्रातेभ्योव्रातपतिभ्यश्चवोनमोनमोगृत्सेभ्योगृत्सपतिभ्यश्चवोनमोनमोविरूपेभ्यो
विश्वरूपेभ्यश्चवोनमः÷ ॥ ॐभू० सि० म० ग० मंत्रपुष्पाञ्जलिंस० ॥ विशेषार्घः ॥ रक्षरक्षगणाध्यक्षरक्षत्रैलोक्यरक्षक । भक्तानामभयं
कर्तात्राताभवभवार्णवात् ॥ १ ॥ द्वैमातुरकृपासिन्धोषाण्मातुराग्रजप्रभो । वरदत्वंवरंदेहिवांछितंवांछितार्थद ॥ २ ॥ गृहाणार्घ्यमिदं
देवसर्वदेवनमस्कृत । अनेनसफलाघ्यणफलदोऽस्तुसदामम ॥ ३ ॥ ॐ भू० सि० म० ग० विशेषार्घ्यंस० ॥ अथप्रार्थना ॥ विघ्नेश्वरायवर
दायसुरप्रियायलंबोदरायसकलायजगद्धिताय ॥ नागाननायश्रुतियज्ञविभूषितायगौरीसुतायगणनाथनमोनमस्ते ॥ १ ॥ भक्तार्तिनाशनपरा
यगणेश्वरायसर्वेश्वरायशुभदायसुरेश्वराय ॥ विद्याधरायविकटायचवामनायभक्तप्रसन्नवरदायनमोनमस्ते ॥ २ ॥ नमस्तेब्रह्मरूपायविष्णुरू
पायतेनमः ॥ नमस्तेरुद्ररूपायकरिरूपायतेनमः ॥ ३ ॥ विश्वरूपस्वरूपायनमस्तेब्रह्मचारिणे ॥ भक्तप्रियायदेवायनमस्तुभ्यंविनायक ॥ ४ ॥
लंबोदरनमस्तुभ्यंसततंमोदकप्रिय ॥ निर्विघ्नंकुरुमेदेवसर्वकार्येषुसर्वदा ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः सि० म० ग० प्रार्थनापूर्वकनमस्कारंस० ॥
अनयापूजयाश्रीगणेशःसांगःसपरिवारःप्रीयतांनमम ॥ इतिगणपतिपूजनम् ॥ ॥ ॥ अथपुण्याहवाचन योगः ॥
स्वपुरतःशुद्धायांभूमौपंचवर्णैस्तंडुलैर्वाष्टदलकरणम् ॥ तत्रमहीद्यौरितिभूमिस्पर्शः ॥ ॐमहीद्यौर्पृथिवीचनइमंयज्ञम्मिमिक्षताम् ॥ पिपृतान्नो
भरीमभिः ॥ १ ॥ तत्रौषधयःसमितियवप्रक्षेपः । ॐ ओषधयःसमवदन्तसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तङ्राजन्पारयामसि ॥ २ ॥
आजिघ्रेतिताम्रकलशंस्थापयेत्॥ॐआजिघ्रकलशंम्मह्यात्त्वांविशन्त्विन्दवः ॥ पुनरूर्जानिवर्तस्वसानः÷सहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्म्माविशं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ताद्वयिः ॥ ३ ॥ वरुणस्योत्तंभनमिसिकलशेजलंपूरयेत् ॥ ॐ वरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कंभसर्ज्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽ
ऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ४ ॥ त्वांगंधर्वेतिगंधप्रक्षेपः ॥ ॐ त्वांगंधर्वाऽअखनँस्त्वामिन्द्रस्त्वाम्बृहस्पतिः ॥ त्वामोषधेसो
मोराजाविद्वान्यक्ष्मादमुच्यत ॥ ५ ॥ याओषधीरितिसर्वौषधीः ॥ ॐयाओषधीःपूर्वाजाताद्देवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहꣳशतंधामा
निसप्तच ॥ ६ ॥ कांडात्कांडादितिदूर्वाः ॥ ॐकाण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीपरुषःपरुषस्परि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥ ७ ॥ अश्वत्थेवेति
अश्वत्थादिपञ्चपल्लवान् ॥ ॐअश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता ॥ गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषम् ॥ ८ ॥ स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः ॥
ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ ९ ॥ याःफलिनीरितिफलम् ॥ ॐयाःफलिनीर्याऽअफलाअपुष्पायाश्च
पुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुञ्चन्त्वꣳहसः ॥ १० ॥ परिवाजपतिरितिपञ्चरत्नानि ॥ ॐपरिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दुध
द्रत्नानिदाशुषे ॥ ११ ॥ हिरण्यगर्भेतिहिरण्यम् ॥ ॐहिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्मै
देवायहविषाविधेम ॥ १२ ॥ युवासुवासेतिरक्तसूत्रेणकलशंवेष्टयेत् ॥ ॐयुवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तन्धी
रासःकवयउन्नयन्तिस्वाध्योमनसादेवयन्तः ॥ १३ ॥ पूर्णादर्वीतिपूर्णपात्रमुपरिन्यसेत् ॥ ॐपूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीं
णावहाइषमूर्जꣳशतक्रतो ॥ १४ ॥ तत्त्वायामीतिवरुणमावाह्य ॥ ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानो
वरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीः ॥१५॥ ॐवरुणंसांगंसपरिवारमावाहयामीत्यावाह्य ॥ ॐमनोजूतिर्ज्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिम
न्तनोत्वरिष्टँयज्ञꣳसमिमन्दधातु ॥ विश्वेदेवासइहमादयन्तामोँम्प्रतिष्ठ ॥ १६ ॥ ॐवरुणायनमःसुप्रतिष्ठितोवरदोभव ॥ इतिप्रतिष्ठाप्य ॥
ततः ॐअपांपतिवरुणायनमइत्यनेनमंत्रेणवरुणंगंधादिपञ्चोपचारैरभ्यर्च्यकलशमभिमंत्रयेत् ॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकण्ठेरुद्रःसमाश्रितः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः॥१॥कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ ऋग्वेदोऽथयजुवदःसामवेदोह्यथर्वणः॥२॥ अंगैश्चसहिताःस
र्वेकलशंतुसमाश्रिताः३इत्यभिमंत्र्यतत्रतीर्थान्यावाहयेत्॥अत्रगायत्रीसावित्रीशान्तिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयान्तुममशान्त्यर्थंदुरितक्षयकारिकाः॥
॥१॥सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयान्तुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः ॥२॥ इत्यावाह्य ॥ ॐगायत्र्यादिभ्योनमइतिसंपूज्यप्रार्थ
येत् ॥ देवदानवसंवादेमथ्यमानेमहोदधौ ॥ उत्पन्नोऽसितदाकुंभविधृतोविष्णुनास्वयम् ॥ १ ॥ त्वत्तोयेसर्वतीर्थानिदेवाःसर्वेत्वयिस्थिताः ॥
त्वयितिष्ठन्तिभूतानित्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः ॥ २ ॥ शिवःस्वयंत्वमेवासिविष्णुस्त्वंचप्रजापतिः ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसपैतृकाः॥३॥
त्वयितिष्ठन्तिसर्वेऽपियतःकामफलप्रदाः । त्वत्प्रसादादिदंकर्मकर्तुमीहेजलोद्भव ॥ ४ ॥ सान्निध्यंकुरुमेदेवप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ ॐपाशपाणेनम
स्तुभ्यंपद्मिनीजीवनायक । पुण्याहवाचनंयावत्तावत्त्वंसन्निधोभव ॥ ५ ॥ इतिसंप्रार्थयेत् ॥ ततोऽवनिकृतजानुमंडलःकमलमुकुलसदृशमञ्जलिं
शिरस्याधायदक्षिणेनपाणिनास्वर्णपूर्णकलशंधारयित्वा आशिषःप्रार्थयते ॥ प्रार्थनामाह-एताःसत्याआशिषःसन्तु ॥ दीर्घानागानद्योगिरय
स्त्रीणिविष्णुपदानिच ॥ ॐत्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः ॥ अतोधर्माणिधारयन् ॥ १ ॥ तेनायुःप्रमाणेनपुण्यंपुण्याहंदीर्घमायुरास्ति
तिभवन्तोब्रुवन्तु । इतित्रिःयजमानोवदेत् । पुण्यंपुण्याहंदीर्घमायुरस्तु (इतिद्विजाः ॥) (एवंसर्वत्रयजमानवचनोत्तरंब्राह्मणाःप्रतिवचनंदद्युः)
ब्राह्मणानांहस्तेसुप्रोक्षितमस्तु । ॐशिवाआपःसन्तुइतिजलंदद्यात् ॥ सन्तुशिवाआप इतिप्रतिवचनम् ॥ ॐसौमनस्यमस्तु इतिपुष्पम् ॥
अस्तुसौमनस्यम् ॥ ॐअक्षतंचारिष्टंचास्तु, इत्यक्षतान् ॥ अस्त्वक्षतमरिष्टंच ॥ ॐगंधाःपान्तुसौमंगल्यंचास्त्वितिभवन्तोब्रुवन्तु,
इतिगंधम् ॥ गन्धाःपान्तुसौमंगल्यंचास्तु ॥ ॐअक्षताःपान्तुआयुष्यमस्त्वितिभवं०, इत्यक्षतान् ॥ अक्षताःपान्तुआयुष्यमस्तु ॥
ॐपुष्पाणिपान्तुसौश्रियमस्त्वितिभवं०, इतिपुष्पाणि ॥ पुष्पाणि० मस्तु ॥ ॐताम्बूलानिपान्तुऐश्वर्यमस्त्वितिभ०, इतिताम्बूलम् ॥ ताम्बू

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लानि०ऐश्वर्यमस्तु ॥ ॐदक्षिणाःपान्तुबहुधनमस्त्विति भवन्तो०,इतिदक्षिणाम् ॥ दक्षिणाःपान्तुबहु० पुनरत्राःपांतुस्वर्चितमस्त्विति विप्राब्रूयुः ॥ ततोयजमानआचार्यादीन्प्रणम्य । ॐश्रीर्यशोविद्याविनयोवित्तंबहुपुत्रंचायुष्यंचास्त्विति भवन्तोब्रुवन्त्विति वदेत् ॥ ततोद्विजाःश्रीर्यशोविद्याविनयोवित्तंबहुपुत्राश्चायुष्यंचास्त्विति वदेयुः॥अनन्तरंदीर्घमायुःश्रेयःशान्तिःपुष्टिस्तुष्टिश्चास्त्वितियजमानमृष्यभिषिञ्चेयुः ॥ यंकृत्वासर्ववेदयज्ञाक्रियाकरणकर्मारंभाःशुभाःशोभनाःप्रवर्तन्ते तमहमोंकारमादिंकृत्वाऋग्यजुःसामाथर्वाशीर्वचनंबहृषिमतंसमनुज्ञातंभवद्भिरनुज्ञातः पुण्यंपुण्याहं वाचयिष्ये । ॐवाच्यताम् । अथाशीर्वादमन्त्रान्पठेत् । ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रम्पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरंगैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ १ ॥ देवानाम्भद्रासुमतिर्ऋजूयतान्देवानाꣳरातिरभिनोनिवर्तताम् ॥ देवानाꣳसख्यमुपसेदिमावयन्देवानऽआयुःप्रतिरन्तुजीवसे ॥ २ ॥ नतद्रक्षाꣳसिनपिशाचास्तरन्तिदेवानामोजःप्रथमजꣳह्येतत् ॥ योबिभर्तिदाक्षायणꣳहिरण्यꣳसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुः समनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ ३ ॥ दीर्घायुस्तऽओषधेखनितायस्मैचत्वाखनाम्यहम् ॥ अथोत्वंदीर्घायुर्भूत्वाशतंवल्शाविरोहतात् ॥ द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्यद्रविणोदाःसनरस्यप्रियंसत् ॥ द्रविणोदावीरवतीविशंत्रोद्रविणोदारासतेदीर्घमायुः ॥ ४ ॥ सुविताःपश्चात्तात्सुविताःपुरस्तात्सुविताउत्तरात्तात्सुविताधरात्तात् ॥ सुवितानःसुवतुसुर्वतातिंसुवितानोरासतांदीर्घमायुः ॥ ५ ॥ नवोनवोभवतिजायमानोऽह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रम्॥भागंदेवेभ्योविदधात्यायंप्रचंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः॥६॥ उच्चादिविदक्षिणावन्तोऽअस्थुर्येअश्वदाःसहतेसूर्येण ॥ हिरण्यदाअमृतत्वंभजन्तेवासोदाःसोमप्रतिरन्तआयुः ॥ ७ ॥ इत्याशीर्वादमंत्राः ॥ व्रतजपनियमतपःस्वाध्यायक्रतुदयादमदानविशिष्टानांसर्वेषांब्राह्मणानांमनःसमाधीयताम् । इतियजमानः । समाहितमनसःस्मः । इतिद्विजाः ॥ प्रसीदन्तुभवन्तः । इतियजमानोब्रूयात् । प्रसन्नाःस्मः । इतिद्विजाब्रूयुः ॥ ततोयजमानोब्रूयात् । ॐममगृहेशान्तिरस्तु । अस्त्विति द्विजाःप्रतिवचनंसर्वत्रदद्युः॥ ॐपुष्टिरस्तु । ॐतुष्टिरस्तु । ॐवृद्धिरस्तु । ॐअविघ्नमस्तु ॐआयु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पूर्वपात्रे

ष्यमस्तु । ॐआरोग्यमस्तु । ॐशिवमस्तु । ॐशिवंकर्मास्तु । ॐकर्मसमृद्धिरस्तु । ॐधर्मसमृद्धिरस्तु । ॐवेदसमृद्धिरस्तु । ॐशास्त्रसमृद्धिरस्तु । ॐधनधान्यसमृद्धिरस्तु । ॐपुत्रपौत्रसमृद्धिरस्तु।ॐइष्टसम्पदस्तु।बहिर्देशे । ॐसर्वारिष्टनिरसनमस्तु । ॐयत्पापंरोगोऽशुभमकल्याणंतद्दूरेप्रतिहतमस्तु ॥ ॐयच्छ्रेयस्तदस्तु । ॐउत्तरेकर्मणिनिर्विघ्नमस्तु । ॐउत्तरोत्तरमहरहरभिवृद्धिरस्तु । ॐउत्तरोत्तराःक्रियाःशुभाःशोभनाःसंपद्यन्ताम् । ॐइष्टाःकामाःसम्पद्यन्ताम् । ॐतिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रग्रहलग्नसंपदस्तु ॥ उदकसेकः ॥ ॐतिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रग्रहलग्नाधिदेवताःप्रीयन्ताम् । ॐतिथिकरणेसमुहूर्तेसनक्षत्रेसग्रहेसाधिदेवतेप्रीयेताम् । ॐदुर्गापाञ्चाल्यौप्रीयेताम् । ॐअग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयन्ताम् । ॐइन्द्रपुरोगामरुद्गणाःप्रीयन्ताम् । ॐमाहेश्वरीपुरोगाउमामातरः प्रीयन्ताम् । ॐवशिष्ठपुरोगाऋषिगणाःप्रीयन्ताम् । ॐअरुन्धतीपुरोगाएकपत्न्यःप्रीयन्ताम् । ॐऋषयश्छन्दांस्याचार्यावेदादेवायज्ञाश्चप्रीयन्ताम् । ॐविष्णुपुरोगाःसर्वेदेवाःप्रीयन्ताम् । ॐब्रह्मपुरोगाःसर्वेवेदाःप्रीयन्ताम् । ॐब्रह्मचब्राह्मणाश्चप्रीयन्ताम् । ॐश्रीसरस्वत्यौप्रीयेताम् । ॐश्रद्धामेधेप्रीयेताम् । ॐभगवतीकात्यायनीप्रीयताम् । ॐभगवतीमाहेश्वरीप्रीयताम् । ॐभगवतीऋद्धिकरीप्रीयताम् । ॐभगवतीसिद्धिकरीप्रीयताम् । ॐभगवतीपुष्टिकरीप्रीयताम् । ॐभगवतीतुष्टिकरीप्रीयताम् । ॐभगवन्तौविघ्नविनायकौप्रीयेताम् । ॐभगवान्स्वामीमहासेनः सपत्नीकःससुतःसपार्षदःसर्वस्थानगतःप्रीयताम् । ॐहरिहरहिरण्यगर्भाःप्रीयन्ताम् । ॐसर्वाःकुलदेवताःप्रीयन्ताम् । ॐसर्वाग्रामदेवताःप्रीयन्ताम् । ॐसर्वावास्तुदेवताःप्रीयन्ताम् । ॐहताब्रह्मद्विषः । ॐहताःपरिपन्थिनः । ॐहताअस्यकर्मणोविघ्नकर्तारः । ॐशत्रवः पराभवंयान्तु । ॐशाम्यन्तुघोराणि । ॐशाम्यन्तुपापानि । ॐशाम्यन्त्वीतयः । ॐशुभानिवर्द्धन्ताम् । ॐशिवाआपःसन्तु । ॐशिवाऋतवःसन्तु । ॐशिवाओषधयःसन्तु । ॐशिवावनस्पतयः सन्तु । ॐशिवानद्यः सन्तु । ॐ शिवा गिरयः सन्तु । ॐ शिवा अतिथयः सन्तु । ॐ शिवा अग्नयः सन्तु । ॐ शिवा आहुतयः सन्तु ।

मध्ये (पूर्वपात्रे)

द्वितीयपात्रे

द्वितीयपात्रे (बहिः)

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐअहोरात्रेशिवेस्याताम् । ॐनिकामेनिकामेनःपर्ज्जन्योवर्षतुफलवत्योनऽओषधयःपच्यन्तांयोगक्षेमोनःकल्पताम् ॥ १ ॥ ॐशुक्राङ्गारक
बुधबृहस्पतिशनैश्चरराहुकेतुसोमसहिताआदित्यपुरोगाःसर्वेग्रहाःप्रीयन्ताम् । ॐभगवान्नारायणःप्रीयताम् । ॐभगवान्पर्जन्यःप्रीयताम् ।
ॐभगवान्स्वामीमहासेनःप्रीयताम् । ॐपुण्याहकालान्वाचयिष्ये । इतियजमानः । ॐवाच्यतामितिप्रतिवचनम् । ॐब्राह्मयंपुण्यंमहद्य
च्चसृष्टयुत्पादनकारकम् । वेदवृक्षोद्भवंनित्यंतत्पुण्याहंबुवन्तुनः ॥ १ ॥ भोब्राह्मणामह्यंसकुटुंबिनेमहाजनान्नमस्कुर्वाणायाशीर्वचनमपे
क्षमाणायमयाक्रियमाणस्यामुकदेवप्रतिष्ठाख्यस्यकर्मणःपुण्याहंभवन्तोब्रुवन्तु । अस्तुपुण्याहमितिद्विजाः । एवंत्रिःपठित्वा । ॐपुनन्तुमादेव
जुनाःपुनन्तुमनसाधियः ॥ पुनन्तुविश्वाभूतानिजातवेदःपुनीहिमा ॥ १ ॥ पृथिव्यामुद्धृतायान्तुयत्कल्याणंपुराकृतम् । ऋषिभिःसिद्धगन्ध
र्वैस्तत्कल्याणंबुवन्तुनः ॥ भोब्राह्मणा० मया० कर्मणः कल्याणंभवन्तोब्रुवन्तु । अस्तुकल्याणमितित्रि० ॥ ॐयथेमांवाचंकल्याणीमावदानिज
नेभ्यः ॥ ब्रह्मराजन्याभ्याꣳशूद्रायचार्य्यायचस्वायचारणायच ॥ प्रियोदेवानांदक्षिणायैदातुरिहभूयासमयम्मेकामःसमृध्यतामुपमादोनमतु ॥
॥ २ ॥ सागरस्ययथावृद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिःकृता ॥ संपूर्णासुप्रभावाचतांचऋद्धिंबुवन्तुनः ॥ भोब्राह्मणा० मया०
कर्मणःऋद्धिंभवन्तोब्रुवन्तु । कर्मऋध्यतामितित्रिः० ॥ ऋद्धिःसमृद्धिः । ॐसुत्रस्युऋद्धिरस्यगन्मुज्योतिरमृताअभूम ॥ दिवपृथिव्या
अध्यारुहामाविदामदेवान्स्वर्ज्योतिः ॥ ३ ॥ स्वस्तिस्तुयाविनाशाख्यापुण्यकल्याणवृद्धिदा ॥ विनायकप्रियानित्यंतांचस्वस्ति
ब्रुवन्तुनः ॥ भोब्राह्मणा० मया० कर्मणःस्वस्तिंभवन्तोब्रुवन्तु । आयुष्मतेस्वस्तीतित्रि० ॥ ॐस्वस्तिनइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥
स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ४ ॥ समुद्रमथनाज्जाताजगदानन्दकारिका ॥ हरिप्रियाचमांगल्यातांश्रियंच
ब्रुवन्तुनः ॥ भोब्राह्मणा० मया० कर्मणःश्रीरस्त्वितिभवन्तोब्रुवन्तु । अस्तुश्रीरितित्रिः० ॥ ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रूपमश्विनौ व्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मऽइषाणसर्वलोकम्मऽइषाण ॥ ९ ॥ अस्मिन्पुण्याहवाचनेन्यूनातिरिक्तोयोविधिःसउपविष्टब्राह्मणानांवचनाच्छ्रीमहागणपतिप्रसादाच्चसर्वःपरिपूर्णोऽस्तु । ॐअस्तुपरिपूर्णः ॥ अथाभिषेकः ॥ एकस्मिन्पात्रेकलशोदकंगृहीत्वाचत्वारोब्राह्मणाअविधुरादूर्वाम्रपल्लवैर्यजमानमभिषिञ्चेयुः । तत्रमंत्राः । ॐपयः पृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशः सन्तुमह्यम् ॥ १ ॥ पंचनद्युःसरस्वतीमपियंतिसस्रोतसः । सरस्वतीतुपंचधासोदेशेभवत्सरित् ॥ २ ॥ वरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कंभसर्ज्जनीस्थोवरुणस्यऋतसदन्यसिवरुणस्यऋतसदनमसिवरुणस्यऋतसदनमासीद ॥ ३ ॥ पुनन्तुमादेवजनाःपुनन्तुमनसाधियः ॥ पुनन्तुविश्वाभूतानिजातवेदःपुनीहिमा ॥ ४ ॥ ॐदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यैवाचोयन्तुर्यन्त्रियेदधामिबृहस्पतेष्ट्वासाम्राज्येनाभिषिञ्चाम्यसौ ॥ ५ ॥ ॐदेवस्यत्वा० सरस्वत्यैवाचोयन्तुर्यन्त्रेणाग्नेःसाम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥ ६ ॥ ॐदेवस्यत्वा० हस्ताभ्याम् ॥ अश्विनोर्भैषज्येनतेजसेब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामिसरस्वत्यैभैषज्येनवीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामीन्द्रस्येन्द्रियेणबलायश्रियैयशसेभिषिञ्चामि ॥ ७ ॥ विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥ यद्भद्रंतन्नआसुव ॥ ८ ॥ धामच्छदग्निरिन्द्रोब्रह्मादेवोबृहस्पतिः ॥ सचेतसोविश्वेदेवायज्ञंप्रावन्तुनःशुभे ॥ ९ ॥ त्वंयविष्ठदाशुषोनॄंःपाहिशृणुधीगिरः ॥ रक्षातोकमुतत्मना ॥ १० ॥ अन्नपतेन्नस्यनोधेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदातारंन्तारिषऽउर्ज्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ ११ ॥ द्यौःशान्तिरन्तरिक्षꣳशान्तिःपृथिवीशान्तिरापःशान्तिरोषधयःशान्तिः ॥ वनस्पतयःशान्तिर्विश्वेदेवाःशान्तिर्ब्रह्मशान्तिःसर्वꣳशान्तिःशान्तिरेवशान्तिःसामाशान्तिरेधि ॥ १२ ॥ यतोयतःसमीहसेततोनोऽअभयंकुरु ॥ शन्नःकुरुप्रजाभ्योभयन्नःपशुभ्यः ॥ १३ ॥ ॐ पालाशंभवतितेनब्राह्मणोभिषिञ्चतिब्रह्मवैपलाशोब्रह्मणैवैनमेतदभिषिञ्चति ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥ॐशान्तिःशान्तिःशान्तिःसुशान्तिर्भवतु ॥अनेनपुण्याहवाचनेनश्रीप्रजापतिःप्रीयताम् ॥ इतिपुण्याहवाचनम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथमातृकापूजनम्॥तत्रादौषड्विनायकपूजनम् । गोधूमादिधान्यपुंजेषु हरिद्रारंजितेषुसंस्थाप्याः । ॐमोदायनमः।मोदमावाहयामि ॥ १ ॥
ॐ प्रमोदाय०प्रमोदमावा० ॥ २ ॥ ॐ सुमुखाय० । सुमुखमा० ॥ ३ ॥ ॐदुर्मुखाय० । दुर्मुखमावा० ॥ ४॥ ॐ अविघ्नाय० । अविघ्नमावा० ।
॥ ५ ॥ ॐ विघ्नकर्त्रेनमः । विघ्नकर्तारमावाहयामि ॥ ६ ॥ इत्यावाह्यमनोजूतिरितिप्रतिष्ठाप्य ॥ ॐ मोदादिषड्विनायकेभ्योनमः ॥ इतिना
ममंत्रेणषोडशोपचारैः संपूजयेत् । ततोऽग्निकोणेमातृकाःपीठोपरिअक्षतपुञ्जेषुपुगीफलेषुवानिवेश्याः ॥ तत्रायंक्रमः ॥ गौरीपद्माशचीमेधासा
वित्रीविजयाजया ॥ देवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातरः ॥ १ ॥ हृष्टिःपुष्टिस्तथातुष्टिरात्मनःकुलदेवता ॥ गणेशेनाधिकाह्येतावृद्धौपूज्या
श्चषोडश ॥ २ ॥ ॐ गणेशा यनमः । गणेशमावाहयामि ॥ १ ॥ ॐगौर्यैनमः । गौरीमावाहयामि ॥ १ ॥ ॐपद्मायैनमः । पद्मामावाहया
मि॥२॥ॐशच्यैनमः । शचीमावाहयामि॥३॥ॐमेधायैनमः । मेधामावाहयामि ॥४॥ ॐसावित्र्यैनमः । सावित्रीमावाहयामि॥५॥ ॐविजया
यैनमः । विजयामावाहयामि ॥६॥ ॐजयायैनमः । जयामावाहयामि ॥७॥ ॐदेवसेनायैनमः । देवसेनामावाहयामि ॥८॥ ॐस्वधायैनमः ।
स्वधामावाहयामि ॥९॥ ॐस्वाहायैनमः । स्वाहामावाहयामि ॥ १० ॥ ॐमातृभ्योनमः । मातृरावाहयामि ॥ ११ ॥ ॐलोकमातृभ्योनमः ।
लोकमातृरावाहयामि ॥१२॥ ॐहृष्ट्यैनमः । हृष्टिमावाहयामि॥१३॥ॐपुष्ट्यैनमः। पुष्टिमावाहयामि॥१४॥ॐतुष्ट्यैनमः। तुष्टिमावाहयामि॥१५॥
ॐकुलदेवतायैनमः। कुलदेवतामावाहयामि॥१६॥इत्यावाह्य । ॐमनोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमन्तनोत्वरिष्टंयज्ञꣳसमिमन्दधातु॥
विश्वेदेवासइहमादयन्तामोंऽप्रतिष्ठ ॥ इतिप्रतिष्ठाप्य। ॐगौर्य्यादिषोडशमातृकाभ्योनम इतिनाममंत्रेणषोडशोपचारैःसंपूजयेत् । अनयापूजया
सविनायकगौर्याद्यावाहितमातरःप्रीयन्ताम् । इतिमातृकापूजनम् । ततःकुडयेआवाहितमातृणामुपरिसिंदूराक्तेनघृतेनाभित्तौधारादद्यात् ॥ ॐ
वसोंत्पवित्रमसिशतधारंवसोंत्पवित्रमसिसहस्रधारम् ॥ देवस्त्वासवितापुनातुवसोंत्पवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ इतिमंत्रेणपञ्चवा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सप्तसंख्याकाधारादद्यात् ॥ अथघृतमातृकानामानि ॥ श्रीर्लक्ष्मीश्चधृतिर्मेधापुष्टिःश्रद्धासरस्वती । मांगल्येषुप्रपूज्यंतेसप्तैताघृतमातरः ॥ ॐ श्रियैनमः । श्रियमावाहयामि ॥ १ ॥ ॐलक्ष्म्यैनमः । लक्ष्मीमा० ॥ २ ॥ ॐधृत्यैनमः । धृतिमा० ॥ ३ ॥ ॐमेधायैनमः । मेधामा० ॥ ४ ॥ ॐपुष्ट्यैनमः । पुष्टिमा० ॥ ५ ॥ ॐश्रद्धायैनमः । श्रद्धामा० ॥ ६ ॥ ॐसरस्वत्यैनमः । सरस्वतीमावाहयामि ॥ ७ ॥ इत्यावाह्य ॐघृतमातृकाभ्योनमः इतिषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ अथस्थलमातृकापूजनम् ॥ तत्रैवतंडुलपुंजेषु ॥ ॐब्राह्म्यैनमः । ब्राह्मीमावाहयामि ॥ १ ॥ ॐमाहेश्वर्यैनमः । माहेश्वरीमा० ॥ २ ॥ ॐकौमार्यैनमः । कौमारीमा० ॥ ३ ॥ ॐवैष्णव्यैनमः । वैष्णवीमा० ॥ ४ ॥ ॐवाराह्यैनमः । वाराहीमा० ॥ ५ ॥ ॐइंद्राण्यैनमः । इंद्राणीमा० ॥६॥ ॐचामुंडायैनमः । चामुंडामावाहयामि॥७॥ इत्यावाह्य ॥ ॐब्राह्म्यादिमातृकाभ्योनमः इतिषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ अथायुष्यमंत्रजपः ॥ ॐआयुष्यंवर्च्चस्यद्ग्रायस्पोषमोद्भिदम् ॥ इदद्ग्हिरण्यंवर्च्चस्वज्जैत्रायाविंशतादुमाम् ॥ १ ॥ ॐनतद्रक्षांद्ग्सिनपिशाचास्तरन्तिदेवानामोजःप्रथमजद्ग्ह्येतत् ॥ योबिभर्तिदाक्षायणद्ग्हिरण्यद्ग्सदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः॥२॥ ॐयदाबध्नंदाक्षायणाहिरण्यद्ग्शतानीकायसुमनस्यमानाः॥तन्मऽआबध्नामिशतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासम्३॥इतिमातृकापूजनविधानम्॥ अथनांदीश्राद्धम् ॥ उदङ्मुखउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यपूर्वोच्चारित० अस्मिन्नमुकदेवप्रतिष्ठाख्येकर्मणिसांकल्पिकेनविधिनाब्राह्मणयुग्मभोजनपर्याप्तान्ननिष्क्रयीभूतयथाशक्तिहिरण्येन नांदीश्राद्धंकरिष्यइतिसंकल्प्य । सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदीमुखाभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यंपादावनेजनंपादप्रक्षालनंवृद्धिः ॥ गोत्रामातृपितामहीप्रपितामह्योनांदीमुख्योभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यंपादावनेजनंपादप्रक्षालनंवृद्धिः ॥ गोत्राःपितृपितामहप्रपितामहानांदीमुखाभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यंपादावनेजनंपादप्रक्षालनंवृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रामातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाःसपत्नीकानांदीमुखाभूर्भुवःस्वःइदंवःपाद्यंपादावनेजनंपादप्रक्षालनंवृद्धिः ॥ तत आसनदानम् ॥ सत्यवसुसंज्ञकानां विश्वेषां, देवानां

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नांदीमुखाभूर्भुवःस्वःइदमासनंसुखासनंस्वाहासम्पद्यतां वृद्धिः ॥ नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतांतथाप्राप्नुतांभवन्तौ । प्राप्नुवः ॥ गोत्राणां मातृपिता
महीप्रपितामहीनांदीमुखीनांभूर्भुवःस्वःइदमासनंसुखासनंस्वाहासम्पद्यतांवृद्धिः ॥ नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतांतथाप्राप्नुतांभवन्तौ । प्राप्नुवः ॥
गोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानां नांदीमुखानांभूर्भुवःस्वःइदमासनं सुखासनंस्वाहासम्पद्यतांवृद्धिः ॥ नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतां तथा
प्राप्नुतांभवंतौ । प्राप्नुवः ॥ द्वितीयगोत्राणांमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांसपत्नीकानांनांदीमुखानां भूर्भुवःस्वःइदमासनं सुखासनं
स्वाहासंपद्यतांवृद्धिः ॥ नांदीश्राद्धेक्षणौक्रियेतांतथाप्राप्नुतांभवंतौ । प्राप्नुवः ॥ ततोगंधादिदानम् ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यो
नांदीमुखेभ्योयुग्मरूपेभ्यइदंगन्धाद्यर्चनंस्वाहासम्पद्यतांवृद्धिः ॥ गोत्राभ्योमातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखीभ्यइदंगन्धाद्यर्चनं स्वाहा
सम्पद्यतांवृद्धिः ॥ गोत्रेभ्यःपितृपितामहप्रपितामहेभ्योनांदीमुखेभ्यइदंगंधाद्यर्चनंस्वाहा० वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रेभ्योमातामहप्रमातामह
वृद्धप्रमातामहेभ्यःसपत्नीकेभ्योनांदीमुखेभ्यइदंगन्धाद्यर्चनंस्वाहा० वृद्धिः ॥ ततोभोजननिष्क्रयद्रव्यदानम् ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो
देवेभ्योनांदीमुखेभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्क्रयीभूतंकिञ्चिद्धिरण्यममृतरूपेण स्वाहासम्पद्यतांवृद्धिः ॥ गोत्राभ्योमातृपितामही
प्रपितामहीभ्योनांदीमुखीभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नंतन्निष्क्रयीभूतंकिञ्चिद्धिरण्यममृतरूपेणस्वाहा सम्पद्यतांवृद्धिः॥ गोत्रेभ्यःपितृपिता
महप्रपितामहेभ्यो नांदीमुखेभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्क्रयीभूतं किञ्चिद्धिरण्यममृतरूपेणस्वाहा सम्पद्यतांवृद्धिः ॥ द्वितीयगो
त्रेभ्यो मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यः नांदीमुखेभ्यः युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नंतन्निष्क्रयीभूतंकिञ्चिद्धिरण्यममृतरू
पेणस्वाहा०वृद्धिः॥ सक्षीरमुदकदानम्॥ सत्यवसुसंकाविश्वेदेवानांदीमुखाःप्रीयन्ताम् ॥ गोत्रामातृपितामहीप्रपितामह्योनांदीमुख्यःप्रीयन्ताम् ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गोत्राःपितृपितामहप्रपितामहानांदीमुखाःप्रीयन्ताम् ॥ द्वितीयगोत्रामातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाःसपत्नीकानांदीमुखाःप्रीयन्ताम् ॥ (अथाशिषोग्रहणम्) गोत्रंनोवर्धतामितियजमानोब्रूयात् ॥ अभिवर्धतांवोगोत्रमितिद्विजाः ॥ दातारोनोऽभिवर्धन्ताम् ॥ अभिवर्धन्तां वोदातारः ॥ वेदफलंनोऽभिवर्धताम् । अभिवर्धतांवोवेदफलम् ॥ सन्ततिर्नोऽभिवर्धताम् । अभिवर्धतांवःसन्ततिः ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमत् । माव्यगमद्वःश्रद्धा ॥ बहुदेयंचनोऽस्तु ॥ अस्तुवोबहुदेयम् ॥ अन्नंचनोबहुभवेत् ॥ भवेदन्नंवोबहु ॥ अतिथींश्चलभेमहि ॥ लभ्यतांवोऽति थयः ॥ याचितारोनःसन्तु ॥ सन्तुवोयाचितारः ॥ एताआशिषःसन्तु ॥ सन्त्वेताआशिषः ॥ ततोदक्षिणासंकल्पः ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्योदेवेभ्योनांदीमुखेभ्यकृतस्यनांदीश्राद्धस्यफलप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांद्राक्षामलकयवमूलनिष्क्रयिणींदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ॥ (यवमूल मार्द्रकम्) गोत्राभ्योमातृपितामहीप्रपितामहीभ्योनांदीमुखीभ्यःकृतस्यनांदीश्राद्धस्यफलप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांद्राक्षामलकयवमूलनिष्क्रयि णींदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ॥ गोत्रेभ्यःपितृपितामहप्रपितामहेभ्योनांदीमुखेभ्यःकृतस्यनांदीश्राद्धस्यफलप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांद्राक्षामलकयव मूलनिष्क्रयिणींदक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ॥ द्वितीयगोत्रेभ्योमातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहेभ्योनांदीमुखेभ्यःसपत्नीकेभ्यःकृतस्यनांदीश्राद्ध स्यफलप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं द्राक्षामलयवमूलनिष्क्रयिणीं दक्षिणांदातुमहमुत्सृजे ॥ ततोनांदीश्राद्धंसंपन्नंसुसंपन्नम् ॥ ॐवाजेवाजेतिविसृज्य ॥ ॐवाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राअमृताऋतज्ञाः ॥ अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः ॥ आमावाजस्येत्यनुवृज्य ॥ ॐआमावाजस्यप्रसवोजगम्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे ॥ आमागंतांपितरामातराचामासोमोऽअमृतत्वेनगम्यात् ॥ अस्मिन्नांदीश्राद्धेन्यूनाति रिक्तोयोविधिः सउपविष्टब्राह्मणानांवचनान्नांदीमुखप्रसादात्सर्वःपरिपूर्णोऽस्तु । अस्तुपरिपूर्णइतिप्रतिवचनम् ॥ अनेननांदीश्राद्धकर्मणानांदी मुखाःपितरःप्रीयन्ताम् ॥ इतिनांदीश्राद्धम् ॥ अथाचार्यादिवरणप्रयोगः ॥ प्राङ्मुखउपविश्य । आचम्यप्राणानायम्य । अद्येत्यादिदेशकालौ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

संकीर्त्य । अस्मिन्नमुकदेवप्रतिष्ठाकर्मणितत्तत्कर्मकरणार्थमाचार्यादिब्राह्मणानांवरणं मधुपर्केणार्चनंचकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य । जलादीन्भूमौ क्षिपेत् ॥ ततआचार्यमुदङ्मुखमुपवेश्य ॥ स्वयंयजमानःप्राङ्मुखोभूत्वा ॥ आचार्यस्यपादौप्रक्षाल्य । गंधपुष्पाक्षततांबूलमुद्रिकाकमंडलुवासां स्यादाय । आचार्यस्यदक्षिणजानुमालभ्य ॥ देशकालौस्मृत्वाऽमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं प्रारब्धाऽमुकदेवप्रतिष्ठायज्ञकर्मण्याचार्यकर्म्मकर्तुममु कगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिर्गंधाक्षततांबूलमुद्रिकासनकमंडलुवासोभिराचार्यत्वेनत्वामहंवृणे ॥ ॐ वृतोऽस्मीतिप्रतिवचनम् ॥ ॐ व्रतेनदीक्षामाप्नोतिदीक्षयाप्नोतिदक्षिणाम् ॥ दक्षिणाश्रद्धामाप्नोतिश्रद्धयासत्यमाप्यते ॥ १ ॥ इतिमंत्रंपठेत् ॥ इतिवृत्वागंधादिभिःसंपूज्य । आचार्यस्तुयथास्वर्गेशक्रादीनांबृहस्पतिः ॥ तथात्वंममयज्ञेस्मिन्नाचार्योभवसुव्रत ॥१॥ ॐ बृहस्पतेऽअतियदर्योअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयुच्छवसऽऋतप्रजातुतदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रम् ॥ १ ॥ इतिप्रार्थयेत् ॥ ततोब्रह्मवरणम् ॥ तथैवदेशकालौसंकीर्त्य । अद्यप्रारब्धामुकदे वप्रतिष्ठायज्ञकर्मणिब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिर्गंधाक्षततांबूलमुद्रिकासनकमंडलुवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे ॥ ॐ वृतोऽ स्मीतिप्रतिवचनम् ॥ ॐ व्रतेनदीक्षामाप्नोति० इतिपठेत् ॥ ततोगधादिभिःसंपूज्य ॥ ॐ यथाचतुर्मुखोब्रह्मासर्वलोकपितामहः ॥ तथात्वंममयज्ञेस्मिन्ब्रह्माभवद्विजोत्तम ॥ १ ॥ ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाः सतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ १ ॥ इतिप्रार्थयेत् ॥ ततोऽष्टौचतुरोवाऋत्विजोवृणुयात् ॥ तद्यथा ॥ सर्वानृत्विजउदङ्मुखानुपवेश्य ॥ देशकालौस्मृत्वा । अद्यप्रारब्धाऽमुकदेवप्रतिष्ठायज्ञकर्मणि तत्तत्कर्मकरणार्थममुकामुकगोत्रोत्पन्नानमुकामुकवेदशाखाध्यायिनोऽमुकामुकशर्म णोब्राह्मणानेभिर्गंधाक्षततांबूलमुद्रिकासनकमंडलुवासोभिर्ऋत्विक्त्वेनयुष्मानहंवृणे ॥ ॐवृताःस्मइतितैरुक्ते तान्गंधादिभिः संपूज्य । ऋत्वि जश्चयथापूर्वंशक्रादीनांमखेऽभवन् ॥ यूयंतथामेभवितुमृत्विजोऽर्हथसत्तमाः ॥ १ ॥ इतिप्रार्थयेत् ॥ (प्राङ्कुंडेऋग्वेदिनावृत्विजौ । याम्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कुंडेयजुर्वेदिनौ । प्रत्यक्कुंडेसामगौ । उत्तरकुंडेऽथर्वाणौ) तत एवमेवाष्टौचतुरोवाद्वारपालान्वृणुयात् ॥ ततएकैकवेदिनौद्वौद्वौजापकावेकैकंवा पूर्वादिदिशिवृणुयात् ॥ पंचकुंडीपक्षेत्वष्टौहोतारः । अष्टौजापकाः । अष्टौद्वारपाला गुरुश्चैवंपंचविंशत्यृत्विजोभवंति २५ ॥ अत्राशक्ता । अष्टौहोतारश्चत्वारोजापकाश्चत्वारोद्वारपालागुरुश्चेतिसप्तदश १७ ॥ अत्राप्यशक्तौ चतुरोहोतॄंश्चतुरोद्वारपालांश्चतुरो जापकान्गुरुंचेतित्रयोदश १३ ॥ अत्राप्यसामर्थ्ये ह्येकाग्निविधिनाकर्मकर्तुमाचार्यंब्रह्माणंचद्वौ २ ॥ (तदाशाखान्तरस्थंमंत्र होमोजापकद्वारपालकर्मनिवर्ततेकर्त्रभावात्) ॥ एवमाचार्यादीन्वृत्वा (तदीयपरंपरागतशाखीयगृह्योक्तविधिनावरणक्रमेणमधुपर्के णार्चयेत् । सचनानारूपत्वादत्रनलिख्यतेतच्चमत्कृतपद्धतिप्रकाशेद्रष्टव्यः) ॥ अथयजुर्वेदिनांमधुपर्कपूजाप्रयोगः ॥ सर्वानाचार्या दीनेकतंत्रेणासनेषुप्राङ्मुखानुपवेश्य । स्वयंचोदङ्मुखउपविश्य । आचम्य । कृताञ्जलिपुटः । ॐसाधुभवानास्तामर्चयिष्यामोभवंतमिति प्रत्येकंवदेत् । ॐअर्चयइतिप्रतिवचनानंतरम् । तत्संख्ययैवविष्टरान्गृहीत्वा । ॐविष्टरोविष्टरोविष्टरः । इत्याचार्येणोक्ते । ॐविष्टरःप्रति गृह्यतामितिप्रत्येकंदातावदेत् । ॐप्रतिगृह्णामीतिविप्रो वदेत् । ततोयजमानहस्ताद्विष्टरंगृहीत्वा । ॐवर्ष्मोऽस्मिसमानानामुद्यतामिवसूर्यः इमंतमभितिष्ठामियोमाकश्चाभिदासतीतिमंत्रेणब्राह्मणाः प्रत्येकंविष्टरमुदगग्रंस्वासनतलेस्थापयेयुः ॥ ततःपाद्यपात्रमादाय । ॐपाद्यंपाद्यं पाद्यमित्याचायणोक्ते । ॐपाद्यंप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत् । ॐपाद्यंप्रतिगृह्णामीतिविप्रवचनानंतरम् । ॐविराजोदोहोसिविराजोदोहमशी यमयिपद्यायैविराजोदोहः ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणप्रथमंदक्षिणचरणंततोवामचरणंचक्रमेणप्रक्षालयेत् ॥ ततःपूर्ववद्विष्टरान्गृहीत्वा । ॐविष्टरोवि ष्टरोविष्टरः । इत्याचायणोक्ते । ॐविष्टरःप्रतिगह्यतामितिदातावदत् । ॐप्रतिगृह्णामीत्युक्त्वा । पूर्ववत् ॐवर्ष्मोस्मिसमानानामितिमं त्रेणस्वस्वचरणयोरधस्ताद्दद्युः ॥ तत ॐअर्घोऽर्घोऽर्घइत्यन्येनोक्ते । ॐअर्घःप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत् । अर्घंप्रतिगृह्णामीत्यभिधाय । यजमा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नहस्तात् ॐआपस्थयुष्माभिःसर्वान्कामानवाप्नुयानीतिमंत्रेणार्घपात्रंगृहीत्वा । शिरसाऽभिवंद्य । ॐसमुद्रंवःप्रहिणोमिस्वांयोनिमभि
गच्छत॥अरिष्टास्माकंवीरामापरासेचिमत्पयः॥१॥ इतिमंत्रंपठित्वातज्जलभूमौक्षिपेत् ॥ ततआचमनीयपात्रमादाय ॐआचमनीयमाचमनीय
माचमनीयमित्यन्येनोक्ते । ॐआचमनीयंप्रतिगृह्यतामितिदातावदेत । ॐआचमनीयंप्रतिगृह्णामीत्यभिधाय । यजमानहस्तादाचमनीयपात्रं
गृहीत्वा । ॐआमागन्यशसासहःसृजवर्चसातम्माकुरुप्रियम्प्रजानामधिपतिंपशूनामरिष्टिंतनूनाम् ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणसकृदाचम्यस्मार्त्ताचमनं
कुर्यात् ॥ ततःकांस्यपात्रस्थंकांस्यपात्रान्तरेणापिहितंमधुपर्कमादाय । ॐमधुपर्कोमधुपर्कोमधुपर्क इत्यन्येनोक्ते । ॐमधुपर्कःप्रतिगृह्यतामि
तिदातावदेत् । ॐमधुपर्कंप्रतिगृह्णामीत्यभिधाय । यजमानहस्तस्थमेवतत्पात्रमुद्घाट्य । ॐमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षे ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणवी
क्ष्य । ॐदेवस्यत्वासावितुःप्रसुवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांम्पूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीत्यनेनप्रतिगृह्य सव्येपाणौनिधाय । दक्षिणानामिकया । ॐनमः
स्यावास्यायान्यशनेयत्तआविद्धंतत्तेनिष्कृन्तामि ॥१॥ इत्यनेनप्रादक्षिण्येनमधुपर्कंसकृदालोड्यकिंचिद्भूमौनिःक्षिप्यपुनरेवंद्विवारमालोड्यभूमौ
निःक्षिपेत्॥ तत ॐयन्मधुनोमधव्यंपरमंरूपमन्नाद्यंतेनाहंमधुनोमधव्येनपरमेणरूपेणान्नाद्येनपरमोमधव्योन्नादोऽशानीत्यनेनानामिकांगुष्ठाभ्यां
प्राश्य । पुनरेवंवारद्वयंप्राश्यशेषभुग्भ्योदद्यात् ॥ ततःस्मार्तविधिनाऽऽचम्येंद्रियाणिसंस्पृशेत् ॥ तद्यथा ॥ ॐवाङ्मआस्येऽस्तु इतिकराग्रेणमु
खालंभनम् । ॐनसोर्मेप्राणोऽस्त्वितिदक्षिणवामनासारंध्रद्वये । ॐअक्ष्णोर्मेचक्षुरस्त्वितिदक्षिणोत्तरचक्षुषी । ॐकर्णयोर्मेश्रोत्रमस्त्वितिकर्णयोः ।
ॐबाह्वोर्मेबलमस्त्वितिबाह्वोः । ॐऊर्वोर्मेओजोस्त्वितियुगोर्वोः ॥ ॐअरिष्टानिमेंगानितनूस्तन्वामेसहसंत्वितिशिरःप्रभृतीनिसर्वांगान्यु
भाभ्यांहस्ताभ्यामालभ्याचामेत् ॥ तत ॐगौर्गौर्गौरित्यन्येनोक्तेयजमानेचप्रत्युक्ते । ब्राह्मणः ॐमातारुद्राणांदुहितावसूनांछंस्वसादित्यानांम
मृतस्यनाभिः ॥ प्रणुवोचंचिकितुषेजनायमागामनागामादितिंवधिष्ठ । ममामुष्ययजमानस्यपाप्माहतः ॐइत्युच्चार्य ॐ उत्सृजततृणान्यत्तु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत्युच्चैर्ब्रूयात् ॥ इतिमधुपर्कपूजांकृत्वाप्रार्थयेत् ॥ अथ प्रार्थना ॥ ब्राह्मणाः सन्तुमेशस्ताःपापात्पान्तुसमाहिताः । वेदानांचैवदातारस्त्रातारःसर्व देहिनाम् ॥ १ ॥ जपयज्ञैस्तथाहोमैर्दानैश्चविविधैःपुनः ॥ देवानांचपितॄणांचतृप्त्यर्थयाजकाः स्मृताः ॥ २ ॥ येषांदेहेस्थितावेदाः पावयन्तिज गत्त्रयम् ॥ रक्षन्तुसततंतेमांजपयज्ञेव्यवस्थिताः ॥ ३ ॥ ब्राह्मणाजंगमंतीर्थंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ येषांवाक्योदकेनैवशुध्यन्तिमलिनोजनाः ॥४॥ पावनाःसर्ववर्णानांब्राह्मणाब्रह्मरूपिणः ॥ सर्वकर्मरतानित्यंवेदशास्त्रार्थकोविदाः ॥ ५ ॥ श्रोत्रियाःसत्यवाचश्चदेवध्यानरताःसदा ॥ यद्वा क्यामृतसंसिक्ताश्चद्धियान्तिनरद्रुमाः ॥ ६ ॥ अंगीकुर्वन्तुकमतत्कल्पद्रुमसमाशिषाः ॥ यथोक्तनियमैर्युक्तामंत्रार्थेस्थिरबुद्धयः ॥ ७ ॥ यत्कृ पालोचनात्सर्वाश्चद्धयोवृद्धिमाप्नुयुः ॥ अक्रोधनाःशौचपराःसततंब्रह्मचारिणः ॥ ८ ॥ देवध्यानरतानित्यंप्रसन्नमनसःसदा ॥ अदुष्टभाषणा नित्यंमासन्तुपरानिंदकाः ॥ ९ ॥ ममापिनियमाह्येतेभवन्तुभवतामपि ॥ (अथाचार्यप्रार्थनाविशेषः) ॥ मंत्रमूर्तिभवन्नाथसंसारोच्छेदका रक ॥ साङ्गंकर्मयथामेस्यात्तथाकुरुहिभूसुर ॥ १ ॥ संसारभयभीतेनअयंयज्ञःसुभक्तितः ॥ प्रारब्धस्त्वत्प्रसादेननिर्विघ्नंमेभवत्विति ॥ २ ॥ अस्ययागस्यनिष्पत्तौभवन्तोऽभ्यर्थितामया ॥ सुप्रसादेनकर्तव्यंशान्तिकंविधिपूर्वकम् ॥ ३ ॥ इत्याचार्यंप्रार्थयेत् ॥ ततः प्रत्येकंवस्त्रद्वयम् २, आसनम् १, यज्ञोपवीतम् १, अर्घ्यपात्रम् १, आचमनपात्रम् १, जलकमंडलुः १, सुवर्णाङ्गुलीयकद्वयम् २, रुद्राक्षमालां १, चदद्यात् । आचार्यायद्विगुणंदेयम् ॥ तत्रआचार्योयजमानस्यहस्तेरक्षाबंधनंशिरसिकुंकुमेनतिलकंचकृत्वा दधिदूर्वामार्ज्जनंतत्तन्मंत्रेणकुर्यादित्याचार्यादि वरणप्रयोगः ॥ ततउत्थायसंभारान्गृहीत्वासुवासिनीर्ब्राह्मणानग्रतःकृत्वासतूर्यघोषःसपरिकरःसपूर्णकुंभोयजमानः ॥ ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयाम देवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ इतिमंत्रेणमहामंडपंप्रदक्षिणीकृत्यमंडपस्यपश्चिमद्वार मागत्यपाणिभ्यांचार्घपात्रमादायशांतिंपठेत्—आशुःशिशानः०, ऋचंवाचं०, स्वस्तिन० इत्यादिकंचपठेत् ॥ ततोद्वारदेशेसार्घः ॥ पृथ्वीं

३

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चतुर्भुजांशुक्लांकूर्मपृष्ठोपरिस्थितांपद्मशंखचक्रशूलकरांविहसितांसुप्रसन्नांगोरूपधरांसवत्सांवसुंधरांध्यात्वा, ॐ आगच्छ देवि कल्याणि वसुधे लोकधारिणि ॥ पृथिव त्वं ब्रह्मदत्तासि काश्यपेनाभिनंदिता ॥ १ ॥ भूतधात्रीरत्नगर्भाविपुलासागराम्बरा । अस्मिन्यज्ञेमहादेविविघ्नं विध्वंसयाम्बिके ॥ २ ॥ इति संप्रार्थ्य फलपुष्पाञ्जलिंदत्त्वा ॐ भूम्यैनम इतिमन्त्रेण पाद्यादिभिरुपचारैः सपूज्यपुनःप्रार्थयेत् ॥ उद्धृतासि वराहेण विष्णुना शतबाहुना ॥ दंष्ट्राग्रे लीलया देवि यज्ञार्थे त्वां वृणोम्यहम् ॥ १ ॥ ब्रह्मणा निर्मिते देवि विष्णुना शंकरेण च ॥ पार्वत्या चैव गायत्र्या स्कंदेन श्रवणेन च ॥२॥ यमेन पूजिता देवि धर्मवृद्धिजिगीषया ॥ सौभाग्यं देहि पुत्रांश्च धनं रूप च पूजिता ॥३॥ गृहाणार्घ्यं च मे देवि सौभाग्यं च प्रयच्छमे ॥ इतिभूम्यैअष्टाङ्गार्घ्यंदत्त्वासाष्टांगंप्रणिपत्य मंडपपश्चिमद्वारेणप्रविशेत ॥ होमद्रव्यप्रवेशःपूर्वद्वारेण ॥ दानद्रव्यप्रवेशोदक्षिणद्वारेण ॥ दानार्थान्दक्षिणार्थान्प्रतिष्ठार्थान्संभारानुत्तरद्वारेणप्रवेशयेत् ॥ ततआचार्योवामहस्तेगौरसर्षपाँल्लाजा मिश्रितान्गृहीत्वादिग्रक्षणंकुर्यात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ रुक्षोहणंव्वलगहनंव्वैष्णवीमिदमहन्तंव्वलगमुत्किरामियम्मेनिष्टयोयममात्योनिचखा नेदमहन्तंव्वलगमुत्किरामियम्मेसमानोयमसमानोनिचखानेदमहन्तंव्वलगमुत्किरामि यम्मेसबन्धुर्यमसंबन्धुर्निचखानेदमहन्तंव्वलगमुत्किरामि यम्मेसजातोयमसजातोनिचखानोत्कृत्याङ्किरामि ॥ १ ॥ रुक्षोहणोवोव्वलगहनुत्प्रोक्षामिवैष्णवात्रक्षोहणोवोव्वलगहनोवनयामिवैष्णवात्र क्षोहणोवोव्वलगहनोवस्तृणामिवैष्णवात्रक्षोहणौवांव्वलगहनाऽउपदधामिवैष्णवीरक्षोहणौवांव्वलगहनौपर्यूहामिवैष्णवीवैष्णवमसिवैष्णवास्थ ॥ ॥ २ ॥ रक्षसाम्भागोसिनिरस्तꣳरक्षऽइदमहꣳरक्षोभितिष्ठामीदमहꣳरक्षोवबाधऽइदमहꣳरक्षोधमन्तमोनयामि ॥ घृतेनद्यावापृथिवीप्रोर्णुवा थांव्वायोव्वेस्तोकानामग्निराज्यस्यवेतुस्वाहास्वाहाकृतेऽऊर्ध्वनभसंमारुतङ्गच्छतम् ॥ ३ ॥ रुक्षोहाविश्वचर्षणिरुभियोनिमयोहते ॥ द्रोणेसु धस्थुमासदत् ॥ ४ ॥ अपसर्पतुतेभूता येभूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाज्ञया ॥ १ ॥ अपक्रामंतु भूतानि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पिशाचाः सर्वतोदिशम् ॥ सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समारभे ॥ २ ॥ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्यसर्वतः ॥ स्थानं त्यक्त्वा तु तत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥ ३ ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्या अपक्रामंतु राक्षसाः ॥ स्थानादस्माद्व्रजंत्वन्यत्स्वीकरोमि भुवं त्विमाम् ॥ ४ ॥ भूतानि राक्षसा वापि यत्र तिष्ठंति केचन ॥ ते सर्वेऽप्यपगच्छंतुशांतिकं तु करोम्यहम् ॥ ५ ॥ एतैर्मंत्रैरीशानादिसर्वदिक्षुविकीर्य देवा आयांतु, यातुधाना अपयांतु, विष्णो देवयजनं रक्षस्वेति रक्षां कृत्वा पंचगव्येनकुशैर्मंडपभूमिंयज्ञसंभारांश्चप्रोक्षयेत् (पंचगव्यकरणम्) गायत्र्या गोमूत्रम् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःतत्सवितु० ॥ १ ॥ गंधद्वारेतिगोमयम् ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ २ ॥ आप्यायस्वेतिक्षीरम् ॥ ॐआप्यायस्वसमेंतुतेविश्वतः÷सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ ३ ॥ दधिक्राव्णेतिदधि । ॐदुधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः÷ ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयुꣳषितारिषत् ॥ ४ ॥ तेजोसीत्याज्यम् । ॐतेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासिप्रियन्देवानामनाधृष्टन्देवयजनमसि ॥ ५ ॥ देवस्यत्वेतिकुशोदकम् । ॐ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ ६ ॥ प्रणवेनालोड्य ॥ वारुणैर्मंत्रैः कर्मभूमिंप्रोक्षयेत् ॥ तत्रमंत्राः । ॐ हिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विन्द्रः ॥ अग्निंयागर्भंदधिरेविरूपास्तानआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ १ ॥ यासाꣳराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानाम् ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तानआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ २ ॥ यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंयाअंतरिक्षेबहुधाभवंति ॥ याःपृथिवींपयसोंदंतिशुक्रास्तानआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ ३ ॥ शिवेनमाचक्षुषापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे ॥ सर्वाꣳअग्निꣳरप्सुप्रदोहुवेवोमयि वर्चोबलमोजोनिधत्त ॥ ४ ॥ ॥ (अथपावमानसूक्तम्) पवमानःसुवर्जनः ॥ पवित्रेणविचर्षणिः ॥ यःपोतासपुनातुमा ॥ पुनंतुमादेवजनाः॥ पुनंतुमनबोधिया ॥ पुनंतुविश्वआयवः ॥ जातवेदःपवित्रवत् ॥ पवित्रेणपुनाहिमा ॥ शुक्रेणदेवदीद्यत् ॥ अग्नेक्रत्वाक्रतूꣳरनु ॥ १ ॥ यत्तेप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चित्रमर्चिषि ॥ अग्नेवितततमंतरा ॥ ब्रह्मतेनपुनीमहे ॥ उभाभ्यांदेवसवितः ॥ पवित्रेणसवेनच ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ वैश्वदेवीपुनतीदेव्यागात् ॥
यस्यैबह्वीस्तनुवोवीतपृष्ठाः ॥ तयामदंतःसधमाद्येषु ॥ वयंस्यामपतयोरयीणाम् ॥ २ ॥ वैश्वानरोरश्मिभिर्मापुनातु ॥ वातःप्राणेनेषि
रोमयोभूः ॥ द्यावापृथिवीपयसापयोभिः॥ ऋतावरीयज्ञियेमापुनीताम् ॥ बृहद्भिःसवितस्तृभिः ॥ वर्षिष्ठैदेवमन्मभिः ॥ अग्नेदक्षैःपुनाहिमा ॥
येनदेवाअपुनत ॥ येनापोदिव्यंकशः ॥ तेनादिव्येनब्रह्मणा ॥ इदंब्रह्मपुनीमहे ॥ ३ ॥ यःपावमानीरध्येति ॥ ऋषिभिःसंभृतंरसम् ॥ सर्वंस
पूतमश्नाति ॥ स्वदितंमातरिश्वना ॥ पावमानीर्योअध्येति ॥ ऋषिभिःसंभृतंरसम् ॥ तस्मैसरस्वतीदुहे ॥ क्षीरंसर्पिर्मधूदकम् ॥ पावमानीः
स्वस्त्ययनीः ॥ ४ ॥ सुदुघाहिपयस्वतीः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ब्राह्मणेष्वमृतंहितम् ॥ पावमानीर्दिशंतुनः ॥ इमंलोकमथोअमुम् ॥
कामान्त्समर्धयंतुनः ॥ देवीर्देवैःसमाभृताः ॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः ॥ सुदुघाहिघृतश्चुतः ॥ ऋषिभिः संभृतोरसः ॥ ५ ॥ ब्राह्मणेष्वमृतं
हितम् ॥ येनदेवाःपवित्रेण ॥ आत्मानंपुनतेसदा ॥ तेनसहस्रधारेण ॥ पावमान्यः पुनंतुमा ॥ प्राजापत्यंपवित्रम् ॥ शतोद्यामंहिरण्मयम् ॥
तेनब्रह्मविदोवयम् ॥ पूतंब्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रःसुनीतीसहमापुनातु ॥ सोमःस्वस्त्यावरुणःसमीच्या ॥ यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमा ॥
जातवेदामोर्जयंत्यापुनातु ॥ ६ ॥ इत्यनुवाकेनाभिषिच्य ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ १ ॥ योवः
शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ २ ॥ तस्माऽअरङ्गमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः
॥ ३ ॥ इतिऋचेनसर्वत्रप्रोक्ष्य ॥ ततो यजमानोहस्तप्रमाणंचतुरस्रंचतुरंगुलोच्चंस्थंडिलंकृत्वा ॥ तत्र ॐभूरसिभूमिरस्य
दितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवनस्यधर्त्री ॥ पृथिवींयच्छपृथिवीन्दृंहपृथिवीम्माहिंसीः ॥ १ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपृथिवीकूर्मा
नंतदेवताभ्योनमइतिमंत्रेणषोडशोपचारैःपूजयेत ॥ ततःकृतांजलिःस्वस्त्ययनमितिस्वस्तिनइतिचमंत्रद्वयंपठेत ॥ अथस्वस्त्ययनम् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐ स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः ॥ स्वस्तिपूषाअसुरोदधातुनः स्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ १ ॥ स्वस्ति
येवायुमुपब्रवामहैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयआदित्यासोभवंतुनः ॥ २ ॥ विश्वेदेवानोअद्यास्व
स्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये ॥ देवाअवन्त्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ ३ ॥ स्वस्तिमित्रावरुणास्वस्तिपथ्येरेवति ॥ स्वस्ति
नइंद्रश्चाग्निश्च स्वस्तिनोअदितेकृधि ॥ ४ ॥ स्वस्तिपंथामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव ॥ पुनर्ददताघ्नताजानतासंगमेमहि ॥ ५ ॥ इतिऋग्वेदीयं
स्वस्त्ययनम् ॥ ॥ ॐ स्वस्तिनऽइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ इति
त्रिः पठेत् । केचिन्मंडपपूजनमत्रापिकुर्वन्तितदपिसमीचीनम् ॥ अथवास्तुपूजनम् ॥ मंडपनैर्ऋत्यकोणेरचितंवास्तुमंडलंतत्समीपउपविश्या
चम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्याद्यामुकदेवप्रतिष्ठाकर्मणिवास्तुकर्माहंकरिष्यइतिसंकल्प्य वास्तुमंडलचतुष्कोणेष्वौदुंबरस्यवालोहस्य
शंकुचतुष्टयमीशानादिप्रदक्षिणक्रमेणरोपयेत् । तत्रमंत्रः । ॐ विशंतुभूतलेनागालोकपालाश्च सर्वतः ॥ मंडपेऽत्रावतिष्ठंतुह्यायुर्बलकराः
सदा ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणचतुर्दिक्षुरोपणम् । ततःशंकूनांपार्श्वेरोपणक्रमेणमाषभक्तदध्योदनेनबलिदानम् । तत्रमंत्राः । ॐ रुद्रेभ्यश्चैव सर्पेभ्यो ये
चान्येतत्समाश्रिताः ॥ बलिं तेभ्यःप्रयच्छामि गृह्णंतु सततोत्सुकाः ॥ इतीशाने ॥ १ ॥ ॐअग्निभ्योऽप्यथ सर्पेभ्यो ये चान्ये तत्समाश्रिताः ॥
बलिं तेभ्यःप्रयच्छामिपुण्यमोदनमुत्तमम् ॥ इत्याग्नेय्याम् ॥ २ ॥ ॐनैर्ऋत्याधिपतिश्चैवनैर्ऋत्यां ये च राक्षसाः ॥ बलिं तेभ्यः प्रयच्छामि
सर्वे गृह्णंतु मंत्रितम् ॥ इतिनैर्ऋते ॥३॥ ॐ वायव्याधिपतिश्चैव वायव्यां ये च राक्षसाः ॥ बलिं तेभ्यः प्रयच्छामि पुण्यमोदनमुत्तमम् ॥ इति
वायव्याम् ॥ ४ ॥ ततोवास्तुपीठेकुंकुमादिनाकनकशलाकयारत्नेनवारजतफलपुष्पाणामन्यतमेनवा नवरेखाःकार्याः ॥ ॐ लक्ष्म्यैनमः ॥ १ ॥
ॐयशोवत्यैनमः ॥ २ ॥ ॐकांतायैनमः ॥ ३ ॥ ॐसुप्रियायैनमः ॥ ४ ॥ ॐविमलायैनमः ॥ ५ ॥ ॐश्रियैनमः ॥ ६ ॥ ॐसुभगायैनमः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ ७ ॥ ॐसुमत्यैनमः ॥ ८ ॥ ॐइडायैनमः ॥ ९ ॥ इत्योंकारादिनमोंतैर्नामभिःपश्चादारंभाः प्रागंताः प्राक्पश्चिमायताद्यंगुलांतरानवरेखाः कृत्वा । पुनः । ॐधान्यायैनमः ॥ १ ॥ ॐप्राणायैनमः ॥ २ ॥ ॐविशालायैनमः ॥ ३ ॥ ॐस्थिरायैनमः ॥ ४ ॥ ॐभद्रायैनमः ॥ ५ ॥ ॐजयायैनमः ॥ ६ ॥ ॐनिशायैनमः ॥ ७ ॥ ॐविरजायैनमः ॥ ८ ॥ ॐविभवायैनमः ॥ ९ ॥ इत्येतादक्षिणारंभाउदगंताःप्राक्संस्थानव रेखाःकृत्वाता आपिपूजयेत् । एवंचतुःषष्टिकोष्ठतमंवास्तुमंडलंभवति । तत्रमध्यगंपदचतुष्टयमेकीकृत्यतत्कोणचतुष्टयाद्बहिःकोणचतुष्टयेरेखाभिः मदान्युत्कृत्यशिख्यादीन्स्थापयेत्तत्रतावत् ॥ ॐसर्वज्ञानक्रियाव्यक्तकमलासनाययोगपीठात्मनेनमः इतिपीठोपरिपुष्पाक्षतचंदनानिप्रक्षि पेत् ॥ ततो वास्तोश्चतुरस्रंशरीरंदेवाआक्रम्यास्थिताइति तत्तद्देवपदेचतत्तद्देवावाहनम् । तत्रईशानपददक्षिणार्द्धेवास्तोःशिरसिशिखिनम् । ॐनमः÷शंभुवायचमयोभुवायचनमः÷शंकुरायचमयस्कुरायचनमः÷शिवायचशिवतरायच ॥ ॐभूर्भुवःस्वःशिखिन्इहागच्छइहतिष्ठ ॐशिखि नेनमः ॥ १ ॥ तद्दक्षिणसार्द्धपदेदक्षिणनेत्रेपर्जन्यम् । ॐशन्नोवात÷पवतांशंशन्नस्तपतुसूर्य्य÷ ॥ शन्नुःकनिक्रदद्देवःपर्जन्योऽअभिवर्षतु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपर्जन्यइहागच्छइहतिष्ठ ॐपर्जन्यायनमः ॥ २ ॥ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणश्रोत्रेजयंतम् । ॐमर्म्माणितेवर्म्मणाच्छादयामिसोम स्त्वाराजामृतेनानुवस्ताम् ॥ उरोर्वरीयोवरुणस्तेकृणोतुजयन्तन्वानुदेवामदंतु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःजयंतइहागच्छइहतिष्ठ ॐजयंतायनमः ॥ ३ ॥ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणांसेकुलिशायुधम् । ॐआयात्विंद्रोवसुऽउपनऽइहस्तुतःसधुमादस्तुशूर÷ ॥ वावृधानस्तविषीर्य्यस्यपूर्वीर्योनेक्षु त्रिभिर्भूतिपुष्यात् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॐइंद्रायनमः ॥ ४ ॥ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणबाहौ सूर्यम् । ॐबण्महाँऽअसिसूर्य्यबडादित्यमहाँऽअसि ॥ महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्धादेवमहाँअसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसूर्यइहा० ॐसूर्यायनमः ॥ ५ ॥ तद्दक्षिणपदद्वयेदक्षिणबाहौसत्यम् । ॐ व्रतेनदीक्षामाप्नोतिदीक्षयाप्नोतिदक्षिणाम् ॥ दक्षिणाश्रद्धामाप्नोतिश्रद्धयासत्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मा॑प्यते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसत्यइहागच्छइहतिष्ठ ॐसत्यायनमः ॥६॥ तद्दक्षिणसार्द्धपदेदक्षिणकूर्परेभृशम् । ॐआत्वा॑हार्षमन्तर॑भूर्भुवस्तिष्ठाविचा
चलिः॥ विश॑स्त्वासर्वा॑वाञ्छंतुमात्वद्राष्ट्रमधि॑भ्रशत् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभृशइहागच्छइहतिष्ठ ॐभृशायनमः ॥७॥ तद्दक्षिणाग्नेयपदार्द्धे दक्षिणप्रबा
हौह्याकाशम् । ॐयाबा॑कशामधु॑मत्यश्विनासूनृ॑तावती ॥ तया॑यज्ञम्मि॑मिक्षितम् ॥ उपयामगृ॑हीतोस्यश्विभ्यां॑त्वैषतेयोनिर्माध्वी॑भ्यान्त्वा ॥
ॐभूर्भुवःस्वःआकाशइहागच्छइहतिष्ठ ॐआकाशायनमः ॥ ८ ॥ तत्पश्चिमार्द्धेदक्षिणप्रबाहौवायुम् । ॐवायो॑येते॑सहस्रिणो॑रथा॑सस्तेभिरा
ग॑हि ॥ नियुत्वान्त्सोम॑पीतये ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वायोइहागच्छइहतिष्ठ ॐवायवेनमः ॥ ९ ॥ तत्पश्चिमसार्द्धपदेदक्षिणमणिबंधेपूषणम् । ॐपूषन्त
व॑व्रतेवयन्नरि॑ष्येमकदा॑चन ॥ स्तोतार॑स्तऽइहस्म॑सि ॥ ॐभूर्भुवःस्वः पूषन्निहागच्छइहतिष्ठ ॐपूष्णेनमः ॥ १० ॥ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणपार्श्वे
वितथम् । ॐतत्सूर्य॑स्यदेवत्वन्तन्म॑हित्वम्मध्वाकर्त्तो॑वि॑त॑तृद्ध संज॑भार ॥ यदेदयु॑क्तहरित॑ऽसधस्था॑दाद्रात्रीवास॑स्तनुते॑सिमस्मै ॥ ॐभूर्भुवःस्वः
वितथइहागच्छइहतिष्ठ ॐवितथायनमः ॥११॥ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणपार्श्वेगृहक्षतम् । ॐअक्षन्नमी॑मदंतह्यव॑प्रियाऽअ॑धूषत ॥ अस्तो॑षतस्वभा॑न
वो॑विप्रानवि॑ष्ठयामतीयोजान्विन्द्रते॑हरी॑ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगृहक्षतइहा० ॐगृहक्षतायनमः ॥१२॥ तत्पश्चिमपदद्वयेदक्षिणोरुभागेयमम् । ॐसुमा
युत्वांगि॑रस्वतेपितृमतेस्वाहा॑ ॥ स्वाहा॑घर्मा॑यस्वाहा॑घर्मऽपि॑त्रे ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहागच्छइहतिष्ठ ॐयमायनमः ॥ १३ ॥ तत्पश्चिमपदद्वयेद
क्षिणजानौगंधर्वम् । ॐगंधर्वस्त्वा॑विश्वाव॑सुरुत्परि॑दधातुविश्वस्यारि॑ष्ट्यैयज॑मानस्यपरि॑धिरस्यग्निरि॑डऽई॑डितः ॥ इंद्र॑स्यबाहुरसिदक्षि॑णोविश्व
स्यारि॑ष्ट्यैयज॑मानस्यपरि॑धिर॑स्यग्निरि॑डऽई॑डितः ॥ मित्राव॑रुणौत्वोत्तरतःपरि॑धत्तांध्रुवेणधर्म॑णाविश्वस्यारि॑ष्ट्यैयज॑मानस्यपरि॑धिर॑स्यग्निरि॑डऽई॑
डितः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगंधर्वइहागच्छइहतिष्ठ ॐगंधर्वायनमः ॥१४॥ तत्पश्चिमसार्द्धपदेदक्षिणजंघायांभृंगराजम् । ॐसौरीबलाका॑शार्गऽसृंजयः
शुयाण्डकुस्तेमैत्राऽसर॑स्वत्यैशारि॑ऽपुरुषवाकच्छाविद्रौमीशा॑र्दलोवृकुत्पृदा॑कुस्तेमन्यवेसरस्व॑तेशुकऽपुरुषवाक् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभृंगराजइहाग

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

च्छइहतिष्ठ ॐभृंगराजायनमः ॥१५॥ तत्पश्चिमनैर्ऋत्यपदार्धेदक्षिणस्फिचिमृगम् । ॐमृगोनभीमऽकुचरोगिरिष्ठाऽपरावतऽआजगंथा परस्यात ॥
सृकद्दसद्दशार्यपविमिंद्रतिग्मंविशर्नृताद्विद्विमृधोनुदस्व ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमृगइहागच्छइहतिष्ठ ॐमृगायनमः ॥ १६ ॥ तदुत्तरार्द्धेपितॄन् । ॐउशंत
स्त्वानिधीमह्युशन्तः समिधीमहि ॥ उशन्नुशतऽआवहपितॄन्हविषेऽअत्तवे ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपितरइहागच्छतइहतिष्ठत ॐपितृभ्योनमः ॥ १७ ॥
तदुत्तरसार्द्धपदे वामस्फिचिदौवारिकम् । ॐद्वेविरूपेचरतःस्वर्थेअन्यान्यावत्समुपधापयेते ॥ हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावाञ्छुक्रोऽअन्यस्यांददृशे
सुवर्चाः॥ॐभूर्भुवःस्वःदौवारिकइहागच्छइहतिष्ठ ॐदौवारिकायनमः॥१८॥ तदुत्तरपदद्वयेवामजंघायांसुग्रीवम् । ॐनीलग्रीवाःशितिकण्ठादिवं
द्दरुद्राऽउपश्रिताः॥तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसुग्रीवइहागच्छइहतिष्ठ ॐसुग्रीवायनमः॥१९॥ तदुत्तरपदद्वयेवामजानु
प्रदेशेपुष्पदंतम् । ॐनमोगणेभ्योगणपतिभ्यश्चवोनमोनमोव्रातेभ्योव्रातपतिभ्यश्चवोनमोनमोगृत्सेभ्योगृत्सपतिभ्यश्चवोनमोनमोविरूपेभ्यो
विश्वरूपेभ्यश्चवो नमः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपुष्पदंतइहागच्छइहतिष्ठ ॐपुष्पदंतायनमः ॥ २० ॥ तदुत्तरपदद्वयेवामोरौवरुणम् । ॐइमम्मेवरुणश्रु
धीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वरुणइहागच्छइहतिष्ठ ॐवरुणायनमः ॥ २१ ॥ तदुत्तरपदद्वयेवामपार्श्वेअसुरम् ।
ॐयमश्विनानमुचेरासुरादधिसरस्वत्यसुनोर्दिद्विषायं ॥ इमन्तद्दशुक्रंमधुमंतमिंदुद्दसोमद्दराजानमिहभक्षयामि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअसुरइहा०
ॐअसुरायनमः ॥२२॥ तदुत्तरसार्द्धपदेवामपार्श्वेशेषम् । ॐयाऽइषवोयातुधानानांयेवावनस्पतीँरनु ॥ येवावटेषुशेरतेतेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥
ॐभूर्भुवःस्वःशेषइहागच्छइहतिष्ठ ॐशेषायनमः ॥ २३ ॥ तदुत्तरवायव्येपदार्द्धेपापम् । ॐएतत्तेरुद्रावसंतेनपरोमूजवतोतीहि ॥ अवततधन्वा
पिनाकावसतःकृत्तिवासाऽअहिंदद्दसन्नतःशिवोतीहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपापइहागच्छइहतिष्ठॐपापायनमः ॥ २४ ॥ तत्प्राक्पदार्द्धेवामबाहौ रोगम् ।
ॐद्रापेऽअंधसस्पतेदरिद्रन्नीललोहित ॥ आसाम्प्रजानामेषांपशूनाम्माभेर्म्मारोङ्मोचंनुतःकिंचनामंमत् ॥ ॐभूर्भुवः रोगइहागच्छइहतिष्ठ ॐरोगा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

यनमः ॥ २५ ॥ तत्प्राक्सार्द्धपदेवामबाहाह्यहिर्बुध्न्यम् । ॐअहिरिवभोगैः पर्य्येतिबाहुंज्यायाहेतिम्परिबाधमानः ॥ हस्तघ्नोविश्वाद्वयुना
निविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअहिर्बुध्न्यइहागच्छइहतिष्ठॐअहिर्बुध्न्यायनमः ॥ २६ ॥ तत्प्राक्पदद्वयेवामकूर्प्परे
मुख्यम् । ॐअवतत्यधनुष्ट्वꣳसहस्राक्षशतेषुधे ॥ निशीर्य्यशल्यानांमुखाशिवोनःसुमनाभव ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमुख्यइहागच्छइहतिष्ठ ॐमुख्या
यनमः ॥ २७ ॥ तत्प्राक्पदद्वयेवामबाहौभल्लाटम् । ॐइमारुद्रायतवसेकपर्द्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वंपु
ष्टंग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभल्लाटइहागच्छइहतिष्ठ ॐभल्लाटायनमः ॥ २८ ॥ तत्प्राक्पदद्वयेवामबाहौसोमम् । ॐसोमꣳराजा
नमवसेग्निमन्वारभामहे ॥ आदित्यान्विष्णुꣳसूर्य्यंब्रह्माणंचबृहस्पतिꣳस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसोमइहागच्छइहतिष्ठ ॐसोमायनमः ॥ २९ ॥
तत्प्राक्पदद्वयेवामांसेसर्प्पम् । ॐविष्णोर्नुकंवीर्य्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिविममेरजाꣳसि ॥ योऽअस्कभायदुत्तरꣳसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरु
गायोविष्णवेत्वा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसर्प्पइहागच्छइहतिष्ठ ॐसर्प्पायनमः ॥ ३० ॥ तत्प्राक्सार्द्धपदेवामश्रोत्रेऽदितिम् । ॐइडुऽएह्यदितऽएहिका
म्याऽएत ॥ मयिवत्कामधरणंभूयात् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअदितेइहागच्छइहतिष्ठॐअदितयेनमः ॥ ३१ ॥ तत्प्रागर्द्धपदेवामनेत्रेदितिम् । ॐअदि
तिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाऽअदितिःपंचजनाऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःदितेइहागच्छ
इहतिष्ठॐदितयेनमः ॥ ३२ ॥ मध्यपदेष्वीशानपदोत्तरार्द्धेअपः । ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ ॐभूर्भुवः
स्वःआपइहागच्छतइहतिष्ठतॐअद्योनमः ॥ ३३ ॥ ईशानपददक्षिणार्द्धेआपवत्सम् । ॐआतेवत्सोमनोजमत्परमाचित्सधस्थात् ॥ अग्ने
त्वांकामयागिरा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःआपवत्सइहागच्छइहतिष्ठॐआपवत्सायनमः ॥ ३४ ॥ तद्दक्षिणपदद्वयेऽर्यमाणम् । ॐयद्वयसूरऽउदितेनागा
मित्रोऽअर्य्यमा ॥ सुवातिंसवितामगः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअर्यमन्निहागच्छइहतिष्ठॐअर्यम्णेनमः ॥ ३५ ॥ तद्दक्षिणेआग्नेयपदार्द्धेसावित्रम् ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐहस्तऽआधायसविताबिभ्रदग्निꣳहिरण्ययीम् ॥ अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्यपृथिव्याऽअध्याभरदानुष्टुभेनच्छंदसाङ्गिरस्वत ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसा
वित्रइहागच्छइहतिष्ठ ॐसावित्रायनमः ॥ ३६ ॥ आग्नेयपदपाश्चिमार्द्धेसावितारम् । ॐविश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥ यद्भद्रंतन्नऽआ
सुव ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसवितरिहागच्छइहतिष्ठ ॐसवित्रेनमः ॥३७॥ तत्पाश्चिमपदद्वयेविवस्वंतम् । ॐविवस्वन्नादित्यैषतेसोमपीथस्तस्मिन्मत्स्व ॥
श्रदस्मैनरोवचसेदधातनयदाशीर्ददंपतीवामममश्नुतः ॥ पुमान्पुत्रोजायतेविंदतेवस्वधाविश्वाहारुपएधतेगृहे ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविवस्वन्निहाग
च्छइहतिष्ठ ॐ विवस्वतेनमः ॥ ३८ ॥ तत्पाश्चिमेनैर्ऋत्यपदार्द्धेविबुधाधिपम् । ॐसबोधिसूरिर्म्मघवाबसुपतेवसुदावन् ॥ युयोद्ध्यस्मद्वेषाꣳसि
विश्वकर्मणेस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविबुधाधिपइहागच्छइहतिष्ठ ॐविबुधाधिपायनमः ॥ ३९ ॥ तदुत्तरार्द्धेजयंतम् । ॐअषाढंयुत्सुपृतनासुप
प्रिꣳस्वर्षामप्सांवृजनस्यगोपाम् ॥ भरेषुजाꣳसुक्षितिꣳसुश्रवसंजयंतंत्वामनुमदेमसोम ॥ ॐभूर्भुवःस्वःजयंतइहागच्छइहतिष्ठॐजयंतायनमः ॥
॥४०॥ तदुत्तरपदद्वयेजठरवामेमित्रम् । ॐमित्रोनऽएहिसुमित्रधऽइंद्रस्योरुमाविशुदक्षिणमुशन्नुशंतꣳस्योनःस्योनम् ॥ स्वानभ्राजांघारेबंभारेह
स्तसुहस्तकृशानवेतेवःसोमक्रयणास्तान्रक्षद्भम्मावोदभन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमित्रइहागच्छइहतिष्ठ ॐमित्रायनमः ॥ ४१ ॥ तदुत्तरेवायव्यपदार्द्धे
वामहस्तेराजयक्ष्माणम् । ॐनाशयित्रीबलासस्यार्शसऽउपचितामसि ॥ अर्थोशुतस्ययक्ष्माणाम्पाकारोरसिनाशनी ॥ ॐभूर्भुवःस्वःराजयक्ष्म
न्निहागच्छइहतिष्ठ ॐ राजयक्ष्मणेनमः ॥ ४२ ॥ तत्पूर्वार्द्धेवामहस्तेरुद्रम् । ॐअवरुद्रमदीमह्यवदेवंत्र्यम्बकम् ॥ यथानोवस्यसस्करद्यथानःश्रे
यसस्करद्यथानोव्यवसाययात् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःरुद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॐरुद्रायनमः ॥ ४३ ॥ तत्पूर्वपदद्वयेवामहस्ततलेपृथ्वीधरम् ॥ ॐस्योनापृ
थिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपृथ्वीधरइहागच्छइहतिष्ठ ॐ पृथ्वीधरायनमः ॥ ४४ ॥ ततोमध्यपद
चतुष्केहृदयेब्रह्माणम् ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ ॐब्रह्मणेनमः ॥ ४५ ॥ ततोमंडपाद्बहिरीशानादिषुचरक्यादीनावाहयेत् । ॐयन्तेंदेवीनिर्ऋतिराबुबं
धुपाशंड्थीवास्वविचृत्यम् ॥ तन्तेविष्याम्यायुषोनमध्यादथैतम्पितुमद्धिप्रसूतः ॥ नमोभूत्यैयेदंचकार ॥ ॐभूर्भुवःस्वःचरकिइहागच्छइहतिष्ठ
ॐ चरक्यैनमः ॥ इतीशाने ॥१॥ ॐअक्षराजायकितवंकृतायादिनवदर्शत्रेतायैकुल्पिनंद्वापरायाधिकुल्पिनंमास्कंदायसभास्थाणुंमृत्यवेगोव्युच्छ
मंतंकायगोघ्नातंक्षुधेयोगांविकृतंतंभिक्षमाणऽउपतिष्ठतिदुष्कृतायुचरकाचार्यपाप्मनेसैलगम् ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःविदारिइहागच्छइहतिष्ठ ॐवि
दार्य्यैनमः ॥ इत्यग्निकोणे ॥ २ ॥ ॐइंद्रस्यक्रोडोदितेयैपाजस्यन्दिशांजत्रवोदितेयैभसज्जीमूतान्हृदयौपशेनान्तरिक्षम्पुरीततानभंऽउदुर्येणचक्रवा
कौमतंस्नाभ्यांदिवंवृकाभ्यांगिरीन्प्लाशिभिरुपलान्प्लीह्नावल्मीकान्क्लोमभिर्गुल्मान्हिराभिस्रवंतीहृदान्कुक्षिभ्यांसमुद्रमुदरेणवैश्वानु
रंभस्मना ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपूतनेइहागच्छइहतिष्ठ ॐ पूतनायैनमः ॥ इतिनैर्ऋतिकोणे ॥ ३ ॥ ॐयस्यास्तेघोरऽआसंजुहोम्येषाम्बंधानामवसर्जन
नाय ॥ यांबाजनोभूमिरितिप्रमंदतेनिर्ऋतिंत्वाहंपरिवेदाविश्वतः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपापराक्षसिइहागच्छइहतिष्ठ ॐपापराक्षस्यैनमः ॥ इतिवा
यवीयकोणे ॥ ४ ॥ ततःपूर्वादिदिक्षुस्कंदादीन् । ॐयत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाऽइव ॥ तन्नऽइन्द्रोबृहस्पतिरदितिःशर्मयच्छतुविश्वा
हाशर्मयच्छतु ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःस्कंदइहागच्छइहतिष्ठ ॐस्कंदायनमः ॥ इतिपूर्वस्याम् ॥ १ ॥ ॐयदद्यसूरऽउदितेनागामित्रोऽअर्यमा ॥ सुवातिं
सावितोभगः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअर्यमन्निहागच्छइहतिष्ठ ॐअर्यम्णेनमः ॥ इतिदक्षिणस्याम् ॥२॥ ॐहिंकारायस्वाहाहिंकृतायस्वाहाक्रंदतेस्वाहा
वक्रंदायस्वाहाप्रोथतेस्वाहाप्रप्रोथायस्वाहा गंधायस्वाहाजिघ्रतायस्वाहानिविष्टायस्वाहोपविष्टायस्वाहासंदितायस्वाहावलगतेस्वाहासीना
यस्वाहाशयानायस्वाहास्वपतेस्वाहा जाग्रतेस्वाहाकूजतेस्वाहाप्रबद्धायस्वाहाविजृम्भमाणायस्वाहाविचृतायस्वाहासहहानायस्वाहोपस्थि
तायस्वाहायनायस्वाहाप्रायणायस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःजृंभकइहागच्छइहतिष्ठ ॐजृंभकायनमः ॥ इतिपश्चिमायाम् ॥ ३ ॥ ॐकास्वि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दासीत्पूर्वचित्तिः किꣳस्विदासीद्बृहद्वयः ॥ कास्विदासीत्पिलिप्पिलाकास्विदासीत्पिशंगिला ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपिलिपिच्छइहागच्छइहतिष्ठ ॐपिलिपिच्छायनमः ॥ इत्युत्तरस्याम् ॥ ४ ॥ ततःप्रागादिदिक्षिवन्द्रादीन् ॥ पूर्वे ॥ ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॐइंद्रायनमः ॥ १ ॥ आग्नेय्याम् ॥ ॐत्वन्नोऽअग्ने वरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमुग्ध्यस्मत ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअग्नेइहागच्छइह तिष्ठ ॐअग्नयेनमः ॥ २ ॥ याम्ये ॥ ॐयमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वासवितामध्वानक्तुपृथिव्याऽसꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिर सिशोचिरसितपोसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहागच्छइहतिष्ठ ॐयमायनमः ॥ ३ ॥ नैर्ऋत्याम् ॥ ॐअसुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्याम न्विहितस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसाऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःनिर्ऋतेइहागच्छइहतिष्ठ ॐनिर्ऋतयेनमः ॥ ४ ॥ पश्चिमे ॥ ॐवरुणस्योत्तंभनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ॐभूर्भुवः स्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ ॐवरुणायनमः ॥५॥ वायव्ये ॥ ॐआनोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वायोइहागच्छइहतिष्ठ ॐवायवेनमः ॥ ६ ॥ उत्तरे ॥ ॐ वयꣳसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावंतःसचेमहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःकुबेरइहागच्छइहतिष्ठ ॐकुबेरायनमः ॥ ७ ॥ ईशान्याम् ॥ ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ॐभूर्भुवःस्वःईशानइहागच्छइहतिष्ठ ॐईशानायनमः ॥ ८ ॥ ईशानपूर्वयोर्मध्येब्रह्माणम् ॥ ॐअस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः ॥ यःशꣳसंतेस्तुवतेधायिपज्रऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्माꣳऽअवंतुदेवाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छ इहतिष्ठ ॐब्रह्मणेनमः ॥ ९ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येऽनंतम् ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

निवेशनी ॥ यच्छानः शर्म सप्रथाः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः अनंत इहागच्छ इह तिष्ठ ॐ अनंतायनमः ॥ १० ॥ इत्यावाह्य ॐ वास्तुपीठदेवताभ्योनमइ
तिप्रणम्य प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोत्वरिष्टं यज्ञ ँ समिमं दधातु ॥ विश्वे देवासऽइह मादयं
तामो ३ँ प्रतिष्ठ ॥ इति प्रतिष्ठां कृत्वा । तदुत्तरे ताम्रकलशं स्थापयेत् ॥ तत्र प्रयोगः ॥ ॐ आजिघ्र कलशं मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः ॥ पुनरूर्जा निवर्त्त
स्व सा नः सहस्रं धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती पुनर्मा विशताद्रयिः ॥ इति कलशस्थापनम् ॥ ॐ वरुणस्योत्तंभनमसि वरुणस्य स्कंभसर्जनीस्थो वरुणस्यऽ
ऋतसदन्यसि वरुणस्यऽऋतसदनमसि वरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ इति तत्र जलपूरणम् ॥ ॐ गंधद्वारामिति गंधम् ॥ ॐ वसोः पवित्रमसि शतधा
रं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ॥ देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्वा कामधुक्षः ॥ इति कंठे वस्त्रवेष्टनम् ॥ ॐ याः फलिनीर्याऽ
अफलाऽअपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुंचंत्वँहसः ॥ इति तत्र पूगीफलक्षेपणम् ॥ ॐ परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥
दधद्रत्नानि दाशुषे ॥ इति पंचरत्नप्रक्षेपणम् ॥ ॐ हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधार पृथिवीं द्यामुतेमां
कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ इति हिरण्यप्रक्षेपणम् ॥ ॐ याऽओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ॥ मनै नु बभ्रूणामहँ शतं धामानि सप्तच ॥
इति सर्वौषधिप्रक्षेपणम् ॥ ॐ स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी ॥ यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥ इति सप्तमृदः ॥ ॐ कांडात्कां
डात्प्ररोहंती परुषः परुषस्परि ॥ एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च ॥ इति दूर्वाः ॥ ॐ अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता ॥ गोभाज ऽइत्किला
सथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥ इति कलशमुखेऽश्वत्थन्यग्रोधचूतोदुंबरप्लक्षपत्राणि स्थापयेत् ॥ ॐ पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव ऽउत्पुनाम्यच्छिद्रेण
पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुनेतच्छकेयम् ॥ इति तत्र दर्भपवित्रं क्षिपेत् ॥ ॐ पूर्णा दर्वि परा पत सुपूर्णा पु
नरापत ॥ वस्नेव विक्रीणावहा ऽइषमूर्जं शतक्रतो ॥ इति तदुपरि तंडुलपूरितपात्रं स्थापयेत् ॥ ॐ श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मइषाणसर्वलोकम्मऽइषाण ॥ इतितत्रश्रीफलंसंस्थाप्य । ॐमनोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमि
मंतनोत्वरिष्टंयज्ञ्ञ्ञसमिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयंतामो ३ँप्प्रतिष्ठ ॥ इतिकलशंप्रतिष्ठाप्य तत्र । ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशा
स्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानआयुःप्रमोषीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ । इत्यावाह्य।ॐवरुणायन
मइतिवरुणंतत्रकलशेषोडशोपचारैःपूजयेत् । ॐसर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ॥ १ ॥
कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः ॥ मूलेतस्यस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ॥ २ ॥ कुक्षौतुसागराःसप्तसप्तद्वीपावसुंधरा ॥
ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदःसामवेदोप्यथर्वणः ॥ ३ ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ इतितत्रतीर्थान्यावाह्य ॥ ॐदेवदानवसंवादे
मथ्यमानेमहोदधौ ॥ उत्पन्नोसियदाकुंभविधृतोविष्णुनास्वयम् ॥ ४ ॥ त्वत्तःसर्वाणितीर्थानिदेवाःसर्वेत्वयिस्थिताः ॥ त्वयितिष्ठंति भूतानि
त्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः ॥ ५ ॥ शिवःस्वयंत्वमेवासिविष्णुस्त्वंचप्रजापतिः ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसपैतृकाः ॥ ६ ॥ त्वयितिष्ठंति
सर्वेपियतःकामफलप्रदाः ॥ त्वत्प्रसादादिमंयज्ञंकर्तुमीहेजलोद्भव ॥ सान्निध्यंकुरुमेदेवप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ ७ ॥ इतिकलशंसंप्रार्थ्य ॥ तदु
परिसुवर्णमयींकृकलासरूपांवास्तुप्रतिमामग्न्युत्तारणपूर्वकं सन्निधायपट्टवस्त्राद्यैराच्छाद्यततस्तंसकलदेवताधिष्ठितावयवमुत्तानमीशानकोणस्थि
तशिरसं नैर्ऋत्यकोणस्थितपादंचयथाकारंवास्तुपुरुषंध्यायेत ॥ अथाग्न्युत्तारणसूक्तम् ॥ देशकालौसंकीर्त्यास्यांमूर्त्तावबघातादिदोषपरिहा
रार्थमग्न्युत्तारणंदेवतासान्निध्यार्थंचप्राणप्रतिष्ठांकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ मूर्तिपात्रेनिधायघृतेनाभ्यज्यतदुपरिदुग्धधारांजलधारांचपातयेत्सूक्तंवार
द्वयंपठेत् ॥ ॐसमुद्रस्यत्वावक्वयाग्नेपरिव्ययामसि ॥ पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवोभव ॥ १ ॥ ॐहिमस्यत्वाजरायुणाग्नेपरिव्ययामसि ॥ पावकोऽ
अस्मभ्यꣳशिवोभव ॥ २ ॥ अपामिदंन्ययनꣳसमुद्रस्यनिवेशनम् ॥ अन्याँस्तेऽअस्मत्तपन्तुहेतयःपावकोऽअस्मभ्यꣳशिवोभव ॥ ३ ॥ नमं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्तेहरसेशोचिषेनमस्तेऽअस्त्वर्चिषे ॥ अन्यांस्तेऽअस्मत्तपंतुहेतयःपावकोऽअस्मभ्यꣳशिवोभव ॥ ४ ॥ प्राणदाऽअपानदाव्यानदावर्चोदा
वरिवोदाः ॥ अन्याँस्तेअस्मत्तपंतुहेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳशिवाभव ॥ ५ ॥ एवमग्न्युत्तारणंकृत्वापंचामृतेनसंस्नाप्यकलशोपरिस्था
पयेत् ॥ अथध्यानम् ॥ आसीत्पूर्वंमहादैत्योवास्तुर्यज्ञापकारकः ॥ सदेवैर्बहुकालेनयुद्धेहत्वामहीतले ॥ १ ॥ निपात्यबहुभिर्देवैर्निबद्ध
श्चतुरस्त्रकः ॥ ईशानेमस्तकोन्यस्तोनैर्ऋत्येपादसंपुटम् ॥ २ ॥ जानुनीकूर्परीकृत्यबाहुयुग्मंतथैवच ॥ वायव्याग्न्योस्ततोजानुंहृदयेचांजलि
स्तथा ॥ ३ ॥ पदीकृत्यचतस्योर्ध्वंस्वयंमुक्ताःसुराःस्थिताः ॥ इतिध्यात्वा ॥ ॐभूःवास्तुपुरुषमावाहयामि ॥ ॐभुवःवास्तुपुरुषमावा
हयामि ॥ ॐस्वः वास्तुपुरुषमावाहयामि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवास्तुपुरुषमहाबलपराक्रम सर्वदेवाश्रितशरीरब्रह्मपुत्रसकलब्रह्मांडधारक
भगवन्निहागच्छ ॥ ॐ आगच्छ भगवन्वास्तो सर्वदेवैरधिष्ठित ॥ भगवन्कुरुकल्याणं यज्ञेऽस्मिन्सन्निधौ भव ॥ १ ॥ ॐवास्तोष्पतइतिमं
त्रस्यवसिष्ठऋषिर्वास्तोष्पतिर्देवतात्रिष्टुप्छंदोवृषवास्तुप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोऽअनमीवोभवान ॥
यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ १ ॥ भोवास्तुपुरुषइहतिष्ठइत्यावाह्य ॥ ॐवास्तोष्पतयेनमइतिपंचोपचारैःसंपूज्य ॥ ॐवा
स्तोष्पतेसंकटेभ्योमांरक्षरक्षस्वाहेतिसंप्रार्थ्य ॥ ततोंगदेवताःशिख्यादीन्प्रणवादिनमोंतैर्नाममंत्रैर्गंधादिभिर्मिलितोपचारैर्यथोक्तप्रकारेणप्र
त्येकंवाएकत्रकांडानुसमयेनपदार्थानुसमयेनवापंचोपचारैःपूजयेत् ॥ तत्रक्रमः । ॐशिखिनेनमः ॥ १ ॥ इदंपाद्यम् । एषोऽर्घः । इदमाचमनीयम् ।
इदंस्नानम् । इदंवस्त्रम् । इदंगंधम् । एतानक्षतान् । एतानिपुष्पाणि । एषधूपः । एषदीपः । एतानिनानाविधानिनैवेद्यानि । इदमाचमनीयम् ।
इदंतांबूलम् । एतांदक्षिणाम् ॥ १ ॥ एवंसर्वत्रज्ञेयम् । ॐ पर्ज्जन्यायनमः ॥ २ ॥ ॐजयंतायनमः ॥ ३ ॥ ॐकुलिशायुधायनमः ॥ ४ ॥ ॐसूर्या
यनमः ॥ ५ ॥ ॐसत्यायनमः ॥ ६ ॥ ॐभृशायनमः ॥ ७ ॥ ॐआकाशायनमः ॥ ८ ॥ ॐवायवेनमः ॥ ९ ॥ ॐपूष्णेनमः ॥ १० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐवितथायनमः ॥ ११ ॥ ॐगृहक्षतायनमः ॥ १२ ॥ ॐयमायनमः ॥ १३ ॥ ॐगंधर्वायनमः ॥ १४ ॥ ॐ भृंगराजायनमः ॥ १५ ॥ ॐमृगा
यनमः ॥ १६ ॥ ॐपितृभ्योनमः ॥ १७ ॥ ॐदौवारिकायनमः ॥ १८ ॥ ॐसुग्रीवायनमः ॥ १९ ॥ ॐपुष्पदंतायनमः ॥ २० ॥
ॐजलाधिपतयेनमः ॥ २१ ॥ ॐअसुरायनमः ॥ २२ ॥ ॐशेषायनमः ॥ २३ ॥ ॐपापायनमः ॥ २४ ॥ ॐरोगायनमः ॥ २५ ॥ ॐ
अहयेनमः ॥ २६ ॥ ॐमुख्यायनमः ॥ २७ ॥ ॐभल्लाटायनमः ॥ २८ ॥ ॐसोमायनमः ॥ २९ ॥ ॐनागायनमः ॥ ३० ॥ ॐअदितये
नमः ॥ ३१ ॥ ॐदितयेनमः ॥ ३२ ॥ ॐअद्योनमः ॥ ३३ ॥ ॐआपवत्सायनमः ॥ ३४ ॥ ॐअर्यम्णेनमः ॥ ३५ ॥ ॐसावित्रा
यनमः ॥ ३६ ॥ ॐसावित्रेनमः ॥ ३७ ॥ ॐविवस्वतेनमः ॥ ३८ ॥ ॐविबुधाधिपायनमः ॥ ३९ ॥ ॐजयंतायनमः ॥ ४० ॥ ॐमि
त्रायनमः ॥ ४१ ॥ ॐराजयक्ष्मणेनमः ॥ ४२ ॥ ॐरुद्रायनमः ॥ ४३ ॥ ॐपृथ्वीधरायनमः ॥ ४४ ॥ ॐब्रह्मणेनमः ॥ ४५ ॥ ततो
मंडपाद्बहिःईशानादिषु ॥ ॐचरक्यैनमः ॥ १ ॥ ॐविदार्यैनमः ॥ २ ॥ ॐपूतनायैनमः ॥ ३ ॥ ॐपापराक्षस्यैनमः ॥ ४ ॥ पूर्वादिषु ॥
ॐस्कंदायनमः ॥ १ ॥ ॐअर्यम्णेनमः ॥ २ ॥ ॐजृंभकायनमः ॥ ३ ॥ ॐपिलिपिच्छायनमः ॥ ४ ॥ पुनःपूर्वादिदिक्षु ॥ ॐइंद्रायनमः
॥ १ ॥ ॐअग्नयेनमः ॥ २ ॥ ॐयमायनमः ॥ ३ ॥ ॐनिर्ऋतयेनमः ॥ ४ ॥ ॐवरुणायनमः ॥ ५ ॥ ॐवायवेनमः ॥ ६ ॥ ॐकुबेराय
नमः ॥ ७ ॥ ॐईशानायनमः ॥ ८ ॥ ॐब्रह्मणेनमः ॥ ९ ॥ ॐअनंतायनमः ॥ १० ॥ इत्यावाहिताअंगदेवताःसकलोपचारैःपूजयेत्तं
त्रेणवा ॥ ॐइहस्थापितदेवताभ्योनमः इमानिगंधाक्षतपुष्पधूपदीपाच्छादनानिप्रत्येकं पात्रस्थितंनैवेद्यमेकत्रवानैवेद्योदकफलतांबूलदक्षिणादी
निचसमर्पयामियथायथाविभागंपूजनंवोनमः । इत्यंगदेवताःसंपूज्यप्रधानवास्तुपुरुषंपूजयेत् । तत्रादौप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् । अस्य श्रीप्राणप्रति
ष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्राऋषयःऋग्यजुःसामानिच्छंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवताआंबीजं ह्रींशक्तिःक्रौंकीलकं प्राणप्रतिष्ठापनेविनि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

योगः। ब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्योनमः शिरसि। ऋग्यजुःसामच्छंदोभ्योनमोमुखे। प्राणाख्यदेवतायैनमः हृदि। आंबीजायनमःगुह्ये। ह्रींशक्त्यैनमः पादयोः। क्रौंकीलकायनमः सर्वांगे। ॐ कं खं गं घं ङं आंपृथ्व्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आंहृदयायनमः। ॐ चं छं जं झं ञं ईं शब्दस्पर्शरूपरस गन्धात्मने ॐशिरसेस्वाहा॥ ॐटंठंडंढंणं ॐश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ॐशिखायैवौषट्। ॐ तंथंदंधंनं ऐं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मनेऐं कवचायहुं ॐपंफंबंभंमं औंवचनादानविहरणोत्सर्गानंदात्मनेऔंनेत्रत्रयायवौषट्। ॐयंरंलंवंशंषंसंहंलंठ्क्षंअमनोबुद्ध्यहंकारचित्तात्मने अःअस्त्रा यफट् एवमात्मनिमूर्तौचकृत्वामूर्तिंस्पृष्ट्वाजपेत्। ॐआँह्रींक्रौंयँरँलँवँशँषँसँहँळँक्षँहंसःसोहम्॥ अस्यदेवस्यप्राणाइहप्राणाः॥ पुनः ॐआँह्रींक्रौंयँ रँलँवँशँषँसँहँळँक्षँहंसःसोहम्॥ अस्यदेवस्यजीवइहस्थितः॥ पुनः ॐआँह्रींक्रौंयँरँलँवँशँषँसँहँळँक्षँहंसःसोहम्॥ अस्यदेवस्यवाङ्मनस्त्वक्चक्षुः श्रोत्रजिह्वाघ्राणपाणिपादपायूपस्थानीहैवागत्यसुखंचिरंतिष्ठंतुस्वाहा। ततअर्चाहृद्यंगुष्ठंदत्त्वाजपेत्। ॐअस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाश्चरंतुच। अस्यैदेवत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन ॐमनोजूतिर्ज्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञ्ह्ग्समिमंदधातु॥ विश्वेदेवासऽइहमादयंतामोंऽ३ प्रतिष्ठ ॐएषवैप्रतिष्ठानामयज्ञोयत्रैतेनयज्ञेनयजन्तेसर्वमेवप्रतिष्ठितंभवति॥२॥ इतिप्रतिष्ठाप्य॥ ॐभगवन्देवदेवेशब्रह्मादिदेवतात्मक॥ तव पूजां करिष्यामि प्रसादं कुरु मे प्रभो॥ इत्युक्त्वा॥ ॐवास्तुपुरुषायनमः पाद्यंसमर्पयामि॥ एवमर्घ्यम्॥ आचमनम्॥ पंचामृतस्नानम्॥ शुद्धोदकम्॥ यज्ञोपवीतम्॥ वस्त्रम्॥ गंधम्॥ पुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलदक्षिणादिसमर्प्यार्घ्यंदद्यात्॥ ॐ पूज्योसि त्रिषु लोकेषु यज्ञरक्षार्थहेतवे॥ त्वद्विना च न सिद्ध्यंति यज्ञदानान्यनेकशः॥१॥ अयोने भगवन्भर्गललाटस्वेदसंभव॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं वास्तो स्वामिन्नमोस्तुते॥ २॥ इत्यर्घ्यंदत्त्वा प्रणम्यवेदीसमीपेप्राङ्मुखोपायसबलिदानंकुर्यात्॥ तद्यथा॥ ॐशिखिनेनमः, एषपायसबलिर्नमम॥१॥ ॐपर्जन्यायनमः एषपायसबलिर्नमम॥२॥ ॐजयंतायनमः, एषपायसबलिर्नमम॥ ३॥ ॐकुलिशायुधायनमः, एषपायसबलिर्नमम॥ ४॥ ॐसूर्यायनमः, एषपायसबलिर्नमम॥ ५॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत्येवं प्रयोगेणसर्वेभ्योबलीन्दद्यात् । ततश्चरक्यादिभ्योदिक्पालेभ्यश्चमाषभक्तबलीन्दद्यात् ॥ सयथा । ॐचरक्यैनमः एषमाषभक्तबलिर्नमम ॥१॥ इत्येवंक्रमेण ॥ ततःप्रधानवास्तुपुरुषायमहाबलिंदद्यात् । तत्रमंत्रः॥ नानापक्वान्नसंयुक्तं नानागंधसमन्वितम् ॥ बलिं गृहाणदेवेशवास्तुदोषप्रणाशक ॥ ॐवास्तुपुरुषायनमः एषबलिर्नमम ॥१॥ (यथोक्तसंभारैर्बलिदानकरणेप्रतिदैवंबलिद्रव्यभेदामंत्रभेदाश्चअत्रविस्तरभयान्नोक्ताः)॥ अथप्रार्थना ॥ ॐमंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिश्रद्धाविवर्जितम् । यत्पूजितं मया दव परिपूर्णं तदस्तु मे ॥ १ ॥ नमस्तेवास्तुदेवेशसर्वविघ्नहरो भव ॥ शांतिं कुरु सुखं देहि सर्वान्कामान्प्रयच्छमे ॥ २ ॥ इत्युक्त्वावास्तुपुरुषायनारिकेलंससुवर्णसमर्प्यप्रणमेत् ॥ ततःपावमानेनरक्षोघ्नेनचसूक्तेनरक्तत्रिसूत्र्यामंडपंवेष्टयेत् ॥ ॐपवमानःसुवर्जनःइत्यादिपावमानसूक्तम् ॥ ॐरक्षोहणम्बलगहनमितिराक्षोघ्नसूक्तंचपूर्वोक्तं पठित्वा ॐ कृणुष्वपाजःप्रसितिन्नपृथ्वींयाहिराजेवामवाँ २ ऽइभेन ॥ तृष्वीमनुप्रसितिन्द्रूणानोस्तासिविद्धचक्षसस्तपिष्ठैः ॥१॥ तवभ्रमास आशुया पतन्त्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः ॥ तपूंष्यग्नेजह्वापतङ्गानसन्दितोविसृजविष्वगुल्काः ॥ २ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअस्या अदब्धः ॥ योनोदूरेअघशंसोयोअन्त्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ ३ ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्या तनुष्वन्यमित्राँओषतात्तिग्महेते ॥ योनोअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कम् ॥ ४ ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविद्ध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून् ॥ ५ ॥ इतिरक्षोघ्नम् ॥ अथपावमानंसूक्तम् ॥ ॐपुनंतुमादेवजनाःपुनन्तुमनसाधियः ॥ पुनन्तुविश्वाभूतानिजातवेदः पुनीहिमा ॥ १ ॥ पवित्रेणपुनीहिमाशुक्रेणदेवदीद्यत् ॥ अग्नेक्रत्वाक्रतूँरनु ॥ २ ॥ यत्तेपवित्रमर्चिष्यग्नेवितततंतुना ॥ ब्रह्मतेनपुनातुमा ॥ ३ ॥ पवमानःसोअद्यनःपवित्रेणविचर्षणिः ॥ यःपोतासपुनातुमा ॥ ४ ॥ उभाभ्यांदेवसवितःपवित्रेणसवेनच । माम्पुनीहिविश्वतः ॥ ५ ॥ द्वैश्च देवीपुनतीदेह्यागाद्यस्यामिमाबृहव्यस्तन्वोवीतपृष्ठाः ॥ तयामदन्तःसधमादेषुवयंस्यामपतयोरयीणाम् ॥ ६ ॥ इतिपावमानसूक्तंचपठेत् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इतिवास्तुपूजनप्रकारः ॥ ततोवायवीयपीठेयोगिनीक्षेत्रपालान्पूजयेत् ॥ तत्रप्रयोगः (व्रतराजे) ॥ ॐदिव्ययोगिनीमावाहयामिस्थापयामि ॐदिव्ययोगिन्यैनमः ॥ १ ॥ ॐमहायोगिनीमावाहयामिस्थापयामि ॐमहायोगिन्यैनमः ॥ २ ॥ ॐसिद्धियोगिनीमावाहयामिस्थापयामि ॐसिद्धियोगिन्यैनमः ॥३॥ एवंद्वितीयोद्देशेनसर्वत्रावाहनंस्थापनंचतुर्थ्यंतेनपूजनंचज्ञेयम् । ॐगणेश्वर्यैनमः ॥ ४ ॥ ॐप्रेताक्ष्यैनमः ॥५॥ ॐडाकिन्यैनमः ॥ ६ ॥ ॐकाल्यैनमः ॥ ७ ॥ ॐकालरात्र्यैनमः ॥ ८ ॥ ॐनिशाचर्यैनमः ॥ ९ ॥ ॐझंकार्यैनमः ॥ १० ॥ ॐरुद्रवेताल्यैनमः ॥ ११ ॥ ॐभूतल्यैनमः ॥ १२ ॥ ॐभूतडंबर्य्यैनमः ॥ १३ ॥ ॐऊर्ध्वकेश्यैनमः ॥ १४ ॥ ॐविरूपाक्ष्यैनमः ॥ १५ ॥ ॐशुष्कांग्यैनमः ॥ १६ ॥ ॐनरभोजन्यैनमः ॥ १७ ॥ ॐभट्टार्य्यैनमः ॥ १८ ॥ ॐवीरभद्रायै० ॥ १९ ॥ ॐधूम्राक्ष्यै० ॥ २० ॥ ॐकलहप्रियायै० ॥ २१ ॥ ॐराक्षस्यैनमः ॥ २२ ॥ ॐघोररक्ताक्ष्यै० ॥ २३ ॥ ॐविश्वरूपायै० ॥ २४ ॥ ॐभयंकर्य्यै० ॥ २५ ॥ ॐचंडिकायै० ॥ २६ ॥ ॐवीरकौमार्य्यै० ॥ २७ ॥ ॐवाराह्यै० ॥ २८ ॥ ॐमुंडधारिण्यै० ॥ २९ ॥ ॐसासुर्य्यै० ॥ ३० ॥ ॐरौद्रझंकारभाषिण्यै० ॥ ३१ ॥ ॐत्रिपुरांतकायै० ॥ ३२ ॥ ॐभैरवध्वंसिन्यै० ॥ ३३ ॥ ॐक्रोधदुर्मुख्यै० ॥ ३४ ॥ ॐप्रेतवाहिन्यै० ॥ ३५ ॥ ॐखट्वांग्यै० ॥ ३६ ॥ ॐदीर्घलंबोष्ठयै० ॥ ३७ ॥ ॐमालिन्यै० ॥ ३८ ॥ ॐमंत्रयोगिन्यै० ॥ ३९ ॥ ॐकालाग्निग्रहण्यै० ॥ ४० ॥ ॐचक्र्यैनमः ॥ ४१ ॥ ॐकंकाल्यैनमः ॥ ४२ ॥ ॐभुवनेश्वर्य्यैनमः ॥ ४३ ॥ ॐकटक्यैनमः ॥ ४४ ॥ ॐकीटिन्यैनमः ॥ ४५ ॥ ॐरौद्र्यैनमः ॥ ४६ ॥ ॐयमदूत्यै० ॥ ४७ ॥ ॐकरालिन्यै० ॥ ४८ ॥ ॐघोराक्ष्यै० ॥ ४९ ॥ ॐकार्मुक्यै० ॥ ५० ॥ ॐकाकदृष्ट्र्यैनमः ॥ ५१ ॥ ॐअधोमुख्यै० ॥ ५२ ॥ ॐमुंडाग्रधारिण्यै० ॥ ५३ ॥ ॐव्याघ्र्यै० ॥ ५४ ॥ ॐकिंकिण्यै० ॥ ५५ ॥ ॐप्रेतभक्षिण्यै० ॥ ५६ ॥ ॐकालरूपायै० ॥ ५७ ॥ ॐकामाख्यायै० ॥ ५८ ॥ ॐउष्ट्रिण्यै० ॥ ५९ ॥ ॐयोगपीठायै० ॥ ६० ॥ ॐमहालक्ष्यै० ॥ ६१ ॥ ॐएकवीरायै० ॥ ६२ ॥ ॐकालरात्र्यै० ॥ ६३ ॥ ॐपीठिकायैनमः ॥ ६४ ॥ एवमावाहनं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थापनंचकृत्वाचतुर्थ्यंतेननाममंत्रेणप्रत्येकंपूजयेत् ॥ अनयापूजयाचतुःषष्टियोगिन्यःप्रीयंतामित्युत्सृज्यमंडलाग्रेपायसबलिंदद्यात् ॥ इति योगिनीपूजा ॥ ततः क्षेत्रपालीयपीठदेवताःपूजयेत् ॥ ॐअजरमावाहयामि । ॐअजरायनमः ॥ १ ॥ ॐआपकुंभमावाहयामि । ॐआपकुंभायनमः ॥ २ ॥ ॐइंद्रस्तुतिमावाहयामि । ॐइंद्रस्तुतयेनमः ॥ ३ ॥ एवमावाहनंद्वितीयोद्देशेनपूजनंचतुर्थ्यंतेनसर्वत्र ॥ ॐईडाचारायनमः ॥ ४ ॥ ॐउक्तसंज्ञायनमः ॥ ५ ॥ ॐऊष्मादायनमः ॥ ६ ॥ ॐऋषिसूदनायनमः ॥ ७ ॥ ॐऋमुक्तायनमः ॥ ८ ॥ ॐलृप्तकेशायनमः ॥ ॥ ९ ॥ ॐलृपकायनमः ॥ १० ॥ ॐएकदंष्ट्रकाय० ॥ ११ ॥ ॐऐरावताय० ॥ १२ ॥ ॐओघबंधवेनमः ॥ १३ ॥ ॐऔषधीशायनमः ॥ १४ ॥ ॐअंजनायनमः ॥ १५ ॥ ॐअस्त्रवारायनमः ॥ १६ ॥ ॐकवलायनमः ॥ १७ ॥ ॐखरुखानलायनमः ॥ १८ ॥ ॐगामुख्यायनमः ॥ १९ ॥ ॐघंटादायनमः ॥ २० ॥ ॐङमनसेनमः ॥ २१ ॥ ॐचंडवारणायनमः ॥ २२ ॥ ॐछटाटोपायनमः ॥ २३ ॥ ॐजटालायनमः ॥ २४ ॥ ॐझंगीवायनमः ॥ २५ ॥ ॐजडश्वरायनमः ॥ २६ ॥ ॐटंकपाणयेनमः ॥ २७ ॥ ॐठानबंधवेनमः ॥ २८ ॥ ॐडामरायनमः ॥ २९ ॥ ॐढक्कारवायनमः ॥ ३० ॥ ॐणवार्णवायनमः ॥ ३१ ॥ ॐतडिद्देहायनमः ॥ ३२ ॥ ॐथिरायनमः ॥ ३३ ॥ ॐदंतुरायनमः ॥ ३४ ॥ ॐधनदायनमः ॥ ३५ ॥ ॐनत्तिक्तांतायनमः ॥ ३६ ॥ ॐप्रचंडकाय० ॥ ३७ ॥ ॐफट्कारायनमः ॥ ३८ ॥ ॐवीरसंघायनमः ॥ ३९ ॥ ॐभृंगायनमः ॥ ४० ॥ ॐमेघभासुरायनमः ॥ ४१ ॥ ॐयुगांतायनमः ॥ ४२ ॥ ॐरौद्र्यवायनमः ॥ ४३ ॥ ॐलंबोष्ठायनमः ॥ ४४ ॥ ॐवसवायनमः ॥ ॥ ४५ ॥ ॐशूकनंदायनमः ॥ ४६ ॥ ॐषडालायनमः ॥ ४७ ॥ ॐसुनाम्नेनमः ॥ ४८ ॥ ॐहंबुकायनमः ॥ ४९ ॥ (भेदाएकोनपंचाशत् क्षेत्रपालस्यकीर्त्तिताः ॥ मातृकाबीजभेदेनसंभिन्नानामभेदतः ॥) एवमेकोनपंचाशत्क्षेत्रपालान्संस्थाप्य । ॐक्षौंक्षेत्रपालेभ्योनमः । इति षोडशोपचारैः संपूज्यप्रार्थयेत् ॥ भ्राजच्चंद्रजटाधरंत्रियनं नीलांजनाद्रिप्रभं दोर्दंडात्तगदाकपालमरुणस्रग्गंधवस्त्रोज्वलम् ॥ घंटामे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

खलघर्घरध्वनिलसज्झंकारभीमंविभुं वंदेसंहितसर्पकुंडलधरंश्रीक्षेत्रपालंसदा ॥ १ ॥ इतिप्रार्थ्य । माषभक्तबलिंगृहीत्वा । ॐह्रांह्रींह्रूं । योगिन्यःक्षेत्रपालाश्चसर्वेयत्रसमागताः । नगरेवाथग्रामेवाह्यटव्यांसरितस्तथा ॥ २ ॥ तेसर्वेचैवसंतुष्टाबलिंगृह्णंतुमे सदा ॥ शरणागतोस्म्यहं तेषां सर्वे ते मम सुप्रदाः ॥ २ ॥ बलिदानेन संतुष्टाः प्रयच्छंतु ममेप्सितम् ॥ सर्वकार्याणि कुर्वंतु दोषांश्च घ्नंतु मे सदा ॥ ३ ॥ इतिप्रभूतबलिंसमर्प्यप्रणमेत्ततआचमनम् ॥ इतिश्रीरत्नदुर्गनगरनिवासिनाश्रीवसिष्ठकुलोद्भवेनश्रीरामकृष्णपौत्रेणश्रीकस्तूरी चंद्रसूनुनाश्रीमहादेवभक्तनानानिबंधकर्त्रापण्डितगौडश्रीचतुर्थीलालशर्मणाकृतेप्रतिष्ठाप्रकाशेवास्तुपूजनकथनंनामद्वितीयःपरिच्छेदःसमाप्तः॥ ॥ २ ॥ अथमंडपपूजनंलिख्यते ॥ तत्रादौगुर्वृत्विग्भिःसर्वौषधीयुतजलेनस्नपितःशुक्लमाल्यांबरधरःशुक्लगंधानुलेपनःसपत्नीकःपुत्रपौत्रयुतोयज मानःसाचार्यःसर्त्विक्संपूर्णकलशहस्तोमंगलतूर्यनिस्वनेजायमाने ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रम्पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ सस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ इत्यादिवेदघोषेणमंडपपूजनंकुर्यात् ॥ आचम्यप्राणानायम्य ॥ ॐअद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्यामुकदेव प्रतिष्ठायज्ञांगतयागणेशपूजापूर्वकमंडपदेवतास्थापनादिचकरिष्यइतिसंकल्प्ययथाविधिगणेशंसंपूज्यस्तंभपूजनंकुर्यात् ॥ मध्यवेद्याईशानादितः प्राग्दक्षिणक्रमेणैशान्यांब्रह्माणम् । आवाहयामिदेवेशंब्रह्ममूर्तिंपितामहम् ॥ पुस्तकंचाक्षसूत्रंचशूलहस्तंकमंडलुम् ॥ १ ॥ हंसपृष्ठसमारूढं देवतागणसेवितम् ॥ आगच्छभगवन्ब्रह्मन्प्रथमस्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽ उपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठेत्यावाह्य । ॐब्रह्मणेनमः इतिगंधादिषोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ १ ॥ ततआग्नेयस्तंभेविष्णुम् । आवाहयामि देवेशंविष्णुंत्रैलोक्यपूजितम् ॥ शंखचक्रगदापद्मचतुर्बाहुंसुशोभनम् ॥ १ ॥ गरुडंच समारूढंलक्ष्मीगणसमायुतम् ॥ आगच्छभगवन्विष्णोद्वितीयस्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सुरे ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविष्णोइहागच्छइहतिष्ठ । ॐविष्णवेनमइतिपूजयेत् ॥ २ ॥ ततोनैर्ऋत्यस्तंभेरुद्रम् । आवाहयामिदेवेशंशिवंत्रैलोक्यधारि
णम् ॥ वृषभंचसमारूढंचंद्रार्धकृतशेखरम् ॥ १ ॥ त्रिशूलायुधसंयुक्तंमुंडमालाविभूषितम् ॥ उमागणसमायुक्तंनागयज्ञोपवीतकम् ॥ आगच्छ
देवदेवेशतृतीयस्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐनमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः ॥ बाहुभ्यामुततेनमः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःशिवइहागच्छइहतिष्ठइत्या
वाह्य । ॐशिवायनमइतिपूजयेत् ॥ ३ ॥ वायुकोणेइंद्रम् । आवाहयामिदेवेशंसहस्राक्षंपुरंदरम् ॥ ऐरावतगजारूढंवज्रायुधसमन्वितम् ॥ १ ॥
शचीपतिंमहाबाहुंनानाभरणभूषितम् ॥ आगच्छदेवराजेंद्रचतुर्थस्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिंद्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिं
द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहागच्छइहतिष्ठइत्यावाह्य । ॐइंद्रायनमइतिपूजयेत् ॥ ४ ॥
ततोबाह्यस्तंभेषु ईशानकोणादारभ्यद्वादशस्तंभपूजनम् ॥ तत्र ईशानेसूर्यम् ॥ आवाहयामिदेवेशंभास्करंतिग्मतेजसम् ॥ सप्ताश्ववाहनारूढंरथे
कांचननिर्मिते ॥ १ ॥ रक्तांगंपद्महस्तंचत्रैलोक्यतिमिरापहम् ॥ सर्वदुःखहरंदेवंब्रह्मण्यमधिकप्रभम् ॥ आगच्छरक्षकत्वंचपंचमस्तंभसंस्थितः ॥
ॐआकृष्णेनरजसाव्वर्तमानोनिवेशयन्नमृतम्मर्त्यंश्च ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसूर्यइहागच्छइहति
ष्ठइत्यावाह्य । ॐसूर्यायनमःइतिपूजयेत् ॥ ५ ॥ ईशानपूर्वयोरंतरालस्तंभेगणेशम् ॥ आवाहयामिदेवेशंगणनाथंविनायकम् ॥ लंबोदरंमहा
कायंगजवक्त्रंगणेश्वरम् ॥ १ ॥ सिद्धिबुद्धिप्रदातारंसर्वविघ्नविनाशनम् । सर्वेषामेवदेवानांमुख्यंदेवंमहाबलम् ॥ आगच्छगणनाथस्त्वं
षष्ठस्तंभसमाश्रितः ॥ २ ॥ ॐगणानान्त्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणान्त्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनांत्वा निधिपतिंꣳहवामहेव्वसोमम ॥
आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगणपतइहागच्छइहातष्ठत्यावाह्य ॐगणपतयेनमइतिपूजयेत् ॥६॥ ततःपूर्वाग्न्योरंतराल
स्तंभेयमम् ॥ आवाहयामिदेवेशंयमंजंतुभयंकरम् ॥ रौद्रमूर्तिंविरूपाक्षंकृष्णांजनसमप्रभम् ॥ १ ॥ माहिषंरथमारूढंदंडायुधसमन्वितम् ॥ कर्मणां

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

साक्षिणंदेवंधर्मार्थकामचिंतनम् ॥ आगच्छधर्मराजेंद्रसप्तमस्तंभसंस्थितः॥२॥ ॐयुमायत्वामुखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे॥देवस्त्वासवितामर्द्धानक्तु
पृथिव्याऽसुꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐयमायनमःइतिपूजनम् ॥ ७ ॥ ततोऽग्निकोण
स्तंभेशेषम् । आवाहयामिदेवेशंपातालतलवासिनम् ॥ सहस्रशिरसंदेवंफणामणिविभूषितम् ॥ आशीविषसमोपेतमष्टमस्तंभसंस्थितम् ॥ १ ॥
ॐनमोस्तुसर्प्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽअन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यः÷सर्प्पेभ्योनमः÷ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःशेषइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐशेषायनमः इति
पूजयेत् ॥ ८ ॥ आग्नेयदक्षिणयोरंतरालस्तंभेस्कंदम् ॥ आवाहयामिदेवेशंषण्मुखंकृत्तिकासुतम् ॥ रुद्रवीर्यसमुद्भूतंदेवंगणसमन्वितम् ॥ १ ॥
सर्वशास्त्रपारिज्ञातंतत्त्वज्ञंब्रह्मवादिनम् ॥ मयूरासनमारूढंसौम्यमूर्तिंशुभाननम् ॥ आगच्छदेवदेवेशनवमस्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐयद
क्रन्दत्प्रथमञ्जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् ॥ श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूऽउपस्तुत्युंमाहिंजातन्तेऽअर्वन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःस्कंदइहागच्छइह
तिष्ठ इत्यावाह्य ॥ ॐस्कंदायनमः इतिपूजयेत् ॥ ९ ॥ दक्षिणनैर्ऋत्यांतरालस्तंभेवायुम् ॥ आवाहयामिदेवेशंभूतानांप्राणसंमितम् ॥ सर्वा
धारंमहादीप्तिंबाह्याभ्यंतरसंस्थितम् ॥ १ ॥ कृष्णमृगसमारूढंध्वजायुधसमन्वितम् ॥ आगच्छभगवन्वायोस्तंभेऽस्मिन्सन्निधोभव ॥ २ ॥
ॐवायोयेतसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ॥ नियुत्वान्सोमपीतये ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवायोइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॥ ॐवायवेनमः इतिपूजयेत्
॥ १० ॥ ततोनिर्ऋतिस्तंभेसोमम् । आवाहयामिदेवेशंशशिनंरात्रिनायकम् ॥ क्षीरोदधिसमुद्भूतंरुद्रशीर्षनिवासिनम् ॥ १ ॥ शुद्धस्फटिकसं
काशंमुकुटोज्वलभूषितम् ॥ आगच्छसोमदेवेशस्तंभेस्मिन्सन्निधोभव ॥ २ ॥ ॐआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः÷सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसं
गथे ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसोमइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॥ ॐसोमायनमइतिपूजयेत् ॥ ११ ॥ ततोनिर्ऋतिपश्चिमयोर्मध्यस्तंभेवरुणम् । आवा
हयामिदेवेशंवरुणंजलनायकम् ॥ कुंभीरथसमारूढंश्वेताद्रिशिखरोपमम् ॥ पाशहस्तंमहाबाहुंसर्वेषामभयप्रदम् ॥ आगच्छवरुणेशानद्वादश

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्तंभसंस्थितः ॥ २ ॥ ॐइमम्मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॥ ॐवरुणाय
नमइतिपूजयेत् ॥ १२ ॥ पश्चिमवायव्योर्मध्यस्तंभेअष्टवसून् । आवाहयामिदेवेशान्वसूनष्टौमहाबलान् ॥ अश्ववाहनसंयुक्तान्पुष्पमालावि
भूषितान् ॥ वसवोष्टावागच्छंतुत्रयोदशसमाश्रिताः ॥ १ ॥ ॐवसोःपवित्रमसिशतधारंवसोःपवित्रमसिसहस्रधारम् ॥ देवस्त्वासवितापुना
तुवसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवसवइहागच्छतइहतिष्ठत इत्यावाह्य ॥ ॐवसुभ्योनमइतिपूजयेत् ॥ १३ ॥ ततो
वायव्यस्तंभेधनदम् ॥ आवाहयामिदेवेशंधनदंयक्षपूजितम् ॥ महाबलंदिव्यदेहंनरयानगतंविभुम् ॥१॥ दिव्यमालांबरधरंगदाहस्तमहाभुजम् ॥
आगच्छयक्षराजस्त्वंस्तंभेऽस्मिन्सन्निधोभव ॥ १ ॥ ॐत्र्यक्षंसोमपतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःधनदइ
हागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐधनदायनमइतिपूजयेत् ॥ १४ ॥ ततोवायव्योत्तरयोरंतरालस्तंभेबृहस्पतिम् । आवाहयामिदेवेशंगुरुंत्रैलोक्यपूजितम् ॥
हेमरोचनवर्णाभंपीतस्कंधं महौजसम् ॥ १ ॥ देवानांमंत्रिणंप्राज्ञंसर्वविद्याविशारदम् ॥ आगच्छदेवदेवेशस्तंभेऽस्मिन्सन्निधोभव ॥ २ ॥
ॐबृहस्पतेऽअतियदर्योऽअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवसऽऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःबृहस्पते
इहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐबृहस्पतयेनमइतिपूजयेत् ॥ १५ ॥ ततउत्तरईशानयोर्मध्यस्तंभेविश्वकर्माणम् । आवाहयामिदेवेशंविश्वकर्माणमी
श्वरम् ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ १ ॥ देवर्षिपितृभूतानांगर्भितारंसनातनम् ॥ आगच्छविश्वकर्मस्त्वंस्तंभेऽस्मिन्सन्नि
धोभव ॥ ॐविश्वकर्म्मन्हविषावर्धनेनत्रातारमिंद्रमकृणोरवद्ध्यम् ॥ तस्मैविशःसमनमन्तपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविश्वकर्म
न्निहागच्छइहतिष्ठइत्यावाह्य ॥ ॐविश्वकर्मणेनमइतिपूजयेत् । इतिषोडशस्तंभपूजनम् ॥ ॐनागमात्रेनमइतिबलिकाष्ठानिपूजयेत् ॥ ॐसर्वेभ्यो
नमइतिशाखोद्बंधनादिपूजनम् ॥ ततःपश्चिमद्वारेणनिर्गत्यपूर्वादिद्वारतोरणपूजांकुर्यात् ॥ तत्रादौ पूर्वस्यांदिशिमंडपाद्बहिर्हस्तमात्रेआश्वत्थं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सुदृढनामकंसिंदूरसदृशंमहेंद्रपर्वतयुतंशंखाङ्कितंतोरणंन्यस्यअश्वत्थतोरणैनंयज्ञंरक्षसर्वविघ्नान्निवारय ॥ ॐअग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् ॥ होतारंरत्नधातमम् ॥ ॐऋग्वेदाधिष्ठितायसुदृढतोरणायनमःसुदृढतोरणमावाहयामि । ॐसुदृढतोरणायनमःगंधंसमर्पयामि । पुष्पंधूपंदीपंनैवेद्यंतांबूलंदक्षिणांचसमर्पयामीतिगंधादिनासंपूज्य ॥ ॐकृतयुगायनमइतिकृतयुगंसंपूज्य । तत्रैव राहवेनमःराहुमावाहयामि । बृहस्पतयेनमःबृहस्पतिमावाहयामि इत्यावाह्य । ॐराहुबृहस्पतिभ्यांनमइतिगंधादिभिःपूजयेत् । तत्रैकःकलशःस्थाप्यः । तत्रप्रयोगः । महीद्यौरितिभूमिंस्पृष्ट्वा । ॐमहीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञम्मिमिक्षताम् ॥ पिपृतान्नोभरीमभिः ॥ तत्र औषधयइतियवान् । ॐओषधयःसमवदंतसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तद्राजन्पारयामसि ॥ २ ॥ आजिघ्रमितिकलशंनिधाय । ॐआजिघ्रकलशंमह्यात्वाविशन्त्विन्दवः ॥ पुनरूर्जानिवर्त्तस्वशानःसहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्माविशताद्रयिः ॥ ३ ॥ वरुणस्योत्तमितिजलेनापूर्य । ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ४ ॥ गंधद्वारामितिगंधंक्षिपेत् । ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ ५ ॥ याऽओषधीरितिसर्वौषधीः । ॐयाऽओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहद्दशुतंधामानिसप्तच ॥ ६ ॥ काण्डात्काण्डादितिदूर्वा । ॐकाण्डात्काण्डात्प्ररोहंतीपरुषःपरुषस्परि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥ ७ ॥ अश्वत्थेवइतिपंचपल्लवान् ॥ ॐअश्वत्थेवोपनिषदंनपुर्णेवोवसतिष्कृता ॥ गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषम् ॥ ८ ॥ स्योनापृथिवीतिसप्तमृदः । ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः ॥ ९ ॥ याःफलिनीरितिपूगीफलम् । ॐयाःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचन्त्वहसः ॥ १० ॥ परिवाजइतिपंचरत्नानि । ॐपरिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ ११ ॥ हिरण्यगर्भेतिहिरण्यंक्षिपेत् । ॐहिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जातऽपतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ १२ ॥ युवासुवासाइतिवस्त्रंवेष्टयेत् । ॐयुवासुवासाःपरि
वीतऽआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयऽउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ १३ ॥ पूर्णादर्वीतिधान्यपूर्णपात्रंनिधाय ।
ॐपूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीणावहाऽइषमूर्जंचशतक्रतो ॥ १४ ॥ ॐश्रीश्चतेइतिनारिकेलंसंस्थाप्य ॥ तस्मिन्कलशे ॐध्रु
वमावाहयामिइत्यावाह्य ॥ ॐध्रुवायनमइतिगंधाद्युपचारान्समर्पयेत् ॥ ततःआचम्यदक्षिणेगत्वाऔदुंबरंविकटनामकंचक्रांकितंविंध्यनामगिरि
युतंधूम्रवर्णाभंतोरणंन्यस्य । एह्येहिविकटतोरणैनंयज्ञंरक्षसर्वविघ्नान्निवारय । ॐइषेत्वोर्जेत्वाद्वायवस्थदेवोवः सविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायुक
र्मणऽआप्यायध्वमघ्न्याऽइंद्रायभागंप्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्मावस्तेनऽईशतमाघशंसोध्रुवाऽअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि ॥
ॐयजुर्वेदाधिष्ठितायविकटतोरणायनमःविकटतोरणमावाहयामि । ॐविकटतोरणायनमः त्रेतायुगायनमः इतिगंधाद्युपचारान्समर्पयेत् ॥
तत्र ॥ सूर्यायनमःसूर्यमावाहयामि । अंगारकायनमःअंगारकमावाहयामि । ॐसूर्यांगारकाभ्यांनमइतिगंधादीन्समर्पयेत् । तत्रैकःकल
शःपूर्वोक्तविधिनासंस्थाप्यस्तस्मिन्कलशे । धरायैनमःधरामावाहयामि । ॐधरायैनमइतिगंधाद्युपचारान्समर्पयेत् ॥ ततआचम्यपश्चिमेगत्वा
प्लाक्षंसुभीमाख्यंस्वर्णसदृशप्रभंगंधमादनपर्वतसहितंगदांकितंतोरणंन्यस्य ॥ एह्येहिसुभीमतोरणैनंयज्ञंरक्षसर्वविघ्नान्निवारय । ॐ अग्नआ
याहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ १ ॥ सामवेदाधिष्ठितायसुभीमतोरणायनमःसुभीमतोरणमावाहयामि ॥ ॐ
सुभीमतोरणायनमः, द्वापरयुगायनमःइतिगंधादिभिःसंपूज्य । तत्र शुक्रायनमःशुक्रमावाहयामि । बुधायनमःबुधमावाहयामि । ॐशुक्रबु
धाभ्यांनमइतिगंधाद्यर्पणंतत्रैकःकलशःस्थाप्यः । तस्मिन्कलशेवाक्पतिमावाह्यवाक्पतयेनमइतिपूजयेत् । ततआचमनमुत्तरेगत्वा । वा
टंसुप्रभाख्यंशुद्धस्फटिकप्रभंहिमवत्पर्वतसहितंपद्मांकितंतोरणंन्यस्य । एह्येहिसुप्रभतोरणैनंयज्ञंरक्षसर्वविघ्नान्निवारय । ॐशन्नोदेवीरभिष्ट

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

युऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः ॥ अथर्ववेदाधिष्ठितायसुप्रभतोरणायनमःसुप्रभतोरणमावाहयामीत्यावाह्य । ॐसुप्रभतोरणायनमः, कलियुगायनमः इतिगंधादिनापूजयेत् । तत्र । सोमायनमःसोममावाहयामि । केतवेनमःकेतुमावाहयामि । शनैश्चरायनमः शनैश्चरमावाहयामि । सोमकेतुशनैश्चरेभ्योनमइतिगंधादिनापूजयेत् । तत्रैकःपूर्ववत्कलशःस्थाप्यः । तस्मिन्कलशे विघ्नेशमावाहयामि । ॐ विघ्नेशायनमइतिगंधादिनापूजयेत् ॥ ततःपूर्वेगत्वा । पूर्ववन्महीद्यौरित्यादिविधिनाप्रतिद्वारशाखं कलशद्वयंसंस्थाप्यप्रतिकलशंमंत्रावृत्तिः । अस्मिन्कलशद्वये ऐरावतदिग्गजमावाहयामि । ऐरावतदिग्गजायनम इतिगंधादिनापूजयेत । कलशोपरिघृतेनदीपोदेयः ॥ तत्रऋग्विधिना ऋत्विजौ । ऋग्वेदः पद्मपत्राक्षोगायत्रःसोमदैवतः ॥ अत्रिगोत्रस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमे मखे भव ॥ इतिप्रार्थ्य ॥ ॐअग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् ॥ होतारंरत्नधातमम् । इतिमंत्रेणप्रत्येकंगंधादिनापूजयेत् । श्रीसूक्तंपावमानंचसोमसूक्तंसुमंगलम् । पौरुषंरुद्रसूक्तंचवामदेव्यंतथैवच ॥ ९ ॥ श्रीसूक्तंहिरण्यवर्णामितिपंचदशर्चम् ॥ ५ ॥ पावमानंस्वादिष्ठयामइत्यादि । सोमसूक्तंत्वंसोमप्रचिकितोइत्यादि । सुमंगलंकनिक्रददित्यादि । पौरुषंसहस्रशीर्षेत्यादि । रौद्रमिमारुद्रायतवसेइत्यादि । वामदेव्यंकयानश्चित्रेत्यादिऋग्वेदीयम् ॥६॥ ततःसहस्राक्षमैरावतसंस्थितंपीताकिरीटिनंकुंडलधरंदक्षिणवामकरस्थवज्रोत्पलमिंद्रंध्यात्वा । ॐएह्येहि सर्वामरसिद्धसाध्यैरभिष्टुतोवज्रधरोऽमरेशः ॥ संवीज्यमानोऽप्सरसांगणेन रक्षाध्वरंनोभगवन्नमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहागच्छइहातिष्ठ ॥ इतिसांगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकमिंद्रंद्वारकलशेआवाह्य ॥ ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रहवेहवेसुहवंशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ इंद्रायनमइतिगंधादिभिःप्रपूज्य ॥ ॐआशुःशिशानोवृषभोनभीमोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ संक्रन्दनोनिमिषऽएकवीरःशतंसेनाऽअजयत्साकमिन्द्रः ॥ इतिमंत्रेणपीतौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत ॥ ततोद्वारशाखयोर्दक्षिणोत्तरयोः । धात्रेनमः । विधात्रेनमः । ऊर्ध्वद्वारश्रियैनमः । गणपतये

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नमः ॥ तदुपरिवास्तुपुरुषायनमः । अधोदेहल्यैनमः । वामदक्षिणस्तंभयोर्गणेशाय० । स्कंदायनः । कलशद्वयेगंगायैनमः । यमुनायैनमः ।
इंद्रायनमः । इतिसंपूज्य । इंद्रः सुरपतिः श्रेष्ठोवज्रहस्तोमहाबलः ॥ शतयज्ञाधिपोदेवस्तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ इतिनत्वा ततोमाषभक्तब
लिंगृहीत्वा ॥ ॐइंद्रायसाङ्गायसपरिवारायसायुधायसशक्तिकायैतंमाषभक्तबलिंसमर्पयामि । इतिबलिंदत्त्वाचामेत् । तत आग्नेय्यांगत्वा तत्र
पूर्ववत्कलशंसंस्थाप्य ॥ तत्र ॥ पुंडरीकायनमः पुंडरीकमावाहयामि ॥ अमृताय० अमृतमा० ॥ पुंडरीकामृताभ्यांनम इतिगंधादिनासंपूज्यतत्र
दीपोदेयः । ततः छागस्थंरक्तवर्णं दक्षिणवामकरद्वयधृतशक्तिकमंडलुंयज्ञोपवीतिनमग्निंध्यात्वा । ॐएह्येहिसर्वामरहव्यवाहमुनिप्रवर्यैरभितोभि
जुष्टः॥ तेजोवतालोकगणेनसार्द्धंममाध्वरंपाहिकवेनमस्ते॥ ॐभूर्भुवःस्वःअग्नेइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकंकलशेआवाह्य
ॐत्वन्नोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्म्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य ॥ त्रातातोकस्युतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रते ॥ १ ॥ ॐअग्नयेनम इतिगंधादिना
प्रपूज्य । ॐअग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवा ँ आसादयादिह ॥ इतिमंत्रेण रक्तौध्वजापताकाबुच्छ्रयेत् ॥ अथप्रार्थना । आग्नेयः
पुरुषोरक्तः सर्वदेवमयोऽव्ययः ॥ धूम्रकेतुरजोध्यक्षस्तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ १ ॥ अग्नयेसांगायसपरिवारायसायुधायसशक्तिकाय एतंमाष
भक्तबलिंसमर्पयामि इतिबलिंदत्त्वाचामेत् ॥ २ ॥ ततोदक्षिणेगत्वा । प्रतिद्वारशाखं कलशद्वयंसंस्थाप्य तत्रकलशद्वये । वामनाख्यदिग्गजमा
वाहयामि । ॐवामनाख्यदिग्गजायनम इतिसंपूज्यदीपंदद्यात् । तत्रयजुर्वेदिनौद्वारपालौ । कातराक्षोयजुर्वेदस्त्रैष्टुभोविष्णुदैवतः ॥ काश्य
पेयस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभव ॥ इतिप्रत्येकंवृत्वा । इषेत्वोर्ज्जेत्वा० । इतिमंत्रेणगंधादिभिःप्रत्येकंसंपूज्य । आनोभद्रानुवाकश्चआशुःशिशानक
स्तथा । यद्देवात्रीणिचपठेत्ततोऽष्टौपुनन्तुमाम् ॥ २ ॥ आनोभद्रानुवाकः आनोभद्राःक्रतवोइत्यादिदशमंत्रात्मकः । आशुःशिशानकः
आशुःशिशानोइत्यादिअष्टादशमंत्रात्मकः । यद्देवादेवहेडनमित्यादिमंत्रत्रयम् । पुनंतुमादेवजनाइत्याद्यष्टौमंत्राः॥ ततोमहिषारूढंधृतदंडपाशद

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

क्षिणवामकरं कृष्णांजननगोपममग्निसमलोचनंयमंध्यात्वा ॥ ॐ एह्येहि वैवस्वत धर्मराज सर्वामरैरर्चितधर्ममूर्त्ते ॥ शुभाशुभानंदशुचामधी
शशिवाय नः पाहि मखंनमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहागच्छइहतिष्ठ इतियमंसांगं० द्वारकलशेआवाह्य । ॐसुमायुत्वाङ्गिरस्वतेपितृमतेस्वा
हा ॥ स्वाहाघर्मायुस्वाहाघर्मः पित्रे ॥ ॐयमायनम इतिगंधादिनाप्रपूज्य ॥ ॐआयङ्गौऽपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पितरंश्चप्रयंत्स्वः ॥
इतिकृष्णौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् ॥ प्रार्थना । वैवस्वत महादेव नमस्तेधर्मसाक्षिक । शिवाज्ञापिहितोदेव दिशं रक्ष भवानिह ॥ १ ॥
ततोद्वारशाखयोः । बलायनमः । सबलायनमः । ऊर्ध्वम् । श्रियैनमः । गणपतयेनमः । अधः । देहल्यैनमः । वास्तुपुरुषायनमः । स्तंभयोः । पुष्पदं
तायनमः । कपर्दिनेनमः । कलशद्वये । गोदावर्यैनमः । कृष्णायैनमः इतिसंपूज्य । ॐयमायसांगाय० एतंमाषभक्तंबलिंसमर्पयामि । इतिबलिंदत्त्वा
चामेत ॥ ततोनैर्ऋत्यांगत्वा । तत्रपूर्ववत्कलशंसंस्थाप्यतस्मिन् । कुमुदमावाहयामि । दुर्जयमावाहयामि । कुमुददुर्जयाभ्यांनम इतिप्रपूज्यदीपो
देयः । तत्रनिर्ऋतिंनरारूढंमहाकायंखड्गहस्तंमहाबलंनीलंराक्षसवेष्टितंपीताभरणभूषितंध्यात्वा । एह्येहि रक्षोगणनायकस्त्वंविशालवेतालपिशा
चसंघैः ॥ ममाध्वरं पाहि पिशाचनाथ लोकेश्वरस्त्वंभगवन्नमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःनिर्ऋतेइहागच्छइहतिष्ठ इतिसांगंनिर्ऋतिंकुंभेआवाह्य ।
ॐअसुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसातऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ ॐनिर्ऋतये नम इतिसं
पूज्य ॥ ॐमोषूणइन्द्रात्रपृत्सुदेवैरस्तिहिष्मातेशुष्मिन्नवया ॥ महश्चिद्यस्यमीढुषोयव्याहविष्मतोमरुतोवन्दतेगीः ॥ इतिनीलपताकाध्वजावु
च्छ्रयेत् । राक्षसेभ्योहिरक्षार्थंभवानत्रप्रतिष्ठितः ॥ निर्विघ्नांयज्ञभूमिंत्वंकुरुष्वशववाहन ॥ निर्ऋतयेसांगाय० एतंमाषभक्तबलिं० ॥ ततःपश्चिमेग
त्वाकलशद्वयंप्रतिशाखंपूर्ववत्संस्थाप्यकलशद्वयेअंजनाख्यदिग्गजमावाहयामिइत्यावाह्यगंधादिनाप्रपूज्य । तत्रसामवेदिनौद्वौद्वारपालौ । साम
वेदस्तुपिंगाक्षोजाग्रतःशक्रदैवतः ॥ भारद्वाजस्तुविप्रेंद्रऋत्विक्त्वंमेमखेभव ॥ इतिवृत्वा ॥ ॐअग्नुआयाहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तासत्सिबर्हिषि ॥ इतिमंत्रेणप्रत्येकंगंधादिनासंपूज्य (वामदेव्यंबृहत्सामज्येष्ठसामरथंतरम् ॥ तथापुरुषसूक्तंचरुद्रसूक्तमतःपरम् ॥ आज्यदोहा
दिसामानिपश्चिमेद्वारपालकौ ॥ १ ॥ वामदेव्यं कयानश्चित्रेत्यादि । बृहत्सामः त्वामिद्धिहवामहइत्यादि । ज्येष्ठसाम मूर्द्धानंदिवइत्यादि ।
रथंतरम् अभित्वाशूरनोनुमइत्यादिकम् । पुरुषसूक्तंसहस्रशीर्षाइत्यादिकम् । रुद्रसूक्तम् आवोराजानमितिवर्गद्वयम् ।आज्यदोहादिदेवव्रतानी
त्यादिकम्) ॥ ततोमकरस्थंपाशहस्तंशुक्लवर्णंकिरीटधारिणंवरुणंध्यात्वा ॥ ॐएह्येहि यादोगणवारिधीनां गणेन पर्ज्जन्यसहाप्सरोभिः ॥
विद्याधरेंद्रामरगीयमान पाहि त्वमस्मान्भगवन्नमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगंवरुणंकलशयोरावाह्य ॥ ॐतत्त्वायामि
ब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुःप्रमोषीः॥ ॐवरुणायनमःइतिमंत्रेणगंधादिभिः
संपूज्य ॥ ॐइमम्मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ इतिमंत्रेणश्वेतौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् ॥ पाशहस्तात्मकोदेवोजलराश्या
धिपोमहान् ॥ निम्नगामीतिविख्यातस्तस्मै वरुण ते नमः ॥ इतिनत्वा ॥ द्वारशाखयोः ॥ जयायनमः । विजयायनमः । ऊर्ध्वम् ॥
श्रियैनमः । गणपतयेनमः अधः ॥ देहल्यैनमः । वास्तुपुरुषायनमः ॥ स्तंभयोः ॥ नंदिनेनमः ॥ चंद्रायनमः ॥ कलशद्वये ॥ रेवायैनमः ।
नर्मदायनमः ॥ इतिसंपूज्य ॥ वरुणायसांगाय० एतंमाषभक्तबलिं० ॥ ततोवायव्यांगत्वा पूर्ववत्कलशंनिधाय तत्रपुष्पदंतमावाहयामि ।
ॐपुष्पदंतायनमः । सिद्धार्थमावाहयामि । ॐ सिद्धार्थायनमः । इतिगंधादिनासंपूज्यदीपोदेयः ॥ ततः ॥ मृगाधिरूढं धूम्रवर्णं चित्रां
बरधरंयुवानंवरंध्वजधरंदक्षिणवामहस्तद्वयंवायुंध्यात्वा ॥ ॐएह्येहि यज्ञे ममरक्षणाय मृगाधिरूढं सह सिद्धसंघैः ॥ प्राणाधिपः कालकवे
सहाय गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वायोइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगंवायुंकलशेआवाह्य ॥ ॐआनोनियुद्भिः शतिनीभि
रध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्सवनेमादयस्वयूयम्पातस्वस्तिभिः सदानः ॥ ॐवायवेनमः इतिसंपूज्य ॥ ॐवायो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

येतेसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ॥ नियुत्वान्सोमपीतये ॥ इतिधूम्रौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् ॥ अनाकारोमहौजाश्चपश्चाद्दृष्टिर्गतिर्दिवि ॥ तस्मै पूज्याय महते वायवेऽहं नमामि ते ॥ इतिनत्वा । वायवेसांगाय० एतंमाषभक्तबलिं० ॥ तत उत्तरेगत्वा प्रतिद्वारशाखं कलशद्वयंनिधाय तत्रकलशद्वयेसार्वभौमदिग्गजमावाहयामि ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐ सार्वभौमदिग्गजायनमः इतिसंपूज्यदीपंदद्यात् ॥ तत्रअथर्ववेदिनौद्वारपालौ ॥ बृहन्नेत्रोथर्ववेदोह्यनुष्टुब्रुद्रदैवतः ॥ वैशंपायनविप्रेंद्र ऋत्विक्त्वं मे मखे भव ॥ इतिवृत्वा ॥ ॐशन्नो देवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः ॥ इतिमंत्रेणगंधादिनासंपूज्य (अथर्वांगिरसंनीलरुद्रंचैवापराजिता ॥ देवी चमधुसूक्तंचरोधसंशांतिकाव्ययम् ॥ अथर्वाणौद्वारपालौपठेतामुत्तराश्रितौ ॥ १ ॥ अथर्वणं छंदोगायबृहद्गायइत्यादि । आंगिरसं० अंगिरसोजन्मनीत्यादि । नीलरुद्रं यारुद्रपत्न्यावित्यादि । अपराजिता देवीपरिवर्त्मनीइत्यादि । मधुसूक्तंमधुवाताइत्यादि । रोधसम् अभयं द्यावापृथिवीइत्यादि । शांतिकाध्यायःशन्नइंद्राग्नीत्यादिकंद्वारपालजपः) ॥ ततोनरयुतविमानस्थंकुंडलहारकेयूररुचिरांबरगदाधरदक्षिण वामभुजद्वयंमुकुटिनंमहोदरंमहाकायंहरितवर्णंकुबेरंध्यात्वा । एह्येहियज्ञेश्वरयज्ञरक्षांविधत्स्वनक्षत्रगणेनसार्द्धम् ॥ सर्वौषधीभिःपितृभिः सहैवगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसोमइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगंसोमंकलशयोरावाह्य । ॐबुयद्ग्सोमब्रुतेतबुमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ॐसोमायनमःइतिगंधादिनासंपूज्य ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ इतिश्वेतौपताकाध्वजौहरितौवाउच्छ्रयेत् । सर्वनक्षत्रमध्येतुसोमोराजाप्रकीर्तितः ॥ तस्मैसोमायदेवायनक्षत्रपतयेनमः ॥ इतिनत्वो त्तरद्वारशाखयोः ॥ चंडायनमः । प्रचंडायनमः । ऊर्ध्वम् ॥ द्वाराश्रयैनमः। गणपतयेनमः। अधः॥ देहल्यैनमः। वास्तुपुरुषायनमः । स्तंभयोः॥ महाकालायनमः । भृंगिणेनमः । कलशद्वये ॥ वारुण्यैनमः । वेण्यैनमः । इतिसंपूज्य । सोमायसांगायएतंमाषभक्तबलिं० ॥ ततऐशान्यांगत्वात

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्रपूर्ववत्कलशंनिधाय । तत्रसुप्रतीकायनमः । मंगलायनमः । इतिसंपूज्यदीपंदत्त्वा । ततःवृषारूढंदक्षिणवामहस्तयोर्वरत्रिशूलधरंत्रिनेत्रंशुक्लव
र्णमीशानंध्यात्वा । ॐएह्येहि विश्वेश्वर विश्वनाथ कपालखट्वांगधरेण सार्द्धम् ॥ लोकेश यज्ञेश्वर यज्ञसिद्धये गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ ॐ
भूर्भुवःस्वःईशानइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगमीशानमावाह्य ॥ ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेद
सामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ॐईशानायनमः ॥ इतिगंधादिभिःपूजयेत् । सर्वाधिपोमहादेव ईशानः शुक्ल ईश्वरः ॥ शूलपाणिर्वि
रूपाक्षस्तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ इतिनत्वा ॥ ॐतमीशानमितिपूर्वोक्तमंत्रेणश्वेतौपंचवर्णौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् । ततईशानायसांगाय० एतंमा
षभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंदत्त्वाचामेत् ॥ ततईशानपूर्वयोर्मध्येऊर्ध्वमुद्दिश्य पूर्ववत्कलशंनिधाय तत्रब्रह्माणंपूजयेत् । अक्षसूत्रकुशमुष्टि
धरंदक्षिणकरं स्रुवकमंडलुधरं वामकरं चतुर्मुखं श्मश्रुलं जटिलं लंबोदरं रक्तवर्णं ब्रह्माणं ध्यात्वा ॥ ॐएह्येहि सर्वाधिपते सुरेंद्र लोकेन
सार्द्धं पितृदेवताभिः ॥ सर्वस्य धातास्यमितप्रभावोविशाध्वरन्नः सततं शिवाय ॥ ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ इतिसांगंब्रह्माणमा
वाह्य ॥ ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ इतिमंत्रेणगंधा
दिनाप्रपूज्य तेनैवमंत्रेणरक्तौपताकाध्वजौउच्छ्रयेत् । ॐपद्मयोनिश्चतुर्मूर्तिर्वेदावासःपितामहः॥ यज्ञाध्यक्षश्चतुर्वक्त्रस्तस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिन
त्वासांगायब्रह्मणेएतंमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंदत्त्वाचामेत् ॥ ततः निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येपूर्ववत्कलशंनिधाय तत्राधः ॥ अनंतशयनासीनं
फणासप्तकमंडितम् ॥ पद्मशंखधरोर्ध्वाधोदक्षिणकरद्वयंनीलवर्णमनंतंध्यात्वा ॥ ॐएह्येहि पातालधरामरेंद्र नागांगनाकिंनरगीयमान ॥ रक्षोरगें
द्रामरलोकसंघैरनंत रक्षाध्वरमस्मदीयम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वरनंतइहागच्छइहतिष्ठइतिसांगंसपरिवारंसायुधंसशक्तिकमनंतमावाह्य ॥ ॐआयङ्गौः
पृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः ॥ ॐअनंतायनमः ॥ इतिगंधादिभिःसंपूज्य ॥ योसावनंतरूपेणब्रह्माण्डंसचराचरम् ॥ पुष्पव

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

द्धारयेन्मूर्ध्नितस्मैनित्यंनमोनमः ॥ इतिनत्वा ॥ ॐआयङ्गौरितिपूर्वमंत्रेणधूम्रौश्वेतौवापताकाध्वजावुच्छ्रयेत् । ततःसांगायसपरिवारायसशक्ति
कायसायुधायानंतायैतंमाषभक्तबलिंसमर्पयामीतिबलिंदत्त्वाचामेत् ॥ ततोमंडपमध्येचामरकिंकिणीयुतःषोडशहस्तदंडोवादशहस्तदंडावल
म्बितोदशसप्तपंचवाहस्तदीर्घस्त्रिहस्तविस्तारैकहस्तविस्तारोवापंचवर्णविचित्रोमहाध्वजः॥ ॐइंद्रस्यवृष्णोइत्युच्छ्रयेत्॥ ॐइंद्रस्यवृष्णोवरुणस्य
राज्ञ्आदित्यानांमरुतांशर्द्धउग्रम् ॥ महामनसांभुवनच्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्थात् ॥१॥ तत्रब्रह्मयज्ञानमिऽतिब्रह्माणंपूजयेत् ॥ ॐब्रह्म
यज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ २ ॥ ततोमंडपषोडशस्तंभेषुसर्वे
भ्योदेवेभ्योनमः । वंशेषुकिन्नरेभ्योनमः । पृष्ठेपन्नगेभ्योनमः । इतिपूजयेत् । ततःपूर्वस्यांदिशिमंडपाद्बहिःकिंचिद्भूमिमुपलिप्य तत्रो
पविश्य ॥ त्रैलोक्येयानि भूतानिस्थावराणि चराणि च । ब्रह्मविष्णुशिवैः सार्द्धं रक्षां कुर्वंतु ते सदा ॥ देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ।
ऋषयोमुनयोगावोदेवमातर एव च । सर्वे ममाध्वरे रक्षां प्रकुर्वंतु मुदान्विताः ॥ ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च क्षेत्रपालो गणैः सह । रक्षंतु मंडपं
सर्वे घ्नंतु रक्षांसि सर्वतः ॥ त्रैलोक्यस्थानिस्थावराणिभूतान्यावाहयामि ॥ ॐत्रैलोक्यस्थस्थावरभूतेभ्योनमः । त्रैलोक्यस्थानिचराणिभूता
न्यावाहयामि ॥ त्रैलोकस्थेभ्यश्चरेभ्योभूतेभ्योनमः । ॐब्रह्मणेनमः । विष्णवेनमः । देवेभ्योनमः । दानवेभ्योनमः । गंधर्वेभ्योनमः । यक्षे
भ्योनमः । राक्षसेभ्योनमः । पन्नगेभ्योनमः । गोभ्योनमः । ऋषिभ्योनमः । मनुष्येभ्योनमः । देवमातृभ्योनमः । इत्यावाहनपाद्या
दिभिः प्रत्येकंसंपूज्य प्रत्येकंमाषभक्तबलीन्दद्यात् । ततोयजमानःसाचार्यर्त्विक्प्रक्षालितपाणिपादआचान्तःप्राग्द्वारेणमंडपंप्रविशेत् ।
इतिश्रीरत्नगढनगरनिवासिनाश्रीवसिष्ठकुलोद्भवेन श्रीरामकृष्णपौत्रेण श्रीकस्तूरिचंद्रसूनुनामहादेवभक्तवाजसनेयिनानानानिबंधकर्तृणा
पंडितगौडश्रीचतुर्थीलालशर्मणाकृतेप्रतिष्ठाप्रकाशेमंडपपूजनंनामतृतीयः परिच्छेदः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ततोयजमानःसाचार्यऋ

५

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्विक्प्रक्षालितपादपाणिराचांतः प्राग्द्वारेणमंडपंप्रविश्यदक्षिणद्वारसमीपेपश्चिमगतउदङ्मुखउपविश्य। भोगुर्वादयोयथाविहितंकर्मकुरुध्वमिति सविनयंप्रार्थयेत् ॥ यथायोग्यंकरवामेतिप्रतिवचनम् ॥ ततःपूर्वकुंडेऋग्वेदिनौहोतारावुपाविशेताम् ॥ तत्रैको ब्रह्मासचपश्चिममुखः। अप रोहोमकर्त्तासचोदङ्मुखः ॥ ततोदक्षिणकुण्डेयजुर्वेदिनौ ॥ तत्रब्रह्माउदङ्मुखः । होमकर्त्तापूर्वमुखः ॥ ततः पश्चिमकुंडेसामवेदिनौ ॥ उत्तरकुं डेऽथर्ववेदिनौ ॥ एवंतत्तत्कुंडसन्निधौचतत्तद्वेदविदौहोतृवद्द्वौद्वौजापकावुपविशेताम् । ततआचार्य्यइंद्रेशानयोर्मध्येस्वकुंडेप्राङ्मुखउपविशेत् । तत्रब्रह्माउदङ्मुखः । (ततोगुरुःस्वकुंडे आगत्यस्वगृह्योक्तविधिनाग्निंस्थापयेत् । तेपिचकुर्युः ॥ एवंक्रमःपंचकुंडीपक्षेज्ञेयः ॥ एक कुंडीपक्षेत्वाचार्यःप्राङ्मुखः । तत्रैकोब्रह्माउदङ्मुखः) तत्रादौकुंडपूजा ॥ यजमानोग्न्यायतनाद्दक्षिणतउपविश्य । आचार्यस्तुकुंडप श्चिमतउपविश्य । आचम्यप्राणानायम्य ॥ ॐअपसर्पंतुते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः । ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यंतु शिवा ज्ञया ॥ इति गौरसर्षपान्विकीर्यपंचगव्येनकुंडंप्रोक्ष्य ॥ ॐगुरुभ्योनमः । गणपतयेनमः । इतिनत्वाहस्तेगंधाक्षतपुष्पजलादीनिगृ हीत्वा । अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य० अमुकदेवप्रासादोत्सर्गकर्मण्यग्निप्रतिष्ठांकरिष्ये । तदंगतयासंमार्जनमेखलायोनिदेवतास्थापनं पूजनं चकरिष्य इतिसंकल्प्याग्न्यायतनंसंमृज्य कुशोदकेनकुंडंप्रोक्ष्यांजलौपुष्पाण्यादाय कुंडंस्पृष्ट्वावाहयेत् ॥ ॐआवाहयामितत्कुंडं विश्वकर्मविनि र्मितम् ॥ शारीरं यच्च ते दिव्यमग्न्यधिष्ठानमद्भुतम् ॥ १ ॥ इत्यावाह्य ॐकुंडायनम इति गंधादिभिःसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ ये च कुंडे स्थिता देवाः कुंडाङ्गे याश्च देवताः ॥ ऋद्धिं यच्छंतु ते सर्वे यज्ञसिद्धिं मुदान्विताः ॥ १ ॥ हे कुंड तव निर्माणं रचितं विश्वकर्मणा ॥ अस्माकं वाञ्छितां सिद्धिं यज्ञसिद्धिं ददातु भोः ॥ २ ॥ इतिसंप्रार्थ्य कुंडमध्येविश्वकर्माणंपूजयेत। ॐविश्वकर्मन्निति भौवनऋषिस्त्रिष्टुप्छंदो विश्वकर्मादेवताविश्वकर्मपूजने विनियोगः । ॐविश्वकर्म्मन्हविषावर्द्धनेनत्रातारमिंद्रमकृणोरवध्यम् ॥ तस्मैविशःसमनमंतपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत् ॥ उपयामगृहीतो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सींद्रायत्वाविश्वकर्मणएषतेयोनिरिंद्रायत्वाविश्वकर्मणे ॥ ॐविश्वकर्मणेनमः ॥ इतिचंदनादिभिःसंपूज्य ॥ अज्ञानाज्ज्ञानतोवापिदोषाःस्युःख
ननोद्भवाः ॥ नाशयत्वंहितान्सर्वान्विश्वकर्मन्नमोस्तुते ॥ इतिसंप्रार्थ्य ॥ उपरिगतमेखलायांश्वेतवर्णालंकृतायांविष्णुमावाहयेत् । ॐविष्णो
यज्ञपते देव दुष्टदैत्यनिषूदन ॥ विभोयज्ञस्यरक्षार्थंकुंडेसन्निहितोभव ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐ इदम्विष्णुरितिमंत्रस्यमेधातिथिर्ऋषिर्गायत्रीछंदः
विष्णुर्देवताविष्णुपूजनेविनियोगः ॥ ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणविष्णुंसंपूज्य । प्रथममे
खलायैविष्णुदैवत्यै श्वेतवर्णालंकृतायैनम इतिमेखलांचपूजयेत् ॥ १ ॥ ततोमध्यमेखलायांरक्तवर्णालंकृतायांब्रह्माणम् । ॐ हंसपृष्ठसमारूढ
देव देवगणावृत ॥ रक्षार्थं मम यज्ञस्य कुंडेस्मिन्सन्निधोभव ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐब्रह्मयज्ञानमितिविवस्वानृषिस्त्रिष्टुप्छंदःब्रह्मादेवताब्रह्मपूजनेवि
नियोगः ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चाविवः ॥ इतिमंत्रेण
ब्रह्माणंसंपूज्य ॥ मध्यममेखलायैब्रह्मदैवत्यैरक्तवर्णालंकृतायैनम इतिमेखलांचपूजयेत् ॥ २ ॥ ततोऽधोमेखलायांकृष्णवर्णालंकृतायांरुद्रं० । ॐगंगा
धर महादेव वृषारूढ महेश्वर ॥ आगच्छ भगवन्रुद्र कुंडेऽस्मिन्सन्निधोभव ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐनमस्तेरुद्रमन्यवइतिपरमेष्ठीऋषिर्गायत्रीछंदःरुद्रोदे
वतारुद्रपूजनेविनियोगः । ॐनमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः ॥ बाहुभ्यामुततेनमः ॥ इतिरुद्रंसंपूज्यतृतीयायैरुद्रदैवत्यै कृष्णवर्णालंकृ
तायैमेखलायैनमइतिमेखलांचपूजयेत् ॥ ३ ॥ अथयोनिपूजा ॥ जगदुत्पत्तिहेतुकायै मनोभवयुतायै योन्यै नमोनमः । ॐक्षत्रस्ययोनिरितिवि
वस्वानृषिःद्विपदागायत्रीछंदःयोनिर्देवतायोनिपूजनेविनियोगः ॥ ॐक्षत्रस्ययोनिरसिक्षत्रस्यनाभिरसि ॥ मात्वाहिꣳसीन्मामाहिꣳसीः ॥ इति
गंधादिभिःसंपूज्यप्रार्थयेत् । सेवंते महतीं योनिं देवर्षिसिद्धमानवाः ॥ चतुरशीतिलक्षाणि पन्नगाद्याः सरीसृपाः ॥ १ ॥ पशवः पक्षिणः सर्वे
संसरंति यतो भुवि ॥ योनिरित्येव विख्याता जगदुत्पत्तिहेतुका ॥ २ ॥ मनोभवयुता देवी रतिसौख्यप्रदायिनी ॥ मोहयंती सुरान्सर्वाञ्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गद्धात्रि नमोनमः ॥ ३ ॥ योने त्वं विश्वरूपासि प्रकृतिर्विश्वधारिणी ॥ कामस्था कामरूपा च विश्वयोन्यै नमोनमः ॥ ४ ॥ इति योनि
पूजा ॥ ततःकंठपूजनम् ॥ जीवनं सर्वजंतूनां स्रगादिस्थानमुत्तमम् ॥ उत्तमांगस्य चाधारं कंठमावाहयाम्यहम् ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐनीलग्रीवा
इतिपरमेष्ठीप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदोरुद्रोदेवताकंठपूजनेविनियोगः ॥ ॐनीलग्रीवाःशितिकंठादिवꣳरुद्राऽउपश्रिताः ॥ तेषाꣳसहस्रयोज
नेवधन्वानितन्मसि ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणकंठंसंपूज्यप्रार्थयेत् । कंठ मंगलरूपेण सर्वकुंडे प्रतिष्ठितः ॥ परितोमेखलास्त्वत्तो रचिता विश्वकर्मणा ॥
ततोनाभिपूजा । पद्माकाराथवा कुंडसदृशाकृतिबिभ्रती ॥ आधारः सर्वकुंडानां नाभिमावाहयाम्यहम् ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐनाभिर्मेतिप्रजा
पतिर्ऋषिर्महापंक्तिजगतीछंदोरुद्रोदेवतारुद्रपूजनेविनियोगः ॥ ॐनाभिर्मेचित्तंविज्ञानंपायुर्मेपचितिर्भसत् ॥ आनंदनंदावांडौमेभगःसौभाग्यं
पसः ॥ जंघाभ्यांपद्भ्यांधर्मोस्मिविशिराज्ञाप्रतिष्ठितः । इतिमंत्रेणसंपूज्य । नाभे त्वं कुंडमध्ये तु देवैः सह प्रतिष्ठिता ॥ अतस्त्वं पूजिता
देवि शुभदा ऋद्धिदा भव ॥ इतिनत्वाततःकुंडमध्येनैर्ऋतिकोणेवास्तुपुरुषंपूजयेत् । पुष्पाण्यादाय । आवाहयामि देवेशं पुरुषंच महा
बलम् । देवदेवं गणाध्यक्षं पातालतलवासिनम् ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐवास्तोष्पतेतिप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःवास्तुर्देवता वास्तुपूजनेविनियोगः ॥
ॐवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोऽअनमीवोभवानः ॥ यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशन्नोऽभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ ॐवास्तुपुरुषायनम
इतिगंधादिभिःसंपूज्य ॥ ॐवास्तुपुरुषायइमंबलिंसमर्पयामीतिबलिंदत्त्वाप्रार्थयेत् ॥ यस्य देहे स्थिता क्षोणी ब्रह्माण्डंविश्वमंडलम् ॥ व्यापिनं
भीमरूपंचसुरूपं विश्वरूपिणम् ॥ १ ॥ पितामहसुतोमुख्यतुभ्यं वास्तुपतेनमः ॥ इतिसंप्रार्थ्य वक्ष्यमाणविधानेनाग्निंस्थापयेत् ॥ अथाग्नि
स्थापनप्रकारः ॥ ततोयथापरिमितेतुषकेशशर्करादिरहितेकुंडेस्थंडिलेवाचतुरस्रांभूमिंकुशैःपरिसमुह्य तान्कुशानीशान्यांपरित्यज्यगोमयोदके
नोपलिप्यस्फ्येनस्रुवमूलेनवाप्रागग्रप्रादेशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेणत्रिरुल्लिख्योल्लेखनक्रमेणैवाऽनामिकांगुष्ठाभ्यांमृदमुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्यततःकांस्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पात्रस्थंवह्निंद्वितीयकांस्यपात्रेणपिहितंकुंडाद्बहिराग्नेय्यांदिशिनिधाय ॐहुंफट्स्वाहेतिक्रव्यादांशंनैर्ऋत्यांदिशिपरित्यज्यगायत्र्यासंपूज्ययोनि
मार्गेण ॥ ॐअग्निंदूतम्पुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँ२ऽआसादयादिह ॥ इतिमंत्रेणकुंडेस्वाभिमुखंस्थापयेत् । तद्रक्षार्थंकंचिन्नियुज्यानीता
ग्निपात्रयोर्जलादिप्रक्षेपणं ततोऽग्नेर्ध्यानम् । ॐचत्वारिशृंगात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽअस्य । त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवो
मर्त्याँ२ऽआविवेश ॥ १ ॥ रुद्रतेजःसमुद्भूतंद्विमूर्द्धानंद्विनासिकम् ॥ षण्नेत्रंचचतुःश्रोत्रंद्विपादंसप्तहस्तकम् ॥ १ ॥ याम्यभागेचतुर्हस्तंसप्तभा
गेत्रिहस्तकम् ॥ स्रुवंस्रुचंचशक्तिंचत्र्यक्षमालांचदक्षिणे ॥ २ ॥ तोमरंव्यजनंचैवघृतपात्रंतुवामके ॥ बिभ्रतंसप्तभिर्हस्तैर्द्विमुखंसप्तजिह्वकम् ॥ ३॥
दक्षिणंचचतुर्जिह्वंत्रिजिह्वमुत्तरेमुखम् ॥ द्वादशकोटिमूर्त्याख्यंद्विपंचाशत्कलायुतम् ॥ ४ ॥ स्वाहास्वधावषट्कारैरङ्कितंमेषवाहनम् ॥ रक्तमाल्यां
बरधरंरक्तपद्मासनस्थितम् ॥ ५ ॥ रौद्रंतुवह्निनामानंवह्निमावाहयाम्यहम् ॥ त्वंमुखंसर्वदेवानांसप्तार्चिरमितद्युते ॥ आगच्छभगवन्देवयज्ञेस्मि
न्सन्निधौभव ॥ ६ ॥ अग्नेर्वैश्वानरशांडिल्यगोत्रशांडिल्यासितदेवलेतित्रिप्रवरान्वितभूमिमातः वरुणपितः मेषध्वजप्राङ्मुखममसंमुखोभवइत्य
ग्निप्रतिष्ठाप्य ॥ ॐअग्नयेनमइतिवायव्यकोणेवहिःगंधादिभिःपूजयेत् । ततः ॐअग्निंप्रज्वलितंवंदेजातवेदंहुताशनम् ॥ हिरण्यवर्णमनलंसमृद्धं
विश्वतोमुखम् ॥ १ ॥ इतिप्रार्थ्य ॥ तस्मादाचार्यकुंडादुद्धरणंसर्वेषुपूर्वादिषुकुंडेषुकर्त्तव्यम् ॥ इत्यग्निस्थापनम् ॥ अथनवग्रहस्थापनम् ॥ ईशा
न्यांग्रहपीठेसूर्यादिनवग्रहाणामावाहनम्॥ आचम्यदेशकालौस्मृत्वा। अमुकदेवप्रतिष्ठायज्ञकर्मण्यादित्यादिग्रहादीनांस्थापनमर्चनंचकरिष्यइति
संकल्प्यस्थापयेत् ॥ तत्रमध्येवर्त्तुलाकारेरविंप्राङ्मुखंरक्तपुष्पाक्षतैः । ॐआकृष्णेनेतिमंत्रस्यहिरण्यस्तूपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःसवितादेवतासूर्यावाहने
विनियोगः ॥ ॐआकृष्णेनरजसावर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वः कलिङ्ग
देशोद्भवकाश्यपसगोत्रसूर्यइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐसूर्यायनमः इतिस्थापयेत् ॥ १ ॥ आग्नेय्यामर्द्धचंद्राकारेचक्रेप्रत्यङ्मुखंचंद्रंश्वेतपुष्पाक्षतैः ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐइमंदेवाइत्यस्यवरुणऋषिःयजुश्छंदःसोमोदेवतासोमावाहनेविनियोगः ॥ ॐइमंदेवाऽअसपत्नꣳसुवध्वम्महतेक्षत्रायमहतेज्यैष्ठ्यायमहते
जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय ॥ इमममुष्यपुत्रममुष्यैपुत्रमस्यैविशएषवोमीराजासोमोस्माकम्ब्राह्मणानाꣳराजा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमुनातीरदेशोद्भवआत्रेयसगोत्रचंद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐचंद्रायनमः ॥ २ ॥ याम्यांत्रिकोणेदक्षिणाभिमुखंभौमंरक्तपुष्पाक्षतैः । ॐअग्निर्मूर्द्धेतिविरूपाक्षऋषिर्गायत्रीछंदोंऽगारकोदेवताऽगारकावाहनेविनियोगः ॥ ॐअग्निर्म्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याऽअयम् ॥ अपाꣳरेताꣳसिजिन्वति ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअवंतिदेशोद्भवभारद्वाजसगोत्रभौमइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐभौमायनमः ॥ ३ ॥ ईशान्यांबाणाकारमंडलेउदङ्मुखंबुधंपीतपुष्पाक्षतैः । ॐउद्बुध्यस्वेतिपरमेष्ठीऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः बुधोदेवताबुधावाहनेविनियोगः । ॐउद्बुध्यस्वाग्नेप्रतिजागृहित्वमिष्टापूर्त्तेसꣳसृजेथामयंच ॥ अस्मिन्त्सधस्थेऽअद्ध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमगधदेशोद्भवआत्रेयसगोत्रबुधइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐबुधायनमः ॥ ४ ॥ उत्तरेचतुरस्रमंडलेउदङ्मुखंबृहस्पतिंपीतपुष्पाक्षतैः । ॐबृहस्पतेइतिगृत्समदऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोबृहस्पतिर्देवताबृहस्पत्यावाहनेविनियोगः । ॐबृहस्पतेऽअतियदर्य्योऽअर्हाद्द्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवसऽऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसिंधुदेशोद्भवआङ्गिरसगोत्रबृहस्पतेइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐबृहस्पतयेनमः ॥ ५ ॥
पूर्वेपंचकोणमंडलेप्राङ्मुखंशुक्रंशुक्लपुष्पाक्षतैः । ॐअन्नात्परिस्रुतेतिप्रजापत्यश्चिसरस्वतींद्राऋषयोऽतिजगतीछंदःशुक्रोदेवताशुक्रावाहनेविनियोगः । ॐअन्नात्परिस्रुतोरसंब्रह्मणाव्यपिबत्क्षत्रम्पयःसोमंप्रजापतिः ॥ ऋतेनसत्यमिन्द्रियंविपानꣳशुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभोजकटदेशोद्भव भार्गवसगोत्रशुक्रइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐशुक्रायनमः ॥ ६ ॥ पश्चिमेधनुषिमंडलेप्रत्यङ्मुखंशनिंकृष्णपुष्पाक्षतैः । ॐशन्नोदेवीतिदध्यङाथर्वणऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः शनिर्देवताशन्यावाहनेविनियोगः । ॐशन्नोदेविरभिष्टयआपोभवंतुपीतये ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शंरुयोरुभिस्रवंतुनः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः सौराष्ट्रदेशोद्भवकाश्यपसगोत्रशनैश्चरइहागच्छेहतिष्ठ ॥ ॐशनैश्चरायनमः ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्येशूर्पाकारमंडलेद
क्षिणाभिमुखंराहुंकृष्णपुष्पाक्षतैः । ॐकयानश्चित्रइतिवामदेवऋषिर्गायत्रीछंदोराहुर्देवताराह्वावाहनेविनियोगः । ॐकयानश्चित्रऽआभुवदूती
सदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता । ॐभूर्भुवःस्वः राठिनदेशोद्भवपैठीनसगोत्रराहोइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐराहवेनमः ॥ ९ ॥ वायव्यांध्व
जाकारमंडले दक्षिणाभिमुखंकेतुंधूम्रपुष्पाक्षतैः ॐकेतुंकृण्वन्निति मधुच्छंदाऋषिर्गायत्रीछंदः केतुर्देवताकेत्वावाहनेविनियोगः । ॐकेतुंकृण्व
न्नकेतवेपेशोमर्याऽअपेशसे ॥ समुषद्भिरजायथाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअंतर्वेदिदेशोद्भवपैठीनसगोत्रकेतोइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐकेतवेनमः इतिस्था
पयेत् ॥ अथाधिदेवतानामावाहनंस्थापनंच ॥ सवआदित्याभिमुखाःस्थाप्याः ॥ मध्येरविः । दक्षिणपार्श्वेश्वेतपुष्पाक्षतैः रुद्रमावाहयेत् । ॐ
त्र्यंबकमितिवासिष्ठऋषिरनुष्टुप्छंदः रुद्रोदेवतारुद्रावाहनेविनि०॥ॐत्र्यंबकंयजामहेसुगन्धिंपुष्टिवर्धनम्॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमा
मृतात् । ॐभूर्भुवःस्वःरुद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॥ १ ॥ आग्नेय्यांचंद्रस्यदक्षिणेरक्तपुष्पाक्षतैरुमाम् । ॐश्रीश्चतेतिनारायणऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःउमादेव
ताउमास्थापनेविनियोगः । ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मऽइषाणसर्वलोकम्म
ऽइषाण ॥ ॐभूर्भुवःस्वःउमेइहागच्छइहतिष्ठ ॥ उमायैनमः ॥ २ ॥ याम्यांभौमस्यदक्षिणेपीतपुष्पाक्षतैःस्कंदम् ॥ ॐयदक्रंदइतिभार्गवजमद
ग्निर्दीर्घतमाऋषयस्त्रिष्टुप्छंदःस्कंदोदेवतास्कंदावाहनेविनियोगः । ॐयदक्रन्दःप्रथमञ्जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् ॥ श्येनस्यपक्षाहं
रिणस्यबाहूऽउपस्तुत्यंमहिजातन्तेऽअर्वन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःस्कंदइहागच्छइहतिष्ठ ॥ स्कंदायनमः ॥ ३ ॥ ईशान्यांबुधदक्षिणेपीतपुष्पाक्षतै
र्विष्णुम् ॥ ॐइदम्विष्णुरितिमेधातिथिऋषिर्गायत्रीछंदोविष्णुर्देवताविष्णवावाहनेविनियोगः । ॐइदम्विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥
समूढमस्यपांसुरेस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविष्णोइहागच्छइहतिष्ठ ॥ विष्णवेनमः ॥ ४ ॥ उत्तरेगुरोर्दक्षिणेश्वेतपुष्पाक्षतैर्ब्रह्माणम् ॥ ॐब्रह्मयज्ञान

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मितिप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःब्रह्मादेवताब्रह्मावाहनेविनियोगः । ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउप माऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ ॥ ब्रह्मणेनमः ॥ ५ ॥ पूर्वेशुक्रदक्षिणेपीतपुष्पाक्षतैरिंद्रम् ॥ ॐत्रातारमिंद्रमित्यस्यगर्गऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःइंद्रोदेवताइंद्रावाहनेविनियोगः । ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिन्द्रहवेहवेसुहवंशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहागच्छइहतिष्ठ ॥ इन्द्रायनमः ॥ ६ ॥ पश्चिमेशनिदक्षिणेकृष्ण पुष्पाक्षतैर्यमम् । ॐयमायत्वाइतियमऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःयमोदेवतायमावाहनेविनियोगः । ॐयमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वा सवितामध्वानक्तुपृथिव्याःसंस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहागच्छइहतिष्ठ ॥ यमायनमः ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यां राहोर्दक्षिणेधूम्रपुष्पाक्षतैः कालम् । ॐकार्षिरसिरितिप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदः कालोदेवताकालावाहनेविनियोगः । ॐकार्षिरसिसमुद्रस्यत्वा क्षित्याऽउन्नयामि ॥ समापोऽअद्भिरग्मतसमोषधीभिरोषधीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःकालइहा० ॥ ८ ॥ वायव्यांकेतुदक्षिणेरक्तपुष्पाक्षतैश्चित्रगुप्तम् । ॐचित्रावसोइत्यस्यहिरण्यस्तूपऋषिःअतिजगतीछंदश्चित्रगुप्तोदेवताचित्रगुप्तावाहनेविनियोगः । ॐचित्रावसोस्वस्तितेपारमशीय ॥ ॐभू र्भुवःस्वश्चित्रगुप्तइहा० ॥ ९ ॥ इत्यधिदेवताः ॥ अथप्रत्यधिदेवतानामावाहनम् ॥ मध्येसूर्यस्यवामेरक्तपुष्पाक्षतैरग्निमावाहयेत् ॥ ॐअग्निंदूत मितिविरूपाक्षऋषिर्गायत्रीछंदोऽग्निर्देवताग्न्यावाहनेविनियोगः । ॐअग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँऽआसादयादिह ॥ ॐभूर्भुवः स्वरग्नेइहागच्छइहतिष्ठ ॥ अग्नयेनमः ॥ १ ॥ आग्नेय्यांचंद्रवामेश्वेतपुष्पाक्षतैर्जलम् ॥ ॐअप्स्वग्न इतिदेवाऋषयःदेवीबृहतीछंदः आपोदेवता अपामावाहनेविनियोगः । ॐअप्स्वग्नेऽसधिष्टवसौषधीरनुरुद्ध्यसे ॥ गर्भेसञ्जायसेपुनः । ॐभूर्भुवःस्वःआपइहाग० ॥ २ ॥ दक्षिणेभौम वामपार्श्वेरक्तपुष्पाक्षतैःभूमिम् । ॐस्योनापृथिवीतिमेधातिथिर्ऋषिःगायत्रीछंदःपृथिवीदेवताभूम्यावाहनेविनियोगः । ॐस्योनापृथिवीनोभ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानः शर्म्मसप्रथाः । ॐभूर्भुवःस्वःपृथिविइहागच्छइहतिष्ठ० ॥ ३ ॥ ईशान्यांबुधवामेपीतपुष्पाक्षतैर्विष्णुम् ॐइदं विष्णुरितिमेधातिथिर्ऋषिर्गायत्रीछंदःविष्णुर्देवताविष्णवावाहनेविनियोगः। ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविष्णोइहागच्छइहतिष्ठ० ॥ ४ ॥ उत्तरेगुरुवामेपीतपुष्पाक्षतैरिंद्रम् । ॐसजोषाइंद्रइतिविश्वामित्रऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः इंद्रोदेवता इंद्रावाहनेविनियोगः । ॐसजोषाइन्द्रसगणोमरुद्भिःसोमम्पिबवृत्रहाशूराविद्वान् ॥ जहिशत्रूँरपमृधोनुदस्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः इंद्रइहा० ॥ ५ ॥ पूर्वेशुक्रस्यवामेपीतपुष्पाक्षतैरिंद्राणीम् । ॐअदित्यैरास्नाइतिदध्यङाथर्वणऋषिर्यजुश्छंदः इंद्राणीदेवता इंद्राण्यावाहनेविनियोगः । ॐअदित्यैरास्नासीन्द्राण्याऽउष्णीषः ॥ पूषासिघर्म्मायदीष्व ॥ ॐभूर्भुवःस्वः इंद्राणीहाग० ॥ ६ ॥ पश्चिमे शनेर्वामेश्वेतपुष्पाक्षतैः प्रजापतिम् ॥ ॐप्रजापतीतिहिरण्यगर्भऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःप्रजापतिर्देवताप्रजापत्यावाहनेविनियोगः । ॐप्रजापतेनत्त्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयꣳस्यामपतयोरयीणाम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वः प्रजापतेइहा० ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्यांराहोर्वामेकृष्णपुष्पाक्षतैर्नागम् । ॐनमोस्तुसर्पेभ्यइत्यस्यप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदः सर्पादेवतासर्पावाहनेविनियोगः । ॐनमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽअन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः इष्टकुलीनागइहा० ॥ ८ ॥ वायव्यांकेतोर्वामेश्वेतपुष्पाक्षतैर्ब्रह्माणम् । ॐब्रह्मयज्ञानमित्यस्यप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः ब्रह्मादेवताब्रह्मावाहनेविनियोगः । ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्ब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ ॥ ९ ॥ इतिप्रत्याधिदेवताः ॥ अथपंचलोकपालानावाहयेत ॥ नैर्ऋत्यांराहोरुत्तरभागेपीतपुष्पाक्षतैर्गणपतिमावाहयेत् ॥ ॐगणानांत्वाइतिप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदः गणपतिर्देवतागणपत्यावाहनेविनियोगः । ॐगणानांत्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणान्त्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनान्त्वानिधिपतिꣳहवामहेवसो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मम ॥ आहमजानिगर्भधमात्त्वमजासिगर्भधम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वः गणेशइहागच्छइहातिष्ठ० ॥ १ ॥ पश्चिमेशन्युत्तरेरक्तपुष्पाक्षतैर्दुर्गाम् । ॐजातवेदसेइतिप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदोदुर्गादेवतादुर्गावाहनेविनियोगः । ॐजातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः ॥ सनः पर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवासिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः दुर्गेइहा० ॥ २ ॥ मध्येसूर्योत्तरेपीतपुष्पाक्षतैर्वायुम् । ॐआनोनियुद्भिरित्यस्य वसिष्ठऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः वायुर्देवतावाय्वावाहनेविनियोगः ॥ ॐआनोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयम्पातस्वस्तिभिःसदानः ॐभूर्भुवःस्वः वायोइहागच्छइह० ॥ ३ ॥ पूर्वेशुक्रस्यपूर्वभागेनीलपुष्पैराकाशम् । ॐघृतंघृतपावानइतिप्रजापतिर्ऋषिर्विराट्छंद आकाशोदेवताआकाशावाहनेविनियोगः । ॐघृतंघृतपावानःपिबतुवसांवसापावानःपिबतान्तरिक्षस्यहविरसिस्वाहा ॥ दिशःप्रदिशःआदिशोविदिशःउद्दिशोदिग्भ्यःस्वाहा ॐभूर्भुवःस्वराकाशइहा० ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यांराहोर्दक्षिणेश्वेतपुष्पाक्षतैरश्विनौ । ॐयावांकशेतिमेधातिथिर्ऋषिर्गायत्रीछंदः अश्विनौदेवतेऽश्विनावाहनेविनियोगः । ॐयावाबाङ्कशामधुमत्यश्विनासूनृतावती ॥ तयायज्ञम्मिमिक्षताम् ॥ उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यान्त्वैषतेयोनिर्माध्वीभ्यान्त्वा ॥ ॐभूर्भुवःस्वरश्विनाविहागच्छतंइहातिष्ठतम्० ॥ ५ ॥ इतिपंचलोकपालाः ॥ अथपूर्वादिदिक्षुइंद्रादीनावाहयेत् ॥ पूर्वे । ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ॐभूर्भुवःस्वरिन्द्रइहागच्छइहातिष्ठ० ॥ १ ॥ आग्नेय्याम् । ॐत्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ॐभूर्भुवःस्वरग्नेइहागच्छ० ॥ २ ॥ याम्ये ॐयमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वासवितामध्वानक्तुपृथिव्याःसंस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्यमइहा० ॥ ३ ॥ नैर्ऋत्याम् । ॐअसुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसातइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भ्यमस्तु ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्निर्ऋतेइहा० ॥ ४ ॥ पश्चिमे । ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कंभसर्ज्जनीस्स्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ॐभूर्भुवःस्ववरुणइहा० ॥ ५ ॥ वायव्याम् । ॐआनोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐभूर्भुवःस्ववायोइहा० ॥ ६ ॥ उत्तरे । ॐवयꣳसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावंतःसचेमहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःकुबेरइहाग० ॥ ७ ॥ ऐशान्याम् । ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ॐभूर्भुवःस्वःईशानइहा० ॥ ८ ॥ ईशानपूर्वयोर्मध्येब्रह्माणम् । ॐअस्म्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः ॥ यःशꣳसतेस्तुवतेधायिपज्ज्रऽइन्द्रज्येष्ठाऽअस्माँ २ अवंतुदेवाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्ब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ० ॥ ९ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येऽनंतम् । ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वरनंतइहागच्छइहतिष्ठ० ॥ १० ॥ इतिदिक्पालावाहनम् ॥ अथमंडलमध्येसूर्यपरितः प्रदक्षिणक्रमेणपितामहाद्यावाहनम् ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्ब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ० ॥ १ ॥ ॐत्र्यंबकंयजामहेसुगंधिम्पुष्टिवर्द्धनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपतिवेदनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनादितोमुक्षीयमामुतः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःशिवइहा० ॥ २ ॥ ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरे ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्विष्णोइहा० ॥ ३ ॥ ॐगणानान्त्वा० गर्भधम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगणपतेइहा० ॥ ४ ॥ ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्च० सर्वलोकम्मऽइषाण ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्लक्ष्मिइहा० ॥ ५ ॥ ॐपंचनद्यःसरस्वतीमपियन्तिसस्रोतसः ॥ सरस्वतीतुपंचधासोदेशेभवत्सरित् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसरस्वतिइहा० ॥ ६ ॥ ॐअंबेऽअंबिकेंबालिकेनमानयतिकश्चन ॥ ससस्त्यश्वकःसुभद्रिकांकांपीलवासिनीम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वर्दुर्गेइहा० ॥ ७ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐनुहिस्पशुमाविंदन्नुन्यमुस्म्माद्वैश्वानुरात्पुरऽएतारमग्नेः ॥ एमेनमवृधन्नमृताऽअमर्त्यवैश्वानुरंक्षेत्रजित्यायदेवाः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःक्षेत्रपाल इहा० ॥ ८ ॥ ॐभूतायत्वानारातयेस्वरभिविख्येषन्दृढ्हन्तांदुर्य्यांत्पृथिव्यामुर्व्वन्तरिक्षमन्वेमिपृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याऽउपस्थेग्न हुव्यद्दंरक्ष ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभूतानिइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ९ ॥ ॐविश्वकर्म्मन्हविषाव्वर्द्धनेनत्वातारमिंद्रमकृणोरवद्ध्यम् ॥ तस्मैविशुत्समन मंतपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविश्वकर्मन्निहागच्छइहतिष्ठ ॥ १० ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐमनोजूतिर्ज्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्य्यज्ञ मिमन्तनोत्वरिष्टंयज्ञद्दंसमिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयन्तामों ३ प्रतिष्ठ ॥१॥ इतिप्रतिष्ठाप्य ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्यममइहसकलदुरितो पशमनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंसूर्यादिनवग्रहाणामधिदेवतानांप्रत्यधिदेवतानांपञ्चलोकपालानांदशदिक्पालानांब्रह्मविष्णुरुद्रलक्ष्मीसरस्वती नांसक्षेत्रपालगणपतिवरुणादीनांचपूजनमहंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ॐग्रहाऽऊर्ज्जाहुतयोव्यन्तोविप्रायमतिम् । तेषांविशिप्प्रियाणांव्वोहामि षुमूर्ज्जंदंसमग्रभमुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टङ्गृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम् ॥ सम्पृचौस्थःसम्मांभद्रेणपृङ्क्तंविपृचौस्थोविमांपाप्म नांपृङ्क्तम् ॥ १ ॥ इतिपठित्वापश्चात्तद्ग्रहवर्णयुतैःपुष्पाक्षतचंदनधूपदीपनैवेद्यादिभिराकृष्णेनेत्यादिपूर्वोक्तैर्मंत्रैःसूर्यादीन्सर्वान्मंडलमध्य स्थापितान्देवान्पूजयेत् । तद्यथा ॐसूर्यादिनवग्रहेभ्योनमः । ॐरुद्राद्यधिदेवताभ्योनमः । ॐअग्न्यादिप्रत्यधिदेवताभ्योनमः । ॐविना यकादिपंचलोकपालेभ्योनमः । ॐइंद्रादिदशदिक्पालेभ्योनमः । ॐब्रह्मादिविश्वकर्मांतेभ्योनमः ॥ एवंसंपूज्यततोग्रहवेदीसमीपेभूमौ पूर्ववन्नाममंत्रैर्ग्रहदेवताभ्योबलिंदद्यात् । सूर्यायगुडौदनम् । सोमायघृतपायसम् । कुजायमसूरान्नम् । बुधायक्षीरौदनम् । बृहस्पतये दध्योदनम् । शुक्रायघृतौदनम् । शनैश्चरायतिलपिष्टंकृच्छ्रान्नंवा । राहवेपायसम् । केतवेचित्रौदनम् । अन्येभ्यःपायसबलीन्दद्यात् ॥ अनया पूजयाआदित्यादिग्रहमण्डलदेवताःप्रीयंतामितिपठेत् ॥ ततईशानकोणेऽव्रणंकलशंस्थापयेत् ॥ भूमिस्पर्शनमंत्रः ॥ ॐभूरसिभूमिरस्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवनस्यधर्त्री ॥ पृथिवींयच्छपृथिवींदृꣳहपृथिवींमाहिꣳसीः ॥ १ ॥ धान्यमसीतिधान्यक्षेपणम् । ॐ धान्यमसिधिनुहिदेवान्प्राणायत्वोदानायत्वाव्यानायत्वा ॥ दीर्घामनुप्रसितिमायुषेधांदेवोवः सविताहिरण्यपाणिःप्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिनाचक्षुषेत्वामहीनाम्पयोसि ॥ २ ॥ आजिघ्रेतिधान्योपरिकलशस्थापनम् । ॐआजिघ्रकलशंमह्यात्वाविशन्त्विंदवः ॥ पुनरूर्जानिवर्त्त स्वसानःसहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्मावविशताद्रयिः ॥ ३ ॥ वरुणस्येत्युदकंपूरयेत् । ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थो वरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ४ ॥ वसोःपवित्रेतिवस्त्रंकंठेवेष्टयेत् । ॐवसोःपवित्रमसिशतधारंवसोःपवित्रमसिसहस्रधारम् । देवस्त्वासवितापुनातुवसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ ५ ॥ याःफलिनीरितिपूगीफलम् । ॐयाः फलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुञ्चंत्वꣳहसः ॥ ६ ॥ परिवाजेतिपंचरत्नानि ॥ ॐपरिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ ७ ॥ हिरण्यगर्भेतिहिरण्यम् । ॐहिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातः पतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ८ ॥ गंधद्वारेतिगंधम् । ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ ९ ॥ याऽओषधीरितिसर्वौषधीः । ॐयाऽओषधीःपूर्वाजाताद्देवेभ्यस्त्रियुगम्पुरा ॥ मनैनुबभ्रूणांमहꣳशतं धामानिसप्तच ॥ १० ॥ ततोऽस्मिन्कलशे (अश्वस्थानाद्गजस्थानाद्वल्मीकात्संगमाद्ध्रदात् । राजद्वाराद्गोकुलाच्चमृदमानीयनिक्षिपेत्) ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः ॥ ११ ॥ इतिसप्तमृदः । काण्डात्काण्डादितिदूर्वा । ॐकाण्डात्काण्डात्प्ररोहंतीपरुषःपरुषस्परि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥ १२ ॥ अश्वत्थेवइतिमंत्रेणपंचपल्लवान् । ॐअश्वत्थेवोनिषदनम्पर्णेवोवसतिष्कृता ॥ गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषम् ॥ १३ ॥ पवित्रेस्थइतिमंत्रेणपवित्राणिक्षिपेत । ॐपवित्रेस्थोवैष्णव्यौसवितुर्वःप्रसवऽउत्पु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्य्यस्यरश्मिभिः ॥ तस्यतेपवित्रपतेपवित्रपूतस्ययत्कामःपुनेतच्छकेयम् ॥ १४ ॥ पूर्णादर्वीतिमंत्रेणतंदुलपूरितपात्रं कलशोपरिस्थापयेत् । ॐपूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीणावहाऽइषमूर्जंचशतक्रतो ॥ १५ ॥ श्रीश्चतइतिश्रीफलम् । ॐश्रीश्च तेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इंष्णन्निषाणामुम्मऽइषाणसर्वलोकम्मऽइषाण ॥ १६ ॥ ॐमनोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञंसमिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयंतामों ३ प्रतिष्ठ ॥ १७ ॥ इतिकलशप्रतिष्ठा ॥ ततस्तत्र तत्त्वायामीतिवरुणमावाह्य ॥ ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानऽआयुःप्र मोषीः ॥ १८ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ । ॐवरुणायनमइति षोडशोपचारैःवरुणंपूजयेत् ॥ ततः ॐअसंख्याताःसहस्राणियेरुद्राऽअधिभूम्याम् ॥ तेषाꣳसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणरुद्रमावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्य ततोगंगाद्यावाहनम् । सर्वेसमुद्राः सरितस्तीर्थानि जलदा नदाः ॥ आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ १ ॥ (ततःकलशाभिमंत्रणम्) कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः ॥ मूले तस्य स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ १ ॥ कुक्षौ तु सागराः सप्त सप्तद्वीपा वसुंधरा ॥ ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोप्यथर्वणः ॥ अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशंतु समाश्रिताः ॥ २ ॥ (ततःकलशप्रार्थना) । देवदानवसंवादे मथ्यमाने महोदधौ ॥ उत्पन्नोसि यथा कुंभ विधृतो विष्णुना स्वयम् ॥ १ ॥ त्वत्तः सर्वाणि तीर्थानि देवाः सर्वे त्वयि स्थिताः ॥ त्वयि तिष्ठंति भूतानि त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ॥ २ ॥ शिवः स्वयं त्वमेवासि विष्णुस्त्वं च प्रजापतिः ॥ आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवाः सपैतृकाः ॥ ३ ॥ त्वयि तिष्ठंति सर्वेपियतः कामफलप्रदः ॥ त्वत्प्रसादादिमं यज्ञं कर्त्तुमीहे जलोद्भव ॥ सान्निध्यं कुरु मे देव प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ४ ॥ इतिकलशप्रार्थना ॥ (अनेनकलशोदकेन अभिषेकसमयेपत्न्यासहयजमानमभिषिंचेत्) अथसर्वदेवप्रतिष्ठासुप्रधानतयामूलभूतंसर्वतोभद्रमंडलंसदैवं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सपूजनमाह । (हेमाद्रौस्कांदे । प्रागुदीच्यां गता रेखाः कुर्यादेकोनविंशतिः ॥ खंडेंदुस्त्रिपदः कोणे शृंखला पंचभिः पदैः ॥ १ ॥ एकादशपदा वल्ली भद्रंतु नवभिः पदैः ॥ चतुर्विंशत्पदा वापीविंशत्या परिधिः पदैः ॥ २ ॥ मध्ये षोडशभिः कोष्ठैः पद्ममष्टदलं स्मृतम् ॥ श्वेतेंदुः शृंखला कृष्णा वल्लीर्नीलेन पूरयेत् ॥ ३ ॥ भद्रारुणासिता वापी परिधिः पीतवर्णकः ॥ बाह्यांतरदलैःश्वेता कर्णिका पीत वर्णिका ॥ ४ ॥ परिध्या वेष्टितं पद्मं बाह्ये सत्त्वं रजस्तमः ॥ तन्मध्ये स्थापयेद्देवान्ब्रह्माद्यांश्च सुरेश्वरान् ॥ ५ ॥ अथसर्वतोभद्रदेवतापूजनम् । तत्रादौदेशकालौसंकीर्त्य अद्यपुण्यतिथौममेहजन्मानिजन्मांतरेवाकृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकदोषपरिहारार्थमिहामुत्रसुख सौभाग्यसंतत्यादिकफलप्राप्त्यर्थं श्रीनारायणप्रीतयेऽमुकदेवप्रतिष्ठायज्ञकर्मणिएतत्सर्वतोभद्रमंडले वेदमंत्रैर्ब्रह्मादिषट्पंचाशद्देवतावाहनंप्रतिष्ठापूजनञ्चकरिष्य इतिसंकल्प्य अक्षतान्गृहीत्वामध्येकर्णिकायांब्रह्माणमावाहयेत् । ॐब्रह्मयज्ञानमितिगौतमवामदेवब्रह्माणऋषयस्त्रिष्टुप्छंदो ब्रह्मादेवता ब्रह्मस्थापनेविनियोगः । ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःब्रह्मन्निहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐब्रह्मणेनमः ॥ १ ॥ उत्तरेवाप्यांसोमम् ॥ ॐवयꣳसोमेत्यस्यवसुर्ऋषिर्गायत्रीछंदः सोमोदेवतासोमस्थापनेविनियोगः ॥ ॐवयꣳसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसोमइहागच्छ इहतिष्ठ ॥ ॐसोमायनमः ॥ २ ॥ ईशान्यांखंडेंदावीशानम् । ॐतमीशानमितिमंत्रस्यगौतमऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःईशोदेवताईशस्थापनेविनियोगः ॥ ॐतमीशानञ्जगतस्तस्थुषस्पतिंधियञ्जिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ॐभूर्भुवःस्वःईशान इहा० ॥ ईशानायनमः ॥ ३ ॥ पूर्वस्यांदिशिवाप्यामिंद्रम् । ॐत्रातारमिंद्रमितिमंत्रस्यगर्गऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः इंद्रोदेवता इंद्रस्थापनेविनियोगः॥ ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिन्द्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः॥ ॐभूर्भुवःस्वःइंद्रइहा०॥ ॐ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इंद्रायनमः ॥ ४ ॥ आग्नेय्यांखंडेंदावग्निम् । ॐत्वन्नोऽअग्नइत्यस्यहिरण्यस्तूपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोऽग्निर्देवताऽग्निस्थापनेविनियोगः ॥ त्वन्नोऽअग्ने
व्वरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषाᳬसिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ॐभूर्भुवःस्वरग्नेइहा० ॥ ॐअग्न
येनमः ॥ ५ ॥ दक्षिणेवाप्यांयमम् । ॐसुगन्नःपंथेतिप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोयमोदेवतायमस्थापनेविनियोगः ॥ ॐसुगन्नःपंथाम्प्रदिशन्न
ऽएहिज्योतिष्मध्येह्यजरन्नऽआयुः ॥ अपैतुमृत्युममृतम्मऽआगाद्वैवस्वतोनोऽअभयंकृणोतु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःयमइहा० ॥ ॐयमायनमः ॥ ६ ॥
नैर्ऋत्यांखंडेंदौनिर्ऋतिम् । ॐअसुन्वेतिमंत्रस्यविवस्वानृषिस्त्रिष्टुप्छंदः निर्ऋतिर्देवतानिर्ऋतिस्थापनेविनियोगः ॥ ॐअसुन्वन्तमयजमानमिच्छ
स्तेनस्येत्यामद्विवाहितस्कंरस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसातऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ ॐभूर्भुवःस्वः निर्ऋतेइहा० ॥ ॐनिर्ऋतयेनमः॥७॥
पश्चिमेवाप्यांवरुणम् । ॐतत्वायामीतिमंत्रस्यशुनःशेपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोवरुणोदेवतावरुणस्थापनेविनियोगः । ॐतत्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदा
शास्तेयजमनोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहा० ॥ ॐवरुणायनमः ॥८॥ वायव्यां
खंडेंदौवायुम् । ॐआनोनियुद्भिरितिमंत्रस्यप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोवायुर्देवता वायुस्थापनेविनियोगः । ॐआनोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरꣳ
सहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयम्पातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वायोइहा० ॥ ॐवायवेनमः ॥ ९ ॥
वायुसोमयोर्मध्येभद्रेअष्टवसून् । ॐवसोःपवित्रमसीतिमंत्रस्यगौतमऋषिर्जगतीछंदः वसवोदेवतावसुस्थापनेविनियोगः । ॐवसोःपवित्रमसि
शतधारंवसोऽपवित्रमसिसहस्रधारम् ॥ देवस्त्वासवितापुनातुवसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः वसवइहागच्छतइह
तिष्ठत ॥ ॐवसुभ्योनमः ॥ १ ॥ सोमईशानयोर्मध्येभद्रेएकादशरुद्रान् । ॐनमस्तेरुद्रइतिमंत्रस्यपरमेष्ठीऋषिर्गायत्रीछंदोरुद्रोदेवतारुद्रस्थापने
विनियोगः। ॐनमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतइषवेनमः॥ बाहुभ्यामुततेनमः॥ ॐभूर्भुवःस्वः एकादशरुद्राइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐरुद्रेभ्योनमः२॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ईशानपूर्वयोर्मध्येभद्रेद्वादशादित्यान् । ॐअदितिर्द्यौरितिमंत्रस्यप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंद आदित्यादेवताद्वादशादित्यस्थापनेविनियोगः । ॐअदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाऽअदितिःपञ्चजनाऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वः द्वादशादित्याइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐद्वादशादित्येभ्योनमः ॥ ३ ॥ इंद्राग्न्योर्मध्येभद्रेऽश्विनौ । ॐअश्विनातेजसेतिमंत्रस्यपरमेष्ठीऋषिरनुष्टुप्छंदोऽश्विनौदेवतेअश्विस्थापनेविनियोगः । ॐअश्विनातेजसाचक्षुःप्राणेनसरस्वतीवीर्य्यम् ॥ वाचेंद्रोबलेनेन्द्रायदधुरिन्द्रियम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वः अश्विनाविहागच्छतमिहतिष्ठतम् ॥ ॐअश्विभ्यांनमः ॥४॥ अग्नियमयोर्मध्येभद्रेविश्वेदेवान्सपितॄन् । ॐविश्वेदेवासऽआगतइतिमंत्रस्यपरमेष्ठीऋषिर्गायत्रीछंदोविश्वेदेवादेवताविश्वेदेवस्थापनेविनियोगः । ॐ विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमꣳहवम् ॥ इदंबर्हिर्निषीदत ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः विश्वेदेवाइहागच्छतइह० ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्योनमः ॥ तत्रैव । ॐआयंतुनइतिमंत्रस्यविवस्वानृषिर्बृहतीछंदः पितरोदेवतापितृस्थापनेविनियोगः । ॐआयंतुनःपितरःसोम्यासोग्निष्वात्ताःपथिभिर्देवयानैः ॥ अस्मिन्यज्ञेस्वधयामदन्तोधिब्रुवन्तुतेवंत्वस्मान् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपितरइहा० ॥ ॐपितृभ्योनमः ॥५॥ यमनिर्ऋतयोर्मध्येभद्रेसप्तयक्षान् । ॐअभित्यंदेवमित्यस्यप्रजापतिर्ऋषिरष्टिश्छंदःसप्तयक्षादेवताःसप्तयक्षस्थापनेविनियोगः ॥ ॐअभित्यंदेवꣳसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवꣳरत्नधामभिप्रियम्मतिङ्गविम् ॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाऽअदिद्दयुतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वः ॥ प्रजाभ्यस्त्वाप्रजास्त्वानुप्राणन्तुप्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःसप्तयक्षाइहागच्छतइह० ॥ ॐसप्तयक्षेभ्योनमः ॥ ६ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्येभद्रेभूतनागान् । ॐभूतायत्वेतिमंत्रस्यपराशरऋषिर्विराट्छंदः नारायणोदेवताभूतस्थापनेविनियोगः । ॐभूतायत्वानारातयेस्वराभिविक्ख्येषुन्दधꣳहन्तान्दुर्य्याःपृथिव्यामुर्व्वन्तरिक्षमन्वेमिपृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याऽउपस्थेग्नेहव्यꣳरक्ष ॥ ७ ॥ ॐभूर्भुवःस्वःभूतानिइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐभूतेभ्योनमः । तत्रैव । ॐनमोस्तुसर्पेभ्यइतिमंत्रस्यप्रजापतिर्ऋषिरनु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ष्टुप्छंदःसर्पोदेवतासर्पस्थापनेविनियोगः । ॐनमोस्तुसर्प्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽअन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यः सर्प्पेभ्योनमः ॥ ॐभूर्भुवःस्वः सर्पाइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐसर्पेभ्योनमः ॥ ८ ॥ वरुणवाय्वोर्मध्येभद्रेगंधर्वाप्सरसः । ॐगंधर्वस्त्वेतिमंत्रस्यगौतमऋषिर्द्विपदाविराट् छंदःगंधर्वोदेवतागंधर्वस्थापनेविनियोगः । ॐगंधर्वस्त्वाविश्वावसुःपरिदधातुविश्वस्यारिष्ट्यैयजमानस्यपरिधिरस्यग्निरिडऽइडितः ॥ इंद्रस्यबाहुरसिदक्षिणोविश्वस्यारिष्ट्यैयजमानस्यपरिधिरस्यग्निरिडऽइडितः ॥ मित्रावरुणौत्वोत्तरतःपरिधत्तान्ध्रुवेणधर्म्मणाविश्वस्यारिष्ट्यैयजमानस्यपरिधिरस्यग्निरिडऽइडितः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगंधर्वाइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐगंधर्वेभ्योनमः । तत्रैव । ॐ अयंपुरोहरिकेशइतिमंत्रस्यपरमेष्ठीऋषिःककुप्छंदोऽप्सरसोदेवताअप्सरःस्थापनेविनियोगः । ॐअयंपुरोहरिकेशःसूरयेरश्मिस्तस्यरथगृत्सश्चरथौजाश्चसेनानिग्रामण्यौपुञ्जिकस्थलाचक्रतुस्तथलाचाप्सरसौदंक्ष्णवःपशवोहेतिःपौरुषेयोवधःप्रहेतिस्तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तु तेनोमृडयन्तुतेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःअप्सरसःइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐअप्सरोभ्योनमः ॥ ९ ॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्येवाप्यांस्कंदंनंदीश्वरंशूलंच । ॐयदक्रंदइतिमंत्रस्यऔतथ्यदीर्घतमास्कंदऋषयस्त्रिष्टुप्छंदःस्कंदोदेवतास्कंदावाहनेविनियोगः । ॐयदक्रंन्दःप्रथमञ्जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् ॥ श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूऽउपस्तुत्यम्महिजातन्तेऽअर्वन् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःस्कंदइहागच्छइहतिष्ठ ॥ ॐस्कंदायनमः ॥ १ ॥ तदुत्तरे । ॐआशुःशिशानोवृषभोनभीमोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ सङ्क्रन्दनोनिमिषऽएकवीरःशतंसेनाऽअजयत्साकमिन्द्रः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःनंदिन्निहाग० ॥ ॐनंदीश्वरायनमः ॥ २ ॥ तत्रैव । ॐकार्षिरसमुद्रस्यत्वाक्षित्याऽउन्नयामि ॥ समापोऽअद्भिरग्मतसमोषधीभिरोषधीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःशूलइहा० ॥ ॐशूलायनमः ॥ ३ ॥ तदुत्तरे । ॐकार्षिरसि० रोषधीः ॐभूर्भुवःस्वःमहाकालइहा० ॐमहाकालायनमः ॥ ४ ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्येवल्लीषुदक्षादीन्सप्तप्रजापतीन् ॥ ॐप्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्त्वयमुमु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ष्यपितासावस्यपितावयꣳस्यांमपतयोरयीणाम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःप्रजापतेइहा० ॥ ॐप्रजापतिभ्योनमः ॥ ५ ॥ ब्रह्मेंद्रयोर्मध्येदुर्गाम् । अंबेऽअंबइत्यस्य प्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदःदुर्गादेवतादुर्गास्थापनेविनियोगः ॥ ॐअंबेऽअंबिकेम्बालिकेनमानयतिकश्चन ॥ ससस्त्यश्वकःसुभद्रिकाङ्काम्पीलवासिनीम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःदुर्गेइहा० ॥ ॐदुर्गायनमः ॥ ६ ॥ दुर्गापूर्वेविष्णुम् ॥ ॐइदंविष्णुरितिमंत्रस्यमेधातिथिर्ऋषिर्गायत्रीछंदोविष्णुर्देवताविष्ण्वावाहनेविनियोगः । ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ ॐभूर्भुवःस्वःविष्णोइहा० ॥ ॐविष्णवेनमः ॥ ७ ॥ ब्रह्माग्न्योर्मध्येवल्लीषुस्वधासहितपितॄन् । ॐउदीरतामवरइतिमंत्रस्यशंखऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःपितरोदेवताःस्वधासहितपित्रावाहनेविनियोगः । ॐउदीरतामवरउत्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुंयईयुरवृकाऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ ॐभूर्भुवःस्वःस्वधासहित पितरइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐपितृभ्योनमः ॥ ८ ॥ ब्रह्मयमयोर्मध्येवाप्यांमृत्युरोगान् । ॐपरंमृत्योइतिमंत्रस्यसंकुशिकऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोमृत्युर्देवतामृत्युरोगावाहनेविनियोगः । ॐपरंमृत्योअनुपरेहिपंथांयस्तेअन्यइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेशृण्वुततेब्रवीमिमानःप्रजाꣳरीरिषोमोतवीरान् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमृत्युरोगइहा० ॥ ॐमृत्युरोगेभ्योनमः ॥ ८ ॥ ब्रह्मनिर्ऋत्योर्मध्येवल्लीषुगणपतिम् । ॐगणानांत्वाइतिमंत्रस्यशौनकऋषिर्जगतीछंदोगणपतिर्देवतागणपत्यावाहनेविनियोगः । ॐगणानांत्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणांत्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनांत्वानिधिपतिꣳहवामहे वसोमम ॥ आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगणपतेइहा० ॥ ॐगणपतयेनमः ॥ ९ ॥ ब्रह्मवरुणयोर्मध्येवाप्यामापः ॥ ॐअपोअद्योतिमंत्रस्यहिरण्यस्तूपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः आपोदेवता अपांस्थापनेविनियोगः । ॐअपोऽअद्यान्वचारिषꣳरसेनसमसृक्ष्महि ॥ पयस्वानग्नऽआगमन्तंसमासꣳसृजवर्चसासमजयाचधनेनच ॥ ॐभूर्भुवःस्वः आपइहागच्छतइहतिष्ठत ॥ ॐअद्योनमः ॥ १० ॥ ब्रह्मवायुमध्येवल्लीषुमरुतः ॥ ॐबृहदिंद्रायेतिमंत्रस्यपरमेष्ठीऋषिर्बृहतीछंदोमरुतोदेवतामरुत्स्थापनेविनि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

योगः । ॐबृहदिन्द्रायगायत्रमरुतोवृत्रहन्तमम् ॥ येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवन्देवायुजागृवि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःमरुतइहा० ॥ ॐमरुद्भ्योनमः
॥ ११ ॥ ब्रह्मणःपादमूलेकर्णिकाधःपृथिवीम् । ॐमहीद्यौरितिमंत्रस्यमेधातिथिर्ऋषिर्गायत्रीछंदःपृथिवीदेवतापृथिव्यावाहनेविनियोगः ।
ॐमहीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञम्मिमिक्षताम् ॥ पिपृतान्नोभरीमभिः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःपृथिवीहा० ॥ ॐपृथिव्यैनमः ॥ १२ ॥ तत्रैवगंगादि
सप्तसरितः । ॐइमंमेगंगेइतिमंत्रस्यसिंधुक्षित्प्रयमेधाऋषयःजगतीछंदःगंगादेवता गंगादिनद्यावाहनेविनियोगः । ॐइमंमेगंगेयमुनेसरस्व
तिशतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्णिया ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगंगादिसप्तसरितइहागच्छतइह
तिष्ठत ॥ ॐगंगादिसरिद्भ्योनमः ॥ १३ ॥ तत्रैवसप्तसागरान् । ॐआपोमौषधीत्यस्यवामदेवऋषिरनुष्टुप्छंदः वरुणोदेवतासप्तसागरावाहने
विनियोगः । ॐआपोमौषधीर्हिष्ठसीधांम्नोधाम्नोराजँस्ततोवरुणनोमुञ्च ॥ यदाहुरघ्न्याऽइतिवरुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच ॥ ॐभूर्भुवः
स्वःसप्तसागराइहा० ॥ ॐसप्तसागरेभ्योनमः ॥ १४ ॥ तदुपरिमेरुंनाममंत्रेणावाहयेत् । मेरुमावाहयामिस्थापयामि । ॐभूर्भुवःस्वःमेरोइहा
गच्छइह० ॥ ॐमेरवेनमः ॥१५॥ ततोमंडलाद्बहिःसोमादिसन्निधौक्रमेणआयुधान्यावाहयेत् । उत्तरेगदामावाहयामिस्थापयामि । ॐभूर्भुवःस्वः
गदेइहा० ॥ ॐगदायैनमः ॥ १ ॥ ऐशान्यां त्रिशूलमावाहयामिस्थापयामि ॥ ॐभूर्भुवःस्वःत्रिशूलइहा० ॥ ॐत्रिशूलायनमः ॥ २ ॥ पूर्वे वज्र
मावाहया०॥ ॐभूर्भुवःस्वःवज्रइहा०॥ ॐवज्रायनमः ॥३॥ एवंद्वितीयोद्देशेनसर्वत्रावाहनम् । आग्नेय्यां शक्तयेनमः ॥४॥ दक्षिणस्यां दंडायनमः ॥
॥५॥ नैर्ऋत्यां खड्गायनमः ॥६॥ पश्चिमे पाशायनमः ॥७॥ वायव्यामंकुशायनमः ॥८॥ तद्बाह्ये उत्तरेगौतमायनमः ॥१॥ ऐशान्यां भरद्वाजाय०
॥ २ ॥ पूर्वे विश्वामित्राय० ॥ ३ ॥ आग्नेय्यां कश्यपाय० ॥ ४ ॥ दक्षिणेजमदग्नये० ॥ ५ ॥ नैर्ऋत्यां वसिष्ठाय० ॥ ६ ॥ पश्चिमे अत्रयेनमः
॥ ७ ॥ वायव्यामरुंधत्यैनमः ॥ ८ ॥ तद्बाह्ये पूर्वादिदिक्क्रमेण ॥ पूर्वेऐंद्र्यैनमः ॥१॥ आग्नेय्यां कौमार्य्यैनमः ॥२॥ दक्षिणस्यां ब्राह्म्यैनमः ॥३॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नैऋत्यां वाराह्यैनमः ॥ ४ ॥ पश्चिमायांचामुंडायैनमः ॥ ५ ॥ वायव्यां वैष्णव्यैनमः ॥६॥ उत्तरस्यां माहेश्वर्य्यैनमः॥७॥ऐशान्यां वैनायक्यैनमः ॥ ८ ॥ एवंषट्पंचाशद्देवानावाह्य ॐमनोजूतिर्ज्जुषतामाज्यंस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञ्ँ समिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयंतामों ३ प्रतिष्ठ ॥ इतिप्रतिष्ठाप्यययथालब्धोपचारैः प्रत्येकंवाएकतंत्रेण ब्रह्मादीन्संपूज्यवेदिमध्यस्थेपद्मेताम्रकलशंस्थापयेत् ॥ तत्रप्रयोगः ॥ ॐभूरसीति भूमिंस्पृष्ट्वा ॥ ॐभूरसिभूमिरस्यदितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवनस्यधर्त्री ॥ पृथिवींयच्छ पृथिवींदृंहपृथिवींमाहिंसीः ॥१॥ ओषधयःसमिति तत्रयवान्वातंदुलान्प्रक्षिप्य ॥ ॐओषधयःसंवदन्तसोमेनसहराज्ञा ॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तꣳराजन्पारयामसि ॥ २ ॥ तत्र ॥ ॐआजिघ्रकलशंमह्यात्वाविशंत्विंदवः ॥ पुनरूर्ज्जानिवर्त्तस्वसानःसहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्म्माविशताद्रयिं ॥ इतिकलशंस्थापयेत् ॥ ३ ॥ ॐवरुणस्योत्तम्भनमसि० ॥ इत्युदकंनिक्षिपेत् ॥ ४ ॥ ॐसुजातोज्योतिषासहशर्म्मवरूथमासदत्स्वः ॥ वासोऽअग्नेविश्वरूपꣳसंव्ययस्वविभावसो ॥ इतिवस्त्रेणवेष्टयेत् ॥ ५ ॥ ॐयाःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वꣳहसः ॥ इतिपूगीफलम् ॥ ६ ॥ ॐपरिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ इतिपंचरत्नानि ॥ ७ ॥ ॐहिरण्यगर्भेतिहिरण्यंक्षिपेत् ॥ ८ ॥ ॐगंधद्वारामितिगंधंक्षिपेत् ॥९॥ ॐयाऽओषधीःपूर्वाजाताःदेवेभ्यस्त्रियुगम्पुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहꣳशतंधामानिसप्तचं ॥ इतिसर्वौषधीः ॥ १० ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ इतिकलशेसप्तमृदःक्षिपेत् ॥११॥ ॐकांडात्कांडादितिदूर्वाम्॥१२॥ॐअश्वत्थेवोनिषदनम्पर्णेवोवसतिष्कृता ॥ गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषम् ॥ इतिपंचपल्लवान्कलशमुखेस्थापयेत ॥१३॥ ॐपवित्रेस्थेतिमंत्रेणपवित्राणि ॥१४॥ ॐपूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीणावहाऽइषमूर्ज्जꣳशतक्रतो ॥ इतिमंत्रेणतंदुलपूरितपात्रंकलशोपरिस्थापयेत् ॥ १४ ॥ ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चेतिश्रीफलंनिधाय ॥ ॐमनोजूतिरितिप्रतिष्ठाप्य ॥ तत्र ॥ ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेड

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमाऽआयुःप्रमोषीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ ॥ इत्यावाह्य ॐवरुणायनम इतिवरुणंषोडशोपचारैः संपूज्य ॥ ॐकलशस्यमुखेविष्णुरित्यादिसंप्रार्थ्यतदुपरिस्वर्णमयींप्रधानदेवप्रतिमामग्न्युत्तारणपूर्वकंसन्निधायपट्टवस्त्राद्यैराच्छाद्य ॐसहस्रशीर्षापुरुषेत्यादिषोडशोपचारैःसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ अथषोडशोपचारपूजनमंत्राः । ॐसहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिꣳसर्वतस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् । इत्यावाहनम् ॥ १ ॥ ॐपुरुषएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ इत्यासनम् ॥ २ ॥ ॐएतावानस्यमहिमातोज्यायाँश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ इतिपाद्यम् ॥ ३ ॥ ॐत्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥ इत्यर्घ्यम् ॥ ४ ॥ ॐततोविराडजायतविराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ इत्याचमनम् ॥ ५ ॥ ॐतस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतंपृषदाज्यम् ॥ पशूंस्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ इतिस्नानम् ॥ ६ ॥ ततः ॐपयः पृथिव्यामित्यादिमंत्रैः पंचामृतेनसंस्नाप्य पुनः पुरुषसूक्तेनाभिषेकंकुर्य्यात् (शिवस्य नमस्तेरुद्रइत्यादिनाभिषेकः) ॥ ॐतस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदाꣳसियज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ इतिकौशेययुग्मवस्त्रम् ॥ ७ ॥ ॐतस्मादश्वाऽअजायन्तयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः ॥ इतियज्ञोपवीतम् । आचमनम् ॥ ८ ॥ ॐतंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयजन्तसाध्याऽऋषयश्चये ॥ इतिगंधम् ॥ ९ ॥ ॐयत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखङ्किमस्यासीत्किंबाहूकिमूरूपादाऽउच्येते ॥ इतिपुष्पाणि ॥ १० ॥ ॐब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्याꣳशूद्रोऽअजायत ॥ इतिधूपम् ॥ ११ ॥ ॐचंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत

१ अग्न्युत्तारणसूक्तंवास्तुपूजायांपूर्वमुक्तंतत्रद्रष्टव्यम् ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रोत्राद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजायत इतिदीपम् ॥ १२ ॥ ॐनाभ्याआसीदंतरिक्षꣳशीर्ष्णाद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्याम्भूमिर्दिशःश्रोत्रात्त थालोकाँ२अकल्पयन् ॥ इतिनैवेद्यम् ॥ १३ ॥ ततआचमनम् ॥ पूगीफलंतांबूलंच ॥ ॐयत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ वसन्तोस्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ इतिनमस्कारः ॥ १४ ॥ ॐसप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञन्तन्वानाअबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥ इतिप्रदक्षिणा ॥ १५ ॥ ॐयज्ञेनयज्ञमयजन्तदेवास्तानिधर्म्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचन्तयत्रपूर्वेसाध्याःसन्तिदेवाः ॥ इतिपुष्पांजलिम् ॥ १६ ॥ इतिषोडशोपचारमंत्राः ॥ (प्रार्थना) एह्येहि भगवन्विष्णो लोकानुग्रहकारक ॥ यज्ञभागं गृहाणेमं वासुदेव नमोस्तुते ॥ १ ॥ ॐविष्णवेनमः । ॐमधुसूदनायनमः । ॐत्रिविक्रमायनमः । ॐवामनायनमः । ॐश्रीधरायनमः । ॐहृषीकेशायनमः । ॐपद्मनाभायनमः । ॐदामोदरायनमः । एतैर्नामभिःपुनरपिसंपूज्यप्रणमेत् । शिवप्रतिष्ठायांतुवक्ष्यमाणलिंगतोभद्रमंडलेशिवंषोडशोपचारैःपूजयेदितिसर्वतोभद्रमंडलपूजनप्रयोगः ॥ अथद्वादशलिंगतोभद्रमंडलंसदैवतमाह ॥ उक्तंच रुद्रयामले । रुद्रउवाच । उद्धारं कथयिष्येऽहं मदर्चार्थं तव प्रिये । चतुस्त्रिंशत् ३४ समा रेखाःकुर्यात्पूर्वोत्तराः शुभाः ॥ १ ॥ मध्ये वृत्तं समालेख्यं तन्मध्ये च दशाष्टकम् ॥ बहिरष्टदलंपद्मं ततः षोडशपत्रकम् ॥ २ ॥ चतुर्विंशतिपत्राढ्यं द्वात्रिंशत्पत्रकं तथा ॥ चत्वारिंशत्पत्रकन्तु वृत्तं सूर्यसमप्रभम् ॥ ३ ॥ खंडेंदुस्त्रिपदैः कोणे शृंखलादशकोष्टिका ॥ एकाविंशत्पदावल्ली भद्रं तु षट्पदैस्तथा ॥ ४ ॥ अष्टादशपदं लिंगं भद्रं चाष्टपदं तथा ॥ त्रयोदशपदा वापी कुर्याल्लिंगस्य सन्निधौ ॥ ५ ॥ पूज्योपर्यपिभद्राणि भवंति नवभिः पदैः ॥ एवं द्वादशलिंगाख्यं वापीषोडशकान्वितम् ॥ ६ ॥ षट्पदाष्टकभद्राढ्यं पूज्यं द्वादशकात्मकम् ॥ मध्ये विंशतिभद्रं तु कथितं पूर्वसूरिभिः ॥ ७ ॥ वर्णक्रममथो वक्ष्ये मंडलस्य च सिद्धये ॥ घृततंडुलपिष्टेन कृष्णवर्णेन निर्मितम् ॥ ८ ॥ लिंगजातं सितेंदुःस्याद्वल्लीबिल्वदलप्रभा ॥ शृंखला कृष्णवर्णा च

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पीतं भद्रद्वयं भवेत् ॥ ९ ॥ सितावाप्यस्तथा पूज्यमध्यभद्रेत्वयंक्रमः ॥ पृथ्योपर्यरुणेभद्रे सिते द्वे मध्यमं सितम् ॥ १० ॥ सत्त्वंरजस्तमश्चैव
बाह्यतः परिधित्रयम् ॥ एवं सुशोभितं कार्यं मंडलं शिवपूजने ॥११॥ अथदेवतास्थापनम् ॥ तत्रादौ सपत्नीकोयजमानः मध्यवेद्यां समागत्य ॥
आचम्यप्राणानायम्य देशकालौसंकीर्त्य ॥ अद्यपुण्यतिथौममइहजन्मनिजन्मांतरेचसुखसौभाग्यसंतानादिफलप्राप्त्यर्थश्रीमदुमामहेश्वरप्रीत
येशिवप्रतिष्ठांगभूतलिंगतोभद्रमंडलदेवताऽऽवाहनप्रतिष्ठापूजनानिकरिष्यं इतिसंकल्प्य ॥ अक्षतान्गृहीत्वादेवानावाहयेत् । मंडलबाह्ये । ईशा
नकोणे ॐगुरवेनमः। गुरुमावाहयामिस्थापयामि ॥१॥ एवंसर्वत्र।आग्नेय्याम्॥ ॐगणपतयेनमः॥२॥नैर्ऋत्याम् ॥ ॐदुर्गायैनमः॥३॥वायव्याम् ॥
ॐक्षेत्रपालायनमः ॥ ४ ॥ ततोमंडलमध्ये ॥ ॐश्रीशिवायनमः ॥ १ ॥ ततोभद्रमध्येअष्टदले ॥ पूर्वस्यां दिशि ॥ ॐकालाग्निरुद्रायनमः ॥ १ ॥
ॐकूर्मायनमः । २ । ॐमंडूकायनमः । ३ । आग्नेयाम् ॥ ॐवाराहायनमः । ४ । ॐअनंतायनमः । ५ । दक्षिणे ॥ ॐपृथिव्यैनमः । ६ । ॐस्कंदा
यनमः ।७। ॐअंकुशायनमः । ८ । नैर्ऋत्याम् ॥ ॐनलायनमः । ९ । ॐपद्मायनमः । १० । पश्चिमे ॥ ॐपत्रेभ्योनमः । ११ । ॐकेशरेभ्योनमः ।
१२ । ॐकर्णिकायैनमः । १३ । वायव्याम् ॥ ॐसिंहासनायनमः । १४ । ॐपद्मासनायनमः । १५ । उत्तरे ॥ ॐधर्मायनमः । १६ । ॐज्ञानाय
नमः । १७ । ॐवैराग्यायनमः । १८ । ऐशान्याम् ॥ ॐऐश्वर्यायनमः । १९ । ॐचिदाकाशायनमः । २० । पद्ममध्ये ॥ ॐयोगपीठात्मनेनमः ।
२१ । ततःकर्णिकोपरि पूर्वे ॥ ॐपृथिव्यैनमः । १ । दक्षिणे ॥ ॐकपालायनमः । २ । पश्चिमे ॥ ॐसप्तसरिद्भ्योनमः । ३ । उत्तरे ॥ ॐवामदेवाय
नमः । ४ । अथतत्समीपेकृष्णानिअष्टौभद्राणि तद्देवतास्थापनम् ॥ ईशानादिक्रमेण ॥ ईशान्याम् ॥ ॐभगवत्यैनमः। १ । पूर्वे ॥ ॐउमायैनमः ।
२ । आग्नेय्याम् ॥ ॐशंकरप्रियायै० । ३ । दक्षिणे ॥ ॐपार्वत्यै० । ४ । नैर्ऋत्ये ॥ ॐगौर्यैनमः । ५ । पश्चिमे ॥ ॐकात्यैनमः । ६ । वायव्याम् ॥
ॐकौमार्यै० । ७ । उत्तरे ॥ ॐविश्वंभर्यैनमः ॥ ८ ॥ ततःकृष्णभद्राणामधः अष्टौरक्तभद्राणितद्देवतास्थापनमीशान्यादिक्रमेण ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ऐशान्याम् ॥ ॐनंदिन्यैनमः । १ । पूर्वे ॥ ॐमहाकालायनमः । २ । आग्नेय्याम् ॥ ॐवृषभाय० । ३ । दक्षिणे ॥ ॐभृंगरीटिनेनमः । ४ । नैर्ऋ
त्याम् ॥ ॐस्कंदायनमः । ५ । पश्चिमे ॥ ॐउमापतये० । ६ । वायव्याम् ॥ ॐचंडेश्वराय० । ७ । उत्तरे ॥ ॐसोमसूत्रायनमः ॥८॥ अथलिंगोपरि
चत्वारिश्वेतभद्राणितद्देवतास्थापनम् । पूर्वे ॥ ॐधात्रेनमः । १ । दक्षिणे ॥ ॐमित्रायनमः । २ । पश्चिमे ॥ ॐयमायनमः । ३ । उत्तरे ॥ ॐरुद्राय
नमः । ४ । ततः तत्समीपलिंगोपर्यष्टौपीतभद्राणितद्देवतास्थापनम् ॥ ऐशान्याम् ॥ ॐवरुणाय० ।१। पूर्वे ॥ ॐसूर्यायनमः ।२। आग्नेय्याम् ॥ ॐभ
गायनमः । ३ । दक्षिणे ॥ ॐविवस्वतेनमः । ४ । नैर्ऋते ॥ ॐपुरुषोत्तमय० । ५ । पश्चिमे ॥ ॐसावित्रेनमः । ६ । वायव्ये ॥ ॐत्वष्ट्रेनमः ।७।उत्तरे ॥
ॐविष्णवे० ॥८॥ ततःद्वादशलिंगदेवतास्थापनं पूर्वादिक्रमेण । पूर्वे ॥ ॐशिवायनमः । १। ॐएकनेत्रायनमः । २ । ॐएकरुद्राय० । ३। दक्षिणे ॥ ॐ
त्रिमूर्त्तयेनमः । १ । ॐश्रीकंठायनमः । २ । ॐवामदेवाय० । ३ । पश्चिमे ॥ ॐज्येष्ठायनमः । १ । ॐश्रेष्ठायनमः । २ । ॐरुद्रायनमः । ३ । उत्तरे ॥ ॐ
कालायनमः ।१। ॐकलविकरणाय० ।२। ॐबलविकरणायनमः ।३। अथश्वेतषोडशवापीदेवतास्थापनमीशान्यादिक्रमेण। ॐअणिमायैनमः । १ ।
ॐमहिमायै० । २ । ॐलघिमायै० । ३ । ॐगरिमायै० । ४ । प्राप्त्यैनमः । ५ । ॐप्राकाम्यै० । ६ । ॐईशितायै० । ७ । ॐवशितायै०
। ८ । ॐब्राह्म्यैनमः । ९ । ॐमाहेश्वर्यैनमः । १० । ॐकौमार्यै० ॥ ११ ॥ ॐवैष्णव्यै० ॥ १२ ॥ ॐवाराह्यै० । १३ । ॐइंद्राण्यैनमः । १४ ॥
ॐचामुंडायै० । १५। ॐचंडिकायैनमः ॥१६॥ ततः वापीसमीपेऽष्टौरक्तभद्राणितद्देवतास्थापनमीशानादिक्रमेण । ॐअसितांगभैरवायनमः ।१।
ॐरुरुभैरवाय० । २ । ॐचंडभैरवाय० । ३ । ॐक्रोधभैरवाय० । ४ । ॐउन्मत्तभैरवाय० । ५ । ॐकालभैरवाय० । ६ । ॐभीषणभैरवाय०
। ७ । ॐसंहारभैरवाय० ॥ ८ ॥ अष्टौवल्लीदेवतास्थापनम् । ईशानादिक्रमेण । ॐघृताच्यैनमः । १ । ॐमेनकायै० । २ । ॐरंभायैनमः । ३ ।
ॐउर्वश्यैनमः । ४ । ॐतिलोत्तमायै० ॥ ५ ॥ ॐसुकेशायै० ॥ ६ ॥ ॐमंजुघोषायै० ॥ ७ ॥ ॐअप्सरसे० ॥ ८ ॥ ततोमंडलमध्येपरिधिसमी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पेशृंखलादेवतास्थापनम् ॥ आग्नेय्यादिक्रमेण ॥ आग्नेय्याम्-भवायनमः ॥ १ ॥ ॐशिवाय० ॥ २ ॥ ॐरुद्राय० ॥ ३ ॥ ॐपशुपतये० ॥ ४ ॥
ॐउग्राय० ॥ ५ ॥ ॐमहादेवाय० ॥ ६ ॥ ॐभीमायनमः ॥ ७ ॥ ॐईशानाय० ॥ ८ ॥ ॐअनंताय० ॥ ९ ॥ ॐ.ासुकयेनमः ॥ १० ॥
ततःनैर्ऋत्यांपरिधिसमीपेशृंखलादेवताः ॥ ॐतक्षकायनमः ॥ १ ॥ ॐकुलीरकाय० ॥ २ ॥ ॐकर्कोटकाय० ॥ ३ ॥ ॐशंखपालायनमः ॥ ४ ॥
ॐकंबलाय० ॥ ५ ॥ ॐअश्वतराय० ॥ ६ ॥ ॐवैन्याय० ॥ ७ ॥ ॐअंगाय० ॥ ८ ॥ ॐहैहयाय० ॥ ९ ॥ ॐअर्जुनायनमः ॥ १० ॥ ततःवाय
व्येदशशृंखलादेवताः ॥ ॐशाकुंतलाय० ॥ १ ॥ ॐभरताय० ॥ २ ॥ ॐनलाय० ॥ ३ ॥ ॐरामायनमः ॥ ४ ॥ ॐसार्वभौमायनमः ॥ ५ ॥
ॐनिषधायनमः ॥ ६ ॥ ॐविंध्याचलायनमः ॥ ७ ॥ ॐमाल्यवतेनमः ॥ ८ ॥ ॐपारियात्रायनमः ॥ ९ ॥ ॐसह्यायनमः ॥ १० ॥ तत
ऐशान्यपरिधिसमीपेदशशृंखलादेवताः ॥ ॐहेमकूटायनमः ॥ १ ॥ ॐगंधमादनायनमः ॥२॥ ॐकुलाचलायनमः ॥ ३ ॥ ॐहिमवतेनमः ॥४॥
ॐरैवतायनमः ॥ ५ ॥ ॐदेवगिरयेनमः ॥ ६ ॥ ॐमलयाचलायनमः ॥ ७ ॥ ॐकनकाचलायनमः ॥ ८ ॥ ॐपृथिव्यैनमः ॥ ९ ॥ ॐअनंतायनमः
॥१०॥ इतिशृंखलादेवताः ॥ अथचतुर्दिक्षुखंडेंदुदेवतास्थापनमीशानादिक्रमेण ॥ ऐशान्याम् ॥ ॐअश्विनीकुमाराभ्यांनमः ॥१॥ आग्नेय्याम् ॥
ॐविश्वेभ्योदेवेभ्योनमः ॥२॥ नैर्ऋत्ये॥ॐपितृभ्योनमः ॥३॥ वायव्याम् ॥ ॐनागेभ्योनमः ॥४॥ ततोमण्डलाद्बहिः प्रथमंसत्त्वपरिधौपूर्वादिक्रमेण
देवताः ॥ पूर्वे ॥ ॐइंद्रायनमः ॥ १ ॥ ॐअग्नयेनमः ॥ २ ॥ ॐयमायनमः ॥ ३ ॥ ॐनिर्ऋतयेनमः ॥ ४ ॥ ॐवरुणायनमः ॥ ५ ॥ ॐवायवेनमः
॥ ६ ॥ ॐकुबेरायनमः ॥ ७ ॥ ॐईश्वरायनमः ॥ ८ ॥ ॐब्रह्मणेनमः ॥ ९ ॥ ॐअनंतायनमः ॥ १० ॥ तद्बहिः ॥ रजः
परिधौपूर्वादिक्रमेण० ॥ पूर्वे ॥ ॐवज्रायनमः ॥ १ ॥ ॐशक्तयेनमः ॥ २ ॥ ॐदंडायनमः ॥ ३ ॥ ॐखड्गायनमः ॥ ४ ॥ ॐपाशायनमः
॥ ५ ॥ ॐअंकुशायनमः ॥ ६ ॥ ॐगदायैनमः ॥ ७ ॥ ॐत्रिशूलायनमः ॥ ८ ॥ तद्बहिः ॥ तमोमयकृष्णपरिधौ पूर्वादिक्रमेण ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पूर्वे ॥ ॐकश्यपायनमः ॥ १ ॥ ॐअत्रयेनमः ॥ २ ॥ ॐभरद्वाजायनमः ॥ ३ ॥ ॐविश्वामित्रायनमः ॥ ४ ॥ ॐगौतमायनमः ॥ ५ ॥ ॐजमदग्नयेनमः ॥ ६ ॥ ॐवसिष्ठायनमः ॥ ७ ॥ ॐअरुंधत्यैनमः ॥ ८ ॥ ततःपूर्वे ॥ ॐऋग्वेदायनमः ॥ १ ॥ दक्षिणे ॥ ॐयजुर्वेदायनमः ॥ २ ॥ पश्चिमे ॥ ॐसामवेदायनमः ॥ ३ ॥ उत्तरे ॥ ॐअथर्ववेदायनमः ॥४॥ एवं १०८ देवताः संस्थाप्य षोडशोपचारैः संपूज्य वेदिमध्ये पद्मेताम्रकलशंसंस्थाप्य तदुपरिरुद्रमूर्त्तिस्वर्णमयीमग्न्युत्तारणपूर्वकंसन्निधायषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ इतिश्रीलिंगतोभद्रपूजनपद्धतिःसमाप्ता ॥ इतिश्रीरत्नदुर्गनगरनिवासिनाश्रीवसिष्ठकुलोद्भवेनश्रीरामकृष्णपौत्रेणश्रीकस्तूरीचंद्रसूनुनाश्रीमहादेवभक्तवाजसनेयिनानानिबंधकर्तृणागौड पंडितश्रीचतुर्थीलालशर्मणाविरचितेसर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशेग्रहपूजनसर्वतोभद्रलिंगतोभद्रपूजनादिकथनंनाम चतुर्थः परिच्छेदः ॥ ४ ॥ ॥ ततोगुरुराचम्यद्वारपालाञ्जापकांश्चगंधादिभिःसंपूज्यपठध्वमितिप्रेषयेत्। यजध्वमितिहोतृनुत्कृष्टमंत्रजाप्येनतिष्ठध्वमितिजापकान्सएवप्रेषयेत॥ तत आचार्यऋत्विजश्चस्वेस्वेकुंडेस्वगृह्योक्तमार्गेणाऽग्निप्रणयनानंतरंभाविकर्म्मकुर्युः । तत्रप्रतिकुंडमिध्माधानानंतरमाचार्यकुंडप्रभृतिकुंडदक्षिणतोयजमानउपविश्य सकुशयवजलान्यादाय ॥ अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य० अमुकशर्माहममुकदेवप्रतिष्ठायज्ञकर्मणि इदंसंपादितंसमिच्चरुतिलाज्यादिहविर्द्रव्यंसूर्यादिग्रहेभ्यईश्वराद्यधिदेवताभ्योऽग्न्यादिप्रत्यधिदेवताभ्योविनायकादिपंचलोकपालेभ्यइंद्रादिदिक्पालेभ्योब्रह्मशिवविष्णुगणपत्यंबिकाभूतग्रामविश्वकर्मवरुणाग्निवायुसूर्यप्रजापतिस्विष्टकृदादिपूर्वोत्तराङ्गदेवेभ्यःसर्वेभ्योनमम । इतिप्रतिकुंडद्रव्यत्यागंकुर्यात् । (ततोजापकैर्द्वारपालैश्चजपेक्रियमाणेहोमः कार्यः) होमस्तु यथा । अग्नेर्दक्षिणतःपरिस्तरणभूमिंत्यक्त्वा वारणादियज्ञियदारुनिर्मितं ब्रह्मणेआसनंदत्त्वातदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्रह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेणाऽऽनीय । अस्मिन्नमुकदेवप्रतिष्ठाकर्मणित्वंमेब्रह्माभवेत्यभिधाय तत्रवरणाभरणाभ्यांपूर्वसंपादितंकर्मसुकुशलंब्राह्मणं (तदभावेपंचाशत्कुशनिर्मितं) कल्पितासने उपवेशयेत । ततोग्नेरुत्तरतःप्रागग्रकुशैरासन

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

द्वयंकल्पयित्वावारणंद्वादशाङ्गुलदीर्घंचतुरङ्गुलविस्तारं चतुरङ्गुलखातंचमसंपुरतःकृत्वादक्षिणहस्तोद्धृतपात्रस्योदकेनपूरयित्वाकुशैराच्छाद्य
ब्रह्मणोमुखमवलोक्याऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमासनेनिधायाऽऽलभ्यपूर्वासने कुशोपरिनिदध्यात् । ततःपरिस्तरणम् । बर्हिषश्चतुर्थभागमादायचतु
र्भिश्चतुर्भिर्दर्भैरुत्तराग्रैराग्नेयादीशानांतंप्राच्याम् ॥ प्रागग्रैर्नैर्ऋत्यादाग्नेय्यांतंदक्षिणस्याम् ॥ उत्तराग्रैर्नैर्ऋत्याद्वायव्यांतंप्रतीच्याम् ॥ पुनःपूर्वा
ग्रैर्वायव्यादीशानान्तंचोदीच्यांपरिस्तरेत् ॥ एवं परिस्तरणंकृत्वा ॥ ततोग्नेरुत्तरतःपश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयं पवित्रकरणार्थंपवित्रे
साग्रे अनंतर्गर्भे द्वेकुशतरुणे । प्रोक्षणीपात्रंवारणंद्वादशाङ्गुलदीर्घम् । करतलसंमितखातंपद्मपत्राकृतिकमलमुकुलाकृतिवा आज्यस्थालीतैजसी
मृन्मयीवाद्वादशाङ्गुलविशालाप्रादेशोच्चा तथैवचरुस्थालीसंमार्गकुशास्त्रयः । उपयमनकुशास्त्रिप्रभृतयः । सामधस्तिस्रः पालाश्यः प्रादेश
मात्र्यः । स्रुवखादिरोहस्तमात्रः ॥ अंगुष्ठपर्वमात्रखातपरिणाहवर्तुलपुष्करः । आज्यंगव्यम् । व्रीहितंडुलाः । षट्पंचाशदधिकमुष्टिशतद्वयपरि
मितंतंडुलाद्यन्नपूर्णपात्रम् । यथाशक्तिहिरण्यादिद्रव्यम् । पवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासादनीयम् । ततस्त्रिभिःकुशैरग्रतःप्रादेशमात्रं
विहायद्वेकुशतरुणेप्रच्छिद्यपवित्रहस्तेनप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिक्षिप्य ॥ अनामिकाङ्गुष्ठाभ्यामुत्तराग्रेपवित्रेगृहीत्वात्रिरुत्पवनम् ॥ प्रोक्षणी
पात्रस्यसव्यहस्तेकरणम् ॥ अनामिकाङ्गुष्ठाभ्यांपवित्रेगृहीत्वात्रिरुद्दिंगनम् ॥ ततःप्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणंप्रोक्षणीजलेनाज्यस्थाल्यादीनिपूर्ण
पात्रपर्यंतानिक्रमेणैकैकशःप्रोक्ष्य ॥ असंचरेप्रणीताग्न्योरन्तरालेप्रोक्षणीपात्रंनिधायासादितमाज्यमाज्यस्थाल्यांपश्चादग्नेर्निहितायांप्रक्षिप्य ॥
चरुस्थाल्यांप्रणीतोदकमासिच्यासादितांस्तंडुलान्प्रक्षिप्य ॥ तत्राज्यं ब्रह्माऽधिश्रयति ॥ तदुत्तरतःस्वयंचरुमेवंयुगपदग्नावारोप्येषच्छृतेचरौ
ज्वलदुल्मुकंप्रदक्षिणमाज्यचर्वोः समंताद्भ्रामयेत ॥ ततोदक्षिणपाणिनाम्रुवमादाय प्रांचमधोमुखमग्नौतापयित्वा सव्येपाणौ कृत्वादक्षिणेनस
म्मार्ग्गाग्रैर्मूलतोग्रपर्यंतंमूलैरग्रमारभ्यअधस्तान्मूलपर्यंतंसंमृज्यप्रणीतोदकेनाभिषिच्यपुनःपूर्ववत्प्रतप्यदक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततआज्यमुत्थाप्य

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

चरोः पूर्वेणनीत्वाऽग्नेरुत्तरतःस्थापयित्वा चरुमुत्थाप्याज्यस्यपश्चिमतोनीत्वाऽऽज्यस्योत्तरतःस्थापयित्वाज्यमग्नेःपश्चादानीयआज्यस्योत्तरतोनि
धायपूर्ववत्पवित्राभ्यामाज्यमुत्पूयावलोक्यतस्मादपद्रव्यनिरसनंपुनःप्रोक्षण्युत्पवनम् ॥ ततउपयमनान्दक्षिणपाणिनावामहस्तेकृत्वोत्तिष्ठ
न्प्रजापतिंमनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौघृताक्ताः समिधस्तिस्रः प्रक्षिपेत्॥ततउपविश्यप्रोक्षण्युदकेनसपवित्रेणदक्षिणचुलकगृहीतेन अग्निमीशानादि
उदगपवर्गंपरिषिच्य ससक्थिनीकंदक्षिणंजान्वाच्यकुशाग्रेणब्रह्मणान्वारब्धःयजमानेनान्वारब्धश्चससिद्धंतमेग्नौस्रुवेणाज्याहुतीर्जुहुयात् । तत्रा
घारादारभ्य तत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ॥ एष समूहनादिपर्युक्षणपर्यंतोविधिःक्वचिद्यत्रक्वचनलौकिकेस्मा
र्त्तेवाग्नौहोमस्तत्रवेदितव्यः ॥ एवंप्रागादिकुंडेषुऋत्विग्भिःस्वस्वकुंडेस्वगृह्योक्तविधिनाअग्निप्रोक्षणपर्यंतंकर्मकुर्युः ॥ इतिहरिहरभाष्येप्रथमक
ण्डिका ॥ अथहोमः (अग्नेरुत्तरभागे) ॐप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतयेनमम । (अग्नेर्दक्षिणभागे) ॐइंद्रायस्वाहा इदमिन्द्रायनमम । इत्या

---

१ कारिकायाम् ॥ अधोमुखऊर्ध्वपादः प्राङ्मुखोहव्यवाहनः ॥ तिष्ठत्येवस्वभावेनआहुतिः कुत्र दीयते ॥ सपवित्रांबुहस्तेनवह्नेःकुर्यात्प्रदक्षिणाम् ॥ हव्यवाट् सलिलं दृष्ट्वा बिभेतिसंमुखो भवेत् ॥ २ भूरादिनवसुस्विष्टकृतेचाद्यचतुष्टये ॥ अन्वारंभोभवेत्तेषुसोन्वारंभः कुशेनवै ॥ ३ स्रुवधारणार्थंकारिका ॥ अग्रेघृत्वार्थनाशायमध्येचैवमृतप्रजा ॥ मूलेचम्रियतेहोतास्रु वस्थानंकथंभवेत् ॥ अग्रमध्याच्चयन्मध्यंमूलमध्याच्चमध्यतः ॥ स्रुवंधारयतेविद्वान्ज्ञातव्यंचसदाबुधैः ॥ तर्जनींचबहिः कृत्वा कनिष्ठांचबहिस्तथा ॥ मध्यमानामिकांगुष्ठैः स्रुवंधारयतेद्विजः ॥ स्रुवेहोमे सदात्यागः प्रोक्षणीपात्रमध्यतः ॥ पाणिहोमेत्यागोनेति ॥ योनार्चिषिजुहोत्यग्नौव्यंगारिणिचमानवः ॥ मंदाग्निरामपावीचदरिद्रश्चैवजायते ॥ परिणामोवदानस्ययाजैश्वर्यमिपुष्टये ॥ तस्मात्समिद्धेहोतव्यं नासमिद्धे कथंचन ॥ ४ कारिकायाम् ॥ अघोरौनासिकौज्ञेयौआज्यभागौचचक्षुषी ॥ वक्त्रस्योदरकुक्षीचकटिर्व्याहृतिभिः स्मृता ॥ शिरोहस्तौचपादौचपंचवारुणकैः स्मृतौ ॥ प्रजापतिस्विष्टकृतंश्रोत्रेद्वेपरिकीर्तितम् ॥ तत्रैव ॥ सधूमंकर्णमित्याहुरीषज्ज्वालातुनासिका ॥ सधूमाग्निंतुनेत्राणांप्रज्वलंतंमुखंस्मृतम् ॥ अग्निकर्णेहुतंदद्याद्दुर्भिक्षंमरणंध्रुवम् ॥ नासि कायांमनोदुःखंनेत्रेग्रामंविनश्यति ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

घारौ ॥ (मध्येसमिद्धतमे) ॐअग्नयेस्वाहा इदमग्नयेनमम । ॐसोमायस्वाहा इदंसोमायनमम । इत्याज्यभागौ ॥ इत्याघारावाज्यभागौ हुत्वा । अग्नेःपूजनम् । ॐपावकनाम्नेवैश्वानरायथानामप्रतिष्ठितदेवायनमः इदमुदकंचंदनंपुष्पंधूपादीनिचसमर्पयामि इत्याग्निंसंपूज्य वैष्णवाचरणंकुर्यात् । (ॐनमोभगवतेवासुदेवायस्वाहा । अनेनमंत्रेणगर्भाधानादिदशसंस्कारार्थमाहुत्यष्टाविंशत्याधिकशतमाज्येनजुहुयादितिवैष्णवाचरणम्) ॥ अथग्रहादिहोमः (अयमनन्वारब्धकर्तृकः) तत्रतावद्गणपतये । ॐगणानान्त्वागणपतिंहवामहेप्रियाणांत्वाप्रियपतिंहवामहेनिधीनांत्वानिधिपतिंहवामहेवसोमम ॥ आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधंस्वाहा ॥ इदंगणपतये० ॥ २८ । ८ । अथ नवग्रहाणां समिधः । अर्कःपलाशःखदिरोह्यपामार्गोऽथपिप्पलः ॥ औदुंबरःशमीदूर्वाःकुशाश्चसमिधःक्रमात् ॥१॥ तिलाज्यचरुपक्वंचहविर्मुख्यंप्रकीर्तितम् ॥ ततोदधिक्षीरघृताक्ताश्चरुशाकल्यसहिताः समिधः सूर्यादिभ्यस्तत्तन्मंत्रांतेप्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवाऽष्टौजुहुयात् ॥ तत्रक्रमः ॥ ॐआकृष्णेनेतिमंत्रस्यहिरण्यस्तूपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःसवितादेवताआदित्यप्रीतयेकपिलनामाग्नौघृताक्तयवतिलार्कसमिद्धोमेविनियोगः । ॐआकृष्णेनुर

---

१ अग्निपूजा विष्णुधर्मोत्तरे—मध्येपिगंधपुष्पादीन्दद्यादग्नेर्नसंशयः ॥ बहिर्नैवेद्यमात्रंतुदातव्यमितिनिश्चितम् । कारिकायाम्—आज्येनव्याहृतिर्हुत्वाभूर्भुवःस्वरितिक्रमात् ॥ पंचवारुणकंतद्वदंतेचैवप्रजापतिरिति ॥ एतत्तुकेवलाज्यहोमेवेदितव्यम् । तथाच सूत्रम् । प्राङ्महाव्याहृतिभिः स्विष्टकृदन्यच्चेदाज्याद्धविरिति । अस्यार्थः । यत्रहोमेआज्यादन्यद्धविःस्यात्तत्रमहाव्याहृतिभिः प्राक्स्विष्टकृद्धवत्यन्यत्रांते इतिभाष्यकारः ॥ २ अत्रवैष्णवाचरणम् । गारुडे । पंचपंचाहुतीर्हुत्वाआज्येनतदनंतरम् ॥ गर्भाधानादितस्तावद्यावद्गोदानिकंभवेत् । प्राचीनपद्धतावपि वैष्णवाचरणंकुर्याद्गर्भाधानादिनानरः ॥ गर्भाधानम् १ पुंसवनम् २ सीमंतोन्नयनम् ३ जनिः ४ नामकरणम् ५ अन्नप्राशनम् ६ चूडाकरणम् ७ व्रतबंधः ८ गोदानम् ९ विवाहः १० । आज्याहुत्यष्टकैः कुर्याद्गर्भाधानादिकाः क्रियाः ॥ एतेषोडशसंस्काराः पावकस्यमहात्मनइति ॥ ३ ततोगणपतयेप्रथमाहुतीर्दद्यात् । तथाच हेमाद्रौ । गणाधिपतयेदेयाप्रथमातुवराहुतिः । अन्यथा विफलंकर्मभवतीहनसंशयः । इति ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

जंसावर्त्तमानोनिवेशयंन्नमृतंमर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन्स्वाहा ॥ इदंसूर्य्याय० ॥ १ ॥ ॐइमंदेवाइति मंत्रस्य वरुणऋषिःयजुश्छंदःसोमोदेवतापिंगलनामाग्नौसोमप्रीतयेघृताक्तयवतिलपलाशसमिद्धोमेविनियोगः । ॐइमंदेवाऽअसपत्नꣳसुवध्वंमहतेक्षत्रायमहतेज्यैष्ठ्यायमहतेजानराज्यायेंद्रस्येंद्रियाय ॥ इममुमुष्यपुत्रममुष्यैपुत्रमस्यैविशऽएषवोमीराजासोमोस्माकंब्राह्मणानाꣳराजास्वाहा ॥ इदंचंद्रमसे० ॥ २ ॥ ॐअग्निर्मूर्द्धेतिमंत्रस्यविरूपाक्षऋषिर्गायत्रीछंदोभौमोदेवताधूमकेतुनामाग्नौमंगलप्रीतयेघृताक्तयवतिलखदिरसमिद्धोमेविनियोगः । ॐअग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याऽअयम् ॥ अपाꣳरेतांसिजिन्वतिस्वाहा ॥ इदंभौमाय० ॥ ३ ॥ ॐउद्बुध्यस्वेतिनारायणऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोबुधोदेवताजाठरनामाग्नौबुधप्रीतयेघृताक्तयवतिलापामार्गसमिद्धोमेविनियोगः । ॐउद्बुध्यस्वाग्नेप्रतिजागृहित्वमिष्टापूर्त्तेशꣳसृजेथामयंच ॥ अस्मिन्त्सधस्थेअध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदतस्वाहा ॥ इदंबुधाय० ॥ ४ ॥ ॐबृहस्पतेइतिगौतमऋषिर्बृहस्पतिर्देवतात्रिष्टुप्छंदःशिखिनामाग्नौबृहस्पतिप्रीतयेघृताक्तयवतिलपिप्पलसमिद्धोमेविनियोगः । ॐबृहस्पतेअतियदर्य्योअर्हाद्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु ॥ यद्दीदयच्छवसऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रꣳस्वाहा । इदंबृहस्पतये ॥ ५ ॥ ॐअन्नात्परिस्रुतोइतिप्रजापत्यश्विसरस्वतींद्राऋषयःशुक्रोदेवता जगतीच्छंदोहाटकनामाग्नौशुक्रप्रीतयेघृताक्तयवतिलौदुंबरसमिद्धोमेविनियोगः । ॐअन्नात्परिस्रुतोरसंब्रह्मणाव्यपिबत्क्षत्रंपयःसोमंप्रजापतिः ॥ ऋतेनसत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमंधसइंद्रस्येंद्रियमिदंपयोमृतंमधुस्वाहा ॥ इदंशुक्राय० ॥ ६ ॥ ॐशन्नोदेवीतिदध्यङ्ङाथर्वणऋषिर्गायत्रीछंदःशनैश्चरोदेवतामहातेजोनामाग्नौशनिप्रीतयेघृताक्तयवतिलशमीसमिद्धोमेविनियोगः । ॐशन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवन्तुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनःस्वाहा ॥ इदंशनैश्चराय० ॥ ७ ॥ ॐकयानश्चित्रेतिगृत्समदऋषिर्गायत्रीछंदोराहुर्देवताशुचिनामाग्नौराहुप्रीतयेघृताक्तयवतिलदूर्वासमिद्धोमेविनियोगः । ॐकयानश्चित्रऽआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृतास्वाहा ॥ इदंराहवे ॥८॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

केतुंकृण्वन्निति मधुच्छंदाऋषिर्गायत्रीछंदः केतुर्देवता रोहितनामाग्नौ केतुप्रीतये घृताक्तयवतिलकुशसमिद्धोमे विनियोगः । ॐ केतुंकृण्वन्नकेतवे पे
शो मर्य्याऽअपेशसे ॥ समुषद्भिरजायथाः स्वाहा ॥ इदं केतवे० ॥ ९ ॥ इति नवग्रहाणां होमः । ततो हस्ते जलमादाय अनेन समिदादिकृतेन होमे
न सूर्यादयो ग्रहाः प्रीयंतां न ममेति जलमुत्सृजेत् ॥ यथा बाणप्रहाराणां कवचं भवति वारणम् ॥ तद्वद्देवोपघातानां शांतिर्भवति वारणम् ॥ इत्यभिषेकः ।
अथ नवग्रहाऽधिदेवानां होमः । ईश्वराद्यधिदेवताभ्यः प्रत्यधिदेवताभ्यश्च पालाश्यः समिधः साज्याः प्रादेशमात्राः प्रत्येकमष्टौ चत्वारश्चत्वारो वा
सचरुघृताः सयवास्तिलाश्च होतव्याः ॥ ॐ त्र्यंबकं यजामहे सुगंधिम्पुष्टिवर्द्धनम् ॥ उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् स्वाहा ॥ इदमीश्व
राय० ॥ १ ॥ श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ व्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मऽइषाण सर्वलोकम्मऽइषाण स्वाहा ॥ इदमु० ॥ २ ॥
ॐ यदक्रंदः प्रथमं जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ॥ श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहूऽउपस्तुत्यं महि जातं तेऽअर्वन् स्वाहा ॥ इदं स्कंदाय० ॥ ३ ॥
ॐ विष्णोरराटमसि विष्णोः श्नप्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोसि ॥ वैष्णवमसि विष्णवे त्वा स्वाहा ॥ इदं विष्णवे० ॥ ४ ॥ ॐ ब्रह्मयज्ञानं प्र
थमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः स्वाहा ॥ इदं ब्रह्मणे० ॥ ५ ॥ ॐ त्रातारमिं
द्रमवितारमिंद्रꣳ हवेसुहवꣳ शूरमिंद्रम् ॥ ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिंद्रꣳ स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः स्वाहा ॥ इदमिंद्राय० ॥ ६ ॥ ॐ यमाय त्वा
मखाय त्वा सूर्य्यस्य त्वा तपसे ॥ देवस्त्वा सवितामध्वानक्तु पृथिव्याः सꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसि शोचिरसि तपोसि स्वाहा ॥ इदं यमाय० ॥ ७ ॥
ॐ कार्षिरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्याऽउन्नयामि ॥ समापोऽअद्भिरग्मत समोषधीभिरोषधीः स्वाहा ॥ इदं कालाय० ॥ ८ ॥ ॐ चित्रावसो स्वस्ति ते पा
रमशीय स्वाहा ॥ इदं चित्रगुप्ताय० ॥ ९ ॥ अनेन सघृततिलयवसमिद्धोमेन ईश्वराद्यधिदेवताः प्रीयंतां न ममेति जलमुत्सृजेत् । यथा बाणप्रहाराणा
मिति० ॥ अथ प्रत्यधिदेवताहोमः ॥ ॐ अग्निं दूतम्पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे ॥ देवाँऽआसादयादिह स्वाहा ॥ इदमग्नये० ॥ १ ॥ ॐ अप्स्वग्ने सधिष्ट

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वसौषधीरनुरुद्ध्यसे ॥ गर्भेसंजायसेपुनः स्वाहा ॥ इदमग्नयः० ॥ २ ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाः स्वाहा ॥
इदंपृथिव्यै० ॥ ३ ॥ ॐविष्णोरराटमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्द्धुवोसि ॥ वैष्णवमसिविष्णवेत्वास्वाहा ॥ इदंविष्णवे० ॥ ४ ॥
ॐसजोषाऽइन्द्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूरविद्वान् ॥ जहिशत्रूँ१रपमृधोनुदस्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनःस्वाहा ॥ इदमिंद्राय० ॥ ५ ॥
ॐअदित्यैरास्नासींद्राण्याऽउष्णीषः ॥ पूषासिघर्मायदीष्वस्वाहा ॥ इदमिंद्राण्यै० ॥ ६ ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽ
आवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः स्वाहा ॥ इदंब्रह्मणे० ॥ ७ ॥ ॐनमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽअंत
रिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः स्वाहा ॥ इदंसर्पेभ्यः० ॥ ८ ॥ ॐप्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्तेजुहुमस्त
न्नोऽअस्त्वयमसुष्यपितासावस्यपितावयꣳस्यामपतयोरयीणाꣳस्वाहा ॥ इदंप्रजापतये० ॥ ९ ॥ अनेनहोमेनाग्न्यादिप्रत्यधिदेवताः
प्रीयंतांनममेति ॥ अथपंचलोकपालहोमः ॥ विनायकादिलोकपालहोमः ॥ विनायकादिलोकपालेभ्यइंद्रादिदिक्पालेभ्यश्चपालाश्यः
समिधोघृताक्ताःप्रादेशमात्राःसतिलाद्विद्विसंख्याकाहोतव्याः ॥ ॐगणानांत्वागणपतिꣳहवामहेप्रियाणांत्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनांत्वा
निधिपतिꣳहवामहेवसोमम ॥ आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधꣳस्वाहा ॥ इदंगणपतये० ॥ १ ॥ ॐअंबेऽअंबिकेऽम्बालिकेनमान
यतिकश्चन ॥ ससस्त्यश्वकःसुभद्रिकांकाम्पीलवासिनीꣳस्वाहा ॥ २ ॥ इदमम्बिकायै० ॥ ॐवातोवामनोवागंधर्वाःसप्तविंꣳशतिः ॥ तेऽअग्रे
श्वमयुञ्जस्तेऽअस्मिंञ्जवमादधुः स्वाहा ॥ इदंवायवे० ॥ ३ ॥ ॐघृतंघृतपावानःपिबतवसांवसापावानःपिबतान्तरिक्षस्यहविरसिस्वाहा ॥
दिशःप्रदिशऽआदिशोविदिशऽउद्दिशोदिग्भ्यःस्वाहा ॥ इदमाकाशाय० ॥ ४ ॥ ॐयावाङ्कशामधुमत्यश्विनासूनृतावती ॥ तयायज्ञंमिमिक्षितं
स्वाहा ॥ इदमश्विभ्यां० ॥ ५ ॥ यथाबाणप्रहाराणामितिमूर्द्धाभिषेकः । अनेनहोमेनपंचलोकपालाःप्रीयंतामिति ॥ अथदशदिक्पालहोमः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिंद्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिंद्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः स्वाहा ॥ इदमिंद्राय० ॥१॥ ॐअग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाꣳआसादयादिहस्वाहा ॥ इदमग्नये० ॥ २ ॥ ॐयुमार्यत्वामखार्यत्वासूर्य्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वासविता मध्वानक्तुपृथिव्याꣳसꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसिस्वाहा ॥ इदंयमाय० ॥ ३ ॥ ॐअसुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसातऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तुस्वाहा ॥ इदंनिर्ऋतये० ॥ ४ ॥ ॐवरुणस्योत्तंभनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीदस्वाहा ॥ इदंवरुणाय० ॥ ५ ॥ ॐवायोयेतेसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ॥ नियुत्वान्त्सोमपीतयेस्वाहा ॥ इदंवायवे० ॥ ६ ॥ ॐकुविदंगयवमंतोयवंचिद्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय ॥ इहेहैषांकृणुहिभोजनानियेबर्हिषोनमऽउक्तिंयजंतिस्वाहा । इदंकुबेराय० ॥ ७ ॥ ॥ ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तयेस्वाहा ॥ इदमीशानाय० ॥ ८ ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः ॥ यꣳशꣳसंतेस्तुवतेधायिपज्रऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्माँ२अवंतुदेवाꣳस्वाहा ॥ इदंब्रह्मणे ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्मसप्रथाःस्वाहा । इदमनंताय० ॥ १० ॥ अनेनहोमेनइंद्रादयोदेवाःप्रीयंतांनममेतिजलमुत्सृजेत् । इतिदिक्पालहोमः ॥ अथवास्तुदेवानांहोमः ॥ तत्रादौशिख्यादिभ्यः प्रणवादिस्वाहांतैस्तन्नामभिर्वावैदिकमंत्रैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवाष्टौवाहुतीःसमित्तिलपायसाज्यैर्जुहुयात् । अत्रसमिधउदुंबरस्यमुख्यास्तदभावेऽश्वत्थादीनामपिसर्वाः समिधोमधुघृतक्षीरैर्युक्ताहोतव्यास्तिलाःकृष्णाएवपयोगोरेव । ॐशिखिनेस्वाहा इदंशिखिने० ॥ १ ॥ ॐपर्जन्यायस्वाहा इदंपर्जन्याय० ॥ २ ॥ ॐजयंतायस्वाहा इदंजयंताय ॥ ३ ॥ ॐइंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० ॥ ४ ॥ ॐसूर्य्यायस्वाहा इदं० ॥ ५ ॥ ॐसत्यायस्वाहा इदं० ॥ ६ ॥ ॐभृशायस्वाहा इदं० ॥ ७ ॥ ॐआकाशायस्वाहा इदं० ॥ ८ ॥ ॐवायवे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्वाहा इदं० ॥ ९ ॥ ॐपूष्णेस्वाहा इदं० ॥ १० ॥ ॐवितथायस्वाहा इदं० ॥ ११ ॥ ॐगृहक्षतायस्वाहा इदं० ॥ १२ ॥ ॐयमायस्वाहा इदं० ॥ १३ ॥ ॐगंधर्वायस्वाहा इदं० ॥ १४ ॥ ॐभृंगराजायस्वाहा इदं० ॥ १५ ॥ ॐमृगायस्वाहा इदं० ॥ १६ ॥ ॐपितृभ्यः स्वाहा इदं० ॥१७॥ ॐदौवारिकायस्वाहा इदं० ॥ १८ ॥ ॐसुग्रीवायस्वाहा इदं० ॥ १९ ॥ ॐपुष्पदंतायस्वाहा इदं० ॥ २० ॥ ॐवरुणायस्वाहा इदं० ॥ २१ ॥ ॐअसुराय स्वाहा इदं० ॥ २२ ॥ ॐशेषायस्वाहा इदं० ॥ २३ ॥ ॐपापाय स्वाहा इदं० ॥ २४ ॥ ॐरोगायस्वाहा इदं० ॥ २५ ॥ ॐसर्पायस्वाहा इदं० ॥ २६ ॥ ॐमुख्यायस्वाहा इदं० ॥ २७ ॥ ॐभल्लाटायस्वाहा इदं० ॥ २८ ॥ ॐसोमायस्वाहा इदं० ॥ २९ ॥ ॐसर्प्पायस्वाहा इदं० ॥ ३० ॥ ॐअदितयेस्वाहा इदं० ॥ ३१ ॥ ॐदितयेस्वाहा इदं० ॥ ३२ ॥ ॐअद्यः स्वाहा इदमद्यः ॥ ३३ ॥ ॐसावित्राय इदं० ॥ ३४ ॥ ॐजयायस्वाहा इदं० ॥ ३५ ॥ ॐरुद्रायस्वाहा इदं० ॥ ३६ ॥ ॐअर्यम्णेस्वाहा इदं० ॥ ३७ ॥ ॐसवित्रेस्वाहा इदं० ॥ ३८ ॐविवस्वतेस्वाहा इदं ॥ ३९ ॥ ॐविबुधाधिपायस्वाहा इदं० ॥ ४० ॥ ॐमित्रायस्वाहा इदं० ॥ ४१ ॥ ॐराजयक्ष्मणेस्वाहा इदं० ॥ ४२ ॥ ॐपृथ्वीधरायस्वाहा इदं० ॥ ४३ ॥ ॐआपवत्सायस्वाहा इदं० ॥ ४४ ॥ ॐ ब्रह्मणेस्वाहा इदंब्रह्मणे ॥ ४५ ॥ ॐचरक्यैस्वाहा इदंचरक्यै ॥ १ ॥ ॐविदार्य्यैस्वाहा इदंविदार्य्यै ॥ २ ॥ ॐपूतनायैस्वाहा इदं० ॥ ३ ॥ ॐपापराक्षस्यै० इदं ॥ ४ ॥ ॐस्कंदायस्वाहा इदं स्कंदाय० ॥ १ ॥ ॐअर्यम्णेस्वाहा इदं० ॥ २ ॥ ॐजृंभकायस्वाहा इदं० ॥ ३ ॥ ॐपिलिपिच्छायस्वाहा इदंपिलिपिच्छाय ॥ ४ ॥ ॐइंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय ॥ १ ॥ ॐअग्नयेस्वाहा इदमग्नये ॥ २ ॥ ॐयमायस्वाहा इदं० ॥ ३ ॥ ॐनिर्ऋतयेस्वाहा इदं० ॥ ४ ॥ ॐवरुणायस्वाहा इदं ॥ ५ ॥ ॐवायवेस्वाहा इदं० ॥ ६ ॥ ॐकुबेरायस्वाहा इदं० ॥ ७ ॥ ॐईशानायस्वाहा इदमीशानाय ॥ ८ ॥ ॐब्रह्मणेस्वाहा इदं० ॥ ९ ॥ ॐअनंतायस्वाहा इदमनंताय० ॥ १० ॥ ॐउग्रसेनायस्वाहा हदं० ॥ १ ॥ ॐडामराय० इदं० ॥२॥ ॐमहाकालाय० इदं० ॥ ३ ॥ ॐअश्विभ्यां

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्वाहा इदं० ॥ ४ ॥ ॐदुर्गायैस्वाहा इदंदुर्गायै ॥५॥ ॐअद्यकृतेनानेनसमित्तिलपायसाज्यहोमेनशिख्यादयइंद्रादयश्चदेवताःप्रीयंतामितिजल
मुत्सृजेत् । अथप्रधानवास्तुदेवहोमः । ॐइहरतिंरिहरंमध्वमिहधृतिंरिहस्वधृतिंस्वाहा ॥ इदमग्नयेनमम॥१॥ॐउपसृजंधुरुणंमात्रेधुरुणोमातरं
धयन्॥रायस्पोषमस्मासुदीधरत्स्वाहा॥इदमग्नयेनमम ॥२॥ इत्याज्याहुतिद्वयंहुत्वा॥ततोवास्तोष्पतयेतैरेवसमित्तिलपायसाज्यैरष्टोत्तरशतमाहु
तीर्जुहुयाच्चतुर्भिर्मंत्रैस्तत्रैकैकेनचमंत्रेणसप्तविंशतिराहुतयः । इत्यष्टोत्तरशतम् । तद्यथा । ॐवास्तोष्पतेइतिचतुर्णांवसिष्ठऋषिर्वास्तोष्पतिर्देवतात्र
याणां त्रिष्टुप्छंदोंऽत्यस्यगायत्रीच्छंदोहोमेविनियोगः । ॐवास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोऽअनमीवोभवानः ॥ यत्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्व
शन्नोभवद्विपदेशञ्चतुष्पदेस्वाहा ॥ १ ॥ इदंवास्तोष्पतये० ॥ २७ ॥ ॐवास्तोष्पतेप्रतरणोनऽएधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो ॥ अजरासस्तेस
ख्येस्यामपितेवपुत्रान्प्रतितन्नोजुषस्वशन्नोभवद्विपदेशञ्चतुष्पदेस्वाहा ॥ २ ॥ इदंवास्तोष्पतये ॥ २७ ॥ ॐवास्तोष्पतेशग्मयासदृसदातेसक्षीम
हिरण्ययागातुमत्या ॥ पाहिक्षेमऽउतयोगेवरन्नोयूयंपातःस्वस्तिभिःसदानःस्वाहा ॥ ३ ॥ इदंवास्तोष्पतये० ॥ २७ ॥ ॐअमीवहावास्तोष्पतेवि
श्वारूपाण्याविशन् ॥ सखासुशेवऽएधिनःस्वाहा ॥ ४ ॥ इदंवास्तोष्पतये० ॥ २७ ॥ १०८ ॥ ततःस्थालीपाकेनषडाहुतयः । ॐअग्निमिंद्रंबृह
स्पतिंविश्वान्देवानुपह्वये । सरस्वतींचवाजीनंचवास्तुमेदत्तवाजिनःस्वाहा । इदमग्नयेइंद्रायबृहस्पतयेविश्वेभ्योदेवेभ्यःसरस्वत्यैवाजिनेचनमम
। १ । ॐसर्प्पदेवजनान्त्सर्वान्हिमवंतंसुदर्शनम् । वसूंश्चरुद्रानादित्यानीशानंजगदैःसह । एतान्त्सर्वान्प्रपद्येहंवास्तुमेदत्तवाजिनःस्वाहा । इदंसर्प्प
देवजनेभ्योहिमवतेसुदर्शनायवसुभ्योरुद्रेभ्यआदित्येभ्यईशानायजगदेभ्यश्चनमम । २ । ॐपूर्वाह्णमपराह्णञ्चोभौमध्यंदिनासह । प्रदोषमर्द्धरात्र
ञ्चव्युष्टांदेवीम्महापथाम् । एतान्त्सर्वान्प्रपद्येहंवास्तुमेदत्तवाजिनः स्वाहा । इदंपूर्वाह्णायापराह्णायप्रदोषायअर्धरात्रायव्युष्टयैदेव्यैमहापथायनमम
॥ ३ ॥ ॐकर्त्तारं चविकर्त्तारंविश्वकर्माणमोषधीश्चवनस्पतीन् । एतान्त्सर्वान्प्रपद्येहंवास्तुमेदत्तवाजिनः स्वाहा । इदंकर्त्रेविकर्त्रेविश्वकर्मणे ओष

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

धीभ्योवनस्पतिभ्यश्चनमम ॥ ४ ॥ ॐधातारंचविधातारंनिधीनांचपतिंसह । एतान्त्सर्वान्प्रपद्येहंवास्तुमेदत्तवाजिनः स्वाहा । इदंधात्रेविधात्रे
निधीनांपतयेचनमम ॥ ४ ॥ ॐस्योनꣳशिवमिदंवास्तुदत्तब्रह्मप्रजापतीन्सर्वाश्चदेवताः स्वाहा । इदं ब्रह्मणेप्रजापतयेसर्वाभ्योदेवताभ्यश्चन
मम ॥ ततोवास्तोष्पते इत्युक्तैश्चतुर्भिर्मंत्रैरेकेनवक्ष्यमाणेनचप्रतिमंत्रमेकैकंघृताक्तंबिल्वंतद्बीजंवाजुहुयात् ॥ ४ ॥ अथपंचमंघृताक्तबिल्वंगृहीत्वा
ॐवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणामितिमंत्रस्यवसिष्ठऋषिर्वास्तोष्पतिर्देवताबृहतीछंदोहोमेविनियोगः । ॐवास्तोष्पतेध्रुवास्थूणांꣳसुत्रꣳसोम्यानाद्रुप्स
भेत्तापुरांशर्ध्वतीनामिंद्रोमुनीनांसखाशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदेस्वाहा ॥ इदंवास्तोष्पतये० ॥५॥ इतिहस्तेनजुहुयात् ॥ ततः ॥ ॐअघोरेभ्योऽथघो
रेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्योनमस्तेऽअस्तुरुद्ररूपेभ्यः १ ॥ इत्यघोरमंत्रेणतिलाज्येनाष्टोत्तरसहस्रमष्टोत्तरशतंवावास्तुमर्मसंधाना
यजुहुयुः । ततःशिख्यादिभ्यःपुनस्तत्तन्नाममंत्रेणप्रणवादिस्वाहांतेनयथाशक्त्याज्याहुतीः प्रत्येकंहुत्वाशिख्यादीन्पंचोपचारैः संपूज्यततोरक्षोघ्न
पावमानसूक्ताभ्यांरक्तत्रिसूत्र्याप्रासादंवेष्टयपरितोजलदुग्धयोः पृथगविच्छिन्नेधारेदद्यात् ॥ ततः पीठेपूजितांहैमींवास्तुप्रतिमांदधिदूर्वासप्तधा
न्यशैवालगंधाक्षतपुष्पयुतेऽपक्वमृद्भांडेसंस्थाप्यतत्काष्ठपेटिकायांपिधायचतुःषष्टिधाभाजितप्रासादाग्नेयकोणेकोणपदादुत्तरे आकाशपदेजानुमा
त्रंगर्त्तंकृत्वा ॐनमोवरुणायइति जलेनापूर्यसप्तधान्यगंधपुष्पाणिप्रक्षिप्यपेटिकांतत्र निधाय ॥ यावच्चंद्रोनगाः सूर्यस्तिष्ठंतिप्रतिपादिताः ॥
तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयंभक्त्यानुकंपया ॥ १ ॥ इतिप्रार्थ्य ॥ गर्त्ततथैवमृदापूरयेत् ॥ मृदाधिक्येशुभम् ॥ इतिवास्तुदेवानांहोमः ॥ इतिवास्तुदेव
ताभ्योहुत्वायोगिनीभ्योजुहोत्याचार्यः । ॐदिव्ययोगिन्यैस्वाहा इदं० १ । ॐमहायोगिन्यैस्वाहा० २ । ॐसिद्धयोगिन्यैस्वाहा० ३ ।
ॐगणेश्वर्यै० ४ । ॐप्रेताक्ष्यै० ५ । ॐडाकिन्यै० ६ । ॐकाल्यै० ७ । ॐकालरात्र्यै० ८ । ॐनिशाचर्यै० ९ । ॐकंकार्यै० १० । ॐरौद्रवे
ताल्यै० ११ । ॐभूतल्यै १२ । ॐभूतडामर्यै० १३ । ॐऊर्द्धकेश्यै० १४ । ॐविरूपाक्ष्यै० १५ । ॐशुष्कांग्यै० १६ । ॐनरभोजिन्यै० १७ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐभट्टार्य्यै० १८ । ॐवीरभद्रायै० १९ ॥ ॐधूम्राक्ष्यै० २० । ॐकलिप्रियायै० २१ । ॐराक्षस्यै० २२ । ॐघोररक्ताक्ष्यै० २३ । ॐविरूपाक्ष्यै० २४ । ॐभयंकर्य्यै० २५ । ॐचंडिकायै० २६ । ॐवीरकौमार्य्यै० २७ । ॐवाराह्यै० २८ । ॐमुंडधारिण्यै० २९ । ॐसासुर्य्यै ३० । ॐरौद्रझंकारभाषिण्यै० ३१ । ॐत्रिपुरांतकायै० ३२ । ॐभैरवध्वंसिन्यै० ३३ । ॐक्रोधदुर्मिख्यै० ३४ । ॐप्रेतवाहिन्यै० ३५ । ॐखट्वांग्यै० ३६ । ॐदीर्घलंबोष्ठ्यै० ३७ । ॐमालिन्यै० ३८ । ॐमंत्रयोगिन्यै० ३९ । ॐकालाग्निग्रहण्यै० ४० । ॐचक्र्यै० ४१ । ॐकंकाल्यै० ४२ । ॐभुवनेश्वर्य्यै० ४३ । ॐकटक्यै० ४४ । ॐकटिन्यै० ४५ । ॐरौद्र्यै० ४६ । ॐयमदूत्यै० ४७ । ॐकरालिन्यै० ४८ । ॐघोराक्ष्यै० ४९ । ॐकार्मुक्यै० ५० । ॐकाकदृष्ट्यै० ५१ । ॐअधोमुख्यै० ५२ । ॐमुंडाग्रधारिण्यै० ५३ । ॐव्याघ्र्यै० ५४ । ॐकिंकिण्यै० ५५ । ॐप्रेतभक्षिण्यै० ५६ । ॐकालरूपायै० ५७ । ॐकामख्यायै० ५८ । ॐउष्ट्रिण्य० ५९ । ॐयोगपीठायै० ६० । ॐमहालक्ष्म्यै० ६१ । ॐएकवीरायै० ६२ । ॐकालरात्र्यै० ६३ । ॐपीठिकायैस्वाहा इदं० ६४ । अनेनहोमेनचतुःषष्टियोगिन्यः प्रीयंताम् ॥ ६४ ॥ अथक्षेत्रपालहोमः ॥ ॐ अजरायस्वाहा इदमजराय १ । ॐआपकुंभाय० २ । ॐइंद्रस्तुतये० ३ । ॐईडाचाराय० ४ । ॐउक्तसंज्ञाय० ५ । ॐऊष्मादाय० ६ । ॐऋषिसूदनाय० ७ । ॐऋमुक्ताय० ८ । ॐलृप्तकेशाय० ९ । ॐलृप्तकाय० १० । ॐएकदंष्ट्रकाय० ११ । ॐऐरावताय० १२ । ॐओघवंधवे १३ । ॐओषधीशाय० १४ । ॐअंजनाय० १५ । ॐअस्त्रवाराय० १६ । ॐकवलाय० १७ । ॐखरुखानलाय० १८ । ॐगामुख्याय० १९ । ॐघंटादाय० २० । ॐङमनसे० २१ । ॐचंडवारणाय० २२ । ॐछटाटोपाय० २३ । ॐजटलाय० २४ । ॐझंगीवाय० २५ । ॐञडश्वराय० २६ । ॐटंकपाणये० २७ । ॐठानबंधवे० २८ । ॐडामराय० २९ । ॐढक्कारवाय० ३० । ॐणवार्णवाय० ३१ । ॐताडिद्देहाय० ३२ । ॐथिराय० ३३ । ॐदंतुराय० ३४ । ॐधनदाय० ३५ । ॐनत्तिक्तांताय० ३६ । ॐप्रचंडकाय० ३७ । ॐफट्काराय० ३८ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐवीरसंघाय० ३९। ॐभृंगाय० ४० । ॐमेघभासुराय० ४१ । ॐयुगांताय० ४२ । ॐरौद्रवाय० ४३ । ॐलंबोष्ठाय० ४४ । ॐवस
वाय० ४५। ॐशूकनंदाय० ४६ । ॐषडालाय० ४७ । ॐसुनाम्नेस्वाहा० ४८ । ॐहंबुकायेस्वाहाइदं० ४९ ॥ (एतानिएकोनपंचाशत्क्षे
त्रपालनामानि) अनेनहोमेनक्षेत्रपालाः प्रीयंताम् ॥ अथमातृकाहोमः ॥ ॐगौर्य्यैस्वाहा १ । पद्मायै० २ । शच्यै० ३ । मेधायै० ४ ।
सावित्र्यै० ५ । विजयायै० ६ । जयायै० ७ । देवसेनायै० ८ । स्वधायै० ९ । स्वाहायै० १० । मातृभ्यःस्वाहा ११ । लोकमातृभ्यः० १२ ।
धृत्यै० १३ । पुष्ट्यै० १४ । तुष्ट्यैस्वाहा १५ । कुलदेवतायैस्वाहा १६ ॥ इतिमातृणांहोमः ॥ ॐध्रुवायस्वाहा १ । ॐधराय० २ । ॐसो
माय० ३ । ॐआपाय० ४ । ॐअनिलाय० ५ । ॐनलाय० ६ । ॐप्रत्यूषाय० ७ । ॐप्रभासायस्वाहा ८ ॥ इत्यष्टवसुहोमः ॥ ॐधात्रे
स्वाहा १ । ॐअर्यम्णे० २ । ॐमित्राय० ३ । ॐरुद्राय० ४ । ॐवरुणाय० ५ । ॐसूर्याय० ६ । ॐभगाय० ७ । ॐविवस्वते० ८ । ॐपूष्णे०
९ । ॐसावित्रे० १० । ॐत्वष्ट्रे० ११ । ॐविष्णवेस्वाहा १२ ॥ एतेद्वादशादित्याः ॥ ॐवीरभद्रायस्वाहा १ । ॐशंभवे०२। ॐगिरिशाय० ३ ।
ॐअजैकपदे० ४ । ॐअहिर्बुध्न्याय० ५ । ॐपिनाकिने० ६ । ॐअपराजिताय० ७ । ॐभुवनाधीश्वराय० ८ । ॐकपालिने० ९ । ॐस्थाणवे०
१० । ॐभगायस्वाहा ११ । इत्येकादशरुद्राः ॥ ॐआवहाय० १ । ॐप्रवहाय० २ । उद्वहाय० ३ । ॐवहाय० ४ । ॐविवहाय० ५ ।
ॐपरावहाय ६ । ॐपरिवहाय० ७ ॥ इतिमरुतःसप्तगणानांहोमः ॥ ॐब्राह्म्यैस्वाहा १ । ॐमाहेश्वर्य्यै० २ । ॐकौमार्य्यै० ३ ॐवै
ष्णव्यै० ४ । ॐवाराह्यै० ५ । ॐइंद्राण्यैस्वाहा ६ । ॐचामुंडायै० ७ ॥ एताःसप्तमातरः ॥ ॐमोदायस्वाहा १ । ॐप्रमोदाय० २ । ॐ
सुमुखाय० ३ । ॐदुर्मुखाय० ४ । ॐअविघ्नाय० ५ । ॐविघ्नकर्त्रे० ६ । एतेषट्विनायकाः ॥ अथपितामहादीनांहोमः ॥ ॐब्रह्मणेस्वाहा
इदं ८ । ॐविष्णवेस्वाहा इदं० ८ । ॐरुद्रायस्वाहा इदं० ८ । ॐगणपतये० इदं० ८ । ॐलक्ष्म्यैस्वाहा इदं० ८ । ॐसरस्वत्यै० ८ । क्षेत्रपा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

लाय० ८ । ॐवास्तुपुरुषाय० ८ । ॐजातवेदसे० इदं० ८ । ॐविश्वकर्मणे० इदं० ८ । ॐभूतग्रामायस्वाहा इदं ८ । इतिहुत्वा। सर्वतोभद्रमंड
लदेवताभ्यः शिवप्रतिष्ठायां लिंगतोभद्रमंडलदेवताभ्यश्चहोमंकुर्यात् । ततोजपस्यदशांशहोमोगायत्र्याअयुतहोमश्चकार्यः ॥ ततःसमिदाज्यच
रुयवतिलैःदुग्धशर्करादिसंमिश्रैःश्रीसूक्तादिनालक्ष्मीहोमःप्रधानदेवहोमश्चकार्यः॥ (एककुंडेतु-अनेनप्रकारेणहोमःकार्यः। पंचकुंडीपक्षेतुप्रधानदे
वताहोमश्चतुष्कुंडेषुकार्यः । नवग्रहादिहोमस्तु आचार्यकुंडेएवअन्यकुंडेषुनैवकर्तव्यः अन्येषुकुंडेषुचअग्निस्थापनादेकतंडुलमयचरुश्रपणांतंकर्मकृ
त्वाप्रधानदेवहोमःकार्यः) अथप्रधानदेवहोमः । तत्रादौ विष्णोर्मासूरमयश्चरुः । शिवस्ययवमयचरुर्वागोक्षीरनीवारचरुंचकृत्वाविष्णवेकृसरं
वाश्रपयित्वा ॐइदंविष्णुरितिमंत्रेणवानमोभगवतेवासुदेवायस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणाष्टोत्तरसहस्रंवाष्टोत्तरशतंचरुंहुत्वापुरुषसूक्तेनप्रत्यृचमाज्या
हुतिंदशदशैकैकंवाहोतव्यम् । ततोयवतिलसमिद्भिः पुनर्होमंमूलमंत्रेणकृत्वाव्याहृतिहोमः कार्यः । मूलमंत्रस्तुयथा । ॐनमोभगवतेवासुदेवा
यस्वाहा ॥१०८॥ ॐइदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् । समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ इदंविष्णवे० १००० ॥१०८॥ शिवप्रतिष्ठायांतुप्रधानतया
ॐत्र्यंबकमितिमंत्रेणअथवा ॐशिवायस्वाहा इदंशिवाय० ॥ ॐनमः शंभवायचमयोभवायचनमः शंकरायचमयस्करायचनमः शिवायचशि
वतरायचस्वाहा ॥ इदंशिवाय ॥ १०८ ॥ इत्यादिभिर्वा ॥ सूर्यस्यगायत्रीमंत्रेणहोमः ॥ दुर्गायाः ॥ ॐजातवेदसेसुनवामसोमरातीयतोनिज
हातिवेदः ॥ सनः पर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवासिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणहोमः ॥ गणपतेः ॥ ॐगणानान्त्वेतिमंत्रेणहोमः । अथवा
नाममंत्रेणहोमःकर्त्तव्यः ॥ इतिप्रधानदेवहोमः ॥ ततोग्रहादिविश्वकर्मान्तदेवेभ्यः । पुनर्होमःकर्त्तव्यः । अयंचसर्वोपिग्रहादिविश्वकर्मान्तपंचाशदे
वहोमोदिनचतुष्टयंप्रत्यहमावर्त्तनीयः । तदन्तेअग्निपूजनम् । स्थापितदेवतानामुत्तरपूजनंच ॥ ॐअद्येत्यादि० कृतस्यकर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं
स्थापितदेवतानां मृडाग्नेश्चोत्तरपूजनंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ॐअग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानिदेवद्वयुनानिविद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नोभूयिष्ठान्तेनमऽउक्तिंविधेम ॥ १ ॥ ॐमृडाग्नयेनमः इतिगंधादिपंचोपचारैः संपूज्यस्थापितदेवानामुत्तरपूजनम् ॥ ॐसूर्यादिस्थापितदेवता
भ्योनमः गंधादिपंचोपचारैः संपूज्य । अनयापूजया मृडाग्निः स्थापितदेवताश्चप्रीयंताम् । ततोहुतशेषहविर्द्रव्यंगृहीत्वाब्रह्मणान्वारब्धः स्विष्ट
कृद्धोमंकुर्यात् ॥ ॐअग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृतेनमम ॥ ततोघृतेनव्याहृतिहोमः । ॐभूर्भुवः स्वरितिक्रमेणप्रजापतिर्ऋषिर्गायत्री
छंदोऽग्निर्देवताप्रजापतिर्ऋषिरुष्णिक्छंदोवायुर्देवताप्रजापतिर्ऋषिरनुष्टुप्छंदः सूर्योदेवताव्याहृतिहोमेविनियोगः । ॐभूःस्वाहा इदमग्नयेनमम १ ।
ॐभुवःस्वाहा इदंवायवेनमम २ । ॐस्वः स्वाहा इदंसूर्यायनमम ३ । इतिव्याहृतिहोमः । ॐत्वन्नोऽअग्नेवरुणस्याविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासि
सीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषाᳬंसिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा ४ । इदमग्नीवरुणाभ्यां० । ॐसत्वन्नोऽअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽ
ऽअस्याऽउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणꣳरराणोवीहिमृडीकꣳसुहवोनऽएधिस्वाहा ५ । इदमग्नीवरुणाभ्याम्० । ॐअयाश्चाग्नेस्यनभिशस्ति
पाश्चसत्यमित्वमयाऽअसि ॥ अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषजꣳस्वाहा ६ । इदमग्नये अयसेनमम ॥ ॐयेतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाः पाशावि
ततामहान्तः । तेभिर्नोऽअद्यसवितोतविष्णुर्विश्वेमुंचन्तु मरुतःस्वर्काः स्वाहा ७ । इदंवरुणायसवित्रे विष्णवे विश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यःस्वर्केभ्यश्च
नमम ॥ ॐउदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमꣳश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम स्वाहा ८ । इदंवरुणायादित्या
यादितयेचनमम । ॐप्रजापतये स्वाहा ९ । इदंप्रजापतयेनमम । इतिनवाहुतीर्जुहुयात् । इतिहोमकर्म । ततो होमांतेग्रहवास्तुयोगिनीक्षेत्रपाला
दीन्संपूज्यशष्कुलीमाषभक्तदध्याद्युपहारान्धूपदीपपुष्पाक्षतांश्चगृहीत्वामंडपाद्बहिरागत्येन्द्रादिलोकपालेभ्यः पूर्वादितस्तूर्यवाद्यगीतपुरःसरंबली
न्दद्यात् (अथवाअग्न्यायतनस्यसमंताद्दिक्षुचबलयोदेयाः) । तद्यथा । पूर्वे । एह्येहिसर्वामरसिद्धसाध्यैरभिष्टुतोवज्रधरामरेश । संवीज्य
मानोप्सरसांगणेनरक्षाध्वरंनोभगवन्नमस्ते ॥ १ ॥ ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिंद्रम् । ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रᳬंस्वस्तिनो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मघवाधात्विंद्र÷ ॥ ॐइंद्रायनमः । इंद्रानुचरेभ्योनमइतिनत्वा ॥ भोइंद्रदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ १ ॥ ततआग्नेय्याम् ।
एह्येहिसर्वामरहव्यवाहमुनिप्रवीरैरभिजुष्टदेव । तेदेवतालोकगणेनसार्द्धंममाध्वरंरक्षविभोनमस्ते ॥ ॐत्वन्नोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षत
न्वृश्चवन्द्य । त्रातातोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषꣳरक्षमाणस्तवव्रते । ॐअग्नयेनमः । अग्नेरनुचरेभ्योनमः । भोअग्नेदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमान
स्याभ्युदयंकुरु ॥ २ ॥ ततोदक्षिणस्याम् । एह्येहिवैवस्वतधर्मराजसर्वामरैरर्चितधर्ममूर्ते ॥ शुभाशुभाचारकृतस्यसाक्षिञ्छिवायपाहित्वमितो
नमस्ते । ॐसुगन्नुःपंथांप्रदिशन्नुऽएहिज्योतिष्मध्येह्यजुरन्नुऽआयु÷ ॥ अपैतुमृत्युरमृतम्मुऽआगाद्वैवस्वतोनोऽअभयंकृणोतुस्वाहा । ॐयमाय
नमः । यमस्यानुचरेभ्योनमः । भोयमदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ३ ॥ नैर्ऋत्याम् । एह्येहिरक्षोगणनायकस्त्वंविशालवेताल
पिशाचसंघैः । ममाध्वरंपाहिशुभाधिनाथलोकेश्वरत्वंभगवन्नमस्ते ॥ ॐअसुन्वन्तमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य । अन्यमस्म
दिच्छसातऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु । ॐनिर्ऋतयेनमः । निर्ऋत्यनुचरेभ्योनमः । भोनिर्ऋतेदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥
॥ ४ ॥ ततः पश्चिमे० एह्येहियादोगणवारिधीनांगणेनपर्ज्जन्यसहाप्सरोभिः । विद्याधरेंद्रामरगीयमानपाहित्वमस्मान्भगवन्नमस्ते ॥ ॐतत्त्वा
यामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भि÷ ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ ॐवरुणायनमः ॥ वरुणस्यानु
चरेभ्योनमः । भोवरुणदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ५ ॥ ततोवायव्याम् । एह्येहियज्ञेममरक्षणायमृगाधिरूढसहसिद्धसंघैः ॥
प्राणाधिपाकार्यकवेसहायगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ ॐआनोनियुद्भि÷शतनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमा
दयस्वयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ॐवायवेनमः । वायोरनुचरेभ्योनमः । भोवायोदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ६ ॥ तत
उत्तरस्याम् । एह्येहियज्ञेश्वरयज्ञरक्षांविधत्स्वनक्षत्रगणेनसार्धम् ॥ सर्वौषधीभिःसहभूतसंघैर्गृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ ॐत्र्यꣳसोमव्रतेतवमनस्त

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नृषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ॐकुबेरायनमः । कुबेरानुचरेभ्योनमः । भोकुबेरदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ७ ॥ तत
ऐशान्याम् ॥ एह्येहिविश्वेश्वरनस्त्रिशूलकपालखट्वांगवरेणसार्द्धम् ॥ लोकेशयज्ञेश्वरभूतसंघैर्गृहाणपूजांभगवन्नमस्ते ॥ ॐतमीशानंजगतस्तस्थुष
स्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ २ ॥ ॐईशानायनमः । ईशानानुचरेभ्योनमः ।
भोईशानदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ८ ॥ ततईशानपूर्वयोर्मध्ये ॥ एह्येहिविश्वाधिपतेसुरेंद्रलोकेनसार्द्धंपितृदेवताभिः ॥ सर्व
स्यधातात्वमितप्रभावःशिवाध्वरंपाहिविभोनमस्ते ॥ ॐब्रह्मयज्ञानंप्रथमं० ॥ इतिमंत्रांते ॐब्रह्मणेनमः । ब्रह्मणोनुचरेभ्योनमः । भोब्रह्मन्दिशं
रक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ ९ ॥ ततोनिर्ऋतिवरुणयोर्मध्येऽधः । एह्येहिपातालधराधरेंद्रनागांगनाकिन्नरगीयमान ॥ रक्षोनरेंद्रा
मरलोकसार्द्धमनंतरक्षाध्वरमस्मदीयम् ॥ ॐस्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ ॐअनंतायनमः । अनंतानुच
रेभ्योनमः । भोअनंतदिशंरक्षेमंबलिंभक्षयजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ १० ॥ इतिदिक्पालबलिः ॥ ततःक्षेत्रपालपूजनंबलिदानंच । एकस्मिन्पात्रे
दधिमाषभक्तसिंदूरकज्जलदीपद्रव्यहरिद्राकुंकुमपताकायुतंबलिंकृत्वा । ॐनहिस्पशुर्मविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुरएतारमग्नेः ॥ एमेनमवृधन्न
मृताऽअमर्त्यंवैश्वानरंक्षेत्रजित्यायदेवाः ॥ १ ॥ ॐक्षेत्रपालायनमः इतिषोडशोपचारैःसंपूज्य । ॐनमोक्षेत्रपालस्त्वंभूतप्रेतगणैःसह । पूजां
बलिंगृहाणेमंसौम्योभवतुसर्वदा ॥ १ ॥ आयुरारोग्यंमेदेहिनिर्विघ्नंकुरुसर्वदा । इतिप्रार्थयेत् । ततोबलिंगृहीत्वा ॐक्षेत्रपालमहा
बाहोमहाबलपराक्रम ॥ क्षेत्राणांरक्षणार्थायबलिंगृह्णनमोस्तुते ॥ १ ॥ ॐक्षेत्रपालायनमः । ॐक्षेत्रपालानुचरेभ्योनमः ।
क्षेत्रपालायसांगाय भूतप्रेतपिशाचडाकिनीवेतालादिपरिवारयुतायसायुधाय सशक्तिकायसवाहनाय इमंसदीमाषभक्तबलिंसमर्पयामि ।
भोक्षेत्रपालक्षेत्रंरक्षेमंबलिंसदीपंदधिमाषभक्तसिंदूरकज्जलद्रव्यसहितंगृहाण यजमानस्याभ्युदयंकुरु । आयुःकर्ताक्षेमकर्ताशांतिकर्तापुष्टि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कर्तातुष्टिकर्तानिर्विघ्नकर्तावरदोभव । अनेनबलिदानेनक्षेत्रपालः प्रीयताम् ॥ १ ॥ ततः ॐभूतायत्वानारातयेस्वराभिविख्येषुंदृहंहं
तादुरुर्वीःपृथिव्यामुर्वन्तरिक्षमन्वेमिपृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याऽउपस्थेग्नेहव्यंरक्ष ॥ १ । ॐहिंकारायस्वाहाहिंकृतायस्वाहाक्रन्दते
स्वाहावक्रन्दायस्वाहाप्रोथतेस्वाहाप्रप्रोथायस्वाहागन्धायस्वाहाघ्रातायस्वाहानिविष्टायस्वाहोपविष्टायस्वाहासन्दितायस्वाहावल्गतेस्वाहा
सीनायस्वाहाशयानायस्वाहास्वपतेस्वाहाजाग्रतेस्वाहाकूजतेस्वाहाप्रबुद्धायस्वाहाविजृम्भमाणायस्वाहाविवृत्तायस्वाहासंहानायस्वाहोप
स्थितायस्वाहायनायस्वाहाप्रायणायस्वाहा ॥ २ ॥ अनेनमंत्रेणक्षेत्रपालबलिनेतारंप्रतितंडुलान्प्राक्षिपेत् ॥ अनवेक्ष्यमाणेनदुर्ब्राह्मणेनबलिं
नीत्वाचतुष्पथे निक्षिपेत् ॥ इतिक्षेत्रपालबलिः ॥ अथभूतेभ्यश्चतुष्पथेबलिदानम् । शूर्पमध्येपिष्टमयदीपभाषान्नदध्योदनहारिद्रासिंदूरकज्जलगंध
रक्तपुष्पाणिसंस्थाप्यगीतवादित्रकुटुंबजनसहितश्चत्वरेगत्वातत्रगंधपुष्पाद्यर्चितंशूर्पंस्थापयेदेभिर्मंत्रैः । ॐबलिंगृह्णंतुतेदेवाआदित्यावसवस्तथा ॥
मरुतश्चाश्विनौरुद्राःसुपर्णाःपन्नगाग्रहाः ॥ १ ॥ जृंभकाःसिद्धगंधर्वामालाविद्याधरानगाः ॥ असुरायातुधानाश्चपिशाचाडाकिनीगणाः ॥ २ ॥
शक्तयोयक्षवेतालायेचविघ्नविनायकाः ॥ जगतांशांतिकर्तारःक्रमाद्याश्चैवमातरः ॥ ३ ॥ माविघ्नंमाचमेरोगोमासंतुपरिपंथिनः ॥ सौम्याभवं
तुतृप्ताश्चभूताःप्रेताःसुखावहाः ॥ ४ ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुरक्षांकुर्वंतुमेऽध्वरे ॥ देवताभ्यःपितृभ्यश्चभूतेभ्यःसहजंतुभिः ॥ ५ ॥ एतत्स्थाना
धिवासिभ्यःप्रयच्छामिबलिंनमः ॥ त्रैलोक्येयानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ६ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवैःसार्द्धंरक्षांकुर्वंतुतानिमे ॥ देवदानवगं
धर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ७ ॥ ऋषयोमुनयोगावोदेवमातरएवच ॥ एतेममाध्वरेरक्षांकुर्वंतुप्रमुदान्विताः ॥ ८ ॥ एतेभ्योभूतेभ्योगंधादि
कंवःस्वाहा । इतिबलिंदत्त्वानत्वागीतादियुतोमंडपंसमीपमागत्यपादप्रक्षालनमाचमनंचकुर्यात् ॥ इतिबलिदानप्रकारः । अथयूपारोपण
विधिः । आचार्यःपूर्वकुंडात्पूर्वतोमंडपात्पूर्वतोवापादत्रयमितांभूमिंत्यक्त्वातत्रयूपस्थानंकरोत्यथवाप्रासादादीशानभागेषोडश १६ वा दश १०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

संख्यहस्तमितांतरालेयूपस्थापनंपूजनंचकरोति । तत्रकाष्ठेनअरत्निमात्रंखातंकृत्वायूपस्तुतिः । यूपस्त्वंनिर्मितःपूर्वंयज्ञभागःसुरेश्वरः ॥ स्तुतः प्रासादरक्षार्थंपूजांपुष्पबलिंतथा । गृहीत्वासुस्थिरोभूत्वाजयमानोदयंकुरु ॥ ततःपूर्वोक्तलक्षणंयूपंहरिद्रातैलाभ्यक्तंकृत्वाशांतिकुंभोदकेनस्नापयित्वाघृतेनाभ्यज्यपुष्पमालादिनाभ्यर्च्य सर्षपगोरोचनगुग्गुलदूर्वानिंबपत्राण्यैतेषांपोटलिकाम् ॥ ॐयदाबध्नंदाक्षायणाहिरण्यꣳशतानीकायसुमनस्यमानाः ॥ तन्मऽआबध्नामिशतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासम् ॥ इतिमंत्रेणबद्धा । ॐयुवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः । इतिमंत्रांतेवस्त्रेणावेष्टच ॐयूपव्रस्काऽउतयेयूपवाहाश्चषालंयेऽअश्वयूपायतक्षंति । येचार्वतेपचनꣳसंभरंत्युतोतेषामभिगूर्तिर्नऽइन्वतु ॥ इतिमंत्रेणयूपमालंभ्य ॥ ॐउच्छ्रयस्ववनस्पतेवर्ष्मन्पृथिव्याअधि ॥ सुमितीमीयमानोवर्चोधायज्ञवाहसे ॥ १ ॥ इत्युच्छ्रित्य ॥ यूपगर्तेऽक्षतपुष्पदर्भान्प्रक्षिप्ययूपमुदकेनप्रोक्ष्य ॐध्रुवासीतिमंत्रेणरोपयेत् ॥ ॐध्रुवासिधुवोयंयजमानोस्मिन्नायतनेप्रजयापशुभिर्भूयात् ॥ घृतेनद्यावापृथिवीपूर्यथेथामिंद्रस्यच्छदिरसिविश्वजनस्यच्छाया ॥ सुप्रतिष्ठोभवचिरकालंस्थिरोभवयजमानस्यायुर्वर्द्धनस्त्वंभवसर्वसौख्यप्रदोभव । अनेनमंत्रेणमृद्भिर्गर्तमापूर्यदंडेनयूपंदृढीकुर्यात् ॥ यथायतस्ततोनचलतितथानिधेयः । ततः । युज्ञायज्ञावोअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ॥ प्रप्रवयममृतंजातवेदसम्प्रियम्मित्रन्नशꣳसिषम् । इतिमंत्रेणमूलेजलमभिषिच्ययूपंकुंकुमाक्तंकृत्वागंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यपूगीफलदक्षिणाभिःसंपूज्य ततोऽस्यदक्षिणपार्श्वेयूपदेवतार्थंमंडलंपरिकल्पयेत्॥ तत्रक्रमः ॥ प्रथमंस्थंडिलंहस्तमात्रंकार्यंतस्योपरिशुभ्रवस्त्रास्तरणंवस्त्रोपरिषट् पूर्वायतारेषास्तथैवोत्तरायताःषड्रेषाःकार्याः ॥ एवंकृतेपंचविंशतिकोष्ठात्मकं व्रीहिभिर्मंडलंपरिकल्पनीयम् ॥ तेषुब्रह्मादीन्पूजयेत् ॥ मध्यकोष्ठे । ब्रह्माणम् ॥ उत्तरे । सोमम् ॥ ऐशान्याम् । शिवम् ॥ पूर्वे । इंद्रम् ॥ आग्नेय्याम् । अग्निम् ॥ दक्षिणे । यमम् ॥ नैर्ऋत्याम् । निर्ऋतिम् ॥ पश्चिमे । वरुणम् ॥ वायव्याम् । वायुम् ॥ वायुसोमयोर्मध्ये । अष्टवसून् ॥ सोमईशानयोर्मध्ये । एकादशरुद्रान् ॥ ईशानपू

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

र्वयोर्मध्ये । द्वादशादित्यान् ॥ इंद्राग्न्योर्मध्ये । अश्विनौ ॥ आग्नेयदक्षिणयोर्मध्ये । सप्तमातृः ॥ यमनिर्ऋत्योर्मध्ये गणपतिम् ॥ निर्ऋतिवरुणयो
र्मध्ये । नागान्भूतानिच ॥ वरुणवाय्वोर्मध्ये । यक्षरक्षांसि ॥ ततोब्रह्मतउदीच्याःप्रादक्षिण्येनमध्यपंक्तौ । अष्टौ वृषभध्वजान् ॥ १ ॥ सा
ध्यान् ॥ २ ॥ नारायणम् ॥ ३ ॥ पितॄन् ॥ ४ ॥ यमम् ॥ ५ ॥ मृत्युरोगान् ॥ ६ ॥ मरुतः ॥ ७ ॥ चित्रगुप्तम् ॥ ८ ॥ ततोब्रह्मणःपादमूले पृथि
वीम् । एवंपंचविंशतिसंख्याकाः देवताःस्वस्वनाममंत्रेणप्रणवव्याहृतिसहितेनमंडलेसंस्थाप्य ॥ ॐमनोजूतिर्जुषता० इतिप्रतिष्ठांकृत्वायथानाम
मंत्रेणप्रत्येकंपूजयेत् ॥ अथाभिषेकः ॥ ॐअसंख्यातासहस्राणियेरुद्राऽअधिभूम्याम् । तेषाᳬंसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ १ ॥ ॐइमंमेगंगेय
मुनेसरस्वतिशतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्णिया । असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ २ ॥ ॐएकाचमेतिस्रश्चमेतिस्रश्चमेपञ्चच
मेपंच चमेसप्तचमेसप्तचमेनवचमेनवचमऽएकादशचमऽएकादशचमेत्रयोदशचमेत्रयोदशचमेपंचदशचमेपंचदशचमे सप्तदशचमेसप्तदशचमेनवदश
चमेनवदशचमऽएकविंशतिश्चमऽएकविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेपंचविंशतिश्चमे पंचविंशतिश्चमे सप्तविंशतिश्चमे
सप्तविंशतिश्चमेनवविंशतिश्चमेनवविंशतिश्चमऽएकत्रिंशच्चमऽएकत्रिंशच्चमेत्रयस्त्रिंशच्चमेत्रयस्त्रिंशच्चमेयज्ञेनकल्पंताम् ॥ ३ ॥ चतस्रश्च
मेष्टौचमेष्टौचमे द्वादशचमे द्वादशचमे षोडशचमेषोडशचमे विंशतिश्चमेविंशतिश्चमे चतुर्विंशतिश्चमे चतुर्विंशतिश्चमेष्टाविंशतिश्चमे
ष्टाविंशतिश्चमे द्वात्रिंशच्चमे द्वात्रिंशच्चमे षट्त्रिंशच्चमे षट्त्रिंशच्चमे चत्वारिंशच्चमे चत्वारिंशच्चमे चतुश्चत्वारिंशच्चमे चतुश्चत्वारिंश
च्चमे ऽष्टाचत्वारिंशच्चमेयज्ञेनकल्पंताम् ॥ ४ ॥ ॐयेतीर्थानिप्रचरन्तिसृकाहस्तानिषङ्गिणः ॥ तेषाᳬंसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ ५ ॥
एतैर्मंत्रैर्यूपमभिषिंचयेत् । अथयूपन्यासः । यूपशिरसि ब्रह्मणेनमः । चक्षुषोः शशिभास्कराभ्यांनमः । हृदि केशवायनमः । नाभौ अग्नयेनमः ।
ऊर्वोः कट्यांगुह्येएकादशरुद्रेभ्योनमः ॥ जंघयोर्मेरुपर्वतायनमः । पादयोर्नागेभ्योनमः । ॐअर्त्थेतस्तथराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहार्त्थेतस्तथराष्ट्रदा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

राष्ट्रमुमुष्मैदत्तौजस्वतीस्त्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहौजस्वतीस्त्थराष्ट्रदाराष्ट्रमुमुष्मैदत्तापः ÷ परिवाहिणीस्त्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहापः ÷ परिवाहिणीस्त्थराष्ट्रदाराष्ट्रमुमुष्मैदत्तापाम्पतिरासिराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदेहिस्वाहापाम्पतिरासिराष्ट्रदाराष्ट्रमुमुष्मैदेह्यपाङ्गर्भोसिराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदेहिस्वाहापाङ्गर्भोसिराष्ट्रदाराष्ट्रमुमुष्मैदेहिसूर्य्यत्वचसस्त्थ ॥ इतिशिखायाम् । ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ सम्बाहुभ्यांधमतिसम्पतत्रैर्द्यावाभूमीजनयंदेवएकः ÷ ॥ इतिचक्षुषोः ॥ ॐवाराहायनमः नासिकाम् ॥ ॐअग्निन्दूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँ २ ऽआसादयादिह ॥ इतिमुखे ॥ ॐनीलग्रीवाःशितिकंठादिवंद्रुद्राऽउपश्रिताः ॥ तेषाᳬसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ इतिग्रीवायाम् ॥ ॐबाह्वोर्मेबलमस्तु ॥ इतिबाह्वोः । ॐहृ नसेत्वादिवेत्वासूर्य्यायत्वा ॥ ऊर्ध्वमिममध्वरंदिविदेवेषुहोत्रायच्छ ॥ इतिहृदये । ॐमुद्रादूर्म्मिमर्धुम्माँ २ उदारु पाᳬशुनासमृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामृतस्यनाभिः ÷ ॥ ॥ इत्युदरे । ॐवाममद्यसवितर्वाममुश्वोदिवेदिवेवाममस्मभ्यᳬसावीः ॥ वाममस्यहिक्षयस्यदेवभूरेरयाधियावामभाजः ÷ स्याम ॥ इतिकटिद्वये । ॐनाभिर्मेचित्तंविज्ञानंपायुर्मेपचितिर्भसत् ॥ आनंदनंदावाँडौमेभगः सौभाग्यंपसः ÷ ॥ जंघाभ्यांपद्भ्यांधर्म्मोस्मिविशिराजाप्रतिष्ठितः ॥ इतिजंघयोः । ॐआयुर्गौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पितरंश्चप्रयंत्स्वः ÷ ॥ इतिपादयोः । एवंयूपन्यासंकृत्वापुनःपंचोपचारैः संपूज्यबलिंदद्यात् ॥ ॐएह्येहिधर्मध्वजयज्ञनाथत्रयीमयोवेदशरीरयूप ॥ विधातुदेवध्वरयज्ञरक्षांबलिंगृहाणभगवन्नमस्ते ॥ १ ॥ यूपायैषबलिर्नमम । ततःकुंकुमाक्तसूत्रेणावेष्टय ॐपर्वतेभ्योनमइतिपर्वतान्वरुणंदिक्पालांश्चयूपेगंधपुष्पैःप्रपूज्यकृताञ्जलिपुटोभूत्वादेवंध्यायन्नुदङ्मुखः पठेत् । ॐत्वांप्रार्थयेह्यहंयूपलोकानांशांतिदायक । सर्वपापविशुद्ध्यर्थंजगदानंदकारक ॥ १ ॥ देहिमेऽनुग्रहंयूपप्रसादकुरुसुप्रभो ॥ मूलच्छेदेनयत्पापंभूमिघातेनपातकम् ॥ २ ॥ अदुष्टयूपघातोत्थंयूपपापंव्यपोहतु ॥ यद्बाल्येयच्चकौमारेयत्पापंवार्द्धकेकृतम् ॥ ३ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तत्सर्वंममदेवेशयूपपापंव्यपोहतु ॥ यन्निशायांतथाप्रातर्यन्मध्याह्नापराह्णयोः ॥ ४ ॥ संध्ययोश्चकृतंपापंकर्मणामनसागिरा ॥ तत्सर्वंममदेवेश यूपपापंव्यपोहतु ॥ ५ ॥ येनकेननिमित्तेनकर्तापापंतुकारयेत् ॥ तस्यपापेनलिप्तांगस्तेनैवास्पृशउच्यते ॥ ६ ॥ वापीकूपतडागानांकर्त्तायूपंतुका रयेत् ॥ तस्यपापेननोलिप्तोयोयूपस्पृशकृन्नरः ॥ ७ ॥ इतिप्रार्थ्य । ॐयाऽओषधीः पूर्वाजाताद्देवेभ्यस्त्रियुगम्पुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहꣳशतं धामानिसप्तच ॥ १ ॥ इतिपुष्पमालांबद्धायूपंप्रदक्षिणीकृत्यगाढमालिंग्यपुत्रपौत्रादियुक्तोनमस्कुर्यात् ॥ केचिदालिंग्यस्नात्वाऽन्यानिवासांसि धारयेदितिवदन्ति ॥ (यूपप्रमाणंबृहत्पाराशरे । पालाशोब्राह्मणस्योक्तोनैयग्रोधस्तुभुभूजः ॥ बैल्वोवैश्यस्ययूपःस्याच्छूद्रस्यौदुंबरःस्मृतः ॥ १ ॥ शिरःप्रमाणोविप्रस्यह्याकंठंक्षत्रियस्यच ॥ उरःप्रमाणोवैश्यस्यशूद्रस्यनाभिमात्रतः ॥ २ ॥) पूर्वकुंडात्प्राच्यांपदमात्रान्तरितेदेश इतिरूपनारायणीये ॥ इतियूपपूजनविधिः ॥ इतिश्रीरत्नगढनिवासिनाश्रीवसिष्ठगोत्रोद्भवश्रीरामकृष्णामरचंद्रयोःपौत्रेण श्रीकस्तूरिचं द्रात्मजेनश्रीचतुर्भुजदत्तसूनुनाश्रीमहादेवभक्तनानानिबंधकर्त्रागौडपण्डितश्रीचतुर्थीलालशर्मणाप्रणीतेसर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशेऽग्निस्थापनादियूपा रोपणांतकर्मकथनंनामपंचमःपरिच्छेदः ॥ ५ ॥ ॥ अथ सूक्तसंग्रहः षष्ठःपरिच्छेदः ॥ मदनरत्नं हेमाद्रिं दृष्ट्वा वेदचतुष्टयम् ॥ चतुर्थी लालशर्माहं करोमि सूक्तसंग्रहम् ॥ १ ॥ तत्रादौ पूर्वद्वारे ऋग्वेदिनां द्वारपालजाप्यसूक्तानुक्रमणम् ॥ मदनरत्ने ॥ श्रीसूक्तं पावमानं च सोम सूक्तं सुमंगलम् ॥ शांत्यध्यायं चेंद्रसूक्तं रक्षोघ्नं चेति बह्वृचौ ॥ १ ॥ श्रीसूक्तं हिरण्यवर्णामित्यादि पंचदशर्चम् ॥ १५ ॥ पावमानं स्वादिष्ठ यामदिष्ठयाइत्यादि ॥ सोमसूक्तं त्वं सोमप्रचिकित इत्यादि गविष्ठावित्यंतं त्रयोविंशर्चम् ॥ सुमंगलं कनिक्रददित्यादि ॥ ३ ॥ शांतिका ध्यायः शन्नइंद्राग्नीत्यादिकः ॥ १५ ॥ इंद्रसूक्तं योजातएवेत्यादिकम् ॥ १५ ॥ रक्षोघ्नं कृष्णुष्वपाजइत्यादि ॥ ५ ॥ (दक्षिणे यजुर्वेदिना म्) दक्षिणे द्वारपालौ तु रुद्रान् पुरुषसूक्तकम् ॥ श्लोकाध्यायं शुक्रियं च मंडलाध्यायमेव च ॥ २ ॥ रुद्रान नमस्ते रुद्र इत्यादि ॥ ६६ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पुरुषसूक्तं सहस्रशीर्षेत्यादिकम् ॥ १६ ॥ श्लोकाध्यायं देवसवितः प्रसुवयज्ञेत्यादिकमध्यायम् ॥ २२ ॥ शुक्रियम् ऋचंवाचंप्रपद्ये इत्यादिकम्
॥ २४ ॥ मंडलाध्यायं यदेतन्मंडलमित्यादि तैत्तिरीये प्रसिद्धम् ॥ २३ ॥ (पश्चिमे सामगानाम्) वामदेव्यं बृहत्साम ज्येष्ठसाम रथंतरम् ॥
तथा पुरुषसूक्तं च रुद्रसूक्तमतः परम् ॥ आज्यदोहानि सामानि शांतिकं भारुंडानि च ॥ पश्चिमे द्वारपालौ तु पठेतां सामगौ तथा ॥ इति
॥ ३ ॥ वामदेव्यं कयानश्चित्र इत्यस्यामृचिगीतम् ॥ ३ ॥ बृहत्साम त्वामिद्धिहवामह इत्यादि ॥ २ ॥ ज्येष्ठसाम मूर्द्धानंदिव इत्यादि ॥ ३ ॥
रथंतरम् अभित्वाशूरनोनुमइत्यादिकम् ॥ १० ॥ पुरुषसूक्तं सहस्रशीर्षेत्यादिकम् ॥ ६ ॥ रुद्रसूक्तम् आवो राजानमिति वर्गद्वयम् ॥ २ ॥
आज्यदोहानि देवव्रतसंज्ञानि त्रीणि ॥ ३ ॥ शांतिकाध्यायः अबोध्यग्निरित्यादि ॥ ३ ॥ भारुंडसामानि इमंस्तोममित्यादिगीतानि ॥ ७ ॥
(उत्तरे आथर्वणानाम्) अथर्वांगिरसं नीलरुद्रं देव्यपराजिता ॥ मधुसूक्तं रोधसं च शांतिकाध्यायमेवच ॥ अथर्वाणौ द्वारपालौ पठेतामुत्त
रांश्रितौ ॥ ४ ॥ आथर्वणं छंदो गायद्बृहद्गायेत्यादि ॥ आंगिरसम् आंगिरोसि जन्मानीत्यादिकम् ॥ नीलरुद्रं यांतेरुद्रेत्यादि ॥ अपराजि
तादेवी परिवर्त्मानीत्यादि ॥ ३ ॥ मधुसूक्तं मधुवाताऋतायत इत्यादि ॥ ३ ॥ रोधसम् अभयंद्यावापृथिवीत्यादि ॥ ३ ॥ शांतिकाध्यायः
शन्नइन्द्राग्नीभवतामवोभिरित्यादि ॥ इतिद्वारपालसूक्तानि ॥ अथ जापकजप्यानि सूक्तानि (पूर्वे ऋग्वेदिनाम्) रात्रिसूक्तं च रौद्रं
च पावमानं सुमंगलम् ॥ जपेयुः पौरुषं सूक्तं पूर्वतो बह्वृचौ पृथक् ॥ १ ॥ रात्रिसूक्तं रात्रीव्यख्यदायतीत्यादि ॥ ८ ॥ रौद्रम् इमारुद्रा
यतवंसे इत्यादि ॥ ११ ॥ पावमानं स्वादिष्ठयेत्यादि ॥ सुमंगलं कनिक्रददित्यादिकम् ॥ पौरुषं सहस्रशीर्षेत्यादि ॥ (दक्षिणे यजुर्वेदिनाम्)
शाक्रं रौद्रं च सौम्यं च कौष्मांडं जातवेदसम् ॥ सौरसूक्तं जपेरंस्ते दक्षिणेन यजुर्विदौ ॥ २ ॥ शाक्रम् आशुःशिशान इत्यध्यायम् ॥ १५ ॥
रौद्रम् इमारुद्रायतवसे इत्यादि ॥ ५ ॥ सौम्यं सोमोधेनुमित्यादि ॥ ५ ॥ कौष्मांडं यद्देवादेवहेडनमित्यादि ॥ ३ ॥ जातवेदसं समास्त्वाग्न

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत्यनुवाकः ॥ सौरं विभ्राट् बृहत्पिबतु इति ॥ १४ ॥ (पश्चिमेसामगानां जापकजप्यानि) वैराजं पौरुषं सूक्तं सौपर्णं रुद्रसंहिताम् ॥ शैशवं पंचनिधनं गायत्रं ज्येष्ठसाम च ॥ वामदेव्यं बृहत्साम रौरवं सरथंतरम् ॥ गवांव्रतं विकर्णं च रक्षोघ्नं च यशस्तथा ॥ गायेयुः सामगा राजन् पश्चिमे द्वारमाश्रिताः ॥ ३ ॥ वैराजं पिबसोमम् इत्यादि ॥ ३ ॥ पौरुषं सहस्रशीर्षेत्यादि षण्मंत्रात्मकम् ॥ ६ ॥ सौपर्णम् उद्वेदाभि श्रुतामघमित्यादि ॥ ३ ॥ रुद्रसंहिताम् आवोराजानमित्यादि ॥ शैशवम् उच्चाते जातमंधस इत्यादि ॥ ३ ॥ पंचनिधनं रहस्यावीतम् । गायत्रं तत्सवितुरित्यादि ॥ ३ ॥ ज्येष्ठसाम मूर्द्धानंदिव इत्यादि ॥ वामदेव्यं कयानश्चित्रेत्यादि ॥ बृहत्साम त्वामिद्धिहवामहे इत्यादि ॥ सौम्यं सोमव्रतं संतेपयांसीत्यादिकम् । रौरवं पुनानःसोमेत्यादि ॥ २ ॥ रथंतरम् अभित्वा शूरनोनुम इत्यादि ॥ गवांव्रतं तेमन्वंतरं प्रथममि त्यादि ॥ २ ॥ विकर्णं विभ्राट्बृहदित्यादि त्रयम् ॥ ३ ॥ रक्षोघ्नम् अग्नेरक्षाणो इत्यादिद्वयम् ॥ २ ॥ यशः बृहदिंद्रायेत्यादि ॥ १ ॥ (उत्तरेऽ थर्वणानाम्) जपेतामप्यथर्वाणो शांतिकं पौष्टिकं तथा ॥ अंतेप्रधानमुक्तं च जपेयुः सर्व एव हि ॥ ४ ॥ शांतिकपौष्टिकानि शन्नइंद्राग्नी त्यादि । प्रधानसूक्तं स्वस्वशाखीयम् । अथवासर्वेऽपिविष्णुंमनसाध्यायन्तःस्तुवन्तोवैष्णवान्मंत्राञ्जपेयुः ॥ इतिजाप्यसूक्तानुक्रमः समाप्तः ॥ अथ ऋग्वेदिनां पूर्वद्वारपालजाप्यसूक्तानि ॥ तत्र श्री (लक्ष्मी) सूक्तम् ॥ ॐ हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजाम् ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मीं जातवेदोममावह ॥ १ ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ यस्यांहिरण्यंविन्देयंगामश्वंपुरुषानहम् ॥ २ ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांह स्तिनादप्रमोदिनीम् ॥ श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषताम् ॥ ३ ॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलन्तींतृप्तांतर्पयन्तीम् ॥ पद्मेस्थितांप द्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ ४ ॥ चन्द्रांप्रभासांयशसाज्वलन्तींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदाराम् ॥ तांपद्मनेमींशरणमहंप्रपद्येअलक्ष्मीर्मेनश्य तांत्वांवृणे ॥ ५ ॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः ॥ तस्यफलानितपसानुदन्तुमायान्तरायाश्चबाह्याअलक्ष्मीः॥६॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उपैतुमां देवसखः कीर्तिश्चमणिनासह ॥ प्रादुर्भूतो सुराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिं ददातुमे ॥ ७ ॥ क्षुत्पिपासामलाज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् ॥ अभूतिमसमृद्धिंचसर्वानिर्णुदमेगृहात् ॥ ८ ॥ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ ९ ॥ मनसः काममाकूतिंवाचःसत्यमशीमहि ॥ पशूनांरूपमन्नस्यमयिश्रीःश्रयतांयशः ॥ १० ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम ॥ श्रियंवासयमे कुलेमातरंपद्ममालिनीम् ॥ ११ ॥ आपःस्रजन्तुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे ॥ नीचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥ १२ ॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिं पिंगलांपद्ममालिनीम् ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोममावह ॥ १३ ॥ आर्द्रांयः करिणींयष्टिंसुवर्णांहेममालिनीम् ॥ सूर्यांहिरण्मयींलक्ष्मीं जातवेदोमआवह ॥ १४ ॥ तांमआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विन्देयंपुरुषानहम् ॥ १५ ॥ ३ ॥ यः शुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥१६॥ इतिश्रीसूक्तम् ॥ ॥ अथपावमानसूक्तम्–ऋ० अष्टक ॥ ६ ॥ अध्याय ॥ ७ ॥ वर्ग ॥ २३॥ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥ इंद्रायपातवेसुतः ॥ १ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहत म् ॥ द्रुणासधस्थमासदत् ॥ २ ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः ॥ पर्षिराधोमघोनाम् ॥ ३ ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंधसा ॥ अभि वाजमुतश्रवः ॥ ४ ॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थेदिवेदिवे ॥ इंदोत्वेनआशसः ॥ ५ ॥ १ ॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहिता ॥ वारेणशश्वतातना ॥ ६ ॥ तमीमण्वीःसमर्यआगृभ्णंतियोषणोदश ॥ स्वसारःपायादिवि ॥ ७ ॥ तमींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंदतिम् ॥ त्रिधातुवारणं मधु ॥ ८ ॥ अभी३ ममघ्न्यादुतश्रीणांतिधेनवःशिशुम् ॥ सोममिंद्रायपातवे ॥ ९ ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते ॥ शूरोमघाचमं हते ॥ १० ॥ २ ॥ पवस्वदेववीरतिपवित्रंसोमरंह्या ॥ इंद्रमिंदोवृषाविश ॥ ११ ॥ आवच्यस्वमहिप्सरोवृषेंदोद्युम्नवत्तमः ॥ आयोनिंन्धर्ण सिःसदः ॥ १२ ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारामुतस्यवेधसः ॥ अपोवसिष्ठसुक्रतुः ॥ १३ ॥ महांतंत्वामहीरन्वापोऽअर्षंतिसिंधवः ॥ यद्गोभिर्वासयिष्यसिःसदः ॥ १२ ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारामुतस्यवेधसः ॥ अपोवसिष्ठसुक्रतुः ॥ १३ ॥ महांतंत्वामहीरन्वापोऽअर्षंतिसिंधवः ॥ यद्गोभिर्वासयिष्यि

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ष्यसे ॥ १४ ॥ समुद्रोअप्सुमामृजेविष्टंभोधरुणोदिवः ॥ सोमःपवित्रेअस्मयुः ॥ १५ ॥ ३ ॥ अचिक्रदद्वृषाहरिर्महान्मित्रोनदर्शतः ॥ संसूर्ये
णरोचते ॥ १६ ॥ गिरस्तइंदुओजसामर्मृज्यंतेअपस्युवः ॥ याभिर्मदायुशुंभसे ॥ १७ ॥ तंत्वामदायुघृष्वयउलोककृत्नुमीमहे ॥ तवप्रशस्तयो
महीः ॥ १८ ॥ अस्मभ्यमिंदविंद्रयुर्मध्वःपवस्वधारया ॥ पर्जन्योवृष्टिमाँइव ॥ १९ ॥ गोषाइंदोनृषाअस्यश्वसावाजसाउत ॥ आत्मायज्ञस्य
पूर्व्यः ॥ २० ॥ ४ ॥ एषदेवोअमर्त्यःपर्णवीरिवदीयति ॥ अभिद्रोणान्यासदम् ॥ २१ ॥ एषदेवोविपाकृतोतिह्वरांसिधावति ॥ पवमानोऽअदा
भ्यः ॥ २२ ॥ एषदेवोविपन्युभिःपवमानऋतायुभिः ॥ हरिर्वाजायमृज्यते ॥ २३ ॥ एषविश्वानिवार्याशूरोयन्निवसत्वभिः ॥ पवमानः सिषासति
॥ २४ ॥ एषदेवोरथर्यतिपवमानोदशस्यति ॥ आविष्कृणोतिवग्वनुम् ॥२५॥५ ॥ एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥२६॥
एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारया ॥ पवमानःकनिक्रदत् ॥ २७ ॥ एषदिवंव्यासरत्तिरोरजांस्यस्पृतः ॥ पवमानःस्वध्वरः ॥ २८ ॥ एष
प्रत्नेनजन्मनादेवोदेवेभ्यःसुतः ॥ हरिःपवित्रेअर्षति ॥ २९ ॥ एषउस्यपुरुव्रतोजज्ञानोजनयन्निषः ॥ धारयापवतेसुतः ॥ ३० ॥ ६ ॥ सनाचसो
मजेषिचपवमानमहिश्रवः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३१ ॥ सनाज्योतिः सनास्व १ विश्वाचसोमसौभगा ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३२ ॥
सनादक्षमुतक्रतुमप्सोममृधोजहि ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३३ ॥ पवीतारःपुनीतनसोममिंद्रायपातवे ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३४ ॥
त्वंसूर्येनआभजतवक्रत्वातवोतिभिः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३५ ॥ ७ ॥ तवक्रत्वातवोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्यम् ॥ अथानोवस्यसस्कृधि॥३६॥
अभ्यर्षस्वायुधसोमद्विबर्हसंरायिम् ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३७ ॥ अभ्य १ र्षानपच्युतोरयिंसमत्सुसासहिः ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३८ ॥
त्वांयुजेरवीवृधन्पवमानविधर्मणि ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ३९ ॥ रयिंनश्चित्रमश्विनमिन्दोविश्वायुमाभर ॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ ४० ॥
॥ ८ ॥ समिद्धोविश्वतस्पतिः पवमानोविराजति ॥ प्रीणन्वृषाकनिक्रदत् ॥ ४१ ॥ तनूनपात्पवमानः शृंगेशिशानोअर्षति ॥ अंतरिक्षे

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

णरारजत् ॥ ४२ ॥ ईळेन्यः पवमानोरयिर्विराजतिद्युमान् ॥ मधोर्धाराभिरोजसा ॥ ४३ ॥ बर्हिः प्राचीनमोजसापवमानः स्तृण
न्हरिः ॥ देवेषुदेवईयते ॥ ४४ ॥ उदातैर्जिहतेबृहद्द्वारोदेवीर्हिरण्ययीः ॥ पवमानेनसुष्टुताः ॥ ४५ ॥ ९ ॥ सुशिल्पेबृहतीमहीपवमानोवृ
षण्यति ॥ नक्तोषासानदर्शते ॥ ४६ ॥ उभादेवानृचक्षसाहोतारादैव्याहुवे ॥ पवमान इंद्रोवृषा ॥ ४७ ॥ भारतीपवमानस्यसरस्वतीळा
मही ॥ इमंनोयज्ञमागमन्तिस्रोदेवीः सुपेशसः ॥ ४८ ॥ त्वष्टारमग्रजांगोपांपुरोयावानमाहुवे ॥ इंदुरिंद्रोवृषाहरिः पवमानःप्रजापतिः
॥ ४९ ॥ वनस्पतिंपवमानमध्वासमङ्भिधारया ॥ सहस्रवल्शंहरितं भ्राजमानंहिरण्ययम् ॥ ५० ॥ १० ॥ विश्वेदेवाः स्वाहाकृतिंपवमानस्या
गत ॥ वायुर्बृहस्पतिः सूर्योग्निरिंद्रः सजोषसः ॥ ५१ ॥ मंद्रयासोमधारयावृषापवस्वदेवयुः ॥ अव्योवारेष्वस्मयुः ॥ ५२ ॥ अभित्यं
मद्यंमदुमिंदुविंद्रइतिक्षर ॥ अभिवाजिनोअर्वतः ॥ ५३ ॥ अभित्यंपूर्व्यमदंसुवानोऽअर्षपवित्रआ ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ ५४ ॥
अनुद्रप्सासइंदवआपोनश्वतासरन् ॥ पुनानाइंद्रमाशत ॥ ५५ ॥ ११ ॥ यमत्यमिववाजिनंमृजंतियोषणोदश ॥ वनेक्रीळंतमत्यविम् ॥ ५६ ॥
तंगोभिर्वृषणंरसंमदायदेववीतये ॥ सुतंभरायसंसृज ॥ ५७ ॥ देवोदेवायुधारयेंद्रायपवतेसुतः ॥ पयोयदस्यपीपयत् ॥ ५८ ॥ आत्मायज्ञस्यरंह्या
सुष्वाणःपवतेसुतः ॥ प्रत्नंनिपातिकाव्यम् ॥ ५९ ॥ एवापुनानइंदुयुर्मदम्मादिष्ठवीतये ॥ गुहाचिद्दधिषेगिरः ॥ ६० ॥ १२ ॥ असृग्रमिंदवःपथा
धर्मन्नृतस्यसुश्रियः ॥ विदानाअस्ययोजनम् ॥ ६१ ॥ प्रधारामध्वोअग्रियोमहीरपोविगाहते ॥ हविर्हविष्षुवंद्यः ॥ ६२ ॥ प्रयुजोवाचोअग्रियो
वृषावचक्रदद्वने ॥ सद्माभिसत्योअध्वरः ॥ ६३ ॥ परियत्काव्याकुविर्नृम्णावसानोअर्षति ॥ स्वर्वाजीसिषासति ॥ ६४ ॥ पवमानोअभिस्पृ
धोविशोराजेवसीदति ॥ यदीमृण्वंतिवेधसः ॥ ६५ ॥ १३ ॥ अव्योवारेपरिप्रियोहरिर्वनेषुसीदति ॥ रेभोवनुष्यतेमती ॥ ६६ ॥ सवायुमिन्द्रं
मश्विनासाकंमदेनगच्छति ॥ रणायोअस्यधर्मभिः ॥ ६७ ॥ आमित्रावरुणाभगंमध्वः पवंतऊर्मयः ॥ विदानाअस्यशक्मभिः ॥ ६८ ॥ अस्मभ्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रोदसीरायिंमध्वोवाजंस्यसातयें ॥ श्रवोवसूनिसंजितम् ॥६९॥ एतेसोमाअभिप्रियमिन्द्रस्यकाममक्षरन् ॥ वर्धतोअस्यवीर्यम् ॥७०॥१४॥ पुना
नासश्चमूषदोगच्छंतोवायुमश्विना ॥ तेनोधांतुसुवीर्यम् ॥ ७१ ॥ इंद्रस्यसोमराधसेपुनानोहार्दिचोदय ॥ ऋतस्ययोनिमासदम् ॥ ७२ ॥ मृजं
तित्वादशक्षिपोहिन्वंतिसप्तधीतयः ॥ अनुविप्राअमादिषुः ॥७३॥ देवेभ्यस्त्वामदायकंमृजानमतिमेष्यः ॥ संगोभिर्वासयामसि ॥७४॥ पुनानः
कलशेष्वावस्त्राण्यरुषोहरिः ॥ परिगव्यान्यव्यत ॥ ७५ ॥ १५ ॥ मघोनआपवस्वनोजहिविश्वाअपद्विषः ॥ इंदोसखायमाविश ॥ ७६ ॥ वृष्टिं
दिवः परिस्रवद्युम्नंपृथिव्याअधि ॥ सहोनःसोमपृत्सुधाः ॥ ७७ ॥ नृचक्षसंत्वावयामिंद्रपीतंस्वर्विदम् ॥ भक्षीमहिप्रजामिषम् ॥ ७८ ॥ परिप्रि
यादिवःकविर्वयांसिनप्योर्हितः ॥ सुवानोयातिकविक्रतुः ॥७९॥ प्रप्रक्षयायपन्यसेजनायजुष्टोअद्रुहे ॥ वीत्यर्षचनिष्ठया ॥८०॥१६॥ समूनुर्मा
तराशुचिर्जातोजातेऽअरोचयत् ॥ महान्महीऋतावृधा ॥८१॥ ससप्तधीतिभिर्हितोनद्योऽअजिन्वदद्रुहः ॥ याएकमक्षिवावृधुः ॥ ८२ ॥ ताअभि
संतमस्तृतंमहेयुवानुमादधुः ॥ इंदुमिंद्रतवव्रते ॥ ८३ ॥ अभिवह्निरमर्त्यःसप्तपश्यतिवावहिः ॥ क्रिविर्देवीरतर्पयत् ॥ ८४ ॥ अवाकल्पेषुनः
पुमस्तमांसिसोमयोध्या ॥ तानिपुनानजंघनः ॥ ८५ ॥ १७ ॥ नूनव्यसेनवीयसेसूक्तायसाधयापथः ॥ प्रत्नवद्रोचयारुचः ॥ ८६ ॥ पवमानमहि
श्रवोगामश्वंरासिवीरवत् ॥ सनामेधांसनास्वः ॥ ८७ ॥ प्रस्वानासोरथाइवावीतोनश्रवस्यवः ॥ सोमासोराय्येऽअक्रमुः ॥ ८८ ॥ हिन्वानासो
रथाइवदधन्विरेगभस्त्योः ॥ भरासःकारिणामिव ॥ ८९ ॥ राजानोनप्रशस्तिभिःसोमासोगोभिरंजते ॥ यज्ञोनसप्तधातृभिः ॥ ९० ॥ १८ ॥
परिसुवानासइंदवोमदायबर्हणागिरा ॥ सुताऽअर्षतिधारया ॥ ९१ ॥ आपानासोविवस्वतोजनंतउषसोभगम् ॥ सूराअण्वंवितन्वते ॥ ९२ ॥
अपद्वारामतीनांप्रत्नाऽऋण्वंतिकारवः ॥ वृष्णोहरसआयवः ॥ ९३ ॥ समीचीनासआसतेहोतारःसप्तजामयः ॥ पदमेकस्यपिप्रतः ॥९४॥ नाभा
नाभिनऽआददेचक्षुश्चित्सूर्यसचा ॥ कवेरपत्यमादुहे ॥ ९५ ॥ १९ ॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितम् ॥ सूरःपश्यतिचक्षसा ॥ ९६ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उपास्मैगायतानरः पवमानायेंदवे ॥ अभिदेवाँइयक्षते ॥ ९७ ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणो अशिश्रयुः ॥ देवंदेवाय देवयुः ॥ ९८ ॥ स्नः पवस्व
शंगवेशंजनायशमर्वते ॥ शंराजन्नोषधीभ्यः ॥ ९९ ॥ बभ्रवेनुस्वतवसेरुणायदिविस्पृशे ॥ सोमायगाथमर्चत ॥ १००॥२० ॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिः
सुतंसोमंपुनीतन ॥ मधावाधावतामधु ॥ १०१ ॥ नमसेदुपसीदतदध्नेदुभिश्रीणीतन ॥ इंदुमिंद्रेदधातन ॥ १०२ ॥ अभिब्रह्माविचर्षणिः
पवस्वसोमशंगवे ॥ देवेभ्योअनुकामकृत् ॥ १०३ ॥ इंद्रायसोमपातवेमदायपरिषिच्यसे ॥ मनश्चिन्मनसस्पतिः ॥ १०४ ॥ पवमानसुवीर्यंरु
यिंसोमरिरीहिनः ॥ इंदुविंद्रेणनोयुजा ॥ १०५ ॥ २१ ॥ सोमाअसृग्रमिंदवः सुताऽऋतस्यसादने ॥ इंद्रायमधुमत्तमाः ॥१०६॥ अभिविप्राअनूष
तगावोवत्संनमातरः ॥ इंद्रंसोमस्यपीतये ॥ १०७ ॥ मदच्युत्क्षेतिसादनेसिंधोरूर्मावपश्चित् ॥ सोमोगौरीअधिश्रितः ॥ १०८ ॥ दिवोना
भाविचक्षणोव्योवारेमहीयते ॥ सोमोयः सुक्रतुः कविः ॥ १०९ ॥ यः सोमः कलशेष्वाँअंतः पवित्रआहितः ॥ तमिंदुः परिषस्वजे ॥ ११० ॥
॥ २२ ॥ प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमुद्रस्याधिविष्टपि ॥ जिन्वन्कोशंमधुश्चुतम् ॥ १११ ॥ नित्यस्तोत्रोवनस्पतिर्धीनामंतः सबर्दुघः ॥ हिन्वानोमानु
षायुगा ॥ ११२ ॥ अभिप्रियादिवस्पदासोमोहिन्वानोअर्षति ॥ विप्रस्यधारयाकविः ॥ ११३ ॥ आपवमानधारयरयिंसहस्रवर्चसम् ॥ अस्मे
इंदोस्वाभुवम् ॥ ११४ ॥ २३ ॥ ॥ इति ऋग्वेदीयं पवमानसूक्तम् ॥ ॥ अथ सोमसूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ १ ॥ अ० ॥ ६ ॥ व० ॥ १९ ॥ ॐत्वं
सोमप्रचिकितोमनीषात्वंरजिष्ठमनुनेषिपंथाम् ॥ तवप्रणीतीपितरोनइन्दोदेवेषुरत्नमभजन्तधीराः ॥ १ ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुक्रतुर्भूस्त्वंदक्षैः
सुदक्षोविश्ववेदाः ॥ त्वंवृषावृषत्वेभिर्महित्वाद्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः ॥ २ ॥ राजोनतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गभीरन्तवसोमधाम ॥ शुचिष्ट्वम
सिप्रियोनामित्रोदक्षाय्यो अर्यमेवासिसोम ॥ ३ ॥ यातेधामानिदिवियापृथिव्यांयापर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ॥ तेभिर्नोविश्वैः सुमनाअहेळन्राजन्त्सो
मप्रतिहव्यागृभाय ॥ ४ ॥ त्वंसोमासिसत्पतिस्त्वंराजोतवृत्रहा ॥ त्वंभद्रोअसिक्रतुः ॥ ५ ॥ त्वंचसोमनोवशोजीवातुंनमरामहे ॥ प्रियस्तोत्रोव

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नस्पतिः ॥ ६ ॥ त्वंसोममहे भगंत्वंयूनऽऋतायते ॥ दक्षंदधासिजीवसे ॥ ७ ॥ त्वंनःसोमविश्वतोरक्षाराजन्नघायतः ॥ नरिष्येत्वावतः सखा ॥ ८ ॥
सोमयास्तेमयोभुवऽऊतयः सन्तिदाशुषे ॥ ताभिर्नोविताभव ॥ ९ ॥ इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणऽउपागहि ॥ सोमत्वंनोवृधेभव ॥ १० ॥ सोम
गीर्भिष्ट्वावयंवर्धयामोवचोविदः ॥ सुमृळीकोनआविश ॥ ११ ॥ गयस्फानोअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्धनः ॥ सुमित्रः सोमनोभव ॥ १२ ॥
सोमराधिनोहृदिगावोनयवसेष्वा ॥ मर्यइवस्वओक्ये ॥ १३ ॥ यः सोमसख्येतवरारणदेवमर्त्यः ॥ तंदक्षः सचतेकविः ॥ १४ ॥ कुरुष्या
णोअमिशस्तेः सोमनिपाह्यंहसः ॥ सखासुशेवएधिनः ॥ १५ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ १६ ॥
आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिरंशुभिः ॥ भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे ॥ १७ ॥ संतेपयांसिसमुयन्तुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ॥
आप्यायमानोऽअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ १८ ॥ यातेधामानिहविषायजन्तिताविश्वापरिभूरस्तुयज्ञम् ॥ गयस्फानः प्रतरणः
सुवीरोवीरहाप्रचरासोमदुर्यान् ॥ १९ ॥ सोमोधेनुंसोमोअर्वन्तमाशुंसोमोवीरंकर्मण्यंददाति ॥ सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै
॥ २० ॥ अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिंस्वर्षामप्सांवृजनस्यगोपाम् ॥ भरेषुजांसुक्षितिंसुश्रवसंजयन्तंत्वामनुमदेमसोम ॥ २१ ॥ त्वमिमाऽओषधीः
सोमविश्वास्त्वमपोऽअजनयस्त्वंगाः ॥ त्वमाततन्थोर्व १ न्तरिक्षंत्वज्ज्योतिषावितमोववर्थ ॥ २२ ॥ देवेनसोमनसादेवसोमरायो भागंसहसा
वन्नभियुध्य ॥ मात्वातनुदीशिषेवीर्यस्योभयेभ्युः प्रचिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ इति सोमसूक्तम् ॥ अथ सुमङ्गलंसूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ २ ॥
अ० ॥ ८ ॥ व० ॥ ११ ॥ ॐकनिक्रदज्जनुषंप्रबुवाणऽइयर्तिवाचमरितेवनावम् ॥ सुमङ्गलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभाविश्व्याविदत् ॥
॥ १ ॥ मात्वाश्येनउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविदद्विषुमान्वीरोऽअस्ता ॥ पित्र्यामनुप्रदिशंकनिक्रदत्सुमङ्गलोभद्रवादीवदेह ॥ २ ॥ अवक्रन्दद
क्षिणतोगृहाणांसुमङ्गलोभद्रवादीशकुंते ॥ मानःस्तेनईशतमाघशंसोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ इतिसुमङ्गलम् ॥ अथ शांत्यध्यायः ॥ ऋ० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अ० ॥ ५ ॥ अ० ॥ ३ ॥ वर्ग ॥ २८ ॥ ॐशंनऽइंद्राग्नीभवतामवोभिः शंनइंद्रावरुणारातहव्या ॥ शमिंद्रासोमासुविताय्यशंयोः शन्नइं
द्रापूषणावाजसातौ ॥ १ ॥ शंनोभगः शमुनःशंसोअस्तुशंनः पुरंधिःशमुसंतुरायः ॥ शंनःसत्यस्यसुयमस्यशंसः शंनोऽअर्यमापुरुजातोऽअस्तु
॥ २ ॥ शन्नोधाताशमुधर्तानोऽअस्तुशंनऽउरूचीभवतु स्वधाभिः ॥ शंरोदसीबृहतीशंनोअद्रिः शंनोदेवानांसुहवानिसंतु ॥ ३ ॥ शंनोऽअग्नि
ज्योतिरनीकोऽअस्तुशंनोमित्रावरुणावश्विनाशम् ॥ शंनः सुकृतां सुकृतानिसंतुशंनऽइषिरोअभिवातुवातः ॥ ४ ॥ शंनो द्यावापृथिवीपूर्वहूतौ
शमन्तरिक्षंदृशयेनोऽअस्तु ॥ शंनओषधीर्वनिनो भवन्तु शंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः ॥ ५ ॥ शंन इंद्रोवसुभिर्देवोऽअस्तुशमादित्येभिर्वरुणः
सुशंसः ॥ शंनोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषः शंनस्त्वष्टाग्नाभिरिहशृणोतु ॥ ६ ॥ शंनः सोमो भवतु ब्रह्मशंनः शंनोग्रावाणः शमुसन्तुयज्ञाः ॥ शंनः
स्वरूणांमितयो भवंतुशंनः प्रस्वः शम्वस्तुवेदिः ॥ ७ ॥ शंनःसूर्यउरुचक्षाउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु ॥ शंनःपर्वताध्रुवयो भवंतुशंनः
सिंधवः शमुसन्त्वापः ॥ ८ ॥ शन्नोऽअदितिर्भवतुव्रतेभिश्शनोभवंतुमरुतः स्वर्काः ॥ शंनोविष्णुः शमुपूषानोअस्तुशंनोभवित्रंशम्वस्तुवायुः
॥ ९ ॥ शंनोदेवः सवितात्रायमाणः शंनोभवंतूषसोविभातीः ॥ शंनः पर्जन्योभवतुप्रजाभ्यः शंनःक्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः ॥ १० ॥ शंनोदेवा
विश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसहधीभिरस्तु ॥ शमभिषाचः शमुरातिषाचः शंनोदिव्याः पार्थिवाःशंनोऽअप्याः ॥११॥ शंनः सत्यस्यपतयो भवन्तु
शंनोअर्वंतः शमुसन्तुगावः ॥ शंनऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शंनोभवंतुपितरोहवेषु ॥ १२ ॥ शंनोऽअजएकपादेवोअस्तु शंनोहिर्बुध्न्यः शंस
मुद्रः ॥ शंनोअपांनपात्पेरुरस्तुशंनः पृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ १३ ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषंतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः ॥ शृण्वंतुनोदिव्याः
पार्थिवासोगोजाताउतयेयज्ञियासः ॥ १४ ॥ येदेवानांयज्ञियायज्ञियानांमनोर्यजत्राऽअमृताऋतज्ञाः ॥ तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्व
स्तिभिः सदानः ॥ १५ ॥ इति शांतिकाध्यायः ॥ अथ इंद्रसूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ २ ॥ अ० ॥ ६ ॥ व० ॥ ७ ॥ योजातएवप्रथमोमनस्वान्देवो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

देवान्क्रतुनापर्यभूषत् ॥ यस्यशुष्माद्रोदसीअभ्यसेतांनृम्णस्यमह्नासजनासइंद्रः ॥ १ ॥ यः पृथिवींव्यथमानामदृंहद्यः पर्वतान्प्रकुपिताँअरम्णात् ॥ योअंतरिक्षंविममेवरीयोयोद्यामस्तभ्नात्सजनासइन्द्रः ॥ २ ॥ योहत्वाहिमरिणात्सप्तसिंधून्योगाउदाजदधुधावलस्य ॥ योअश्मनोरन्तरग्निंजजानसंवृक्समत्सुसजनासइन्द्रः ॥ ३ ॥ येनेमाविश्वाच्यवनाकृतानियोदासंवर्णमधरंगुहाकः ॥ श्वघ्नीवयोजिगीवाँल्लक्षमाददुर्यः पुष्टानिसजनासइंद्रः ॥ ४ ॥ यंस्मापृच्छन्तिकुहसेतिघोरयुतेमाहुर्नैषोअस्तीत्येनम् ॥ सोअर्यःपुष्टीर्विजइवामिनातिश्रद्दस्मैधत्तसजनासइन्द्रः ॥ ५ ॥ योरुध्रस्यचोदितायःकृशस्ययोब्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः ॥ युक्तग्राव्णोयोषितासुशिप्रःसुतःसोमस्यसजनासइंद्रः ॥ ६ ॥ यस्याश्वासःप्रदिशियस्यगावोयस्यग्रामायस्यविश्वेरथासः ॥ यःसूर्यंयउषसंजजानयोऽपांनेतासजनासइंद्रः ॥ ७ ॥ यंक्रन्दसीसंयतीविह्वयेतेपरेवरुभयाऽअमित्राः ॥ समानंचिद्रथमातस्थिवांसानानाहवेतेसजनासइंद्रः ॥ ८ ॥ यस्मान्नक्रुतेविजयन्तेजनासोयंयुध्यमाना अवसेहवन्ते ॥ योविश्वस्यप्रतिमानंबभूवयोअच्युतच्युत्सजनासइंद्रः ॥ ९ ॥ यः शश्वतोमह्येनोदधानानमन्यमानाञ्छवसाजघान ॥ यः शर्धतेनानुददाति शृध्यां योदस्योर्हंतासजनासइंद्रः ॥ १० ॥ यः शंबरंपर्वतेषुक्षियन्तंचत्वारिंश्यांशरद्यन्वविंदत् ॥ ओजायमानंयोअहिंजघानदानुंशयानंसजनासइंद्रः ॥ ११ ॥ यः सप्तरश्मिर्वृषभस्तुविष्मानवासृजत्सर्तवेसप्तसिंधून् ॥ योरौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्द्यामारोहन्तंसजनासइंद्रः ॥ १२ ॥ द्यावाचिदस्मै पृथिवीनमेते शुष्माचिदस्यपर्वताभयन्ते ॥ यः सोमपानिचितोवज्रबाहुर्योवज्रहस्तः सजनासइंद्रः ॥ १३ ॥ यः सुन्वन्तमवतियः पचंतंयः शंसन्तंयः शशमानमूती ॥ यस्यब्रह्मवर्धनंयस्य सोमोयस्येदंराधः सजनासइंद्रः ॥१४॥ यः सुन्वतेपचतेदुध्रआचिद्वाजंददर्षिसकिलासिसत्यः ॥ वयन्तइंद्रविश्वहप्रियासः सुवीरासोविदथमावदेम ॥ १५ ॥ इतींद्रसूक्तम् ॥ अथ राक्षोघ्नं सूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ ३ ॥ अ० ॥ ४ ॥ व० ॥ २३ ॥ ॥ ६१ ॥

ॐकृणुष्वपाजः प्रसितिंनपृथ्वींयाहिराजेवामवाँइभेन ॥ तृष्वी मनुप्रसितिन्द्रूणानोस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ १ ॥ तवभ्रमासऽआशुयाप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तन्त्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः तपूंष्यग्नेजुह्वापतङ्गानसन्दितोविसृजविष्वगुल्काः ॥ २ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअस्या
अदब्धः ॥ योनोदूरेअघशंसोयोअन्त्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ ३ ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्य १ मित्राँओषतात्तिग्महेते ॥ योनोअरातिंस
मिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कम् ॥ ४ ॥ ऊर्द्धोभवप्रतिविद्ध्याद्ध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिं
प्रमृणीहिशत्रून् ॥ ५ ॥ इति राक्षोघ्नम् ॥ इति पूर्वद्वारपालजाप्यसूक्तानि ॥ अथ पूर्वे ऋग्वेदिनां जापकजप्यानि सूक्तानि ॥ ऋ० ॥ अ०
॥ ८ ॥ अ० ॥ ७ ॥ व० ॥ १४ ॥ ॐरात्रीव्यख्यदायतीपुरुत्रादेव्य १ क्षाभिः ॥ विश्वाअधिश्रियोधित ॥ १ ॥ ओर्वप्राअमर्त्यानिवतोदेव्यु १
द्वतः ॥ ज्योतिषाबाधतेतमः ॥ २ ॥ निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती ॥ अपेदुहासतेतमः ॥ ३ ॥ सानोअद्ययस्यावयंनितेयामन्नविक्ष्महि ॥
वृक्षेनवसतिंवयः ॥ ४ ॥ निग्रामासोअविक्षतनिपद्वन्तोनिपक्षिणः ॥ निश्येनासश्चिदर्थिनः ॥ ५ ॥ यावयावृक्यं १ वृकंयवयस्तेनमूर्म्ये ॥
अथानः सुतरांभव ॥ ६ ॥ उपमापेपिशत्तमः कृष्णव्यक्तमस्थित ॥ उपक्रुणेवयातय ॥ ७ ॥ उपतेगाइवाकरंवृणीष्वदुहितर्दिवः ॥ रात्रिस्तो
मंनजिग्युषे ॥ ८ ॥ इति रात्रिसूक्तम् ॥ अथ रौद्रं सूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ १ ॥ अ० ॥ ८ ॥ व० ॥ ५ ॥ ॐइमारुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वी
रायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेअस्मिन्ननातुरम् ॥ १ ॥ मृळानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते ॥
यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिषु ॥ २ ॥ अश्यामतेसुमतिंदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः ॥ सुम्नायनिद्विशोअस्माक
माचरारिष्टवीराजुहवामतेहविः ॥ ३ ॥ त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकुविमवसेनिह्वयामहे ॥ आरेअस्मद्दैव्यंहेळोअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणी
महे ॥ ४ ॥ दिवोवराहमरुषंकपर्दिनंत्वेषंरूपंनमसानिह्वयामहे ॥ हस्तेबिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत् ॥ ५ ॥ इदंपित्रेमरुतां
मुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयोरुद्रायवर्धनम् ॥ रास्वाचनोअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृळ ॥ ६ ॥ मानोमहान्तमुतमानोअर्भकंमा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नऽउक्षन्तमुतमानऽउक्षितम् ॥ मानोवधीःपितरंमोतमातरंमानः प्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ ७ ॥ मानस्तोकेतनयेमानआयौमानो गोषुमानो
अश्वेषुरीरिषः ॥ वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतः सदमित्त्वाहवामहे ॥ ८ ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे ॥
भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथा वयमवइत्तेवृणीमहे ॥ ९ ॥ आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षयद्वीरायसुम्नमस्मेतेऽअस्तु ॥ मृळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधा
चनः शर्मयच्छद्विबर्हाः ॥ १० ॥ अवोचामनमोऽअस्माअवस्यवः शृणोतुनोहवं रुद्रोमरुत्वान् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिः सिंधुःपृ
थिवीउतद्यौः ॥११॥ इति रुद्रसूक्तम् ॥ ततः पवमानं सुमंगलं च जपेत् (पवमानं स्वादिष्ठयेत्यादि सुमंगलं कनिक्रदादित्यादि च पूर्वमुक्तम्)
अथ पुरुषसूक्तम् ॥ ऋ० अ० ॥ ८ ॥ अ० ॥ ४ ॥ व० ॥ १७ ॥ ॐसहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद
शांगुलम् ॥ १ ॥ पुरुषएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्च भव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥
पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥४॥
तस्माद्विराळजायत विराजोअधिपुरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ १ ॥ यत्पुरुषेणहविषा देवायज्ञमतन्वत ॥ वसंतो
अस्यासीदाज्यं ग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ ६ ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः ॥ तेन देवाऽअयजंत साध्याऋषयश्चये ॥ ७ ॥ तस्माद्यज्ञा
त्सर्वहुतः संभृतंपृषदाज्यम् ॥ पशून्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चय ॥ ८ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः सामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेत
स्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ९ ॥ तस्मादश्वाअजायंत येकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः ॥१०॥ २ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः
कतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखं किमस्य कौबाहू का ऊरू पादा उच्येते ॥११॥ ब्राह्मणोस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ॥ ऊरू तदस्य यद्वैश्यः
पद्भ्यां शूद्रोऽअजायत ॥ १२ ॥ चंद्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्योऽअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ १३ ॥ नाभ्याऽआसी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दंतारिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ॥ पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँऽअकल्पयन् ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधः कृताः ॥
देवा यद्यज्ञं तन्वानाऽअबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंत देवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेह नाकंमहिमानः सचंत यत्र पूर्वे
साध्याः संति देवाः ॥ १६ ॥ इति ऋग्वेदीयं पौरुषं सूक्तम् ॥ अथ ऋग्वेदीयं वामदेव्यं सूक्तम् । ऋ० अ० ॥ ३ ॥ अ० ॥ ६ ॥ व० ॥ २४ ॥
ॐकयानश्चित्रऽआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ १ ॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदन्धसः ॥ दृळ्हाचिदारुजेवसु ॥ २ ॥
अभीषुणः सखीनामविताजरितॄणाम् ॥ शतंभवास्यूतिभिः ॥ ३ ॥ अभीनऽआववृत्स्वचक्रंनवृत्तमर्वतः ॥ नियुद्भिश्चर्षणीनाम् ॥ ४ ॥ प्रवता
हिक्रतूनामाहापुदेवगच्छसि ॥ अभक्षिसूर्येसचा ॥ ५ ॥ संयत्तइन्द्रमन्यवः संचक्राणिदधन्विरे ॥ अधत्वेऽअधसूर्ये ॥६॥ उतस्माहित्वामाहुरिन्म
घवानंशचीपते ॥ दातारमविदीधयुम् ॥ ७ ॥ उतस्मासद्यइत्परिशशमानायसुन्वते ॥ पुरूचिन्मंहसेवसु ॥ ८ ॥ नहिष्मातेशतंचनराधोवरन्तआ
मुरः ॥ नच्योत्नानिकरिष्यतः॥९॥ अस्माँऽअवन्तुतेशतमस्मान्त्सहस्रमूतयः ॥ अस्मान्विश्वाऽअभिष्टयः ॥ १० ॥ अस्माँऽइहावृणीष्वसख्यायस्व
स्तये ॥ महोरायेदिवित्मते ॥ ११ ॥ अस्माँऽअविद्विश्वहेंद्ररायापरीणसा ॥ अस्मान्विश्वाभिरूतिभिः ॥ १२ ॥ अस्मभ्युंताँऽअपावृधिव्रजाँऽ
अस्तेवगोमतः ॥ नवाभिरिंद्रोतिभिः ॥ १३ ॥ अस्माकंधृष्णुयारथोंद्युमाँऽइन्द्रानपच्युतः ॥ गव्युरश्वयुरीयते ॥ १४ ॥ अस्माकमुत्तमंकृधिश्रवो
देवेषुसूर्य ॥ वर्षिष्ठन्द्यामिवोपरि ॥ १५ ॥ इति वामदेव्यम् ॥ इति ऋग्वेदिनां पूर्वे द्वारपालादिजाप्यसूक्तानि ॥ अथ दक्षिणेयजुर्वेदिनां द्वारपा
लादिजाप्यसूक्तानि ॥ तत्रादौ रुद्रसूक्तम् ॥ यजु० अध्याय ॥ १६ ॥ मन्त्र ॥ ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतइषवेनमः ॥ बाहुभ्यामुतते नमः ॥१॥
यातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तन्वाशन्तमयागिरिंशन्ताभिचाकशीहि ॥ २ ॥ यामिषुंगिरिशन्तहस्तेबिभर्ष्यस्तवे ॥ शिवा
गिरित्रताङ्कुरुमाहिंसीःपुरुषञ्जगत् ॥ ३ ॥ शिवेनवचसात्वागिरिशाच्छावदामसि ॥ यथानःसर्वमिज्जगदयक्ष्मंसुमनाऽअसत् ॥ ४ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अद्ध्वर्यवोचदधिवक्ताप्रथमोदैव्योभिषक् ॥ अहीँश्चसर्वाञ्जंभयन्त्सर्वाश्चयातुधान्योधराचीःपरासुव ॥ ५ ॥ असौयस्ताम्रोऽअरुणऽ
उतबभ्रुःसुमंगलः ॥ येचैनꣳरुद्राऽअभितोदिक्षुश्रिताः सहस्रशोवैषा ᳪ हेडऽईमहे ॥ ६ ॥ असौयोवसर्प्पतिनीलग्रीवोविलोहितः ॥
उतैनंगोपाऽअदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्य्युतःसदृष्टोमृडयातिनः ॥ ७ ॥ नमोस्तुनीलग्रीवायसहस्राक्षायमीढुषे ॥ अथोयेऽअस्यसत्वानोहन्तेभ्योऽ
करन्नमः ॥ ८ ॥ प्रमुञ्चधन्वनस्त्वमुभयोरात्योर्ज्याम् ॥ याश्चतेहस्तऽइषवःपराताभगवोवप ॥ ९ ॥ विज्यन्धनुः कपर्दिनोविशल्योऽ
बाणवाँ २ उत ॥ अनेशन्नस्ययाऽइषवऽआभुरस्यनिषङ्गधिः ॥ १० ॥ यातेहेतिर्म्मीढुष्टमहस्तेबभूवते धनुः ॥ तयास्मान्विश्वतस्त्वमयऽ
क्ष्मयापरिब्भुज ॥ ११ ॥ परितेधन्वनोहेतिरस्मान्वृणक्तुविश्वतः ॥ अथोयऽइषुधिस्तवारेऽअस्मन्निधेहितम् ॥ १२ ॥ अवतत्यधनुष्ट्वꣳसहऽ
स्राक्षशतेषुधे ॥ निशीर्य्यशल्यानाम्मुखाशिवोनःसुमनाभव ॥ १३ ॥ नमस्तऽआयुधायानाततायधृष्णवे ॥ उभाभ्यामुततेनमोबाहुभ्याऽ
न्तवधन्वने ॥ १४ ॥ मानोमहान्तमुतमानोऽअर्भकम्मानऽउक्षन्तमुतमानऽउक्षितम् ॥ मानोवधीःपितरम्मोतमातरम्मानःप्रियास्तऽ
न्वोरुद्ररीरिषः ॥ १५ ॥ मानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोवीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हविष्मन्तःसदमिऽ
त्त्वाहवामहे ॥ १६ ॥ नमोहिरण्यबाहवेसेनान्येदिशाञ्चपतयेनमोनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यःपशूनाम्पतयेनमोनमःशष्पिञ्जरायत्विषीऽ
मतेपथीनांपतयेनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानाम्पतयेनमोनमोबभ्लुशाय ॥ १७ ॥ नमोबभ्लुशायव्याधिनेन्नानाम्पतयेनमोनमोऽ
भवस्यहेत्यैजगतांपतयेनमोनमोरुद्रायाततायिनेक्षेत्राणांपतयेनमोनमःसूतायाहन्त्यैवनानाम्पतयेनमोनमोरोहिताय ॥ १८ ॥ नमोरोऽ
हितायस्थपतयेवृक्षाणाम्पतयेनमोनमोभुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनाम्पतयेनमोनमोमंत्रिणेवाणिजायकक्षाणाम्पतयेनमोनमःउच्चैर्घोऽ
षायाक्रन्दयतेपत्तीनाम्पतयेनमोनमःकृत्स्नायुतयाधावते ॥ १९ ॥ नमःकृत्स्नायुतयाधावतेसत्वनाम्पतयेनमोनमःसहमानायनिव्व्याधिनऽ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आव्याधिनीनाम्पतयेनमोनमोनिषङ्गिणेककुभायस्तेनानाम्पतयेनमोनमोनिचेरवेपरिचरायारण्यानाम्पतयेनमोनमोवञ्चते ॥ २० ॥
नमोवञ्चतेपरिवञ्चतेस्तायूनाम्पतयेनमोनमोनिषङ्गिणऽइषुधिमतेतस्कराणाम्पतयेनमोनमः॑ सृकायिभ्योजिघाꣳसद्भ्योमुष्णताम्पतयेन
मोनमोसिमद्भ्योनक्तञ्चरद्भ्योविकृन्तानाम्पतयेनमः॑ ॥ २१ ॥ नमऽउष्णीषिणेगिरिचरायकुलुञ्चानाम्पतयेनमोनमऽइषुमद्भ्योधन्वाविभ्यश्चवोनमोनमऽआतन्वानेभ्यः॑ प्रतिदधानेभ्यश्चवोनमोनमऽआयच्छद्भ्योस्यद्भ्यश्चवोनमोनमोविसृजद्भ्यः॑ ॥ २२ ॥ नमोविसृजद्भ्योविद्ध्यद्भ्यश्चवोनमोनमः॑स्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमोनमः शयानेभ्यऽआसीनेभ्यश्चवोनमोनमस्तिष्ठद्भ्योधावद्भ्यश्चवोनमोनमः॑
सभाभ्यः॑ ॥ २३ ॥ नमः॑सभाभ्यः॑सभापतिभ्यश्चवोनमोनमोश्वेभ्योश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमऽ आव्याधिनीभ्योविविद्ध्यन्तीभ्यश्चवोनमोनमऽउगणाभ्यस्तृꣳहतीभ्यश्चवोनमोनमोगणेभ्यः॑ ॥ २४ ॥ नमोगणेभ्योगणपतिभ्यश्चवोनमोनमोव्रातेभ्योव्रातपतिभ्यश्चवोनमोनमो गृत्सेभ्योगृत्सपतिभ्यश्चवोनमोनमोविरूपेभ्योविश्वरूपेभ्यश्चवोनमोनमःसेनाभ्यः॑ ॥ २५ ॥ नमःसेनाभ्यःसेनानिभ्यश्चवोनमोनमोरथिभ्योऽअरथेभ्यश्चवोनमोनमः॑ क्षत्तृभ्यः॑संग्रहीतृभ्यश्चवोनमोनमोमहद्भ्योऽअर्भकेभ्यश्चवोनमः॑ ॥ २६ ॥
नमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमःकुलालेभ्यःकर्म्मारेभ्यश्चवोनमोनमोनिषादेभ्यः॑पुञ्जिष्ठेभ्यश्चवोनमोनमः॑ श्वनिभ्योमृगयुभ्यश्चवोनमोनमःश्वभ्यः॑ ॥ २७ ॥ नमःश्वभ्यःश्वपतिभ्यश्चवोनमोनमोभवायचरुद्रायचनमः॑ शर्वायचपशुपतयेचनमोनीलग्रीवायचशितिकण्ठायचनमः॑ कपर्द्दिनेचे ॥ २८ ॥ नमः॑ कपर्द्दिनेचव्युप्तकेशायचनमः॑ सहस्राक्षायचशतधन्वनेच नमोगिरिशयायचशिपिविष्टायचनमोमीढुष्टमायचेषुमतेचनमोह्रस्वायचे ॥ २९ ॥ नमोह्रस्वायचवामनायचनमोबृहतेचवर्षीयसेचनमोवृद्धायचसंवृधेचनमोग्र्यायचप्रथमायचनमऽआशवेचे ॥ ३० ॥ नमऽआशवेचाजिरायचनमःशीघ्र्यायचशीभ्यायचनमऽऊर्म्यायचावस्वन्यायचनमोनादेयायचद्वीप्या

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

यच ॥ ३१ ॥ नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायचनमः पूर्वजायचापरजायचनमोमध्यमायचापगल्भायचनमोजघन्यायचबुद्ध्न्यायचनमः
सोब्भ्याय ॥ ३२ ॥ नमःसोब्भ्यायचप्रतिसर्य्यायचनमोयाम्यायचक्षेम्यायचनमः श्लोक्यायचावसान्यायचनमःउर्वर्य्यायचखल्ल्यायचन
मोवन्यायचनमोवन्यायचकक्ष्यायचनमः श्रवायचप्रतिश्रवायचनमःआशुषेणायचाशुरथायचनमः शूरायचावभेदिनेचनमोबि
ल्मिने ॥ ३४ ॥ नमोबिल्मिनेचकवचिनेचनमोवर्म्मिणेचवरूथिनेचनमः श्रुतायचश्रुतसेनायचनमोदुन्दुभ्यायचाहनन्यायचनमोधृष्णवे
॥ ३५ ॥ नमोधृष्णवेचप्रमृशायचनमोनिषङ्गिणेचेषुधिमतेचनमस्तीक्ष्णेषवेचायुधिनेचनमः स्वायुधायचसुधन्वनेच ॥ ३६ ॥ नमःस्रुत्याय
चपथ्यायचनमः काट्यायचनीप्यायचनमः कुल्ल्यायचसरस्यायचनमोनादेयायचवैशन्तायचनमःकूप्याय ॥ ३७ ॥ नमःकूप्यायचावट्यायच
यचनमोवीद्ध्र्यायचातप्यायचनमोमेघ्यायचविद्युत्यायचनमोवर्ष्यायचावर्ष्यायचनमोवात्याय ॥ ३८ ॥ नमोवात्यायचरेष्म्यायचनमोवा
स्तव्यायचवास्तुपायचनमः सोमायचरुद्रायचनमस्ताम्रायचारुणायचनमः शङ्गवे ॥ ३९ ॥ नमः शङ्गवेचपशुपतयेचनमःउग्रायचभीमाय
चनमोग्रेवधायचदूरेवधायचनमोहंत्रेचहनीयसेचनमोवृक्षेब्भ्योहरिकेशेब्भ्योनमस्ताराय ॥ ४० ॥ नमःशम्भवायचमयोभवायचनमः शंकु
रायचमयस्करायचनमः शिवायचशिवतरायच ॥ ४१ ॥ नमः पार्य्यायचावार्य्यायचनमःप्रतरणायचोत्तरणायचनमस्तीर्थ्यायचकूल्ल्याय
चनमःशष्प्यायचफेन्यायचनमःसिकत्याय ॥ ४२ ॥ नमःसिकत्यायचप्रवाह्यायचनमःकिंशिलायच क्षयणायचनमः कपर्दिनेचपुल
स्तयेचनमःइरिण्यायचप्रपथ्यायचनमोव्रज्याय ॥४३॥ नमोव्रज्यायचगोष्ठायचनमस्तल्प्यायचगेह्यायचनमोहृदयायचनिवेष्प्यायचनमः
काट्यायचगव्हरेष्ठायचनमः शुष्क्याय ॥ ४४ ॥ नमःशुष्क्यायचहरित्यायचनमःपांसव्यायचरजस्यायचनमोलोप्याय चोलप्यायचनमः
ऊर्य्यायचसूर्य्यायचनमःपर्ण्याय ॥ ४५ ॥ नमःपर्ण्यायचपर्णशदायचनमःउद्गुरमाणायचाभिघ्नतेच नमःआखिदतेचप्रखिदतेचनमःइषुकृ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

द्रुद्रचोधनुष्कृद्भ्यश्चवोनमोनमोवः किरिकेभ्योदेवानाᳬहृदयेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्योनमोविक्षिणत्केभ्योनमऽआनिर्हतेभ्यः ॥ ४६ ॥
द्रापेऽअन्धसस्पतेदरिद्रंनीललोहित ॥ आसाम्प्रजानामेषाम्पशूनाम्माभेर्म्मारोमोचनत्किञ्चनाममत् ॥ ४७ ॥ इमारुद्रायतवसेकपर्द्दिने
क्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वम्पुष्टङ्ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥ ४८ ॥ यातेरुद्रशिवातनूःशिवाविश्वाहभेषजी ॥
शिवारुतस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥ ४९ ॥ परिनोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तुपरित्वेषस्यदुर्म्मतिरघायोः ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्व
स्तोकायतनयायमृड ॥ ५० ॥ मीढुष्टमशिवतमाशिवोनःसुमनाभव ॥ परमेवृक्षऽआयुधन्निधाय कृत्तिंवसानऽआचरपिनाकम्बिभ्रदागहि ॥
॥ ५१ ॥ विकिरिदविलोहितनमस्तेऽअस्तुभगवः ॥ यास्तेसहस्रᳬ हेतयोन्यमस्मन्निवपन्तुताः ॥ ५२ ॥ सहस्राणिसहस्रशोबाह्वोस्तव
हेतयः ॥ तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥ ५३ ॥ असङ्ख्याताःसहस्राणियेरुद्राऽअधिभूम्याम् ॥ तेषाᳬसहस्रयोजनेवधन्वानि
तन्मसि ॥ ५४ ॥ अस्मिन्महत्यर्णवेन्तरिक्षेभवाऽअधि ॥ तेषाᳬसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ ५५ ॥ नीलग्रीवाःशितिकण्ठा दिवᳬ
रुद्राऽउपश्रिताः ॥ तेषाᳬ सहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि ॥ ५६ ॥ नीलग्रीवाःशितिकण्ठाःशर्वाऽअधःक्षमाचराः ॥ तेषाᳬ सहस्रयो
जनेवधन्वानितन्मसि ॥ ५७ ॥ येवृक्षेषुशष्पिञ्जरानीलग्रीवाविलोहिताः ॥ तेषा० ॥ ५८ ॥ येभूतानामधिपतयोविशिखासःकपर्द्दिनः ॥
तेषा० ॥ ५९ ॥ येपथाम्पथिरक्षयऽऐलबृदाऽआयुर्युधः ॥ तेषा० ॥ ६० ॥ येतीर्थानिप्रचरन्तिसृकाहस्तानिषङ्गिणः ॥ तेषा० ॥ ६१ ॥
येन्नेषुविविध्यन्तिपात्रेषुपिबतोजनान् ॥ तेषा० ॥ ६२ ॥ यऽएतावन्तश्चभूयाᳬसश्चदिशोरुद्राविताःस्थिरे ॥ तेषाᳬसहस्रयोजनेवधन्वानित
न्मसि ॥६३॥ नमोस्तुरुद्रेभ्योयेदिवियेषांवर्षमिषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्द्धाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तुतेनो
वन्तुतेनोमृडयन्तुतेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६४ ॥ नमोस्तुरुद्रेभ्योयेन्तरिक्षेयेषांवातऽइषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादश

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्रतीचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्धाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनोमृडयन्तुतेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६५ ॥ नमोस्तुरुद्रेभ्योयेपृथिव्यांयेषामन्नमिषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्द्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्धाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनोमृडयन्तुतेयन्द्विष्मो यश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६६ ॥ इति रौद्रंसूक्तम् ॥ अथ पौरुषंसूक्तम् ॥ य० अ० ॥३१॥ सहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिꣳ सर्वतस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥ पुरुषऽएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एतावानस्यमहिमातोज्यायाँश्चपुरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतन्दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्द्धऽउदैत्पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥ ४ ॥ ततोविराडजायतविराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतम्पृषदाज्यम् ॥ पशूँस्ताँश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः सामानिजज्ञिरे ॥ छन्दाꣳसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ७ ॥ तस्मादश्वाऽअजायन्तयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः ॥ ८ ॥ तंयज्ञम्बर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषञ्जातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयजन्तसाध्याऽऋषयश्चये ॥ ९ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखङ्किमस्यासीत्किम्बाहूकिमूरूपादाऽउच्येते ॥ १० ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्याꣳशूद्रोऽअजायत ॥ ११ ॥ चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ श्रोत्राद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजायत ॥ १२ ॥ नाभ्याऽआसीदन्तरिक्षꣳशीर्ष्णोद्यौःसमवर्त्तत ॥ पद्भ्याम्भूमिर्द्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँऽअकल्पयन् ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ वसन्तोस्यासीदाज्यंग्रीष्मऽइध्मःशरद्धविः ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्तसमिधः कृताः ॥ देवायद्यज्ञन्तन्वानाऽअबध्नन्पुरुषम्पशुम् ॥ १५ ॥ यज्ञेनयज्ञमयजन्तदेवास्तानि धर्म्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकम्महिमानः सचन्तयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वाः ॥ १६ ॥ इति पुरुषसूक्तम् ॥ अथ श्लोकाध्यायः यजु० अ० ॥ ३० ॥ ॐ देवसवितः प्रसुवयज्ञम्प्रसुवयज्ञपतिम्भगाय ॥ दिव्यो
गन्धर्वः केतपूः केतन्नः पुनातुवाचस्पतिर्वाचन्नः स्वदतु ॥ १ ॥ तत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः प्रचोदयात् ॥ २ ॥
विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव ॥ यद्भद्रन्तन्न आसुव ॥ ३ ॥ विभक्तारंहवामहेवसोश्चित्रस्यराधसः ॥ सवितारंनृचक्षसम् ॥ ४ ॥
ब्रह्मणेब्राह्मणङ्क्षत्रायराजन्यम्मरुद्भ्योवैश्यन्तपसेशूद्रन्तमसेतस्करन्नारकायवीरहणम्पापमनेक्लीबमाक्रयायाऽअयोगूङ्गामायपुँश्चलूमतिक्रु
ष्टायमागधम् ॥ ५ ॥ नृत्तायसूतङ्गीतायशैलूषन्धर्म्मायसभाचरन्नरिष्ठायै भीमलन्नर्म्मायरेभः हसायकारिमानन्दायस्त्रीषखम्प्रमदे कुमा
रीपुत्रम्मेधायैरथकारन्धैर्य्यायतक्षाणम् ॥ ६ ॥ तपसेकौलालम्मायायैकर्म्मारंरुपायमणिकारः शुभेवपः शरव्यायाऽइषुकारः हेत्यै
धनुष्कारङ्कर्म्मणेज्याकारन्दिष्टायरज्जुसर्जम्मृत्यवेमृगयुमन्तकायश्वनिनम् ॥ ७ ॥ नदीभ्यः पौञ्जिष्ठमृक्षीकाभ्योनैषादम्पुरुषव्याघ्रायं
दुर्म्मदङ्गन्धर्वाप्सरोभ्योव्रात्यम्प्रयुग्भ्यऽउग्रमुत्तः सर्प्पदेवजनेभ्योप्रतिपदमयेभ्यःकितवम्मीर्य्यतायाऽअकितवम्पिशाचेभ्योबिदलकारीं
रयातुधानेभ्यःकण्टकीकारीम् ॥ ८ ॥ सन्धयेजारंगेहायोपपतिमात्मैपरिविन्तनिर्ऋत्यैपरिविविदानमराद्ध्याऽएदिधिषुःपतिन्निष्कृत्यैपे
शस्कारीञ्च संज्ञानायस्मरकारीन्प्रकामोद्यायोपसदंवर्णायानुरुधम्बलायोपदाम् ॥ ९ ॥ उत्सादेभ्यः कुब्जम्प्रमुदेवामनन्द्राभ्यः
स्त्रामः स्वप्नायान्धमधर्म्मायबधिरम्पवित्रायभिषजम्प्रज्ञानायनक्षत्रदर्शमाशिक्षायैप्रश्निनमुपशिक्षायाऽअभिप्रश्निनम्मर्य्यादायैप्रश्नविवा
कम् ॥ १० ॥ अम्मेभ्योहस्तिपञ्चवायाश्वपम्पुष्टयैगोपालंवीर्य्यायाविपालन्तेजसेजपालमिरायैकीनाशंलीलायसुराकारम्भद्रायगृहपञ्च
श्रेयसेवित्तधमाद्ध्यक्ष्यायानुक्षत्तारम् ॥ ११ ॥ भार्यैदार्वाहारम्भार्या ऽअग्नेधम्ब्रध्नस्यविष्टपायाभिषेक्तारंवर्षिष्ठायनाकायपरिवेष्टारं
देवलोकायपेशितारम्मनुष्यलोकायप्रकरितारः सर्वेभ्योलोकेभ्यऽउपसेक्तारमवऽकृत्यैवधायोपमंथितारम्मेधायवासःपल्पूलीम्प्रकामा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

यरजयित्रीम् ॥ १२ ॥ कुतयेस्तेनहृदयवैरहत्यायपिशुनंविविक्त्यैक्षुत्तारमोपद्रष्टृयायानुक्षुत्तारम्बलायानुचरम्भूम्नेपरिष्कन्दम्प्रियाय
वादिनमरिष्टृयाऽअश्वसादꣳस्वर्गायलोकायभागदुघंवर्षिष्ठायनाकायपरिवेष्टारम् ॥ १३ ॥ मन्यवेयस्तापङ्क्रोधायनिसरंयोगायोक्तारः
शोकायाभिसुतारङ्क्षेमायविमोक्तारमुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्टिनंवपुषेमानस्कृतः शीलायाञ्जनीकारीन्निर्ऋत्यैकोशकारींयमायामूम् ॥ १४ ॥
युमायायमसूमर्थर्वभ्योवतोका ꣳ संवत्सरायपर्यायिणीम्परीवत्सरायाविजातामिदावत्सरायातीत्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरींवत्सरायाविज
र्जरा ꣳ सँवत्सरायुपालिकनीमुभुभ्योजिनसन्धः साद्धचेभ्यश्चर्म्मम्नम् ॥ १५ ॥ सरोभ्योधैवरमुपस्थावराभ्योदाशंवैशुन्ताभ्योवैन्द
न्नड्वलाभ्यःशौष्कम्पुरायमार्गारमवारायकैवर्ततीर्थेभ्यऽ आन्दविषमेभ्योमैनालः स्वनेभ्यःपर्णकुङ्गुहाभ्यःकिरातः सानुभ्यो
जम्भकुम्पर्वतेभ्यःकिम्पूरुषम् ॥ १६ ॥ बीभत्सायैपौल्कुसंवर्णायहिरण्यकारन्तुलायैवाणिजम्पश्चादोषायग्लाविनंविश्वेभ्योभूतेभ्यःसि
ध्मलम्भूत्यैजागरणमभूत्यैस्वपनमात्यैजनवादिनंम्वृद्धचाऽअपगल्भ्यः सदःशरायप्रच्छिदम् ॥ १७ ॥ अक्षराजायकितवङ्कृतायादिनव
दर्शत्रेतायैकल्पिनन्द्वापरायाधिकल्पिनमास्कुन्दायसभास्थाणुम्मृत्यवे गोहयुच्छमन्तकायगोघातङ्क्षुधेयोगाविकृन्तन्तम्भिक्षमाणऽउपतिष्ठं
तिदुष्कृतायुचरकाचार्य्यम्पाप्मनेसैलगम् ॥ १८ ॥ प्रतिश्रुत्कायाऽअर्तनङ्घोषायभषमन्तायबहुवादिनमनन्तायमूकः शब्दायाडंबराघातम्महसे
वीणावादङ्क्रोशायतृणवध्मम्वरस्पुरायशङ्खध्मंवनायवनपमुन्यतोरण्यायदावपम् ॥ १९ ॥ नुर्म्मायपुँश्चलꣳहसायुकारिंव्यादसेशाबु
हयाङ्ग्रामण्युङ्गणकमभिक्रोशंकुन्तान्महसेवीणावादम्पाणिघ्नन्तृणवध्मन्तानृतायानुन्दायतलवम् ॥ २० ॥ अग्नयेपीवानम्पृथिव्यैपीठसर्पिणं
वायवेचाण्डालमन्तरिक्षायवः शनुर्तिनन्दिवेखलतिः सूर्य्यायहर्य्यक्षन्नक्षत्रेभ्यऽ किर्म्मिरभ्रन्द्रमसेकिलासमन्हेशुक्रम्पिङ्गाक्षः रात्र्यैकृष्ण
म्पिङ्गाक्षम् ॥ २१ ॥ अथैतानष्टौविरूपानालभतेतिदीर्घश्चातिह्रस्वश्चातिस्थूलश्चातिकृशश्चातिशुक्लश्चातिकृष्णश्चातिकुल्लश्चातिलोमशश्च ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अशूद्राऽअब्राह्मणास्तेप्राजापत्याः ॥ मागुधः पौंश्चलीकितवःक्लीबोशूद्राऽअब्राह्मणास्तेप्राजापत्याः ॥२२॥ इति श्लोकाऽध्यायः समाप्तः ॥
अथ शुक्रियं ऋचंवाचं सूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ ३६ ॥ ॐऋचंवाचम्प्रपद्येमनोयजुः प्रपद्येसामप्राणम्प्रपद्येचक्षुःश्रोत्रम्प्रपद्ये ॥
वागोजःसहौजोमयिप्राणापानौ ॥ १ ॥ यन्मेच्छिद्रञ्चक्षुषोहृदयस्यमनसोवातितृणम्बृहस्पतिर्मेतद्दधातु ॥ शन्नोभवतुभुवनस्यपतिः ॥
॥ २ ॥ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ कयानश्चित्रऽआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कया
शचिष्ठयावृता ॥ ४ ॥ कस्त्वासत्योमदानाम्मघः हिष्ठोमत्सदन्धसः ॥ दृढाचिदारुजेवसु ॥ ५ ॥ अभीषुणः सखीनामविताजरितॄणाम् ॥
शतम्भवास्यूतिभिः ॥ ६ ॥ कयात्वन्नऽऊत्याभिष्प्रमन्दसेवृषन् ॥ कयारातोतृब्भ्यऽआभर ॥ ७ ॥ इन्द्रोविश्वस्यराजति ॥ शन्नोऽअस्तुद्विपदे
शञ्चतुष्पदे ॥ ८ ॥ शन्नोमित्रः शंवरुणः शन्नोभवत्वर्य्यमा ॥ शन्नऽइन्द्रोबृहस्पतिः शन्नोविष्णुरुरुक्रमः ॥ ९ ॥ शन्नोवातः पवताँ शन्न
स्तपतुसूर्य्यः ॥ शन्नःकनिक्रदद्देवःपर्ज्जन्योऽअभिवर्षतु ॥ १० ॥ अहानिशम्भवन्तुनः शदः रात्रीः प्रतिधीयताम् ॥ शन्नऽइन्द्राग्नीभवता
मवोभिः शन्नऽइन्द्रावरुणारातहव्या ॥ शन्नऽइन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शंय्योः ॥ ११ ॥ शन्नो देवीरभिष्टयऽआपो
भवन्तुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवन्तुनः ॥ १२ ॥ स्योनापृथिविनो भवानृक्षरानिवेशनी ॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः ॥ १३ ॥ आपोहिष्ठामयोभु
वस्तानऽऊर्ज्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ १४ ॥ योवः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ १५ ॥ तस्माऽअरङ्गमा
मवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ १६ ॥ द्यौःशान्तिरन्तरिक्षꣳशान्तिः पृथिवीशान्तिरापःशान्तिरोषधयःशान्तिः ॥ वनस्पतयः
शान्तिर्विश्वेदेवाःशान्तिर्ब्रह्मशान्तिः सर्वꣳ शान्तिः शान्तिरेवशान्तिः सामाशान्तिरेधि ॥ १७ ॥ दृतेदृꣳहमामित्रस्यमाचक्षुषासर्वाणिभूता
निसमीक्षंताम् ॥ मित्रस्याहञ्चक्षुषासर्वाणिभूतानिसमीक्षे ॥ मित्रस्यचक्षुषासमीक्षामहे ॥ १८ ॥ दृतेदृꣳ हमा ॥ ज्योक्तेसन्दृशिजीव्यासꣳज्यो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

क्तेसुन्दर्शिजीह्यासम् ॥ १९ ॥ नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेऽअस्त्वर्चिषे ॥ अन्याँस्तेऽअस्मन्मत्पन्तुहेतयः पावकोऽअस्मभ्यꣳ शिवोभव ॥ ॥ २० ॥ नमस्तेऽअस्तुविद्युतेनमस्तेस्तनयित्नवे ॥ नमस्तेभगवन्नस्तुयतःस्वः सुमीहसे ॥ २१ ॥ यतोयतः समीहसेततोनोऽअभयंकुरु ॥ शन्नः कुरुप्रजाभ्योभयन्नः पशुभ्यः ॥ २२ ॥ सुमित्रियानऽआपओषधयःसन्तुदुर्मित्रियास्तस्मैसन्तुयोस्मान्द्वेष्टियञ्चवयंद्विष्मः ॥ २३ ॥ तच्चक्षुर्देवहितम्पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ॥ पश्येमशरदः शतञ्जीवेमशरदः शतꣳ शृणुयामशरदः शतंप्रब्रवामशरदः शतमदीनाः स्यामशरदः शतम्भूयश्चशरदः शतात् ॥ २४ ॥ इति शुक्रियं ऋचंवाचं सूक्तम् ॥ अथ मण्डलाध्यायः ॥ यदेतन्मण्डलंतपतितन्महदुक्थंताक्रुचꣳ सुक्रचां लोकोथयदेतदर्चिर्दीप्यतेतन्महाव्रतंतानिसामानिससाम्नांलोकोथयऽएषऽएतस्मिन्मण्डलेपुरुषः सोग्निस्तानियजूꣳषिसयजुषांलोकः ॥ १ ॥ सैषात्रय्येवविद्यातपति तद्धैतदप्यविद्वाꣳ सआहुस्त्रयीवाऽएषाविद्यातपतीतिवाग्घैवतत्पश्यन्तीवदति ॥ २ ॥ सएषएवमृत्युर्यएषएतस्मिन्मण्डलेपुरुषोथैतमृतंयदेतदर्चिर्दीप्यते तस्मान्मृत्युर्नम्रियतेमृतेह्यन्तस्तदुनदृश्यतेमृतेह्यन्तः ॥ ३ ॥ तदेषश्लोकोभवत्यन्तरंमृत्योरमृतामित्यवरꣳ ह्येतन्मृत्योरमृतंमृत्यावमृतमाहितमित्येतस्मिन्हिपुरुषएतन्मण्डलंप्रतिष्ठितन्तपतिमृत्युर्विवस्वन्तवस्तऽइत्यसौवा आदित्योविवस्वानेषह्यहोरात्रे विवस्तेतमेषवस्तेसर्वतोह्यनेनपरिवृतोमृत्योरात्माविवस्वतीत्येतस्मिन्हि मण्डलऽएतस्यपुरुषस्यात्मैतदेषश्लोको भवति ॥ ४ ॥ तयोर्वाएतयोरुभयोरेतस्यचार्चिषऽएतस्यपुरुषस्यैतन्मण्डलं प्रतिष्ठातस्मान्महदुक्थम्पुरस्मैनशꣳ सन्नेदेतांप्रतिष्ठांछिनदाऽइत्येतांꣳ हसप्रतिष्ठां छिंत्तेयोमहदुक्थं परस्मैशꣳ सतितस्मादुक्थशसंभूयिष्ठंपरिचक्षते प्रतिष्ठाच्छिन्नोहिभवतीत्यधिदैवतम् ॥ ५ ॥ अथाधियज्ञंयदेतन्मण्डलन्तपत्ययꣳ सरुक्मोथयदेतदर्शिर्दीप्यतऽइदन्तत्पुष्करपर्णमापोह्येताआपः पुष्करपर्णमथयऽएषएतस्मिन्मण्डलेपुरुषोयमेवसयोयꣳ हिरण्मयःपुरुषरतदेतदेवैतत्रयꣳ संस्कृत्येहोपधत्तेतद्यज्ञस्यैवानुसꣳ स्थामूर्द्धमुत्क्रामतितदेतमप्येतियएषतपतितस्मादग्निन्नाद्रियेतपरिहन्तुममुत्रह्येषतदाभवतीत्युएवा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

धियज्ञम् ॥ ६ ॥ अथाध्यात्मं यदेतन्मण्डलंतपतियश्चैषरुक्मइदंतच्छुक्रमक्षन्नथयदेतदर्चिर्दीप्यतेयच्चैतत्पुष्करपर्णमिदंतत्कृष्णमक्षन्नथयएषएत
स्मिन्मण्डलेपुरुषोयश्चैषहिरण्मयःपुरुषोयमेवसयोयंदक्षिणेक्षन्पुरुषः ॥ ७ ॥ सएषएवलोकम्पृणातामेषसोग्निरभिसंपद्यतेतस्यैतन्मिथुनंयोयः
सव्येक्षन्पुरुषोर्द्धमहैतदात्मनोयन्मिथुनंयदावैसहमिथुनेनाथसर्वोथकृत्स्नः तायेतद्यत्तेद्वेभवतोद्वंद्वः हि मिथुनं प्रजननंतस्माद्द्वेद्वेलोकंपृणेत्र
पधीयेतेतस्माद्वाभ्यांद्वाभ्यांचितिंप्रणयन्ति ॥ ८ ॥ सएषएवेंद्रोयोयंदक्षिणेक्षन्पुरुषोथेयमिन्द्राणीताभ्यांदेवाएतांविधृतिमकुर्वन्नासिकांतस्मा
ज्जायायाअन्तेनाश्नीयाद्वीर्यवाह्यास्माज्जायतेवीर्यवन्तमुहसाजनयतियस्याअन्तेनाश्नाति ॥ ९ ॥ तदेतद्देवव्रतः राजन्यबंधवोमनुष्याणाम
नुतमांगोपायन्तितस्मादेतेषुवीर्यवाञ्जायतेमृतवाकावयसा ७ं साक्षिप्रश्येनंजनयति ॥ १० ॥ तौहदयाकाशंप्रत्यवेत्यमिथुनीभवतस्तौयदामिथुन
स्यान्तंगच्छतोथहैतत्पुरुषः स्वपितितद्यथाहैवेदं मानुषस्यमिथुनस्यान्तंगत्वासंविदइवभवत्यैवः हैवैतदसंविदइवभवतिदैवः ह्येतन्मिथुनं
परमोह्येषआनन्दः ॥ ११ ॥ तस्मादेवंवित्स्वप्याल्लोक्यः हैतेएवतदेवतेमिथुनेनप्रियेणधाम्नासमर्द्धयतितस्मादुहस्वपतंधुरेवनबोधयेत्रेदेतेदेव
तेमिथुनीभवन्त्यौहिनसानीतितस्मादुहैतत्सुषुपुषः श्लेष्मणमिवमुखंभवत्येतेएवतदेवतेरेतः सिंचतस्तस्माद्रेतसइदः सर्वः संभवतियदिदं
किञ्च ॥ १२ ॥ सऽएषएवमृत्युर्यएषएतस्मिन्मण्डलेपुरुषोयश्चायं दक्षिणेक्षन्पुरुषस्तस्यहैतस्यहृदयेपादावतिहतौतौहैतदाच्छिद्योत्क्रामतिसयदो
त्क्रामत्यथहैतत्पुरुषोम्रियतेतस्मादुहैतत्प्रेतमाहुराच्छेद्यस्येति ॥ १३ ॥ एषउएवप्राणःएषहीमाः सर्वाःप्रजाः प्रणयतितस्यैतेप्राणाः स्वाः सय
दास्वपित्यथैनमेतेप्राणाः स्वाअपियन्तितस्मात्स्वाप्ययः स्वाप्ययोहवैतः स्वप्नइत्याचक्षतेपरोक्षंपरोक्षकामाहिदेवाः ॥ १४ ॥ सएतैः सुप्तोन
कस्यचनवेदनमनसासङ्कल्पयतिनवाचान्नस्यरसंविजानातिनप्राणेगंधंविजानातिनचक्षुषापश्यतिनश्रोत्रेशृणोत्येतः ह्येतेतदापीताभवन्तिस
एषएकः सन्प्रजासुबहुधाव्याविष्टस्तस्मादेकासतीलोकम्पृणासर्वमग्निमनुविभवंत्यथयदेकएवतस्मादेका ॥ १५ ॥ तदाहुरेकोमृत्युर्बहवः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत्येकश्चबहुवश्चेतिहबूयाद्यदिहासावमुत्रतेनैकोथयदिहप्रजासुबहुधाव्याविष्टस्तेनोबहवः ॥ १६ ॥ तदाहुरन्तिकेमृत्युर्दूरा३इत्यन्तिकेचदूरेचे
तिहबूयाद्यदहायमिहाध्यात्मन्तेनान्तिकेथयदसावमुत्रतेनोदूरे ॥ १७ ॥ तदेषश्लोकोभवत्यन्ने भात्यश्रितोरसानाᳬसंक्षुरेमृतइतियदेतन्मण्डलं
तपतितदुन्नमथयएषएतस्मिन्मण्डलेपुरुषः ॥ सोत्तासएतस्मिन्नेपश्रितोभातीत्यधिदेवतम् ॥ १८ ॥ अथाध्यात्ममिदमेवशरीरमुन्नमथयोयं
दक्षिणेक्षन्पुरुषः सोत्तासएतस्मिन्नन्नेपश्रितोभाति ॥ १९ ॥ तमेतमग्निरित्यध्वर्यवउपासतेयजुरित्येषहीदꣳ सर्वंयुनक्तिसामेतिच्छंदोगाऽएत
स्मिन्हीदꣳसर्वꣳ समानमुक्थमितिबह्वृचाएषहीदꣳ सर्वमुत्थापयतियातुरितियातुविद एतेनहीदꣳ सर्वंयतंविषमिति सर्वात्सर्पइतिस
र्पविद ऊर्ग्गितिदेवारायिरितिमनुष्यामायेत्यसुराः स्वधेतिपितरोदेवजनइतिदेवजनविदोरूपमितिगंधर्वागंधइत्यप्सरसस्तंयथायथोपासतेतदे
वभवतितद्धैनान्भूत्वावतितस्मादेनमेवंवित्सर्वैरेवैतैरुपासीतसर्वꣳ हैतद्भवतिसर्वꣳ हेनमेतद्भूत्वावति ॥ २० ॥ सऽएषत्रीष्टकोग्निरुक्थेकाय
जुरेकासामैकात्तद्यांकाश्चात्रर्चोपदधातिरुक्सएवतस्याआयतनमथयांयजुषापुरुषएवतस्याआयतनमथयाᳬसाम्नापुष्करपर्णमेव तस्याआयतन
मेवन्त्रीष्टकः ॥ २१ ॥ तेवाएतेउभेएषचरुक्सएतच्चपुष्करपर्णमेतंपुरुषमुपीतउभेह्यृक्सामेयजुरुपीतएवम्वेकेष्टकः ॥ २२ ॥ सएषएवमृत्युर्यएषए
तस्मिन्मण्डलेपुरुषोयश्चायंदक्षिणेक्षन्पुरुषः ॥ सएषएवंविदआत्माभवतिसयदैवंविदस्माँल्लोकात्प्रैत्यथैतमेवात्मानमभिसंभवतिसोमृतोभवति
मृत्युर्ह्यस्यात्माभवति ॥ २३ ॥ इतिमण्डलाध्यायं ब्राह्मणसूक्तम् ॥ इतिद्वारजाप्यसूक्तानि ॥ अथ जापकजप्यानिसूक्तानि ॥ तत्रादौ शाक्रं
सूक्तम् ॥ यजु० अ० १७ ॥ मंत्रः ॥ ३३ ॥ ॐआशुᳬ शिशानोवृषभोनभीमोघनाघनᳬ क्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ सङ्क्रन्दनोनिमिषऽएकवीरᳬशु
तꣳ सेनाअजयत्साकमिन्द्रः ॥ १ ॥ सङ्क्रन्दनेनानिमिषेणजिष्णुनाऽयुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना ॥ तदिन्द्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरऽइषुहस्ते
नवृष्णा ॥ २ ॥ सऽइषुहस्तैःसनिषङ्गिभिर्वशीसꣳ स्रष्टासयुधऽइन्द्रोगणेन ॥ सꣳ सृष्टजित्सोमपाबाहुशर्द्धुग्रधन्वाप्रतिहिताभिरस्ता

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ ३ ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राँ २ ऽअपबाधमानः ॥ प्रभञ्जन्सेनाः प्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेद्ध्यविताररथानाम् ॥ ४ ॥
बलविज्ञायस्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजीसहमानऽउग्रः ॥ अभिवीरोऽअभिसत्वासहोजाजैत्रमिन्द्ररथमातिष्ठगोवित् ॥ ५ ॥ गोत्रभिद
ङ्गोविदंवज्रबाहुञ्जयन्तमज्मप्रमृणन्तमोजसा ॥ इमः संजातऽअनुवीरयद्ध्वमिंद्रः सखायोऽअनुसः रभद्धम् ॥ ६ ॥ अभिगोत्राणि
सहसागाहमानोदयोवीरःशतमन्युरिन्द्रः ॥ दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुद्ध्योस्माकः सेनाऽअवतुप्रयुत्सु ॥ ७ ॥ इन्द्रऽआसान्नेताबृहस्प
तिर्दक्षिणायज्ञःपुरऽएतुसोमः ॥ देवसेनानामभिभञ्जतीनाञ्जयंतीनाम्मरुतोयन्त्वग्रम् ॥ ८ ॥ इन्द्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञऽआदित्यानाम्म
रुताञ्शर्द्धऽउग्रम् ॥ महामनसाम्भुवनच्यवानाङ्घोषोदेवानाञ्जयतामुदस्थात् ॥ ९ ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनाम्मामकानाम्मना
ꣳसि ॥ उद्वृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानाञ्जयतांयन्तुघोषाः ॥१०॥ अस्माकमिन्द्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाऽइषवस्ताजयन्तु ॥ अस्मा
कंवीराऽउत्तरेभवन्त्वस्माँ २ ऽउदेवाऽअवताहवेषु ॥ ११ ॥ अमीषांचित्तम्प्रतिलोभयन्तीगृहाणाङ्गान्यप्वेपरेहि ॥ अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सु
शोकैरन्धेनामित्रास्तमसासचन्ताम् ॥ १२ ॥ अवसृष्टापरापतशरव्येब्रह्मसंशिते ॥ गच्छामित्रान्प्रपद्यस्वमामीषाङ्कञ्चनोच्छिषः ॥ १३ ॥
प्रेताजयतानरऽइन्द्रोवः शर्मयच्छतु ॥ उग्रावःसन्तु बाहवोनाधृष्याययथासथ ॥ १४ ॥ असौयासेनामरुतः परेषामभ्यैतिनऽओजसा
स्पर्द्धमाना ॥ ताङ्गृहततमसापव्रतेनयथामीऽअन्योऽअन्यन्नजानन् ॥ १५ ॥ यत्रबाणाःसम्पतन्तिकुमाराविशिखाऽइव ॥ तन्नऽइन्द्रोबृह
स्पतिरदितिः शर्मयच्छतुविश्वाहाशर्मयच्छतु ॥ १६ ॥ मर्माणितेवर्मणाच्छादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनानुवस्ताम् ॥ उरोर्वरीयोवरुण
स्तेकृणोतुजयन्तन्त्वानुदेवामदन्तु ॥ १७ ॥ इति शाक्रं सूक्तम् ॥ अथ रौद्रं सूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ १६ ॥ मंत्राः ॥ ४८ ॥ इमारुद्रायतवसे
कपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टङ्ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥ १ ॥ यातेरुद्रशिवातनूः शिवाविश्वाहा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भेषजी ॥ शिवारुतस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥ २ ॥ परिनोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तुपरित्वेषस्यदुर्म्मतिरघायोः ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकायतनयायमृड ॥ ३ ॥ मीढुष्टमशिवतमशिवोनः सुमना भव ॥ परमेवृक्षऽआयुधन्निधायकृत्तिंवसानऽआचरपिनाकम्बिभ्रदा गहि ॥ ४ ॥ विकिरिद्रविलोहितनमस्तेऽअस्तु भगवः ॥ यास्तेसहस्रंहेतयोन्यमस्मन्निवपन्तुताः ॥ ५ ॥ सहस्राणिसहस्रशोबाह्वो स्तवहेतयः ॥ तासामीशानोभगवः पराचीनामुखाकृधि ॥ ६ ॥ इति रौद्रंसूक्तम् ॥ अथ सौम्यं सूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ ३४ ॥ मंत्र ॥ २१ ॥ ॐ सोमोधेनुः सोमोऽअर्वन्तमाशुः सोमोवीरङ्कर्म्मण्यन्ददाति ॥ सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै ॥ १ ॥ त्वमि माऽओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोऽअजनयस्त्वङ्गाः ॥ त्वमाततन्थोर्व्वन्तरिक्षन्त्वज्योतिषाविततमोववर्थ ॥ २ ॥ देवेनतोमनसादेवसोमरायो भागः सहसावन्नभियुद्ध्य ॥ मात्वातनुदीशिषेवीरुर्यस्योभयेभ्युःप्रचिकित्सागविष्टौ ॥ ३ ॥ अष्टौव्यख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्रीधन्वयो जनासप्तसिंधून् ॥ हिरण्याक्षःसविताद्देवऽआगाद्दधद्रत्नाद्दाशुषेवार्याणि ॥ ४ ॥ हिरण्यपाणिः सविताविचर्षणिरुभेद्यावापृथिवीऽअन्तरी यते ॥ अपामीवाम्बाधतेवेतिसूर्य्यमभिकृष्णेनरजसाद्यामृणोति ॥ ५ ॥ हिरण्यहस्तोऽअसुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववायात्वर्वाङ् ॥ अपसे धन्त्वसोयातुधानानस्थाद्देवः प्रतिदोषङ्गृणानः ॥ ६ ॥ इति सौम्यं सूक्तम् ॥ अथ कौष्माण्डं सूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ २० ॥ मंत्र ॥ १४ ॥ ॐ यद्देवादेवहेडनन्देवासश्चकृमाबुयम् ॥ अग्निर्म्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वंहसः ॥ १ ॥ यदिदिवायादिनक्तमेनाꣳसिचकृमाबुयम् ॥ वायुर्म्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वंहसः ॥ २ ॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नऽएनाꣳसिचकृमाबुयम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वंहसः ॥३॥ यद्रामेयदरण्येयत्सभायांयदिन्द्रिये ॥ यच्छूद्रेयदरर्य्येयदेनश्चकृमाबुयंयदेकस्याधिधर्म्मणितस्याबुयजनमसि ॥ ४ ॥ इति कौष्मांडं सूक्तम् ॥ ततो जातवेदसं (आग्नेयं) सूक्तं पठेत् ॥ अथ जातवेदसं सूक्तम् ॥ यजुः अ०२७ मं० १ ॥ ॐसमास्त्वाग्नऋतवोवर्धयन्तु संवत्सरा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ऋषयोयानि सुत्या ॥ संदिव्येन दीदिहिरोचनेनविश्वाआभाहिप्रदिशश्चतस्रः ॥१॥ संचेध्यस्वाग्नेप्रचबोधयैनमुच्चातिष्ठमहतेसौभगाय ॥ माचरिष
दुपसत्तातेऽअग्नेब्रह्माणस्ते युशसः सन्तुमान्यें ॥ २ ॥ त्वामग्नेवृणते ब्राह्मणाइमेशिवोअग्नेसंवरणेभवानः ॥ सपत्नहानोअभिमातिजिच्छस्वेगयें
जागृह्यप्रयुच्छन् ॥ ३ ॥ इहैवाग्नेअधिधारयारयिंमात्वानिक्रन्पूर्वचितोनिकारिणः ॥ क्षत्रमग्ने सुयममस्तुतुभ्यमुपसत्तावर्धतांतेऽअनिष्टतः ॥४॥
क्षत्रेणाग्नेस्वायुतःसहरभस्वमित्रेणाग्नेमित्रधेयेयतस्व ॥ सजातानामध्यमस्थाऽएधिराज्ञामग्नेविहव्योदीदिहीह ॥ ५ ॥ अतिनिहोअतिस्निधोऽत्य
चित्तिमत्यरातिमग्ने ॥ विश्वाह्यग्नेदुरितासहस्वाथास्मभ्यंसहवीरा ँ रयिंदाः ॥ ६ ॥ अनाधृष्योजातवेदाअनिष्टतोविराडग्नेक्षत्रभृद्दीदि
हीह ॥ विश्वाआशाःप्रमुञ्चन्मानुषीभिर्यः शिवेभिरद्यपारिपाहिनोवृधे ॥ ७ ॥ बृहस्पते सवितर्बोधयैनंसः शितंचित्सन्तराँ सः
शिशाधि ॥ वर्धयैनंमहतेसौभगायविश्वएनमनुमदन्तुदेवाः ॥ ८ ॥ अमुत्रभूयादधयद्यमस्यबृहस्पतेअभिशस्तेरमुञ्चः ॥ प्रत्यौहतामश्विनामृत्यु
मस्मादेवानामग्नेभिषजाशचीभिः ॥ ९ ॥ उद्वयंतमसस्परिस्वः पश्यन्तऽउत्तरम् ॥ देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥ इति जातवेद
समनुवाकम् ॥ अथ सौरं सूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ ३३ ॥ मंत्र ॥ ३० ॥ त्रिम्भ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यम्मद्वायुर्दधद्यज्ञपतावविंहुतम् ॥ त्वात
जूतोयोऽअभिरक्षतित्मनाप्रजाऽपुपोषपुरुधाविराजति ॥ १ ॥ उदुत्यञ्जातवेदसन्देवंवहन्तिकेतवः ॥ दृशेविश्वायसूर्यम् ॥ २ ॥ येनापाव
कचक्षसाभुरण्यन्तञ्जनाँ २ अनु ॥ त्वंवरुणपश्यसि ॥ ३ ॥ देह्यावद्वरुर्यूआगतः रथेनसूर्यत्वचा ॥ मद्वायज्ञः समञ्जाथे ॥ तम्प्रत्क्रथायंत्रेन
श्चित्रन्देवानाम् ॥ ४ ॥ आनऽइडाभिर्विदथेसुशस्तिविश्वानरःसवितादेवऽएतु ॥ अपियथायुवानोमत्सथानोविश्वञ्जगदभिपित्वेमनीषा ॥
॥ ५ ॥ यदद्यकच्चवृत्रहन्नुदगाऽअभिसूर्य ॥ सर्वन्तदिन्द्रतेवशे ॥ ६ ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य ॥ विश्वमाभासिरोचनम् ॥ ७ ॥
तत्सूर्यस्यदेवत्वन्तन्महित्वंमध्वाकर्त्तोर्विततः सञ्जभार ॥ यदेदयुक्तहरितः सधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मै ॥ ८ ॥ तन्मित्रस्यवरुण

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्याभिचक्षेसूर्य्योरूपङ्कृणुतेद्यौरुपस्थे ॥ अनन्तमन्यद्रुशदस्यपाजः कृष्णमन्यद्धरितः सम्भरंति ॥ ९ ॥ बण्महाँ ऽअसिसूर्य्यबडादित्यमहाँ
२ऽअसि ॥ महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्धादेवमहाँ २ऽअसि ॥ १० ॥ बट्सूर्य्यःश्रवसामहाँ २ असिसत्रादेवमहाँ २ असि ॥ मह्नाद्देवानामसु
र्य्यः पुरोहितोविभुर्ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ११ ॥ श्श्रायन्तऽइवसूर्य्यंविश्वेदिन्द्रस्यभक्षत ॥ वसूनिजातेजनमानुऽओजसाप्रतिभागन्नदीधिम ॥
॥ १२ ॥ अद्यादेवाऽउदितासूर्य्यस्यनिरहः हसः पिपृतानिरवद्यात् ॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवीऽउतद्यौः
॥ १३ ॥ आकृष्णेनरजसावर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंश्च ॥ हिरण्ययेन सवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ १४ ॥ इति सौरसूक्तम् ॥
अथ शांतिकमंत्राः ॥ ॐ आनोभद्राः क्रतवोयन्तुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासऽउद्भिदः ॥ देवानोयथासदमिद्वृधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षिता
रोदिवेदिवे ॥ १ ॥ देवानाम्भद्रासुमतिर्ऋजूयतान्देवानाँ रातिरभिनोनिवर्त्तताम् ॥ देवानाँ सख्यमुपसेदिमावयन्देवानऽआयुःप्र
तिरन्तुजीवसे ॥ २ ॥ तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयम्भगम्मित्रमदितिन्दक्षमस्रिधम् ॥ अर्य्यमणंवरुणꣳ सोममश्विनासरस्वतीनः सुभगा
मयस्करत् ॥ ३ ॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजन्तन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः ॥ तद्ग्रावाणः सोमसुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतन्धिष्ण्यासुवम्
॥ ४ ॥ तमीशानञ्जगतस्तस्थुषस्पतिन्धियञ्जिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धः स्वस्तये ॥ ५ ॥ स्वस्ति
नऽइन्द्रोवृद्धश्रवाः स्वस्तिनः पूषाविश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽ अरिष्टनेमिः स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ६ ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातर
शुभंयावानोविदथेषुजग्मयः ॥ अग्निजिह्वामनवः सूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽ अवसागमन्निह ॥ ७ ॥ भद्रङ्कर्णेभिः शृणुयामदेवाभद्रम्पश्येमा
क्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाँसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ ८ ॥ शतमिन्नुशरदोऽअन्तिदेवायत्रानश्चक्राजरसंतनूनाम् ॥
पुत्रासोयत्रपितरो भवन्तिमानोमध्यारीरिषतायुर्गन्तोः ॥ ९ ॥ अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाऽअदितिः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पञ्चजनाऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ १० ॥ इति शांत्यनुवाकम् ॥ अथ पावमानसूक्तम् ॥ यजु० अ० ॥ १९ ॥ मंत्र ॥ ३ ॥ ७ ॥
ॐपुनन्तुमापितरः सोम्यासः पुनन्तुमापितामहाः पुनन्तुप्रपितामहाः ॥ पवित्रेणशतायुषा पुनन्तुमापितामहाः पुनन्तुप्रपितामहाः ॥ पवित्रे
णशतायुषाविश्वमायुर्व्यश्नवै ॥ १ ॥ अग्नआयूं ᳪं षिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनाम् ॥ २ ॥ पुनन्तुमादेवजनाः पुन
न्तुमनसाधियः ॥ पुनन्तुविश्वाभूतानिजातवेदः पुनीहिमा ॥ ३ ॥ पवित्रेणपुनीहिमाशुक्रेणदेवदीद्यत् ॥ अग्नेक्रत्वाक्रतूँ रनु ॥ ४ ॥ यत्तेपु
वित्रमर्चिष्यग्नेवितततमन्तरा ॥ ब्रह्मतेनपुनातुमा ॥ ५ ॥ पवमानः सोऽअद्यनः पवित्रेणविचर्षणिः ॥ यः पोतासपुनातुमा ॥ ६ ॥ उभाभ्यां
न्देवसवितः पवित्रेणसवेनच ॥ माम्पुनीहिविश्वतः ॥ ७ ॥ वैश्वदेवीपुनतीदेवयागाद्यस्यामिमाबव्ह्यस्तन्वावीतपृष्ठाः ॥ तयामदन्तःसधुमा
देषुवयङ्स्यामपतयोरयीणाम् ॥ ८ ॥ इति पावमानसूक्तम् ॥ इति यजुर्वेदिनां द्वारपालादिजाप्यसूक्तानि समाप्तानि ॥ अथ पश्चिमे
१ २ ३ २र २र
सामवेदिनां द्वारपालजाप्यसूक्तानि ॥ तत्रादौ वामदेव्यसूक्तम् ॥ सामवेदे उत्तरार्चिकस्य प्रथमप्रपाठके द्वादशं सूक्तम् ॥ कयानश्चित्रआभु
३ २३१२३ १ २ २ ३१ २ १२ १ २३ १र ३१ २ ३ १२ ३१ २३२३१२ ३ २उ ३ २
वदूतीसदावृधः सखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ १ ॥ कस्त्वासत्योमदानामᳪंहिष्ठोमत्सदन्धसः ॥ दृढाचिदारुजेवसु ॥ २ ॥ अभीषुणः सखीनाम
१र
३ २ ३ २ ३१२ ३१२
विताजरितॄणाम् ॥ शतंभवास्यूतये ॥ ३ ॥ इति वामदेव्यं सूक्तम् ॥ अथ बृहत्सामसूक्तम् ॥ साम० अध्याय० ॥ ३ ॥ खंड ॥ ४ ॥ ॐत्वामि
२र ३ १ २र ३१२ २ ३१ २ .३१२ ३२३२३उ ३१२ १र२र ३२३१२३१२
द्धिहवामहेसातौवाजस्यकारवः ॥ त्वांवृत्रेष्विन्द्रसत्पतिंनरस्त्वांकाष्ठास्वर्वतः ॥ १ ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णुयामहस्तवानोअद्रिवः ॥ गोम
३ १२३१
२र३२र ३१२ ३ २उ ३ २ ३१२
श्व रथ्यमिन्द्रसंकिरसत्रावाजंनजिग्युषे ॥ २ ॥ इति बृहत्साम ॥ अथ ज्येष्ठसामसूक्तम् ॥ साम० अ० ॥ ८ ॥ खं० ॥ ३ ॥ ॐमूर्धानंदिवो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३२३२उ ३२३ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १२ ३ २ १र २र ३ १ २ ३
अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आजातमग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ १ ॥ त्वांविश्वेअमृतजायमानꣳ
२ ३२३२ ३ १र २र २३१३ ३ १ २ ३ १र ३ २ ३ १र २र १ २ ३ २ ३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १र २
शिशुंनदेवाअभिसंनवन्ते ॥ तवक्रतुभिरमृतत्वमायन्वैश्वानरयत्पित्रोरदीदेः ॥ २ ॥ नाभिंयज्ञानाꣳ सदनꣳरयीणांमहामाहावमभिसंनवन्त ॥
३ २ क२ र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
वैश्वानरꣳरथ्यमध्वराणांयज्ञस्यकेतुंजनयन्तदेवाः ॥ ३ ॥ इतिज्येष्ठसाम ॥ साम० ॥ छन्द आर्चिके ॥ अ० ॥ ३ ॥ प्रथमा दशतिः ॥ अथ
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १र १र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
रथंतरम् ॥ अभित्वाशूरनोनुमोऽदुग्धाइवधेनवः ॥ ईशानमस्यजगतःस्वर्दृशमीशानमिंद्रतस्थुषः ॥ १ ॥ (नत्वावां अन्योदिव्योनपार्थिवोन
१र २र ३ १र २ र ३ १ २ ३ १
जातोनजनिष्यते ॥ अश्वायन्तोमघवन्निन्द्रवाजिनोगव्यन्तस्त्वाहवामहे ॥ २ ॥) त्वामिद्धिहवामहेसातौवाजस्यकारवः ॥ त्वांवृत्रे
२ ३ १ २ ३ २ ३ २ उ ३ १ र ३ १ र २ र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १
ष्विन्द्रसत्पतिंनरस्त्वांकाष्ठास्वर्वतः ॥ २ ॥ अभिप्रवः सुराधसमिन्द्रमर्चयथाविदे ॥ योजरितृभ्योमघवापुरूवसुः सहस्रेणेवशि
२ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ २ ३ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ १२ ३ १
क्षाति ॥ ॥ ३ ॥ तंवोदस्ममृतीषहंवसोर्मन्दानमन्धसः ॥ अभिवत्संनस्वसरेषुधेनवइन्द्रगीर्भिर्नवामहे ॥ ४ ॥ तरोभिर्वोविद
२ ३ १२ ३ १ ३ ३ १ २ ३ १र २र ३ १ २ ३ २ ३ २ उ ३ २ ३ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
द्वसुमिन्द्रꣳसबाधऊतये ॥ बृहद्गायन्तः सुतसोमेअध्वरेहुवेभरंनकारिणम् ॥ ५ ॥ तरणिरित्सिषासतिवाजंपुरन्ध्याजुजा ॥ आवइन्द्रं
३ १ २ ३ २ ३ १र २र ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ऽ १ ३
पुरुहूतंनमोगिरानेमिंतष्टेवसुद्रुवम् ॥ ६ ॥ पिबासुतस्यरसिनोमत्स्वानइन्द्रगोमतः ॥ आपिर्नोबोधिसधमाद्यैर्वृधे ३ स्मांअवन्तुते

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

१ २ १उ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ १ २ २ १ ३ २ र ३ २ ३ १ २ १र २र ३ २ ३ १र २ र ३ १
धियः ॥ ७ ॥ त्वंꣳह्येहिचेरवेविदाभगंवसुत्तये ॥ उद्वावृषस्वमघवन्गोविष्टय उदिन्द्राश्वमिष्टये ॥ ८ ॥ नहिवश्चरमंचनवसिष्ठः परिमꣳ
२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १उ ३ १ २ ३ १२ १ २३१र २र ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २३ १ २ ३ १ २ ३
सते ॥ अस्माकमद्यमरुतः सुतेसचाविश्वेपिबन्तुकामिनः ॥ ९ ॥ माचिदन्यद्विशꣳसतसखायोमारिषण्यत ॥ इन्द्रमित्स्तोतावृषणꣳसचासुते
१र २ र ३ १ २
मुहुरुक्थाचशꣳसत ॥ १० ॥ इतिरथंतरंसूक्तम् ॥ ततः साम० ॥ छन्द आर्चिके षष्ठोऽध्यायः ॥ चतुर्थीदशतिः ॥ तृती
३ २ १ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ १र २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३ १
यसूक्तम् ॥ ॐसहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिꣳसर्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलम् ॥ १ ॥ त्रिपादूर्द्ध्वउदैत्पुरुषः
२ ३ १२३१ २ २ ३ २३ क २ र ३ २ ३ २ १ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ तथाविष्वङ्व्यक्रामदशनानशनेअभि ॥ २ ॥ पुरुषएवेदꣳसवयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ पादोस्यसर्वाभूतानित्रिपादस्याऽ
१ २ ३ २ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २र १र २र ३ १२ १२ ३१ २ ३ २ १ २ ३
मृतंदिवि ॥ ३ ॥एतावानस्यमहिमाततोज्यायांश्चपूरुषः ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ ४ ॥ ततोविराडजायतविराजोअधि
१ २ २ ३ १र २र ३ २ र ३१ ३२३ १ २ ३ १र २ र
पूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ सामवेदे उत्तरार्चिकस्य प्रथमप्रपाठके द्वादशसूक्ते प्रथममन्त्रः ॥ कयानश्चित्रआभुव
३ २३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ १ २
दूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ ६ ॥ इतिपुरुषव्रतयोः पठितंषडृचात्मक पुरुषसूक्तं पठेत् ॥ साम० ॥ छ० आ० ॥ अ० १ सू० ७॥
२ ३१ २ ३१ २ ३ १ २ र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३१ २
अत्ररुद्रसूक्तम् ॥ आवोराजानमध्वरस्यरुद्रꣳहोतारꣳसत्यमजꣳरोदस्योः ॥ अग्निंपुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् ॥ १ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

३ २उ ३ २३१र २र ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १० १ २३ १ २ ३ २ ३ १र २र ३ १ २
इन्धेराजासमर्योनमोभिर्यस्यप्रतीकमाहुतंघृतेन ॥ नरोहव्येभिरीडतेसबाध आग्निरग्रमुषसामशोचि ॥ २ ॥ इतिरुद्रसूक्तम् ॥ ततआज्यदो
हानि ॥ ३ ॥ देवव्रतसंज्ञानित्रीणि (३) चपठेत् ॥ सा० उ० अ० ८ ख० ३ सू० १ म० १ ॥ ॐ ३ १ २ ३ १२३ १२ ३ १ २ ३२ ३२उ ३ २
३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३१ २ ३ २ ३ १२ ३ २
मग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयन्तदेवाः ॥ इति मंत्रमाज्यदोहसंज्ञकं त्रिधाजपेत् ॥ ३ ॥ ॐ अधिपतये मित्रपतयेक्ष
त्रपतयेस्वःपतयेधनपतयेनमइत्यादिदेवव्रतसंज्ञकमनुवाकंत्रिधाजपेदिति ३ ॥ उ० अ० १९ ख० ४ सू० १ ॥ अथशांतिकाध्यायः ॥ अबोध्यग्निः ३ २ ३ २
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २ ३ २३ १ २ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
समिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषासम् ॥ यह्वाइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभानवः सिस्रतेनाकमच्छ ॥ १ ॥ इत्यस्यत्रिधाजपः ॥ साम० उ०
१ २ ३ १र २र ३ २ ३ २ २ ३ २ ३क २र ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३२ ३१ २ ३१ २ ३२उ ३ १ २
अ० १९ सू०२ ॥ अबोध्याग्निर्ज्मउदेतिसूर्य्योव्युऽ ३ षाश्चन्द्रामह्यावो अर्चिषा ॥ आयुक्षातामश्विनायातवेरथंप्रासावीद्देवः सविताजगत्पृथक् ॥
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १२ ३ १ २ ३ १
॥ १ ॥ यद्युञ्जाथेवृषणमश्विनारथंघृतेननोमधुनाक्षत्रमुक्षतम् ॥ अस्माकंब्रह्मपृतनासुजिन्वतंवयंधनाशूरसाताभजेमहि ॥ २ ॥ अर्वाङ्त्रिचक्रो
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
मधुवाहनोरथोजीराश्वोअश्विनोर्यातुसुष्टुतः ॥ त्रिबन्धुरोमघवाविश्वसौभगः शंनआवक्षद्विपदेचतुष्पदे ॥ ३ ॥ अथभारुंडसूक्तम् ॥ साम०, छ०
३२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ उ ३ १२ ३ १२र ३ १ र २ र
आ०, अ० १, ७ दशतिः, सू० ४ ॥ इमंस्तोममर्हतेजातवेदसेरथमिवसंमहेमामनीषया ॥ भद्राहिनः प्रमतिरस्यसꣳसद्यग्नेसख्येमारिषामा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

३१ २ ३ १ २ ३ १२३ १ २ ३ १ २ ३२ ३२उ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३२
वयंतव ॥ १ ॥ मूर्द्धानंदिवोअरतिं पृथिव्यावैश्वानरमृत आजातमग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रं जनयन्त देवाः ॥ २ ॥
२उ ३ १ २र ३ २ ३ १२ ३२ ३ १२ ३१२ ३ १ २र३ १ २ ३१ २ २ ३ १ २ ३ १ २
वित्वदापोनपर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरग्नेजनयन्तदेवाः ॥ तंत्वागिरःसुष्टुतयो वाजयन्त्याजिन्नग्निर्वाहोजिग्युरश्वाः ॥ ३ ॥ आवोराजानमध्वरस्य
३१ २र ३२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १र २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
रुद्रꣳहोतारं सत्ययजꣳरोदस्योः ॥ अग्निंपुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वम् ॥ ४ ॥ इंधेराजासमर्य्योनमोभिर्यस्यप्रतीकमाहुतं
३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १र २ र ३ १ २ ३ १ २ २ १ ३ १ २ २र ३ १ २ ३ २
घृतेन ॥ नरोहव्येभिरीलतेसबाध आग्निरग्रमुषसामशोचि ॥ ५ ॥ प्रकेतुना बृहतायात्यग्निरारोदसीवृषभोरोरवति ॥ दिवश्चिदंता दुपमामुदान
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
उपामुपस्थेमहिषोववर्द्ध ॥ ६ ॥ अग्निंनरोदीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतंजनयतप्रशस्तम् ॥ दूरेदृशंगृहपतिमथर्व्युम् ॥ ७ ॥ इत्येषांत्रिधाजपः ॥
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २र ३१र
सा० उ० अ० ७ प्रपा० ४ ख १ सू० २ ॥ भरामेध्मंकृणवामाहवींषितेचितयन्तः पर्वणापर्वणावयम् ॥ जीवातवेप्रतराꣳसाधयाधियोऽग्नेसख्ये
२र ३र २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १र २र ३ २ १र २र ३१र २र ३ १र
मारिषामावयंतव ॥ १ ॥ शकेमत्वासमिधꣳसाधयाधियस्त्वेदेवाहविरदन्त्याहुतम् ॥ त्वमादित्याँऽआवहतान्ह्युऽ३ऽश्मस्यग्नेसख्येमारिषामाव
४र
यंतव ॥ २ ॥ इति भारुंडानि ॥ इतिद्वारपालजाप्यसूक्तानि ॥ अथसामगानांजापकजप्यानि ॥ अथवैराजंसूक्तम् ॥
२ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३
साम० उ० अ० ५ ख० ५ सू० १ ॥ पिबासोममिन्द्रमन्दतुत्वायंतेसुषावहर्य्यश्वाद्रिः सोतुर्बाहुभ्याꣳसुयतोनार्वा ॥ १ ॥ यस्तेमदोयुज्य
१०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १र २र २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ ३ १ र २र
श्वारुरस्तियेनवृत्राणिहर्य्यश्वहꣳसि ॥ सत्वामिन्द्रप्रभूवसोममत्तु ॥ २ ॥ बोधासुमेमघवन्वाचमेमायांतेवसिष्ठोअर्चतिप्रशस्तिम् ॥ इमाब्रह्म
३ १ २
सधमादे जुषस्व ॥ ३ ॥ इतिवैराजम् ॥ ततः पौरुषंसूक्तंजपेत् ॥ अथसौपर्णसूक्तम् ॥ साम० उ० अ० १३ खं० २ सू० २ ॥ उद्वेदभिश्रु
२ उ ३ २ ३
१ २ ३ १ र २ र १ २ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ १ २ ३ क २ र १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ र २ र
तामघंवृषभंनर्य्यापसम् ॥ अस्तारमेषिसूर्य्यं ॥ १ ॥ नवयोनवतिंपुरोबिभेदबाह्वोजसा ॥ अहिंचवृत्रहाऽवधीत् ॥ २ ॥ सनइन्द्रः शिवः सखा
१ २ ३ १ २ ३ १ २
श्वावङ्गोमद्यवमत् ॥ उरुधारेवदोहते ॥ ३ ॥ इतिसौपर्णम् ॥ ततोरुद्रसंहितांपठेत् ॥ रुद्रसंहिता–आवोराजानमित्यादिवर्गद्वयंपूर्वमुक्तम् ॥
अथशैशवंसूक्तम् ॥ साम० उ० अ० १ ख० ३ सू० १ ॥ उच्चातेजातमन्धसोदिविषद्भूम्याददे ॥ उग्रꣳशर्ममहिश्रवः ॥ १ ॥ सनइन्द्राययज्यवे
३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३१र ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ २ उ ३ २ ३ १ २ १ २
वरुणायमरुद्भ्यः ॥ वरिवोवित्परिस्रव ॥ २ ॥ एनाविश्वान्यर्यआद्युम्नानिमानुषाणाम् ॥ सिषासन्तोवनामहे ॥ ३ ॥ इतिशैशवम् ॥ ततः पंच
१ २ ३ १र २र ३१२ ३ १ २ २ ३ १ २
निधनंसूक्तं रहस्यावीतंपठेत् ॥ अथगायत्रंसूक्तम् ॥ साम० उ० अ० १३ ख० १ सू० ३ ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३२ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रचोदयात् ॥ १ ॥ सोमानाꣳस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते ॥ कक्षीवन्तयऔशिजः ॥ २ ॥ अग्नआयूꣳषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाध
३ १ २
स्वदुच्छुनाम् ॥ इतिगायत्रम् ॥ ततोज्येष्ठसाम मूर्द्धानंदिवइत्यादिपूर्वमुक्तंपठेत् वामदेव्यं कयानश्चित्रेति पठेत् ॥ बृहत्साम त्वामिद्धिहवामहइ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

१ ३२१२३१२
त्यादिपूर्वोक्तम् ॥ (सोम्यं सोमवृतंसंतेपयांसीत्यादिकम् ॥) अथरौरवंसूक्तम् ॥ साम० छ० अ० ५ दशति ५ सू० १ ॥ पुनानःसोमधार
३ १ २र १२३ १ २र३१२ ३ २३१२३१२ २१३१र २३१२३ २१ ३२३र१२ २१२ ३
याऽपोवसानोअर्षसि ॥ आरत्नधायोनिमृतस्यसीदस्युत्सोदेवंहिरण्ययः ॥ १ ॥ दुहानऊधर्दिव्यंमधुप्रियंप्रत्नꣳ सधस्थमासदत् ॥ आपृच्छयंध
१२३ २ १र३२१ ३२१
रुणंवाज्यर्षसिनृभिर्द्धूतोविचक्षणः ॥ २ ॥ इतिरौरवम् ॥ ततोरथंतरंसूक्तम् अभित्वाशूरनोनुम इत्यादिः पूर्वोक्तंपठेत ॥ गवांव्रतंसूक्तम् ॥
३२३ २ ३२उ
तेमन्वंतरंप्रथमम् ॥ अग्निमीळेइत्यनयोर्गीतंसामद्वयम् ॥ अथविकर्णसूक्तम् ॥ साम० उ० अ० १३ खं० २ सू० ३ ॥ विभ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यंम
३ १२३१२ ३ १ २ १२३ १ २ ३१२ ३१२३१ २ ३ १ २र ३१ ३१र २र ३ १२३ १२३ २३१
ध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहुतम् ॥ वातजूतोयोअभिरक्षतित्मनाप्रजाः पिपर्त्तिबहुधाविराजति ॥ १ ॥ विभ्राड्बृहत्सुभृतंवाजसोत्तमंधर्मंदिवोधरु
२३२र १र ३ १२३१२३१२३ १२३१२ ३१२३२ ३२उ ३ १२३ १ २३१ २३ १२३ १२ ३२
णेसत्यमर्पितम् ॥ अमित्रहावृत्रहादस्युहन्तमंज्योतिर्जज्ञेअसुरहासपत्नहा ॥ २ ॥ इदꣳ श्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरुत्तमंविश्वजिद्धनजिदुच्यतेबृहत् ॥
३ २ ३२उ ३ १ २ ३२ १२ ३२ ३ २ ३१ २ २ ३२ ३ २१ २ ३ ३ २ १ २
विश्वभ्राड्भ्राजोमहिसूर्य्योदृशउरुपप्रथेसहओजोअच्युतम् ॥ ३ ॥ इतिविकर्णम् ॥ अथरक्षोघ्नम् ॥ ॐअग्नेरक्षाणोअꣳ हसः प्रतिस्मदेवरी
३ १ २ ३ २२ २ ३ १२३२ १२ ३ ३२१ १२ ३२ १२३ २३ २ १२ ३२ १३२ १र २३
षतः ॥ तपिष्ठैरजरोदह ॥ १ ॥ अग्नेयुक्ष्वाहियेतवाश्वासोदेवसाधवः ॥ अरंवहन्त्याशवः ॥ २ ॥ अथयशः ॥ बृहदिन्द्रायगायतमरुतोवृत्रह
३ २३ २ १र २३ २ उ १ ३२१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १र २ उ १ २ २ ३ २
न्तमम् ॥ येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवंदेवायजागृवि ॥ १ ॥ इतियशः ॥ अथक्षेपकसूक्तानि ॥ इन्द्रायसामगायतविप्रायबृहतेबृहत् ॥ ब्रह्मकृ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

१र २३ १ २३१२ ३ १ २ ३ १२३ १र २उ ३१ २३
तेविपश्चितेपनस्यवे ॥ १ ॥ त्वमिन्द्राभिभूरसित्वꣳ सूर्य्यमरोचयः ॥ विश्वकर्म्माविश्वदेवोमहा ७ंआसि ॥ २ ॥ विभ्राजंज्योतिषास्व ॥ ३॥ रग
१ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३
च्छोरोचनंदिवः ॥ देवास्तइन्द्रसख्याययेमिरे ॥ ३ ॥ इति ॥ साम० उ० अ० १ ख० ५ सू० १ स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३१ २ ३ २उ ३ १ २१ १ २ ३२३ १२ ३ १२ ३१ २ ३
इन्द्रायपातवेसुतः ॥ १ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतम् ॥ द्रोणासधस्थमासदत् ॥ २ ॥ वरिवोधातमोभुवोमꣳ हिष्ठोवृत्र
२१ २३ १२ ३१ २
हन्तमः ॥ पर्षिराधोमघोनाम् ॥ ३ ॥ इति ॥ साम० उ० अ० १० ख० ११ सू० ३ ॥ गायन्तित्वागायत्रिणोर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥ ब्रह्मा
१ २ ३ १र २र ३२ ३ १ २ ३ १
२ ३ २३ १ २ २उ ३ १र २र ३ १र २र३ १ २ २उ २ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ २उ
णस्त्वाशतक्रतउद्व ꣳ शमिवयेमिरे ॥ १ ॥ यत्सानोःसान्वारुहोभूर्यस्पष्टकर्त्वम् ॥ तदिन्द्रोअर्धंचेततियूथेनवृष्णिरेजाति ॥ २ ॥ युङ्क्ष्वाहि
३ २ ३ २ ३ १२ ३२ १२ ३ १र २र
केशिनाहरीवृषणाकक्ष्यप्रा ॥ अथानइन्द्रसोमपागिरामुपश्रुतिंचर ॥ इतिसामवेदिनांद्वारपालादिजाप्यसूक्तानिसमाप्तानि ॥
(अथाथर्वणानांद्वारपालसूक्तानि) तत्रादौ (अथर्वाणम्) सूक्तम् ॥ ॐ अथर्वाणांपितरंदेवबन्धुंमातुर्गर्भंपितुरमुंयुवानम् ॥ यइमं
यज्ञंमनसाचिकेतमुणोवोचस्तमिहेहब्रवः ॥ १ ॥ इतिकेचित् ॥ छंदोगायबृहद्गायइत्यादिकमित्यन्ये ॥ तच्चसंहितायामदृष्टत्वान्नोद्धृतम् ॥
अथांगिरसं सूक्तम् ॥ ॐअङ्गिरसोनः पितरोनवग्वा अथर्वाणोभृगवः सोम्यासः ॥ तेषांवयं सुमतौ यज्ञियानामपिभद्रेसौमनसेस्या
म ॥ १ ॥ अङ्गिरोभिर्यज्ञियैरागहीहयमवैरूपैरिह मादयस्व ॥ विवस्वन्तंहुवेयः पितातेऽस्मिन्बर्हिष्यानिषद्य ॥ २ ॥ इमं यमप्रस्तरमा
हिरोहाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ॥ आत्वामंत्राः कविशुस्तावहन्त्वेनाराजन्हविषो मादयस्व ॥ ३ ॥ इतएत उदारुहन्दिवस्पृष्ठान्यारुहन् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्रभुर्जयो यथायथा द्यामङ्गिरसोययुः ॥ ४ ॥ इति बहवः ॥ अङ्गिरोसिजन्मनेत्यादिकमिति पाठ्यमित्यन्ये ॥ तच्च संहितायामदृष्टत्वान्नेह मयोद्धृतम् ॥ अथनीलरुद्रं सूक्तम् ॥ यातेरुद्रइषूस्यास्यदङ्गेभ्योहृदयायच ॥ इदंतामुद्यत्वद्वयंविषूचींविवृहामसि ॥ १ ॥ यास्तेशुतंधमनयोऽङ्गान्यनुविष्ठिताः ॥ तासांतेसर्वासांवयं निर्विषाणिह्वयामसि ॥२॥ नमस्ते रुद्रास्यतेनमः प्रतिहितायै नमो विसृज्यमानायैनमो निपतितायै ॥ ३ ॥ अथापराजितादेवीसूक्तम् ॥ परिवर्त्मानिसर्वतइन्द्रः पूषाचसस्रतुः ॥ मुह्यन्त्वद्यामूः सेना अमित्राणां परस्तराम् ॥ १ ॥ मूढा अमित्रा श्चरुता शीर्षाणइवाहयः ॥ तेषां वो अग्निर्मूढानामिन्द्रोहन्तुवरंवरम् ॥ २ ॥ ऐषुनह्यवृषाजिनंहरिणस्य भयं कृधि ॥ पराङ्मित्र एषत्वर्वाची गौरुपेषतु ॥ ३ ॥ इत्यपराजितासूक्तम् ॥ ४ ॥ (मधुसूक्तम्) ॥ ॐमधुवाताऋतायते मधुक्षरन्तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ १ ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः ॥ मधुद्यौरस्तु नः पिता ॥ २ ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमा ँऽअस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥ ३ ॥ इति मधुसूक्तम् ॥ अथ रोधसं सूक्तम् ॥ ॐअभयंद्यावापृथिवी इहास्तु नोऽभयं सोमः सविता नः कृणोतु ॥ अभयंनोऽस्तूर्वन्त रिक्षंसप्तऋषीणां च हविषाभयंनोअस्तु ॥ १ ॥ अस्मैग्रामायप्रदिशश्चतस्रऊर्जंसंभूतंस्वस्तिसवितानःकृणोतु ॥ असाविन्द्रोअभयंनःकृणोत्वन्य त्रराज्ञामभियातुमन्युः ॥ २ ॥ अनमित्रंनोअधरादनमित्रंनउत्तरात् ॥ इन्द्रानमित्रंनःपश्चादनमित्रंपुरस्कृधि ॥ ३ ॥ इति रोधसम् ॥ अथ शांतिकाध्यायः ॥ ॐशन्नइन्द्राग्नीभवतामवोभिः शंनइन्द्रावरुणाराताहव्या ॥ शमिंद्रासोमासुविताय शंयोः शंनइंद्रा पूषणावाजसातौ ॥ १ ॥ शंनो भगः शमुनः शंसोऽअस्तु शंनःपुरंधिः शमुसन्तुरायः ॥ शंनःसत्यस्यसुयमस्यशंसःशन्नोअर्यमापुरुजातोअस्तु ॥ २ ॥ शंनोधाताशमुधर्ता नोऽअस्तु शंनउरूचीभवतुस्वधाभिः ॥ शंरोदसीबृहतीशंनोअद्रिःशंनो देवानां सुहवानि सन्तु ॥ ३ ॥ शंनोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तु शंनो मित्रावरुणावश्विनाशम् ॥ शंनःसुकृतां सुकृतानि सन्तुशंन इषिरोऽअभिवातुवातः ॥ ४ ॥ शंनोद्यावापृथिवीपूर्वहूतौशमन्तरिक्षंदृशयेनो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अस्तु ॥ शंनुओषधीर्वनिनोंभवन्तुशंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः ॥ ५ ॥ शंनुइन्द्रोवसुभिर्देवोऽअस्तुशमादित्येभिर्वरुणःसुशंसः ॥ शंनोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषःशंनुस्त्वष्टाग्नाभिरिहशृणोतु ॥ ६ ॥ शंनुः सोमोंभवतुब्रह्मशंनुः शंनोग्रावाणःशमुसन्तुयज्ञाः ॥ शंनुःस्वरूणांमितयोंभवन्तुशंनः प्रस्व १ शम्वस्तुवेदिः ॥ ७ ॥ शंनुः सूर्य्यउरुचक्षाउदेतुशंनोंभवन्तुप्रदिशश्चतस्रः ॥ शंनुः पर्वताध्रुवयो भवन्तुशंनुः सिंधवुः शमुसन्त्वापः ॥ ८ ॥ शंनोऽअदितिर्भवतुव्रतेभिःशंनोंभवन्तुमरुतः स्वर्काः ॥ शंनो विष्णुः शमुपूषानोंऽअस्तुशंनोंभवित्रंशम्वस्तुवायुः ॥ ९ ॥ शंनोंदेवःसविताव्रायमाणः शंनोंभवन्तूषसोंविभातीः ॥ शंनः पर्जन्योंभवतुप्रजाभ्यः शंनुः क्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः ॥ १० ॥ इति शांतिकाध्यायः ॥ इति द्वारपालजाप्यसूक्तानि ॥ अथजापकजप्यानि ॥ (शान्तिकपौष्टिकानि) शंनइंद्राग्नीइत्यादिपूर्वोक्तानि ॥ १० ॥ अथर्ववेदीयंपौरुषंसूक्तम् ॥ सहस्रबाहुःपुरुषःसहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोंवृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥ त्रिभिःपद्भिर्द्यामरोहत्पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ तथाव्यक्रामद्विष्वङ्ङशनानशनेऽअनु ॥ २ ॥ तावन्तोंअस्यमहिमानस्ततोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोंस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतन्दिवि ॥ ३ ॥ पुरुषएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्त्वस्येश्वरोयदन्येनाभवत्सह ॥ ४ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकिंबाहूकिमूरूपादाउच्येते ॥ ५ ॥ ब्राह्मणोऽस्यमुखमासीद्बाहुराजन्योंऽभवत् ॥ मध्यंतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ ६ ॥ चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्य्योंऽअजायत ॥ मुखादिन्द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ ७ ॥ नाभ्याआसीदन्तरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँअकल्पयन् ॥ ८ ॥ विराडग्रेसमभवद्विराजोअधिपूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ९ ॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ वसन्तोअस्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः ॥ १० ॥ तंयज्ञंप्रावृषाप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाअयजन्तसाध्यावसवश्चये ॥ ११ ॥ तस्मादश्वाअजायन्तयेचकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावयः ॥ १२ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सामानिजज्ञिरे ॥ छन्दांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ १३ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतंपृषदाज्यम् ॥ पशूंस्ताँश्चक्रेवायव्यानारण्या न्ग्राम्याश्चये ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाअबध्नन्पुरुषंपशुम् ॥ १५ ॥ मूर्ध्नोदेवस्यबृहतो अंशवः सद्यसप्ततीः ॥ राज्ञः सोमस्याजायन्तजातस्यपुरुषादधि ॥ १६ ॥ इति पौरुषेयं सूक्तम् ॥ ॥ अथ शान्तिकानि मंत्राणि ॥ ॥ शान्ताद्यौः शान्तापृथिवीशान्तामिदमुर्वन्तरिक्षम् ॥ शान्ताउदन्वतीरापःशान्तानःसन्त्वोषधीः ॥ १ ॥ शान्तानिपूर्वरूपाणिशान्तन्नोअकृताकृतम् ॥ शान्तंभूतञ्चभव्यञ्चसर्वमेवशमस्तुनः ॥ २ ॥ इयंयापरमेष्ठिनीवाग्देवीब्रह्मसंशिता ॥ ययैवससृजेघोरंतयैवशान्तिरस्तुनः ॥ ३ ॥ इदंयत्परमे ष्ठिनंमनोवाब्रह्मसंशितम् ॥ येनैवससृजेघोरंतेनैवशान्तिरस्तुनः ॥ ४ ॥ इमानियानि पञ्चेन्द्रियाणिमनः षष्ठानिमेहृदिब्रह्मणासंशितानि ॥ यैरेवससृजेघोरंतैरेवशान्तिरस्तुनः ॥ ५ ॥ शंनोमित्रः शंवरुणःशंविष्णुःशंप्रजापतिः ॥ शंनइन्द्रोबृहस्पतिः शंनो भवत्वर्यमा ॥ ६ ॥ शंनो मित्रः शंवरुणःशंविवस्वाञ्छमन्तकः ॥ उत्पाताःपार्थिवान्तरिक्षाच्छंनोदिविचरागृहाः ॥ ७ ॥ शंनोभूमिर्वेपमानाशमुल्कानिर्हतंचयत् ॥ शंगावो लोहितक्षीराः शंभूमिरवतीर्यती ॥ ८ ॥ नक्षत्रमुल्काभिहतंशमस्तुनः शंनोऽभिचाराः शमुसन्तु कृत्याः ॥ शन्नोनिखातावलगाः शमुल्कादेशोपसर्गाः शमुनो भवंतु ॥ ९ ॥ शंनोग्रहाश्चन्द्रमसाः शमादित्याश्चराहुणा ॥ शंनोमृत्युर्धूमकेतुः शंरुद्रास्तिग्मतेजसः ॥ १० ॥ शंरुद्राःशंवसवः शमादित्याः शमग्नयः ॥ शंनोमहर्षयोदेवाः शंदेवीः शंबृहस्पतिः ॥ ११ ॥ ब्रह्मप्रजापतिर्धाताल्लोकावेदाः सप्तऋषयोऽ ग्नयः ॥ तैर्मेकृतंस्वस्त्ययनमिन्द्रोमेशर्मयच्छतुब्रह्ममेशर्मयच्छतु ॥ १२ ॥ विश्वेमेदेवाःशर्म्मयच्छंतुसर्वेमेदेवाःशर्म्मयच्छंतुयानिकानिचिच्छा न्तानिलोकेसप्तऋषयोविदुः ॥ सर्वाणिशंभवन्तुमेशंमेअस्त्यभयंमेअस्तु ॥ १३ ॥ पृथिवीशान्तिरंतरिक्षंशान्तिर्द्यौः शान्तिरापः शान्तिरोष धयः शान्तिर्वनस्पतयःशान्तिर्विश्वेदेवाः शान्तिः सर्वेमेदेवाः शान्तिः शान्तिः शान्तिभिः ॥ ताभिः शान्तिभिः सर्वशान्तिभिः शमया

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

म्युहं यदिहघोरंयदिहक्रूरंयदिहपापंतच्छान्तांच्छिवंसर्वमेवशमस्तुनः ॥ १४ ॥ इतिशान्तिसूक्तम् ॥ ततोयथाशक्तिप्रधानदेवमंत्रान्जपेयुः ॥ इति श्रीरत्नदुर्गनिवासिनाश्रीवसिष्ठकुलोद्भवेनश्रीरामकृष्णअमरचंद्रयोः पौत्रेणश्रीकस्तूरिचंद्रात्मजेनश्रीचतुर्भुजदत्तसूनुना श्रीमहादेव भक्तनानानिबंधकर्तृणागौडपण्डितश्रीचतुर्थीलालशर्मणाविरचितेसर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशेचतुर्वेदिनांसूक्तकथनंनामषष्ठःपरिच्छेदः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ अथाधिवासनम् ॥ अथसायंकालेविष्णोर्वाशंकरस्यान्यदेवस्यवाधिवासनंकुर्यात् । तत्राचार्योयजमानऋत्विक्सुवासिनीसहितस्तूर्यघोषेण शिल्पिशालांगत्वादेवस्याग्रेकलशस्थापनविधिनाकलशंसंस्थाप्यप्रतिष्ठांचकृत्वातीर्थान्यावाहयेत् । ॐकाशीकुशस्थलीमायावंत्ययोध्यामधोः पुरी ॥ शालिग्रामंसगोकर्णनर्मदाचसरस्वती ॥१॥ तीर्थान्येतानिकुंभेऽस्मिन्विशंतुब्रह्मशासनात् ॥ गंगाद्याःसरितःसर्वाःसमुद्राश्चसरांसिच ॥ वृषारूढासरोजाक्षीपद्महस्ताशशिप्रभा ॥२॥ आगच्छतुसरिज्ज्येष्ठागंगापापप्रणाशिनी ॥ नीलोत्पलदलश्यामापद्महस्तांबुजेक्षणा ॥ ३ ॥ आया तुयमुनादेवीकूर्मयानास्थितासदा ॥ प्राचीसरस्वतीपुण्यापयोष्णीगौतमीतथा ॥ उर्मिलाचंद्रभागाचसरयूगंडकीतथा ॥ ४॥ एतानद्यश्चतीर्थानि गुह्यक्षेत्राणिसर्वशः ॥ तानिसर्वाणिकुंभेस्मिन्विशंतुब्रह्मशासनात् ॥ ५ ॥ इत्यादितीर्थान्यावाह्य । कुंभस्यचतुर्दिक्षुविदिक्षुचॐइंद्रायनमः । ॐअग्नयेनमः । ॐयमायनमः ॐनिर्ऋतयेनमः । ॐवरुणाय० । ॐवायवे० । ॐकुबेराय० ॐईशानाय० । इतिदिक्पालान्गंधादिभिःसंपूज्य । ततःप्रतिमादिषुन्यूनातिरिक्तपाषाणदोषप्राणिवधादिदुर्निमित्तोपशमनार्थप्रतिमायोग्यंस्थंडिलंकृत्वातत्रपंचभूसंस्कारान्कृत्वा तत्राग्निंप्रतिष्ठा प्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यप्रतिमानिर्माणेप्राणिवधादिदोषनिरासार्थंदुर्निमित्तोपशमनायघृतेनतिलैर्वाहोमं करिष्यइतिसंकल्प्यब्रह्मोपवे शनादिआघाराज्यभागौहुत्वादेवमंत्रेणाज्याहुतिशतद्वयंशमीपल्लवाक्षतैर्घृतैस्तिलैर्वा ॐ परमृत्योऽअनुपरेहिपथांयस्तेऽअन्यइतरोदेवयानात् ॥ चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजाꣳरीरिषोमोतवीरान् स्वाहा १ इतिमंत्रेणमृत्यवे १०८ ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्य० इत्यनेनॐत्र्यंबकंयजामहे०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐयद्ग्रामेयदरण्येयत्सभायांयदिन्द्रियेयदेनश्चकृमाबुयमिदंतदवयजामहेस्वाहा १ इत्यनेनचाष्टोत्तरशतंवाहुत्वापूर्णाहुतिंचहुत्वादेवंप्रार्थयेत् ॥ ॐत्वयिसंपूजयामीशंनारायणमनामयम् ॥ रहितःसर्वदोषैस्त्वमृद्धियुक्तःसदाभव ॥ १॥ इतिप्रार्थ्यप्रतिमांकुशैःसंमार्ज्यतूर्यसुवासिनीगीतवेदघोषेणमध्वाज्याभ्यंगेनदेवस्यव्रणभंगःकार्यः ॥ एवंव्रणभंगंकृत्वामृदागोमयेनगोमूत्रेणभस्मनाक्षीरेणचपृथक्पृथक्जलांतरितेनस्नापयित्वागंधादिभिरभ्यर्च्यसितपुष्पैःसंपूज्यसुवर्णपात्रेमधुसर्पिषीसंस्थाप्यसुवर्णशलाकयामधुसर्पिर्भ्यांनेत्रेआपूर्य्यमधूच्छिष्टेननेत्रावरणंचकृत्वा पश्चात्स्थापितकुंभोदकेनशिल्पिदेवंसंस्नाप्ययजमानायदापयेत् । ततोयजमानःशिल्पिवर्गवस्त्रालंकारैःसंतोष्यप्रतिमांगृहीत्वाआचार्यंप्रार्थयेत् ॥ भोगुरोप्रतिमांसावयवांनिरीक्षस्व आचार्योहिप्रतिमांसावयवांनिरीक्षेत् ततोदेवस्यदक्षिणहस्तेसितोर्णादिसूत्रनिर्मितंसर्वौषधिमनःफलसहितंआचार्यवितस्तिमात्रंदोरकंमूलमंत्रेणबध्नीयात् । अथजलाधिवासनम् । तत आचार्यः ऋत्विग्भिःसह (जलयात्रोपयोगिसंभारान्प्रगृह्य) शंखतूर्यादिवेदसुवासिनीमंगलगीतैःसवस्त्रांप्रतिमांरथे आरोपयति । तत्रमंत्रः। ॐरथेतिष्ठन्नयतिवाजिनः पुरोयत्रयत्रकामयतेसुखारथिः ॥ अभीशूनांमहिमानंपनायतमनः पश्चादनुयच्छंतिरश्मयः ॥ इतिवैदिकमंत्रेणमूर्तिब्रह्मारथेऽरोपयेत् पश्चान्नद्यांवासरासितडागकूपयोर्वानीत्वाऽधिवासयेत् । तत्रादौपुण्याहवाचनंकृत्वा ॐआनोभद्राः क्रतवोयन्तुविश्वतोदब्धासोअपरीतासऽउद्भिदः ॥ देवानोयथासदमिद्वृधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ १॥ ॐदेवानांभद्रासुमतिर्ऋजूयतान्देवानांरातिरभिनोनिवर्तताम् ॥ देवानांसख्यमुपसेदिमावयंदेवानऽआयुःप्रतिरन्तुजीवसे ॥ २ ॥ ॐतान्पूर्वयानिविदाहुमहेवयम्भगंमित्रमदितिन्दक्षमस्रिधम् ॥ अर्यमणंवरुणंसोममश्विनासरस्वतीनःसुभगामयस्करत् ॥३॥ ॐतन्नोवातोमयोभुवातुभेषजन्तन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः ॥ तद्ग्रावाणःसोमसुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतन्धिष्ण्यायुवम् ॥ ४ ॥ ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिन्धियंजिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ५ ॥ ॐस्वस्तिनइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्व

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ६ ॥ ॐपृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेषुजग्मयः ॥ अग्नि
जिह्वामनवःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमन्निह ॥ ७ ॥ ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳस
स्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ ८ ॥ ॐशतमिन्नुशरदोऽअन्तिदेवायत्रानश्चक्राजरसन्तनूनाम् ॥ पुत्रासोयत्रपितरोभवन्तिमानोमध्याचारीरि
षतायुर्गन्तोः ॥९॥ ॐअदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः ॥ विश्वेदेवाऽअदितिःपञ्चजनाअदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्॥१०॥
इत्यादिशांतिपाठसूक्तानिपठित्वानद्यादितीरम् । ॐ इन्द्रघोषस्त्वावसुभिःपुरस्तात्पातुप्रचेतास्त्वारुद्रैः पश्चात्पातुमनोजवास्त्वापितृभिर्दक्षि
णतःपातुविश्वकर्म्मात्वादित्यैरुत्तरतः पात्विदमहन्तंवार्बहिर्द्धायज्ञान्निःसृजामि ॥ १ ॥ ॐ चित्पतिर्म्मापुनातुवाक्पतिर्म्मापुनातुदेवोमासवि
तापुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्य्यस्यरश्मिभिः । तस्यतेपवित्रपतेपवित्रपूतस्ययत्कामःपुनेतच्छकेयम् ॥ ८ ॥ ८ ॥ ५ । ११ । इतिमंत्रद्वयेन पंचग
व्येनप्रोक्ष्यतत्रपूजासंभारंसंस्थाप्यवस्त्राच्छादितंदेवंमूलमंत्रेणजलेऽधिवासयेत् । ततउदङ्मुखोयजमानःकृताचमनप्राणायामःसंकीर्तितदेशकालः
अमुकदेवप्रतिष्ठायागस्यपरिपूर्त्तिद्वाराश्रीवरुणदेवताप्रीत्यर्थंश्रीगणेशपूजापूर्वकजलमातृजीवमातृक्षेत्रपालवरुणपूजनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॐगु
णानांत्वागुणपतिꣳहवामहेप्रियाणांत्वाप्रियपतिꣳहवामहेनिधीनांत्वानिधिपतिꣳहवामहेवसोमम ॥ आहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भ
धम् ॥ ॐभूर्भुवःस्वःगणेशइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य गणपतिंषोडशोपचारैःसंपूज्य ॐसिद्धिबुद्धिसहितायगणाधीशायइदंसदीपमाषभक्त
बलिंसमर्पयामि इतिगणेशायबलिंदद्यात् ॥ अथजलमातृर्जलेपूजयेत् । ॐमत्स्यैनमः । १ । ॐकच्छप्यैनमः । २ । ॐकूर्म्यैनमः । ३ ।
ॐवाराह्यैनमः । ४ । ॐदर्दुर्य्यैनमः । ५ । ॐशिशुमार्य्यैनमः । ६ । ॐईश्वर्य्यैनमः । ७ । एवंनाममंत्रेणप्रत्येकंषोडशोपचारैःसंपूजयेत् ।
अथजीवमातृपूजनमक्षतपुंजेषुवाभित्तौरेखासुकुर्यात् । ॐमत्स्यैनमः । १ । ॐहृद्यैनमः । २ । ॐगोधायैनमः । ३ । ॐमकर्य्यैनमः । ४ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐडुंडुभ्यैनमः । ५ । ॐदर्दुर्य्यैनमः । ६ । ॐजल्यैनमः । ७ । इतिप्रत्येकंगंधादिनापूजयेत् । ततः ॐचतुःषष्टियोगिनीभ्योनम इतिकुंकुमादि
नाजलेयोगिनीपूजा । ततोवायव्यांक्षेत्रपालंकुंकुमेनपुरुषाकारलिखितंपूजयेत् । ॐक्षुत्रस्यपोनिरसिक्षुत्रस्यनाभिरसि ॥ मात्वाहिंसीन्मामा
हिंसीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःक्षेत्रपालइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॐक्षेत्रपालायनमः इतिगंधादिभिःसंपूज्य कुंकुमदीपयुतंदधिमाषभक्तबलिं गृही
त्वा ॐक्षेत्रपाल महाबाहो महाबल पराक्रम ॥ क्षेत्राणां रक्षणार्थाय बलिंगृह्णनमोनमः ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणक्षेत्रपालायदद्यात् ततआचमनम् ॥
अथजलपूजनम् ॥ ॐअद्योनमः । ॐसप्तसागरेभ्योनमः । ॐमानसादिसरोभ्योनमः । ॐपुष्करादितीर्थेभ्योनमः । ॐगंगादिमहानदीभ्योनमः ।
इतिगंधाक्षताञ्जलेक्षिपेत् । ततोवरुणपूजा । ॐ तत्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमा
नऽआयुःप्रमोषीः ॥ ॐभूर्भुवःस्वःवरुणइहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॐअपांपतिवरुणायनमःइतिगंधादिनाप्रपूज्यमाषभक्तबलिंदद्यात् ।
इतिवरुणपूजनम् ॥ ततःपंचामृतंहस्तेगृहीत्वा ॐपयःपृथिव्यामित्यादिस्वस्वमंत्रेणजलेक्षिपेत् । ततः कलशस्थापनविधिनाविदिक्षु चत्वारोमध्ये
चएवंपंचकलशान्संस्थाप्य। तेषु ॐतत्त्वायामीतिवरुणमावाह्यगंधादिभिः संपूज्य । आम्रपल्लवपुष्पमालादिभिः शोभितान्कुर्य्यात् एवंगणेशादीन्
संपूज्य जलस्थितं देवंप्रार्थयेत् । त्वदधिष्ठानसंयोग्यं त्वत्प्रसादात्सुरेश्वर ॥ इतिविज्ञाप्यधूपार्तिकंकृत्वासप्तपंचत्रिरात्रंचैकरात्रंवायामंमुहूर्तंवाज
लेतदधिवासयेत् । ततःॐसहस्रशीर्षाइतिपुरुषसूक्तंनारायणाथर्वशीर्षं च पठित्वा । पंचाक्षररुद्रजपमघोरमंत्रजपंचकार्यम् (अन्वितेनमूर्तिरक्षा
करणम्) अन्येषुसूर्यादिसूक्तपाठःसप्तरात्रादिषुनिशावसानेप्रातःकालेचसद्यःपक्षेघटिकाद्वयानंतरंजलान्निष्कास्यवस्त्राच्छादितेतीरेसंस्थाप्यस्नान
गंधादिनासंपूज्यसमलंकृत्यआचार्यादिभ्योहिरण्यदक्षिणांदत्त्वा अन्येभ्योभूयसींचदत्त्वापूर्वस्थापितकलशैःसहदेवंतत्स्थानादुत्थापयेत् ॥ तत्र
मंत्रः ॥ ॐउत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविंद उत्तिष्ठ गरुडध्वज ॥ उत्तिष्ठ कमलाकांत त्रैलोक्यमंगलंकुरु ॥ १ ॥ ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयन्तस्त्वेमहे ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उपुप्प्रयन्तुमरुतः सुदानवऽइन्द्रप्राशूर्भवासचा ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणउत्थाप्यआचार्योरथेविमानेवायानेवासर्वाभरणैर्भूषितांप्रतिमांविष्णोर्वाशं
करस्यजयशब्दैर्वेदध्वनिभिःसुवासिनीमंगलगीतैः मृदंगादिघोषैः शनैःशनैर्मार्गेनयेत् ॥ अमुनाप्रकारेणजलेनीत्वाजलाच्छन्नैर्देवंमहामंडपप्राद
क्षिण्येनस्नानमंडपमानयेत् ॥ तत्रमध्यवेदिकायांभद्रासनोपरिप्राङ्मुखंदेवंतदग्रेकलशांश्च । ॐभद्रंकर्णेभिरितिस्थापयेत् ॥ ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयाम
देवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहि देवहितंयदायुः ॥१॥ इतिजलाधिवासनविधिः॥अथस्नानविधिरुच्यते ॥
तत्रादौगुरुःस्नानमंडपेवेदिकात्रयमुत्तरोत्तरक्रमेणकृत्वास्नपनद्रव्यसंभृतिंकृत्वा ॐनमोनारायणायेत्यभिमंत्रितपंचगव्येनभूमिंवेदिकात्रयंचसंप्रो
क्ष्य ॥ तत्रदक्षिणवेदिकायामास्तृतवालुकायामक्षतैःस्वस्तिकमालिख्यतत्रचभद्रंपीठंनिधायवेदिकायाःपश्चात् वारिपूर्णान्सपल्लवान्षट्कलशान्
रक्तत्रिसूत्रवेष्टितान् मृत्पल्लववृक्षीयकषायगोमूत्रगोमयभस्मगंधोदकैः प्रपूर्यतेषांसमीपेपुनःअपरान् पंचदेवतासंज्ञांश्चिह्नयित्वागंधोदकेनापूर्य
उदक्संस्थपंक्तिरूपेणकलशस्थापनप्रयोगविधिनास्थापयेत् । (तत्रांत्यःस्थपतिसंज्ञकतीर्थोदककलशैकः) एवं भद्रपीठयुतदक्षिणवेदिकायाः
पश्चिमभागेएकादशकलशान्संस्थाप्य ॥ भद्रपीठोत्तरवेद्याः (तृतीयवेद्याः) परितोऽष्टौकलशान्पूर्वादिक्रमेण क्षारोदक ॥ १ ॥ क्षीर ॥ २ ॥
दधि ॥३॥ सर्पि ॥४॥ इक्षुरस ॥५॥ मधु ॥६॥ दूर्वोदक ॥७॥ दर्भोदक ॥८॥ युतान्हिरण्यगर्भाद्यैरष्टाभिर्मंत्रैर्विन्यसेत् ॥ ततोऽन्येचवेद्याःपश्चिम
भागेमृत्तिका ॥१॥ गोमय ॥२॥ गोमूत्र ॥३॥ भस्म ॥४॥ मिलितपंचगव्य ॥५॥ क्षीर ॥६॥ दधि ॥ ७ ॥ घृत ॥८॥ मधु ॥ ९ ॥ शर्करा ॥१०॥
युतदशकलशाःस्थाप्यास्तत्रैवचतुर्दशशुद्धजलकलशाःस्थाप्याः । अथान्यान्पंचत्रिंशत्कलशानासादयेत् । तेषुपंचत्रिंशत्कलशेषुमध्येपंचसुपृथक्
पंचामृतानि ॥ ५ ॥ पंचसुजलम् ॥ ५ ॥ पंचसुपल्लवकषायः ॥ ५ ॥ पुनःदशसुक्रमात् ॥ पुष्पैः ॥ १ ॥ फलैः ॥ २ ॥ सौवर्णजलेन ॥ ३ ॥
गोशृंगोदकेन ॥ ४ ॥ धान्यैः ॥ ५ ॥ सहस्रछिद्रैः ॥ ६ ॥ सर्वौषधिभिः ॥ ७ ॥ पंचपल्लवैः ॥ ८ ॥ दूर्वाभिः ॥ ९ ॥ नवरत्नैः ॥ १० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

युताःकार्याः । अवशिष्टेषुदशसुशुद्धजलमापूर्यकदंबादिपल्लवैः शोभितान्कृत्वालोकपालानावाह्यसर्वेपि ॐआजिघ्रकलशमित्यनेनस्थाप्याः ॥ अथदशपल्लवानि ॥१०॥ कदंबपल्लवम् ॥ १ ॥ शाल्मलीपल्लवम् ॥ २ ॥ जंबूपल्लवम् ॥३॥ अशोकपल्लवम् ॥ ४॥ प्लक्षपल्लवम् ॥ ५ ॥ उदुंबरपल्लवम् ॥६॥ वटपल्लवम् ॥७॥ बिल्वपल्लवम् ॥८॥ नागपल्लवम् ॥९॥ पलाशपल्लवम्॥१०॥ एतानिदशपर्णानि ॥ ततोऽन्यान्यपिवस्तूनि । सूक्ष्मवस्त्रम् । सुगंधि तैलम् । यवाद्युद्वर्त्तनचूर्णम् । सुगंधामलकचूर्णम् । जटामांस्यानीत्यासादयेत् । ततःप्रथमवेदिकायाःपश्चात्स्थापितेषुकलशेषुमध्येंऽत्यस्थपतिपति संज्ञकंतीर्थोदककलशंदेवसमीपेकृत्वातीर्थान्यावाहयेत् ॥ ॐकाशीकुशस्थलीमायावंत्ययोध्यामधोःपुरी ॥ शालिग्रामंसगोकर्णनर्मदाचसर स्वती ॥ १ ॥ तीर्थान्येतानिकुंभेस्मिन्विशंतुब्रह्मशासनात् ॥ झषारूढासरोजाक्षी पद्महस्ता शशिप्रभा ॥ २ ॥ आगच्छतु सरिज्ज्येष्ठा गंगा पापप्रणाशिनी ॥ नीलोत्पलदलश्यामा पद्महस्तांबुजेक्षणा ॥ ३ ॥ आयातु यमुना देवी कूर्मयानस्थिता सदा ॥ प्राची सरस्वती पुण्या पयोष्णी गौतमी तथा ॥ ४ ॥ ऊर्मिला चंद्रभागा च सरयू गंडकी तथा ॥ जंबुका च शतद्रुश्च कलिका सुप्रभा तथा ॥ ५ ॥ वितस्ता च विपाशा च शर्मदा च पुनःपुनः ॥ गोदावरी महावर्ता शर्करावर्तमार्जनी ॥ ६ ॥ कावेरी कौशिकी चैव तृतीया च महानदी ॥ विटंका प्रतिकूला च सोमनंदा च विश्रुता ॥ ७ ॥ करतोया वेत्रवती देविका वेणुका च या ॥ आत्रेयगंगा वैतरणी काश्मिरी ह्लादिनी च या ॥ ८ ॥ प्लाविनी च सवित्रा सा कल्माषाशंसिनी तथा ॥ वसिष्ठा च अपापा च सिंधुवत्यारुणी तथा ॥ ९ ॥ ताम्रा चैव त्रिसंध्या च तथा मंदाकिनी परा ॥ तैलकाद्री च पारा च दुंदुभिर्नाकुली तथा ॥ १० ॥ नीलगंधा च बोधा च पूर्णचंद्रा शशिप्रभा ॥ अमरेशं प्रभासं च नैमिषं पुष्करं तथा ॥ ११ ॥ आषाढीडिंडिभारत्नं भारभूतं बलाकुलम् ॥ हरिश्चंद्रं परं गुह्यं मध्यं मध्यमकेश्वरम् ॥ १२ ॥ श्रीपर्वतं समा ख्यातं जलेश्वरमतः परम् ॥ आम्रातकेश्वरं चैव महाकालं तथैव च ॥ १३ ॥ केदारमुत्तमं गुह्यं महाभैरवमेव च ॥ गया चैव कुरुक्षेत्रं गुह्यं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कनखलं तथा ॥ १४ ॥ विमलं चंद्रहासं च माहेंद्रं भीममष्टमम् ॥ वस्त्रापदं रुद्रकोटिं अविमुक्तं महालयम् ॥ १५ ॥ गोकर्णं भद्रकर्णं च हेमासंस्थानमष्टमम् ॥ छागलाह्वंद्विरंडं च कर्कोटं मंडलेश्वरम् ॥ १६ ॥ कालंजरवनं चैव देवदारुवनं तथा ॥ शंकुकर्णं तथैवेह स्थलेश्वरमतः परम् ॥ १७ ॥ एता नद्यश्च तीर्थानि गुह्यक्षेत्राणिसर्वशः ॥ तानि सर्वाणि कुंभेऽस्मिन्विशंतु ब्रह्मशासनात् ॥ १८ ॥ इतितीर्थान्यावाह्य कलशस्य मुखे विष्णुरित्यभिमंत्रणंकृत्वा । देवदानवसंवादेइतिप्रार्थ्यगीतवादित्रनिनदैर्देवंस्नापयेत् ॥ ततोयजमानःशिल्पिवर्गतत्परिचारकांश्चवस्त्रालंकारैःसंतोष्यक्षमध्वमितितान्प्रतिब्रूयात् ॥ अथाचार्यः ॥ बहिर्निर्गत्य सिद्धार्थघृतपायसैः । ॐत्र्यंबकंयजामहे इतिमंत्रेण शंखदुंदुभिघंटानिनादैः प्रागादिदिक्षुस्वस्वनाममंत्रेणदिक्पालेभ्योबलिंदद्यात् । तद्यथा ॥ पूर्वे इंद्रायसांगाय इमंबलिंसमर्पयामि । भोइंद्र दिशंरक्षबलिंभक्ष यजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ १ ॥ आग्नेय्यामग्नये सांगाय इमंबलिं समर्पयामि । भोअग्नेदिशंरक्षबलिंभक्ष यजमानस्याभ्युदयंकुरु ॥ २ ॥ दक्षिणे । यमायसांगाय इमं० भोयमदिशं० ॥ ३ ॥ नैर्ऋत्ये । निर्ऋतयेसांगाय० इमंबलिं० ॥ ४ ॥ पश्चिमे । वरूणाय सांगाय इमंबलिं० ॥ ५ ॥ वायव्याम् । वायवेसांगाय इमंबलिंसमर्प० ॥ ६ ॥ उत्तरे । कुबेरायसांगाय इमं० ॥ ७ ॥ ऐशाने । ईशानाय सांगाय इमंबलिं० ॥ ८ ॥ एवंबलिंदत्वा । आचम्यदेवसमीपमागत्य ॥ ॐत्रातारमिंद्रमित्याद्यैर्दशभिर्मंत्रैर्मंडपांतर्दिक्षुरक्षांकृत्वादेवस्यपुरतश्चतुरोब्राह्मणानुपवेश्यस्वस्तिवाचयित्वातेभ्योदक्षिणांदत्वादेवंस्नापयेत् ॥ तद्यथा । ॐअग्निर्मूर्द्धेतिमृदा । ॐअग्निर्मूर्द्धादिवःकुकुत्पतिः पृथिव्याऽअयम् ॥ अपाꣳरेताꣳसिजिन्वति ॥ १ ॥ ततःशुद्धोदकस्नानं यज्ञायज्ञाव इतिकषायैः । ॐयज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ॥ प्रप्रवयममृतंजातवेदसम्प्रियमिव्रत्रंशक्षसिषम् ॥ २ ॥ ततः शुद्धोदकस्नानम् । गायत्र्यागोमूत्रेण ॥ ॐभूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ ततःशुद्धोदकेन । गंधद्वारामितिगोमयेन । ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वये

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रियम् ॥ ४ ॥ मंत्रांतेसर्वत्रशुद्धोदकस्नानम् । मानस्तोकइतिभस्मना । ॐमानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानो
वीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हविष्मन्तःसदमित्वाहवामहे ॥ ५ ॥ तत्सवितुरितिगंधतोयेन । ॐतत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमाहि ॥ धियोयोनः ÷
प्रचोदयात् ॥ ६ ॥ ततःपंचकलशैःपंचदैवत्यैःस्नापयेत् ॥ तत्रक्रमः ॥ ॐनमःशंभवायइतिप्रथमेन । ॐनमः÷शंभवायचमयोभवायचनमः ÷
शङ्करायचमयस्कराय्चनमः÷ शिवायचशिवतरायच ॥ १ ॥ ॐहंसःसरितिद्वितीयेन । ॐहंसःसऽशुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरो
णसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतम्बृहत् ॥ २ ॥ यातेरुद्रेतितृतीयेन । ॐयातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥
तयानस्तन्वाशन्तमयागिरिंशन्ताभिचाकशीहि ॥ ३ ॥ विष्णोरराटमसीतिचतुर्थेन । ॐविष्णोरराटमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसि
विष्णोर्ध्रुवोसि ॥ वैष्णवमसिविष्णवेत्वा ॥ ४ ॥ ब्रह्मयज्ञानमितिपंचमेन । ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥ सबुध्न्या
ऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः÷ ॥ ५ ॥ ततःशुद्धोदकस्नानम् । एवंदेवंसंस्नाप्य । शतंजीवेतिमंत्रेणदूर्वाक्षतासितपुष्पैः संपूज्य ।
ॐशतंजीवशरदोवर्धमानःशतंहेमन्ताञ्छतमुवसन्तान् ॥ शतमिन्द्राग्नीसवितावृहस्पतिःशतायुषाहविषेमंपुनर्दुः ॥१॥ पीतवस्त्रेणाच्छाद्यद्वितीय
वेद्याम् । ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः÷ । इतिमंत्रेणभद्रासनं
निधाय । ॐस्तीर्णबर्हिःसुष्टुरीमाजुषाणोरुपृथुप्रथमानम्पृथिव्याम् ॥ देवेभिर्युक्तमदितिःसजोषाःस्योनंकृण्वानासुविततेदधातु ॥ इतिमंत्रांते
प्रागग्रान्कुशानास्तीर्यतत्रप्रणवेनदेवंनिधायाचार्यउत्तराभिमुखोभूत्वा कुंकुमाक्तेनसूत्रेणलिंगमावेष्टय नेत्रोन्मीलनंकुर्यात् । तद्यथा ॐहिण्यगर्भ
इतिमंत्रेणपूर्वकल्पितेसुवर्णपात्रेताम्रपात्रेवाऽऽदायतत्रमधुघृतंमेलयित्वा । ॐमधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥१॥
घृतवतीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणाविष्कभितेअजरेभूरिरेतसा ॥ २ ॥ इतिमंत्रद्वयेनाभिमं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्रयेत् । ततोमधुघृताक्तांसुवर्णशलाकांकृत्वातयाप्रतिमायामुखंलिंगस्यचनेत्राणिकल्पयेत । तद्यथा । ॐचित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः इत्यर्धर्चेन ॥ ॐअग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निःस्वाहासूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहा ॥ अग्निर्वर्चोज्योतिर्वर्चःस्वाहासूर्योवर्चोज्योतिर्वर्चःस्वाहा ॥ ज्योतिःसूर्यःसूर्योज्योतिःस्वाहा ॥ इत्यनेनचनेत्रद्वयंकल्पयित्वा । ॐआकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतम्मर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥ इतिमंत्रेण ऊर्ध्वाधःपृथग्भूतंपद्मपुटद्वयंकल्पयित्वा नेत्रमध्येनेत्रत्रिभागेनवर्तुलांकनीनिकां कुर्यात् । अत्रनेत्रोन्मीलनसमयेमुहूर्त्तमात्रंघटीद्वयंदेवस्यपुरतोनकोपितिष्ठेत् । प्रथमंसुवर्णपायसंभक्ष्यभोज्यमादर्शफलंचशीघ्रंदर्शयेत ॥ एवंकृते सौम्याशुभादृष्टिर्भवति । ततः शिल्पिशस्त्रेणरेखामुल्लेखयेत् । ततोगुरुर्मधुसर्पिर्भ्यामभ्युज्य ॐइमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशतुद्रिस्तोमंसचताप रुष्ण्याः ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणाभ्युक्ष्यपुनर्मृद्गोमयाभ्यांशिल्पिशस्त्रदोषनिवृत्त्यर्थस्नापयेत् ॥ (मृद्गोमयाभ्यामितिदक्षिणवेदीवत्पूर्वोक्तमंत्रैःस्नपनंकार्यम् ॥ (एकादशकलशैरित्यर्थः) अत्रप्रतिमाबहुत्वेपूर्वोक्तंस्नपनादिकंनेत्रोन्मीलनंचसर्वेषा मेवकुर्यात् । ततो यजमानः सुवर्णपात्रंशलाकांस्नानवस्त्राणिचप्रतिमाकर्त्रेशिल्पिनेवागुरवेदद्यात् । सहिरण्यांगांचगुरवेदद्यात् । (इति मध्यवेदिविधिः) पश्चात् । कुंडसमीपमागत्य । ॐत्र्यंबकंयजामहे इतिमंत्रेणअष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिंवाहोमंकृत्वादिक्पालेभ्योबलिंदत्त्वा आचामेत् । ततोमंडपंप्रविश्यप्राणानायम्यदेवस्यपुरतःचतुरोब्राह्मणान्पूर्ववयस्कान् भोजयित्वादक्षिणाभिःसंतोष्यतेभ्यआशिषंगृहीत्वा विसर्जयेत् । इतिनेत्रांजनम् । अथआचार्योदेशकालौसंकीर्त्य अस्यांमूर्त्तौलिंगेवाएतद्देवताधिष्ठानयोग्यतासिद्ध्यर्थंनानाद्रव्योदककलशैः महास्नानशुद्धिमहंकरिष्ये । इतिसंकल्प्ययत्रस्नानंदेवेनकृतंतस्माद्भद्रासनाद्देवमुत्थापयेत् । तत्रमंत्रः । ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे ॥ उपप्रयंतुमरुतःसुदानवइंद्रप्राशूर्भवासचा ॥ इतिमंत्रेणदेवमुत्थाप्य ॥ ॐभद्रंकर्णेभिःशृणुयायदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्तिथैरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ इतिमंत्रेणउत्तरस्यांविद्यांभद्रासनेस्थापयित्वा ॐत्रिपादूर्ध्वेतिमंत्रेणस्नानायपादपीठं कल्पयेत् ॥ ॐत्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥ १ ॥ पुरुषऽएवेदꣳइतिनिवेद्य ॐपुरुषऽएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ १ ॥ ततः अव्यंगावयवादिभिर्जीवपुत्रादिभिःसुंदरीभिः सुवासिनीभिःलौकिकैःगीतैःसह समुद्रज्येष्ठाइत्यादिचतुर्भिर्मंत्रैश्चतुर्भिःकलशैर्देवंस्नापयेत् ॥ ॐसमुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिं विशमानाः ॥ इंद्रोयाबज्रीवृषभोरराद्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ १ ॥ ॐयाआपोदिव्याउतवास्रवंतिखनित्रिमाउतवायाःस्वयंजाः ॥ समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवन्तु ॥ २ ॥ ॐयासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानाम् ॥ मधुश्चुतः शुचयोयाःपावकास्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ ३ ॥ ॐयासुराजावरुणो यासुसोमोविश्वे देवायासूर्जमदंति ॥ वैश्वानरोयास्वग्निः प्रविष्ट स्ताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ ४ ॥ इतिसंस्नाप्यदधिदूर्वाहरिद्राकुंकुमाक्तैरक्षतैरभ्यर्च्यकृतमंगलंसौभाग्यद्रव्यार्पणपुरःसरंशालिपिष्टोद्भवैः पंचभिर्नवभिर्वानीराजितैःदेवंपूजयेत् ॥ अन्नात्परिस्रुतेतिमंत्रेणाक्षतान् ॐअन्नात्परिस्रुतोरसंब्रह्मणाव्यपिबत्क्षत्रम्पयः सोमंप्रजापतिः ॥ ऋते नसत्यमिंद्रियंविपानꣳशुक्रमन्धसऽइंद्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥ १ ॥ ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्या त्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मऽइषाणसर्वलोकंमइषाण । इतिमंत्रेणपुष्पाणि । धूरसीतिधूपंकृत्वा ॐधूरसिधूर्वधूर्वन्तंधूर्वतंयोऽस्मान्धूर्वतितंधूर्वयंवयं धूर्वामः ॥ देवानामसिवह्नितमꣳ सस्नितमंपप्रितमंजुष्टतमंदेवहूतमम् ॥ १ ॥ (प्रार्थयेत्) नमस्तेर्चेसुरेशानिप्रकृतेविश्वकर्मणः ॥ प्रभावितोशे षजगद्धात्रितुभ्यंनमोनमः ॥ १ ॥ त्वयिसंपूजयामीशंनारायणमनामयम् ॥ रहिताशेषदोषैश्चऋद्धियुक्तासदाभवेति ॥ २ ॥ ततोदेवस्यदक्षिणहस्ते सितोर्णापट्टसूत्रमाचार्यवितस्तिमात्रंप्रतिमावितस्तिमात्रंवामूलमंत्रेण । ॐयुदाबंध्नन्दाक्षायणाहिरण्यꣳशतानीकायसुमनस्यमानाः ॥ तन्मऽ

११

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आबध्नामिशुतशारदायायुष्मान्शरदष्टिर्यथासम् ॥ १ ॥ इतिमन्त्रेणवाबध्नीयात् ॥ सर्वसत्त्वमयं शांतं परं ब्रह्म सनातनम् ॥ त्वामेवालंकरिष्यामि त्वं वंद्यो भवते नमः ॥ १ ॥ इतिपठेत् । ततश्चतुर्भिःकलशैःपुनर्देवंस्नापयेत् । इदमापइत्याद्येन । ॐइदमापःप्रवहतावद्यच्चमलंचयत् ॥ यच्चाभिदुद्रोहानृतंयच्चशेपेऽअभीरुणम् ॥ आपोमातस्मादेनसःपवमानश्चमुञ्चतु ॥ १ ॥ आपोदेवीरितिद्वितीयेन । ॐआपोदेवीःप्रतिगृभ्णीतमस्मैतत्स्योनेकृणुद्धद्धसुरभाऽउलोके ॥ तस्मैनमन्ताञ्जनयत्सुपत्नीर्मातेवपुत्रम्बिभृताप्स्वेनत ॥ २ ॥ इमंमे इतितृतीयेन । ॐइमम्मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ ३ ॥ तत्त्वायामीतिचतुर्थेन । ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशद्धसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ ४ ॥ ततोऽग्निर्मूर्द्धेतिमंत्रेणाष्टपलमितेनमृत्तिकाकलशेनदेवंस्नापयेत् । ॐअग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याऽअयम् ॥ अपाꣳरेताꣳसिजिन्वति ॥ १ ॥ समुद्रादूर्मिरितिशुद्धोदकेन । ॐसमुद्रादूर्मिर्मधुमाँऽउदारदुपाꣳशुनासममृतत्त्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामममृतस्यनाभिः ॥ २ ॥ ॐगंधद्वारामितिसप्तपलमितेनगोमयकलशेन । ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ वरुणस्योत्तंभनमसीतिशुद्धोदकेन । ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कम्भसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ १ ॥ तत्सवितुरितिद्वादशपलगोमूत्रकलशेन । ॐतत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १ ॥ आपोहिष्ठेतिशुद्धोदकेन । ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ २ ॥ प्रसद्येतिमुष्टिसंमितभस्मकलशोदकेन ॥ ॐप्रसद्यभस्म्मनायोनिमपश्चपृथिवीमग्ने ॥ सꣳसृज्यमातृभिष्ट्वञ्ज्योतिष्मान्पुनरासदः । १२ । ३८ । योवइतिशुद्धोदकेन । ॐयोवः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ ॥ १ ॥ पयःपृथिव्यामितित्रिपलसंमितपंचगव्यकलशोदकेन । ॐपयःपृथिव्याम्पयऽओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सन्तुमह्यम् ॥ देवीरापइतिशुद्धोदकेन ॥ ॐदेवीरापोअपान्नपाद्योवऽऊर्म्मिर्हविष्यऽइन्द्रियावान्मदिन्तमः ॥ तन्देवेभ्योदेवत्रादत्तशुक्रपेभ्यो
येषाम्भागस्थस्वाहा ॥ १ ॥ आप्यायस्वेतिषोडशपलक्षीरकुंभेन । ॐआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ २ ॥
तस्माऽअरंगमामवइतिशुद्धोदकेन । ॐतस्माऽअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ १ ॥ दधिक्राव्णइतिपंचविंशतिप
लदधिकुंभेन । ॐदधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयुंषितारिषत् ॥ १ ॥ युंजानइतिशुद्धोदकेन ।
ॐयुञ्जानऽप्रथमम्मनस्तत्त्वायसविताधियः ॥ अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्यपृथिव्याऽअध्वाभरत् ॥ ॐघृतवतीतिसप्तपलघृतकुंभेन । ॐघृतवती
भुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणाविष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ १ ॥ देवस्येतिजलेन ॥ ॐदेवस्य
त्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यैवाचोयन्तुर्यन्त्रेणाग्नेःसाम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥ २ ॥ मधुवाताइतित्रि
पलमधुकुंभेन । ॐमधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ १ ॥ आपोअस्मानितिजलेन । ॐआपोऽअस्मान्मातरः
शुन्धयन्तुघृतेननोघृतप्वः पुनन्तु ॥ विश्वꣳहिरिप्रम्प्रवहन्तिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतऽएमि ॥ २ ॥ आयङ्गौरितित्रिपलशर्कराकुंभेन । ॐआ
यंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पितरञ्चप्रयन्त्स्वः ॥ १ ॥ आपोहयद्बृहतीइत्युदकेनप्रक्षाल्य ॥ ॐआपोहयद्बृहतीर्विश्वमायन्गर्भ्भ
न्दधानाजनयन्तीरग्निम् ॥ ततोदेवानाꣳसमवर्ततासुरेकःकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ २ ॥ यज्ञायज्ञाव इतिसूक्ष्मतंतुवस्त्रेणसंमार्ज्य ॥ ॐयु
ज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ॥ प्रप्रवयममृतञ्जातवेदसम्प्रियम्मित्रन्नशꣳसिषम् ॥ १ ॥ सुगंधतैलेनाभ्युज्य । ॐद्रुपदादिवमुमुचानः
स्विन्नःस्नातोमलादिव ॥ पूतम्पवित्रेणेवाज्यमापःशुन्धन्तुमैनसः ॥ इतिमंत्रेण यवशालिगोधूममसूराबिल्वचूर्णैरुद्वर्त्य कोष्णोदकेनस्नापयित्वा
पुनःशीतवारिणास्नापयेत् ततः । ॐयातेरुद्रशिवातनूरितियक्षकर्दमेनानुलिंपयेत् ॥ (यक्षकर्दमस्तु । कस्तूरिकायाद्वौभागौद्वौभागौकुंकुम

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्यच ॥ चंदनस्यत्रयोभागाःशशिनस्त्वेकएवहीत्युक्तः) ॥ ॐयातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तन्वाशंतमयागिरिंशन्ताभिचा
कशीहि ॥ १ ॥ ततोजटामांस्यनुलिप्य । मानस्तोक इतिप्रतद्विष्णुरितिमंत्रद्वयेनकलशद्वयाभ्यांदेवंस्नापयेत् ॥ ॐमानस्तोकेतनयेमानउआयु
षिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोवीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हविष्मन्तःसदमित्वाहवामहे ॥ ॐप्रतद्विष्णुस्तवतेवीर्य्येणमृगोनभीमः
कुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुत्रिक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभुवनानिविश्वा ॥ ततःपंचनद्यइतिपंचामृतेन । ॐपञ्चनद्यःसरस्वतीमपियन्तिसस्रो
तसः ॥ सरस्वतीतुपञ्चधासोदेशेभवत्सरित् ॥ १ ॥ ततःपृथक् पृथक्दुग्धादिद्रव्यैर्देवंस्नापयेत् ॥ ॐपयः पृथिव्यामितिदुग्धेन । ॐपयःपृथिव्या
म्पयऽओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसन्तुमह्यम् ॥ ततःशुद्धोदकेन ॥ ॐवरुणस्योत्तंभनमसीति । दधिक्राव्ण
इतिदध्ना । ॐदधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ २ ॥ पुनःशुद्धोदकेन । ॐसंते
पयांसि समुयन्तुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः । आप्यायमानोअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्तमानिधिष्वइति । ॐघृतंघृतपावान
इतिघृतेन । ॐघृतंघृतपावानःपिबतवसांवसापावानःपिबतान्तरिक्षस्यहविरसिस्वाहा । दिशःप्रदिशऽआदिशोविदिशऽउद्दिशोदिग्भ्यः
स्वाहा ॥ ३ ॥ पुनःशुद्धोदकेन । आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिरंशुभिः ॥ भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे ॥ ४ ॥ ॐमधुवाते
तिमधुना । ॐमधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ ५ ॥ पुनःशुद्धोदकेन ॐतत्त्वायामि० इत्यनेन
अपाꣳरसमितिशर्करोदकेन । ॐअपाꣳरसमुद्वयसꣳसूर्य्येसन्तꣳसमाहितम् ॥ अपाꣳरसस्ययोरसस्तंवोगृह्णाम्युत्तमम्पयामगृहीतोसीन्द्रा
यत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम् ॥ पुनःशुद्धोदकेन ॥ ॐअप्स्वग्नेसधिष्टवसौषधीरनुरुध्यसे । गर्भेसंजायसेपुनः । ततोगंध
द्वारामितिगंधोदकेन । ॐगंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम् ॥ १ ॥ यज्ञायज्ञाय इतिपंचपल्लवक

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

षायकलशेन । ॐसुज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ॥ प्रप्रवयममृतंजातवेदसम्प्रियम्मित्रन्नशꣳसिषम् ॥ १ ॥ याऽओषधीरितिऔषधीकलशेन । ॐयाऽओषधीःपूर्वाजाताद्देवेभ्यस्त्रियुगम्पुरा ॥ मनैनुबभ्रूणामहꣳशतन्धामानिसप्तच ॥ २ ॥ द्यौःशांतिरितिकलशोदकेन । ॐद्यौःशान्तिरन्तरिक्षꣳशान्तिः पृथिवीशान्तिरापःशान्तिरोषधयः शान्तिः । वनस्पतयःशांतिर्विश्वेदेवाःशांतिर्ब्रह्मशांतिःसर्वꣳशांतिःशांतिरेवशान्तिः सामाशान्तिरेधि । ओषधीरितिसितपुष्पोदकेन । ॐओषधीरितिमातरस्तद्वोदेवीरुपब्रुवे ॥ सुनेयमश्वङ्गाम्वासऽआत्मानन्तवपूरुष ॥ १ ॥ याःफलिनीरित्यष्टफलकलशेन । ॐयाःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुञ्चन्त्वꣳहसः ॥ २ ॥ हिरण्यगर्भ इतिसुवर्णोदककलशेन । ॐहिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ॥ ३ ॥ हविष्मतीरितिगोशृंगोदकेन । ॐहविष्मतीरिमाऽआपोहविष्माँ२ऽआविवासति ॥ हविष्मान्देवोऽअध्वरोहविष्माँ२ऽअस्तुसूर्यः ॥ ॥ ४ ॥ धान्यमसीतिधान्योदकेन । ॐधान्यमसिधिनुहिदेवान्प्राणायत्वोदानायत्वाव्यानायत्वा ॥ दीर्घामनुप्रसितिमायुषेधान्देवोवःसविताहिरण्यपाणिःप्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेणपाणिनाचक्षुषेत्वामहीनाम्पयोसि ॥ ५ ॥ सहस्राणि इतिसहस्रधाराकलशेन । ॐसहस्राणिसहस्रशोबाह्वोस्तवहेतयः ॥ तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥ ६ ॥ याओषधीरितिसर्वौषधिजलेन ॥ ७ ॥ नमोस्तुसर्प्येभ्य इतिपंचपल्लवोदकेन । ॐनमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥ येऽअन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्प्पेभ्योनमः ॥ ८ ॥ काण्डात्काण्डादितिदूर्वोदकेन ॥ ॐकाण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीपरुषःपरुषस्परि । एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥ ९ ॥ अष्टौव्यख्यादितिरत्नोदकेन । ॐअष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिन्धून् ॥ हिरण्याक्षꣳसवितादेवऽआगाद्दधद्रत्नादाशुषेवार्याणि ॥ १० ॥ इमंमेतितीर्थोदकेन । ॐइमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्याः ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ १ ॥ पुनरष्टभिःकलशैः पूर्वकल्पितैःसमुद्रसंज्ञितैःस्नापयेत ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कयानश्चित्रेतिक्षारसमुद्रोदकेन क्षारोदकेनवा । ॐकयानश्चित्रऽआभुवदूतीसदावृधःसखा ॥ कयाशचिष्ठयावृता ॥ १ ॥ आप्या
यस्वेतिक्षीरकुंभेन ॥ ॐआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसङ्गथे ॥ २ ॥ दधिक्राव्ण इतिदधिकुंभेन । ॐदधि
क्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ ३ ॥ घृतवतीतिघृतकुंभेन । ॐघृतवतीभुवं
नानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्म्मणाविष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ ४ ॥ पयःपृथिव्यामितिइक्षुर
सकुंभेन । ॐपयःपृथिव्याम्पयऽओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसन्तुमह्यम् ॥ ५ ॥ देवंबर्हिरितिमधुकुंभेन
ॐदेवम्बर्हिर्वारितीनान्देवमिन्द्रमवर्द्धयत् ॥ स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नमन्याबर्हीꣳष्यन्वभ्यभूद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ६ ॥ स्वादिष्ठयेति
स्वादूदकेन । ॐस्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ॥ इन्द्रायपातवेसुतः ॥ ७ ॥ सरस्वतीयोन्यामितिनालिकेरजलेनदर्भोद
केनवा । ॐसरस्वतीयोन्यांगर्भमन्तरश्विभ्याम्पत्नीसुकृतम्बिभर्ति ॥ अपाꣳरसेनवरुणोनसाम्न्नेंद्रꣳश्रियैजनयन्नप्सुराजा ॥ ८ ॥
ततःपंचत्रिंशत्कलशेषुमध्येयेअन्तिमादशपल्लवान्वितालोकपालकलशास्तैर्देवंस्नापयेत् ॥ तत्र । त्रातारमिन्द्रमितिकदंबपल्लवकुंभेन ।
ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रहवेहवेसुहवंशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ १ ॥ त्वन्नोऽअग्न
इतिशाल्मलीपल्लवोदकेन ॥ ॐत्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमुग्ध्य
स्मत् ॥ २ ॥ सुगंनःपंथेतिजंबूपल्लवोदकेन । ॐसुगन्नःपंथाम्प्रदिशन्नऽएहिज्योतिष्मध्येह्यजरन्नआयुः ॥ अपैतुमृत्युरमृतम्मऽआगाद्वैवस्वतोनोऽ
अभयङ्कृणोतु ॥ ३ ॥ असुन्वंतइतिअशोकपल्लवोदकेन । ॐअसुन्वन्तमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य ॥ ॥ अन्यमस्मदिच्छसात
ऽइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ ४ ॥ तत्त्वायामीतिप्लक्षपल्लवोदकेन । ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुष्प्रमोषीः ॥ ५ ॥ आनोनियुद्भिरितिचूतपल्लवोदकेन । ॐआनोनियुद्भिः शतिनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभि
रूपयाहियज्ञम् ॥ वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयम्पातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ६ ॥ वयꣳसोमेतिवटपल्लवोदकेन । ॐवयꣳसोमव्रतेतवमनस्त
नूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ७ ॥ तमीशानमितिबिल्वपल्लवोदकेन । ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियञ्जिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥
पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षिताऽपायुरदब्धःस्वस्तये ॥ ८ ॥ नमोस्तुसर्प्पेभ्यइतिनागपल्लवोदकेन । ॐनमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥
येऽअंतरिक्षेयेदिवितेभ्यः सर्प्पेभ्योनमः ॥ ९ ॥ ब्रह्मयज्ञानमितिपलाशपल्लवोदकेन । ॐब्रह्मयज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचोवेनऽआवः ॥
सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ १० ॥ त्र्यंबकंयजामहेइतिरुद्राक्षोदकेन । ॐत्र्यंबकंमहेत्र्यजामहेसुगंधिम्पुष्टिवर्द्धनम् । उर्वारुकमिवबन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ १ ॥ एभिर्मंत्रैःसंस्नाप्य ॥ ॐसहस्रशीर्षेतिपुरुषसूक्तेनयथासंभवकलशैःभेरीशंखतूर्यको
लाहलध्वनिपुण्यस्त्रीमंगलगीतैःब्रह्मघोषैःषोडशाष्टचतुरादिभिर्देवंस्नापयित्वासुगंधिनासितवस्त्रेणपरिमृज्य ॥ ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्
वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ सम्बाहुभ्यांधमतिसम्पतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः ॥ इतिमंत्रेणसंकलीकृत्यदेवमावाहयेत् ॥ एह्येहि भगवन्विष्णो
लोकानुग्रहकाम्यया ॥ यज्ञभागं गृहाणेमंवासुदेव नमोस्तुते ॥ १ ॥ देवभेदेनमंत्रोहःकर्तव्यः । इत्यावाह्यहिरण्यवर्णेतिहिरण्यपात्रेणपाद्यमर्घ्यंचद
द्यात् । ॐहिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजाम् ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमआवह ॥ १ ॥ ततोविभ्राडितियाचमनम् ॥ ॐविभ्राड्बृहत्पिबतु
सोम्यंमध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविर्हुतम् ॥ वातंजूतोयोऽअभिरक्षतित्मनाप्रजाःपुपोषपुरुधाविराजति ॥ २ ॥ त्र्यंबकमितिचंदनानिविलेप
येत् । ॐत्र्यंबकंत्र्यजामहेसुगंधिम्पुष्टिवर्द्धनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ३ ॥ वेदाहमित्युपवीतम् । ॐवेदाह
मेतम्पुरुषम्महान्तमादित्यवर्णंतमसःपरस्तात् ॥ तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिनान्यःपन्थाविद्यतेयनाय ॥ ४ ॥ युवासुवासेतिवस्त्रम्

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐयुवासुवासाःपरिवीतआगात्सउश्रेयान्भवतिजायमानः ॥ तन्धीरासःकवयउन्नयन्तिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ ५ ॥ ततो वेदाहमेत
मित्युत्तरीयम् ॥ ६ ॥ आचमनम् ॥ इदम्विष्णुरितिपुष्पम् । ॐइदम्विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरे ॥ ७ ॥
धूरसीतिधूपम् । ॐधूरसिधूर्वधूर्वन्तन्धूर्वतंयोऽस्मान्धूर्वतितन्धूर्वयम्वयन्धूर्वामः ॥ देवानामसिवह्नितमꣳसस्नितमꣳपप्रितमꣳजुष्टतमंदेवहूत
मम् ॥ ८ ॥ चंद्रमामनस इतिदीपम् । ॐचंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत ॥ श्रोत्राद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजायत ॥ ९ ॥
अन्नपते इतिनैवेद्यम् ॥ ॐअन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्रप्रदातारन्तारिषऽऊर्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ १० ॥ आचमनी
यंकरोद्वर्त्तनंतांबूलंफलादिसमर्प्य कर्पूरगर्भितबहुवर्त्तिभिः नीराजनंकृत्वा । ॐयज्ञेनयज्ञमयजन्तदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकं
म्महिमानःसचंतयत्र पूर्वेसाद्ध्याःसन्तिदेवाः ॥ इतिपुष्पांजलिंदत्वापुरुषसूक्तेन ज्येष्ठसाम्ना वैराजगायत्रसामभिः स्तुत्वा तैलपात्रस्नानवस्त्रा
सननैवेद्यादिकंशिल्पिनेदद्यात् । एतत्संक्षेपतः प्रोक्तं स्नानकर्म जगत्पते ॥ एतद्वै साधकः कृत्वा सर्वान्कामान्समश्नुते ॥ १ ॥ इतिदेवस्नपनवि
धिः ॥ अथाऽन्नाधिवासनम् ॥ तच्चमंडपस्ययथोक्तकोणेधान्यराशिषुसप्तसुसर्वेषांदेवानामुपवेशनंकृत्वा व्रीहिभिर्यवैर्वादेवमाच्छादयेत् यावद्वा
न्येषुप्रतिमाप्रतिष्ठितातावत् पुरुषसूक्तंपठेत्ततः शय्यायांदेवमधिवासयेत् ॥ अधिवासनावसरे द्वादश १२ ब्राह्मणान्पायसान्नेनदेवोनःप्रीयताम्
इतिभोजयेत् ॥ ततःसमलंकृताश्चत्वारोगाःसदक्षिणाःसवत्साःआचार्योदिभ्योदत्वादेवम् अधिवासयेत् । (पूर्वमुखेप्रासादे अग्निकोणेशय्या ।
पश्चिममुखेप्रासादे वायुकोणेशय्या । उत्तरमुखेप्रासादेईशानकोणेशय्या । दक्षिणमुखेप्रासादे नैर्ऋत्यकोणेशय्या) तत्रादौपुरुषसूक्तेनदेवंस्तुत्वा ॥
ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयन्तस्त्वेमहे ॥ उपप्रयन्तुमरुतःसुदानवऽइन्द्रप्राशूर्भवासचा ॥ १ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविंद उत्तिष्ठ गरुडध्वज ॥

१ इमानिसूक्तानिसूक्तप्रकरणेद्रष्टव्यानि ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

उत्तिष्ठ कमलाकांत त्रैलोक्यं मंगलं कुरु ॥ २ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठ संसारे त्यज निद्रां जगत्पते ॥ साधवः संप्रतीक्षंतेत्वद्दर्शनमहोत्सवाः ॥ ३ ॥ त्वयिसुप्तेजगत्सुप्तमुत्थितेचोत्थितंजगत् ॥ इत्युत्थाप्य । रथेतिष्ठन्नितिरथमारोपयेत् । ॐरथेतिष्ठन्नयतिद्वाजिनः÷पुरोयत्रयत्रकामयतेसुषारथिः ॥ अभीशूनाम्महिमानम्पनायतमनः÷पश्चादनुयच्छन्तिरश्मयः÷ ॥ १ ॥ ततोजयशब्दैर्वेदध्वनिभिःसुवासिनीमंगलगीतैःमृदंगादिघोषैःप्रासादप्रादक्षिण्येनानीययागमंडपपश्चिमद्वारि । ॐआकृष्णेनरजसाद्वर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतम्मर्त्यंच ॥ हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् इतिमंत्रेण प्रवेश्यतदनंतरंमध्यवेद्याःपश्चिमभागस्थितपीठेपूर्वाभिमुखंदेवंनिधायमधुपर्ककुर्यात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐपुरुषऽएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ इतिपाद्यम् ॥१॥ ॐएतावानस्यमहिमातोज्यायांश्चपुरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतन्दिवि ॥ इत्यर्घ्यम् ॥२॥ ॐअन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः÷ ॥ प्रप्रदातारन्तारिषऽऊर्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ इतिमधुपर्कंचदद्यात् ॥ ततोमंडपमध्यवेद्यां सर्वतोभद्रेधान्यपुंजोपरिसारकाष्ठभूतांप्राक्शिरांसुपट्टांशय्यांनिधाय । तदुपरिचंद्रकलिकांशुभ्रास्तरणामुपधानद्वयवतींमास्तीर्यतत्राक्षतैःस्वस्तिकमालिख्यप्रागग्रान्कुशानास्तीर्यपुष्पाणिचविन्यस्य गंधतोयेनसंमार्ज्यमलयागुरुधूपेन धूपयित्वापुष्पमालाभिर्वितानेनच सुशोभितांचकृत्वा शय्यायाःपरितःपूर्वादिदिक्षुएतान्पूजयेत् ॥ पूर्वे । ॐविष्णवेनमः ॥ १ ॥ दक्षिणे । ॐमधुसूदनायनमः ॥ २ ॥ पश्चिमे । ॐत्रिविक्रमायनमः ॥ ३ ॥ उत्तरे । ॐवामनायनमः ॥ ४ ॥ आग्नेय्याम् । ॐश्रीधरायनमः ॥ १ ॥ निर्ऋतौ । ॐहृषीकेशायनमः ॥ २ ॥ वायव्ये । ॐपद्मनाभायनमः ॥ ३ ॥ ऐशान्याम् । ॐदामोदरायनमः ॥ ४ ॥ इतिसंपूज्यत्रिःपरिक्रमेत् । शिवप्रतिष्ठायांतु । शर्वादीन्पूर्वादिदिक्षुनाममंत्रैःक्रमेणपूजयेत् । पूर्वे । ॐशर्वायनमः ॥ १ ॥ दक्षिणे । ॐपशुपतयेनमः ॥ २ ॥ पश्चिमे । ॐउग्रायनमः ॥ ३ ॥ उत्तरे । ॐरुद्रायनमः ॥ ४ ॥ आग्नेय्याम् । ॐभवायनमः ॥ १ ॥ निर्ऋतौ । ॐईश्वरायनमः ॥ २ ॥ वायव्याम् ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐमहादेवायनमः ॥ ३ ॥ ऐशान्याम् । ॐभीमायनमः ॥ ४ ॥ इतिसंपूज्य शय्यायांमूलमंत्रेण ॐनमःशंभवायेतिवाप्राक्शिरसंदेवं निवेशयेत् ॥ ॐनमः÷शंभवायचमयोभवायचनमः÷शंकरायचमयस्करायचनमः÷शिवायचशिवतरायच ॥ एवंदेवंशय्यायांनिवेश्य ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवऽएकः÷ । १ । इतिसंकलीकृत्यत्रिभिःपट्टदुकूलैर्विचित्रैःकार्पासनिर्मितैर्वादेवमाच्छाद्यदेवस्यशिरोदेशेभूमावेवसवस्त्रंसहिरण्यंनिद्राकलशम् । ॐआपोदेवीःप्रतिगृह्णीतमस्मैतत्स्योनेकृणुध्वꣳसुरभाउलोके ॥ तस्मैनमन्ताञ्जनयःसुपत्नीर्मातेवपुत्रम्बिभृताप्स्वेनत् ॥ इतिमंत्रेणस्थापयित्वा । ॐआपोऽअस्मान्मातरः÷शुन्धयन्तुघृतेननोघृतप्वः÷पुनन्तु ॥ विश्वꣳहिरिप्रम्प्रवहन्तिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतऽएमि ॥ दीक्षातपसोस्तनूरसितान्त्वाशिवाशंशुग्माम्परिदधेभद्रंवर्णम्पुष्यन् ॥ इतिप्रतिष्ठापयेत् ॥ ततः । ॐआप्यायस्वेतिमंत्रेणमधुसर्पिर्भ्यांदेवमभ्यंजयेत् ॥ ॐआप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिरुꣳशुभिः÷ ॥ भवानः सुप्रथस्तमःसखावृधे ॥ १ ॥ ततः ॐयातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तन्वाशन्तमयागिरिंशन्ताभिचाकशीहि ॥ इतिमंत्रेणदेवंतिलसर्षपचूर्णैरुपलिंपेत् । ततोगंधपुष्पाद्यैर्देवमभ्यर्च्य । ॐबृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राँ२ऽअपबाधमानः ॥ प्रभञ्जन्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेद्ध्यविताराथानाम् ॥ इतिमंत्रांतेसितंपरिधानंदद्यात् ॥ ततोविचित्रैःकार्पासवस्त्रैर्दुकूलपट्टैश्चदेवमाच्छाद्य शिरःसिकौशेयंचदद्यात् पुरतश्चतुरोदीपान्प्रज्वालयेत् ॥ (अत्रदेवस्यबृहस्पते इतिपूर्वोक्तमंत्रेणहस्तेकंकणबंधनमित्येके) । ततो विश्वतश्चक्षुरितिमंत्रेणदेवस्यपादनाभिवक्षःशिरःसु आलंभनंकुर्यात् । ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ सम्बाहुभ्यांधमतिसम्पतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवऽएकः÷ ॥ १ ॥ ततोदेवस्यपुरतःपादुकेपार्श्वयोःशांतिकुंभौदक्षिणपार्श्वेछत्रंव्यजनंचामररत्नानिच आसनदर्पणघंटाभक्ष्यभोज्यजलपात्रादिकंचपुरतःस्थापयेत् ॥ ततो भूतेभ्यः भस्मनादर्भतिलैर्देवस्यसमंताद्रक्षार्थंप्राकारत्रयंकृत्वामंडपाद्बहिर्ग

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्वाप्रतिदिशमिंद्रादिलोकपालेभ्योगंधादिदानपूर्वकंपूर्ववत्बलिंदद्यात् ततोभूतेभ्योबलिदानं बालिमंत्रस्तु ॥ पूर्वदिग्वासिभ्योदिक्पतिभूताधिपतिदिग्रुद्रदिग्गणपतिदिङ्मातृदिक्क्षेत्रपालेभ्योनमः ॐत्र्यंबकंयजामहे० । इतिमंत्रेणपूर्वादिदिक्षुप्रतिदिशंबलिंदत्त्वा आचम्यहोमंकुर्यात् ॥ ॐपरायविष्ण्वात्मनेनमःस्वाहा । इदंविष्णवे ॥ शिवादिप्रतिष्ठायांतु ॐपरायशिवात्मनेस्वाहा इत्याद्यूहः ॥ अनेनाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौ वातिलयवैःप्रत्येकंहुत्वाप्रतिमायांन्यासंकुर्यात् ॥ तद्यथा तत्रादौस्वांगेभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाअन्तर्मातृकाबहिर्मातृकान्यासान्कृत्वातत्तद्देवता कलान्यासांश्चकृत्वापुनर्देवांगेन्यासंकुर्यात् अथवापुरुषसूक्तन्यासंकृत्वादेवांगेन्यासंकुर्यात् देवोभूत्वादेवंयजेदितिवाक्यात् । एतेसर्वेन्यासाः मत्कृतानुष्ठानप्रकाशेद्रष्टव्याः । अत्रविस्तरभयान्नोक्ताः ॥ अंपादयोः । ॐहृदये । मंललाटे । इतिप्रणवंन्यसेत् ॥ १ ॥ ॐभूःपादयोः । ॐभुवःहृदये । ॐस्वर्ललाटे । इतिव्याहृतीर्न्यसेत् ॥ २ ॥ ॐअंतालुके । ॐआंमुखे । (प्रणवंसर्वत्रादौनिवेशनीयम्) इंदक्षिणनेत्रे । ईंवामनेत्रे । उंदक्षिणकर्णे । ऊंवामकर्णे । ऋंदक्षिणगंडे । ॠंवामगंडे । लृंदक्षिणनासापुटे । ॡंवामनासापुटे । एंऊर्ध्वोष्ठे । ऐंअधरोष्ठे । ओंऊर्ध्वदंतपंक्तौ । औंअधरदंतपंक्तौ । अंललाटे । अःजिह्वायां । यंत्वचि । रंचक्षुषोः । लंनासिकायां । वंदशनेषु । शंश्रोत्रयोः । षंउदरे । संकटौ । हंहृदये । क्षंनाभ्याम् । लंलिंगे । पंफंबंभंमं दक्षिणाबहौ । तंथंदंधंनं वामबाहौ । टंठंडंढंणं दक्षिणजंघायाम् । चंछंजंझंञं वामजंघायाम् । कंखंगंघंङं सर्वाङ्गुलिषु ॥ इतिमातृकान्यासः ॥ ३ ॥ ॐरविचंद्राभ्यांनमःनेत्रयोः । भौमायनमः हृदये । बुधायनमःस्कंधे । (नमइतिसर्वत्र) बृहस्पतयेजिह्वायाम् । शुक्राय लिंगे । शनैश्चरायललाटे । राहवेपादयोः । केतवेकेशेषु । रोहिणीभ्योहृदये । मृगशिरसेशिरसि । आर्द्रायैकेशेषु । पुनर्वसवेललाटे । पुष्यायमुखे । आश्लेषाभ्योनासायाम् । मघाभ्योदंतेषु । पूर्वाफाल्गुनीभ्योदक्षिणकर्णे । उत्तराफाल्गुनीभ्योवामकर्णे । हस्तायहस्तयोः । चित्रायैदक्षिणभुजे । स्वात्यैवामभुजे । विशाखानुराधाभ्यांस्तनयोः । ज्येष्ठाभ्योदक्षिणकुक्षौ । मूलायवामकुक्षौ । पूर्वाषाढाभ्यःकटिपार्श्वयोः । उत्तराषाढाभ्योलिंगे ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रवणधनिष्ठाभ्योवृषणे । शतभिषजेभ्योनेत्रे । पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाभ्यामूर्वोः । रेवतीभ्योऽश्विनीभ्योजंघयोः । भरणीकृत्तिकाभ्यःपादयोः । ध्रुवायनाभ्याम् । सप्तर्षिभ्यःकंठे । मातृकामंडलायनमःकटिदेशे । विष्णुपदेभ्यःपादयोः । नागवीथ्यैअंगवीथ्यै वनमालायाम् । ताराभ्योरोमकूपेषु । अगस्त्यायकौस्तुभे । इतिग्रहादिन्यासः ॥ ४ ॥ चैत्रायनमःशिरसि । वैशाखायमुखे । ज्येष्ठायहृदये । आषाढायश्रावणायस्तनयोः । भाद्रपदायउदरे । आश्विनायकट्याम् । कार्तिकायमार्गशीर्षायऊर्वोः । पौषायमाघायजंघयोः । फाल्गुनायपादयोः । संवत्सरायपरिवत्सरायइडावत्सरायवत्सरायनमः इतिदक्षिणोर्ध्वात् । प्रादक्षिण्येनचतुर्षुबाहुषु । पर्वतेभ्योनमःसंधिषु । ऋतुभ्योलिंगे । अहोरात्रेभ्योऽस्थिषु । क्षणायलवायकाष्ठायैरोमसु । कृतायमुखे । त्रेतायहृदये । द्वापरायनितंबे । कलियुगायनमःपादयोः । मन्वंतरेभ्योनमोबाहवे । परायपरार्धायजंघयोः । महाकल्पायशरीरे । उदगयनायदक्षिणायनायपादयोः । विषुवतेसर्वांगुलीषु ॥ इतिकालन्यासः ॥ ५ ॥ ब्राह्मणायमुखे । क्षत्रियायबाह्वोः । वैश्यायऊर्वोः । शूद्रायपादयोः । संकरजेभ्योनमःपादाग्रे । अनुलोमजेभ्योनमःसर्वांगसंधिषु । गोभ्योनमःमुखे । अजाविकाभ्योनमःहस्तयोः । ग्राम्यारण्यपशुभ्योनमःसर्वत्र ॥ इतिवर्णन्यासः ॥ ६ ॥ मेघेभ्योनमःकेशेषु । अभ्रेभ्योनमःरोमसु । नदीभ्योनमःसर्वगात्रेषु । समुद्रेभ्योनमःकुक्षिदेशे ॥ इतितोयन्यासः ॥ ७ ॥ ऋग्वेदायनमःशिरसि । यजुर्वेदायनमोदक्षिणभुजे । सामवेदायनमोवामभुजे । सर्वोपनिषद्योनमःहृदये । इतिहासपुराणेभ्योनमःजंघयोः । अथर्वांगिरसेभ्योनमःनाभौ । कल्पसूत्रेभ्योनमःपादयोः । व्याकरणायनमोवक्त्रे । तर्केभ्यः कंठे । मीमांसायैनिरुक्तायहृदये । छंदोज्योतिःशास्त्रेभ्योनमःनेत्रयोः । गीतभूतशास्त्रेभ्योनमःश्रोत्रयोः । आयुर्वेदायदक्षिणभुजे । धनुर्वेदायनमोवामभुजे । योगशास्त्रेभ्योनमःहृदये । नीतिशास्त्रेभ्योनमःपादयोः । वश्यतंत्रायनमःओष्ठयोः ॥ इतिविद्यान्यासः ॥ ८ ॥ दिवेनमःमूर्ध्नि । सूर्यचंद्रलोकाभ्यांनमोनेत्रयोः । अनिललोकायनमोघ्राणे । व्योम्नेनमोनाभ्याम् । समुद्रेभ्योनमोबस्तिदेशे । पृथिव्यैनमःपादयोः ॥ इतिवैराजन्यासः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भायनमःशिरसि । कृष्णायनमःकेशेषु ॥ रुद्रायनमोललाटे । यमायनमोभ्रुकुट्याम् । अश्विभ्यांनमःकर्णयोः । वैश्वानरा
यनमोमुखे । महद्योनमोघ्राणे । वसुभ्योनमःकंठे । रुद्रेभ्योनमो दंते । सरस्वत्यैनमः जिह्वायाम् । इंद्रायनमः दक्षिणभुजे । बलयेनमोवाम
भुजे । प्रह्लादायनमः दक्षिणस्तने । विश्वकर्म्मणे० वामस्तने । नारदाय० दक्षिणकुक्षौ । अनंतादिभ्योनमः वामकुक्षौ । वरुणायनमःहस्तयोः ।
मित्रायनमःपादयोः । विश्वेभ्योदेवेभ्योनमः ऊरुमध्ये । पितृभ्योनमःजानुमध्ये । यक्षेभ्योनमःजंघयोः । राक्षसेभ्योनमःगुल्फयोः । पिशाचे
भ्योनमः दक्षिणपादे । असुरेभ्योनमःवामपादे । विद्याधरेभ्योनमःपादयोः । ग्रहेभ्योनमःपादतलयोः । गुह्यकेभ्योनमोगुदे । पूतनादिभ्योनमः
नखेषु । गंधर्वेभ्योनमःओष्ठयोः । कार्तिकेयायगणेशायकटिपार्श्वयोः ॥ इतिदेवयोनिविशेषन्यासः ॥ १० ॥ मत्स्यायनमः मूर्द्धनि । कूर्माय
नमःपादयोः । नृसिंहायनमःललाटे । वराहाय० जंघयोः । वामनाय० मुखे । परशुरामाय० हृदि । रामाय० बाहुषु । कृष्णाय० नाभ्याम् ।
बुद्धाय० बुद्धौ । कल्किने० जान्वोः । केशावाय० शिरसि । नारायणाय० मुखे । माधवाय० ग्रीवायाम् । गोविंदाय० बाह्वोः । विष्णवे० हृदये ।
मधुसूदनाय० पृष्ठे । त्रिविक्रमाय० कट्याम् । वामनायनमःजठरे । श्रीधरहृषीकेशाभ्यांनमःजंघयोः । पद्मनाभायनमोगुल्फयोः । दामो
दरायनमःपादयोः ॥ इतिमूर्तिन्यासः ॥ ११ ॥ अश्वमेधायनमः मूर्ध्नि । नरमेधायनमः ललाटे । राजसूयायनमःमुखे । गोसवायनमःकंठे ।
द्वादशायनमःहृदि । आधीनेभ्योनमः नाभौ । सर्वजितेभ्यो० दक्षिणकट्याम् । सर्वमेधाय० वामकट्याम् । अग्निष्टोमाय० लिंगे । अतिरा
त्राय० वृषणयोः । आप्तोर्यामाय० ऊर्वोः । षोडशिने० जान्वोः । उतत्थ्याय० दक्षिणजंघायाम् । वाजपेयायनमः वामजंघायाम् । अत्यग्निष्टो
माय० दक्षिणबाहौ । चातुर्मास्याय० वामबाहौ । सौत्रामणये० हस्तेषु । पश्विष्टिभ्यो० अंगुलिषु । दर्शपौर्णमासाभ्यां० नेत्रयोः । सर्वेष्टि
भ्यो० रोमकूपेषु । स्वाहाकारायवषट्काराय० स्तनयोः । पंचमहायज्ञेभ्यः० पादांगुलीषु । दक्षिणाग्नये० हृदये । आहवनीयाय० मुखे । गार्ह

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पत्याय० नाभौ । वेद्यै० उदरे । प्रवर्ग्याय० भूषणेषु । सवनेभ्यः० पादयोः । एधोभ्यो० बाहुषु । दर्भेभ्यो० केशेषु । इतिक्रतुन्यासः ॥ १२ ॥ अथ मूलन्यासः । शक्तिन्यासः । अंगन्यासः । इतिसाधारणाः सर्वत्र । अथवैष्णवमधिकृत्यउच्यतेविष्णुप्रतिष्ठायाम् ॥ ॐधर्माय० मूर्ध्नि । ज्ञानाय० हृदये । वैराग्याय० गुह्ये । ऐश्वर्याय० पादयोः । खड्गाय० शिरसि । शार्ङ्गाय० मस्तके । मुशलाय० दक्षिणभुजे । हलाय० वामभुजे । चक्राय० नाभ्यां जठरे पृष्ठेच । शंखाय० लिंगेवृषणेच । गदायै० जंघयोः जान्वोश्च । पद्माय० गुल्फयोः पादयोः । शिवप्रतिष्ठायांतु । वज्राय० शिरसि । दंडाय० मस्तके । खड्गाय० दक्षिणभुजे । पाशाय० वामभुजे । ध्वजाय० नाभ्याम् । अंकुशाय० लिंगेवृषणेच । त्रिशूलाय० जंघयोर्जान्वोश्च । पद्माय० गुल्फपादयोः । इत्यायुधन्यासः ॥ सूर्यस्यआयुधन्यासः शिववत् ॥ अथदुर्गायाः । ॐत्रिशूलायनमः शिरसि १ ॐखड्गायनमोमस्तके २ ॐचक्रायनमो दक्षभुजे ३ ॐबाणायनमो वामभुजे ४ ॐशक्तयेनमःनाभौ ५ ॐखेटकायनमो गुह्ये ६ ॐचापायनमो जंघयोः ७ ॐपाशायनमो जानुनोः८ ॐअंकुशायनमो गुल्फयोः ९ ॐपरशवेनमः पादयोः१० इतिदुर्गायाःआयुधन्यासः॥अथगणेशस्यायुधन्यासः॥शिरसि बीजपूरायनमः। मस्तके गदायै० । वामभुजे धनुषे० । दक्षभुजे त्रिशूलाय० ॥ नाभ्यां चक्राय० । जठरे कमलाय० । पृष्ठे पाशाय० । लिंगे वृषणेच उत्पलाय० । जंघयोः बाणाय० । जानुनी अंकुशाय० । गुल्फयोः विषाणाय । पादयोः रत्नकलाय० ॥ इतिगणेशस्यायुधन्यासः ॥ अथशक्तिन्यासः । लक्ष्म्यैनमोललाटे । सरस्वत्यैनमोमुखे । रत्यैनमोगुह्ये । प्रीत्यैनमःकंठे । कीर्त्यैनमोदिक्षु । शांत्यैनमोहृदि । तुष्ट्यैनमोजठरे । पुष्ट्यैनमः सर्वत्र । इतिविष्णोःशक्तिन्यासः ॥ अथशिवस्यशक्तिन्यासः । ॐवामायैनमोललाटे । ज्येष्ठायै० मुखे । रुद्राण्यै० गुह्ये । काल्यै० कंठे । कलविकरणायै० दंतेषु । बलायै० हृदये । बलप्रमथनायै० जठरे । सर्वभूतदमनायै० नाभौ । उन्मनायै० सर्वाङ्गेषु इति ॥ अथसूर्यस्यशक्तिन्यासः ॥ दीप्तायैनमो ललाटे । सूक्ष्मायै० मुखे । विजयायै० गुह्ये । भद्रायै० कंठे । विभूत्यै० दंतपंक्तिषु । विमलायै० हृदये । अमोघायै० नाभौ । विद्युतायै० उदरे ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सर्वतोमुख्यै० सर्वाङ्गे इति ॥ अथदेव्याः शक्तिन्यासः ॥ प्रभायै० ललाटे । उमायै० मुखे । जयायै० गुह्ये । सूक्ष्मायै० कंठे । विशुद्धायै० दंतेषु ।
नंदिन्यै० हृदये । सुप्रभायै० नाभौ । विजयायै० उदरे । सर्वसिद्धिप्रदायिन्यैनमः सर्वाङ्गेषु इति॥ अथगणेशस्यशक्तिन्यासः । ॐतीव्रायै०ललाटे ।
ज्वालिन्यै० मुखे । नंदायै० गुह्ये । भोगदायै० कंठे । कामरूपिण्यै० दंतेषु । उग्रायै० हृदये । तेजोवत्यै० नाभौ । सत्यायै० उदरे । सर्वविघ्नविना
शायै नमः सर्वाङ्गेषु । इतिशक्तिन्यासः ॥ अथाङ्गन्यासः ॥ तत्रादौशिवस्यांगन्यासः । ॐनमः हृदये । नंनमः शिरसि । मंनमः शिखायैवषट् ।
शिंनमः कवचायहुम् । वां नमोनेत्रत्रयायवौषट् । यंनमःअस्त्रायफट् इति ॥ अथसूर्यस्यांगन्यासः ॥ ॐनमोघृणयेसूर्यायादित्यायसत्याय
हृदयायनमः १ । ॐनमोघृणये सूर्यायादित्यायब्रह्मणे शिरसेस्वाहा २ । ॐनमोघृणये सूर्यायादित्यायविष्णवेशिखायैवषट् ३ । ॐनमोघृणये
सूर्यायादित्यायरुद्रायकवचायहुम् ४ । ॐनमोघृणयेसूर्यायादित्यायअग्नयेनेत्रत्रयायवौषट् ५ । ॐनमोघृणयेसूर्यायादित्यायसर्वायास्त्रायफट्
इति ॥ अथदेव्याःअंगन्यासः ॥ ॐ ह्रांदुर्गायैहृदयायनमः । ॐ ह्रींदुर्गायैशिरसेस्वाहा । ॐ ह्रूंदुर्गायैशिखायैवषट् । ॐ ह्रैंदुर्गायैकवचायहुम् ।
ॐ ह्रौंदुर्गायैनेत्रत्रयायवौषट् । ॐ ह्रःदुर्गायैअस्त्रायफट् इति ॥ अथगणपतेरंगन्यासः ॥ ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषड्बीजस्यगांहृदयायनमः ।
ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषड्बीजस्य गींशिरसेस्वाहा । ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषड्बीजस्य गूंशिखायैवषट् । ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषड्बीजस्यगैं कवचायहुं ।
ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषड्बीजस्यगौंनेत्रत्रयायवौषट् । ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंषडबीजस्यगःअस्त्रायफट् ॥ इतिगणपतेरंगन्यासः ॥ अथमूलमंत्र
न्यासः ॥ तत्रादौगुणन्यासः । गुणशब्देन अंगमुच्यते । ॐहृदयंहृदये । ॐशिरः शिरसि । ॐशिखा शिखायां । ॐकवचंसर्वत्र । ॐनेत्रं
नेत्रयोः । ॐअस्त्रं करयोः । ॐमुक्ताहारायदक्षिणस्तने । ॐश्रीवत्सायवामस्तने । उरसि कौस्तुभाय । कंठे वनमालायै । इत्यंगन्यासः ॥
अथविष्णोर्द्वादशाक्षरन्यासः ॥ ॐपादयोः । नंजान्वोः । मोंगुह्ये । भंनाभौ । गंहृदये । वंकंठे । तेंमुखे । वांनेत्रयोः । सुंभाले ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

देंमूर्ध्नि । वांदक्षिणपार्श्वे । यंउत्तरपार्श्वे । इति ॥ अथशिवस्यद्वादशाक्षरमंत्रन्यासः । ॐनमोभगवतेशिवायनमः । ॐनमः पादयोः । नंनमो
जानुनि । मोंगुह्ये । भंनाभौ । गंहृदये । वंकंठे । तेंमुखे । शिंनेत्रयोः । नां ललाटे । यंशिरसि । नं दक्षिणपार्श्वे । मंवामपार्श्वे । इति ॥
अथसूर्यस्यदेहेसूर्यमंत्रन्यासः । ॐपादयोः । नंजान्वोः । मंगुह्ये । भंनाभौ । गंहृदये । वं कंठे । तें मुखे । सूंनेत्रयोः । र्यंभाले । यं मूर्ध्नि ।
नं दक्षिणपार्श्वे । मंवामपार्श्वे इति ॥ अथदेव्यामंत्रन्यासः ॥ ॐनमोमूर्ध्नि । ऱ्हींमुखे । क्लीं कंठे । चां हृदि । मुं दक्षिणपार्श्वे । डां वामपार्श्वे ।
यैं नाभौ । विं गुह्ये । च्चें पादयोः । इति ॥ अथगणपतेर्मंत्रन्यासः ॥ ॐमूर्ध्नि । ॐनमः शिखायाम् । ॐश्रींललाटे । ॐऱ्हींदक्षभ्रुवि । ॐक्लींवाम
भ्रुवि । ॐग्लौंदक्षिणनेत्रे । ॐगंवामनेत्रे । ॐणंदक्षिणश्रोत्रे । ॐपंवामश्रोत्रे । ॐतंदक्षनासापुटे । ॐयेंवामनासापुटे । ॐसंओष्ठयोः । ॐर्वं
तालुदेशे । ॐजं नाभौ । ॐनं उदरे । ॐमें कट्याम् । ॐवं लिंगे । ॐशंवृषणे । ॐमां ऊर्वोः । ॐनं जंघयोः । ॐयं गुल्फयोः । ॐस्वां
पादयोः । ॐहां अंगुलिषु ॥ इतिमहागणपतिमंत्रन्यासः ॥ अथप्रतिमायांजीवन्यासः ॥ ॐअस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुमहेश्वरा
ऋषयः ऋग्यजुःसामानिछंदांसिचैतन्यदेवताआंबीजम् ह्रींशक्तिःक्रौंकीलकममुकदेवप्रतिमायाःप्राणप्रतिष्ठायांजीवन्यासेविनियोगः । ॐब्रह्म
विष्णुरुद्रऋषिभ्योनमः शिरसि । ऋग्यजुःसामछंदोभ्योनमःमुखे । प्राणाख्यदेवतायैनमोहृदि । आंबीजायनमोगुह्ये ।ह्रींशक्त्यैनमः पादयोः ।
क्रौंकीलकायनमःइतिसर्वाङ्गे । ॐकंखंगंघंङं अंपृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आंहृदयायनमः । ॐचंछंजंझंञं इं शब्दस्पर्शरूपरसगंधा
त्मने ईंशिरसेस्वाहा । ॐटंठंडंढंणं उं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ऊंशिखायैवषट् । ॐतंथंदंधंनं एं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐं कव
चायहुम् । ॐपंफंबंभंमं ओं वचनादानविहरणोत्सर्गानंदात्मने औं नेत्रत्रयाय वौषट् । ॐयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंमनोबुद्ध्यहंकारचित्तात्मने अः अस्त्रा
यफट् । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंहंसः विष्णोर्वाअमुकदेवस्यप्राणाइहप्राणाः । एवं आं० विष्णोर्वाअमुकदेवस्यजीवइहस्थितः । ॐआं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अमुकदेवस्यसर्वेन्द्रियाणि । ॐआं० । ह्रीं० देवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणाइहागत्यस्वस्तयेसुखेनाचिरन्तिष्ठंतुस्वाहा । इतिमंत्रंवार त्रयंपठेत् । ततःप्रतिमायाःहृद्यङ्गुष्ठंदत्त्वाजपेत् ॐअस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतु अस्यैप्राणाश्चरंतुच ॥ अस्यैदेवत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन । १ । इति पुरुषभावंसंभावयित्वा ॐइतिप्रणवेनसन्निरुध्यसजीवंध्यात्वा ध्रुवसूक्तंमूलमंत्रंगायत्रीमंत्रंचदेवकर्णेजपित्वा । स्वागतंदेवदेवेशमद्भाग्यात्त्वमिहा गतः ॥ प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांबालवत्परिपालय ॥ इतिजपेत् । अथजीवन्यासेतत्त्वन्यासः।ॐमंजीवात्मनेनमः।ॐभंप्राणात्मनेनमः (शरीरव्याप कत्वेनन्यसेत्) ॐबंबुद्ध्यात्मनेनमः । ॐफंअहंकारात्मनेनमः । ॐपंमनआत्मनेनमः हृदये । ॐनंशब्दतन्मात्रात्मनेनमः शिरसि । ॐधं स्पर्शतन्मात्रात्मनेनमः वक्त्रे । ॐदंरूपतन्मात्रात्मनेनमः हृदये । ॐथंरसतन्मात्रात्मने नमः अंसयोः । ॐतंगंधतन्मात्रात्मनेनमः पादयोः । ॐणंश्रोत्रात्मनेमः श्रोत्रयोः । ॐढंत्वगात्मनेनमः त्वचि । ॐडंचक्षुरात्मने० चक्षुषोः । ॐठंजिह्वात्मने० जिह्वायाम् । ॐटंघ्राणात्मने० घ्राणे । ॐञंवागात्मने वाचि । ॐझंपाण्यात्मने पाण्योः । ॐजंपादात्मने पादयोः । ॐछंपाद्यात्मने पायौ । ॐचंउपस्थात्मने उपस्थे । ॐडंपृथिव्यात्मने पादयोः । ॐघं अप्तत्त्वात्मने बस्तौ । ॐगंतेजात्मने हृदये । ॐखं वायुतत्त्वात्मने घ्राणे । ॐकंआकाशात्मने शिरसि । ॐशंपुंडरीकाक्षायनमः हृदि । ॐषंसूर्यायनमोहृत्पुंडरीके । ॐसंसोमात्मने स्तनमध्ये । ॐरंवह्न्यात्मने स्तनयोः । ततः ॐबंबीजंस्वाभिमतमूर्त्यास्वमंत्रेणसंयोज्य ॐपुरुषात्मनेनमः । इति पुरुषभावनीयंध्यात्वा स्वमंत्रेण संयोज्य ॐतत्पुरुषात्मनेनमः । पुरुषभावमानीयध्यात्वा । ॐपंपरात्मनेनमः । इतिसर्वसाक्षिणंभावयित्वा । ॐगंसर्वात्मनेनमः । इतिसर्वतोमुखम् । ॐवंअनुग्रहात्मनेनमः । अनुग्रहकरणम् । ॐसंसर्वात्मनेनमः इतिसंभूति करणम् । ॐलंसर्वसंहरणात्मनेनमः। इतिसंहरणात्मकम् । ॐक्षंकोपात्मनेनमः इतिसर्वसंयमकारकमितिध्यात्वासर्वेश्वरेतत्रतत्त्वाश्रयन्यासंन्यसेत् (ॐकारमादौ अंतेनमइतिसर्वत्रज्ञेयं) तत्रादौतत्त्वत्रयहोमः । ॐआत्मतत्त्वाय स्वाहा । ॐआत्मतत्त्वाधिपतयेब्रह्मणेस्वाहा । ॐविद्यातत्त्वाय

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्वाहा विद्यातत्त्वाधिपतयेविष्णवेस्वाहा । ॐशिवतत्त्वाय० शिवतत्त्वाधियपतये रुद्रायस्वाहा इतितत्त्वेभ्योहुत्वान्यसेत् । तद्यथा । ॐआत्मत
त्त्वाय० पादयोः । विद्यातत्त्वाय० हृदि । शिवतत्त्वाय० शिरसि ॥ इतित्रितत्त्वन्यासः ॥ ॐपृथिवीतत्त्वात्मनेनमःपादयोः । अप्तत्त्वात्मने०
बस्तौ । तेजस्तत्त्वात्मने०हृदये । वायुतत्त्वात्मने०घ्राणे । आकाशतत्त्वात्मने० शिरसि । गंधतत्त्वात्मने०पादयोः। रसतत्त्वात्मने० बस्तौ । रूपतत्त्वा
त्मने हृदये । स्पर्शतत्त्वात्मनेनमः घ्राणे । शब्दतत्त्वात्मनेनमः शिरसि । घ्राणतत्त्वात्मने०घ्राणे । जिह्वातत्त्वात्मने० जिह्वायाम् । चक्षुस्तत्त्वात्मने०
चक्षुषोः । त्वक्तत्त्वात्मने० त्वचि । श्रोत्रतत्त्वात्मने० कर्णयोः । पायुतत्त्वात्मने० पायौ । उपस्थतत्त्वात्मने० उपस्थे । हस्ततत्त्वात्मने० हस्तयोः ।
पादतत्त्वात्मने० पादयोः । वाक्तत्त्वात्मने० वाचि । मनस्तत्त्वात्मने० मनसि। बुद्धितत्त्वात्मने० बुद्धौ । अहंकारतत्त्वात्मनेनमः । सत्त्वायनमः ।
रजसेनमः । तमसेनमः । पुरुषतत्त्वायनमः हृदये । रागतत्त्वायनमः । तत्रैव विद्यातत्त्वायनमः । नीतितत्त्वाय० तर्कतत्त्वाय० कालतत्त्वाय०
मायातत्त्वाय० ईश्वरतत्त्वाय० सदाशिवतत्त्वाय० शक्तितत्त्वाय० शिवतत्त्वायनमः । इतिबीजन्यासः । इतिषोडशन्यासाः । सर्वार्चासुसाधा
रणाः ॥ अथगायत्रीन्यासः ॥ सूर्यस्य । तत्पादांगुष्ठयोः । संगुल्फयोः । विंजंघयोः । तुंजान्वोः । वंऊर्वोः । रेंगुदे। णिंवृषणे । यंकटौ । भंनाभौ ।
गंजठरे । देंस्तनयोः । वंहृदि । स्यंकंठे । धींवक्रे । मंतालुदेशे । हिंनासिकाग्रे । धिंचक्षुषोः । योंभ्रूमध्ये । योंललाटे । नःपूर्वे । प्रंदक्षिणे ।
चोंपश्चिमे । दंउत्तरे । यांमूर्ध्नि । त्सर्वत्र । तत्सवितुर्हृदि । वरेण्यंशिरसि । भर्गोदेवस्यधीमहिकवचे । धियोयोनःनेत्रयोः । प्रचोदयादस्त्रे ।
इतिगायत्रीन्यासः ॥ अथमंत्रन्यासः ॥ अग्निमीळेइतिपादयोः । ॐअग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् । होतारंरत्नधातमम् ॥ १ ॥
इषेत्वेतिगुल्फयोः । ॐइषेत्वोर्जेत्वावायवस्थदेवोवः सविताप्प्रार्प्पयतुश्रेष्ठतमायकर्म्मणऽआप्यायध्वमघ्न्याऽइन्द्रायभागम्प्रजावतीरनमीवाऽ
अयक्ष्मामावस्तेनऽईशतमाघशंसोध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि ॥ २ ॥ ॐअग्नआया० इतिजंघयोः । ॐअग्नऽ

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आयाहिद्वीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ इतिजंघयोः ॥ शन्नोदेवीतिजान्वोः । ॐशन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये । शंय्योरभिस्रवन्तुनः ॥ ३ ॥ सुपर्णोसीतिऊर्वोः । ॐसुपर्णोसिगरुत्मांस्त्रिवृत्तेशिरोगायत्रञ्चक्षुर्बृहद्रथंतरेपक्षौ ॥ स्तोमऽआत्माछन्दाꣳस्यङ्गानिऽयजूꣳषिनाम ॥ सामतेतनूर्वामदेव्यंयज्ञायज्ञियम्पुच्छंधिष्ण्याःशफाः ॥ सुपर्णोऽसिगरुत्मान्दिवंगच्छस्वःपत ॥ ४ ॥ स्वस्तिनइतिजठरे ॥ ॐस्वस्तिनऽइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ ५ ॥ दीर्घायुत्वाइतिहृदये ॥ ॐदीर्घायुत्वायबलायवर्चसेसुप्रजास्त्वायसहसाऽअथोजीवशरदःशतम् ॥ ६ ॥ श्रीश्चतेइतिकंठे । ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मऽइषाणसर्वलोकम्मऽइषाण ॥ ७ ॥ त्रातारमितिवक्षे । ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ८ ॥ त्र्यंबकमितिस्तनयोर्नेत्रयोश्च ॥ ॐत्र्यंबकंयजामहेसुगंधिम्पुष्टिवर्द्धनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिम्पतिवेदनम् ॥ उर्वारुकमिवबंधनादितोमुक्षीयमामुतः ॥ ९ ॥ मूर्धानमितिमूर्ध्नि । ॐमूर्द्धानंदिवोऽअरतिम्पृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिञ्जनानामासन्नापात्रंजनयन्तदेवाः ॥ १० ॥ अथद्वादशाक्षरनारायणस्यमूर्तिन्यासः ॥ ॐकेशवायनमःशिरसि । ॐनंनारायणायेतिमुखे । ॐमोंमाधवायेतिग्रीवायाम् । ॐ भंगोविंदायेतिकंठे । ॐगंविष्णवेइतिपृष्ठे । ॐवंमधुसूदनायकुक्षौ । ॐतेंत्रिविक्रमायकट्याम् । ॐवांवामनायजंघयोः। ॐसुंश्रीधरायगुह्ये । ॐदेंहृषीकेशायदक्षिणगुल्फे। ॐवांपद्मनाभायवामपादे । ॐयंदामोदरायदक्षिणपादे ॥ इतिनारायणद्वादशाक्षरन्यासः॥ ॐहुंहृदयायनमःहृदये। ॐविष्णवेनमःशिरसि । ॐब्रह्मणेनमःशिखायाम् । ॐमाधवायनमःकवचे । ॐचक्रिणेनमः नेत्रयोः। ॐचक्रिणेनमः अस्त्रायफट् । अस्त्रंहस्तयोः। ॐशंभवेनमः। ॐगायत्र्यै०। दक्षिणनेत्रे ॥ विजयायनमः। सावित्र्यै० । वामनेत्रे ॥ चक्रिणे० चक्रनेत्रायपिंगलास्त्रं सर्वदिक्षु ॥ इत्यष्टाङ्गविष्णुमं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

त्रन्यासः ॥ अथपुरुषसूक्तन्यासः । सहस्रशीर्षेतिपादयोः ॥१॥ पुरुषएवेतिजंघयोः ॥२॥ एतावानस्येतिजान्वोः ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वमित्यूर्वोः ॥४॥ ततोविराडितिवृषणे ॥ ५ ॥ तस्माद्यज्ञादितिकट्याम् ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतइतिनाभ्याम् ॥ ७ ॥ तस्मादश्वाइतिहृदि ॥ ८ ॥ तंयज्ञमिति स्तनयोः ॥ ९ ॥ यत्पुरुषमितिबाह्वोः ॥ १० ॥ ब्राह्मणोस्येतिमुखे ॥ ११ ॥ चंद्रमामनसइतिचक्षुषोः ॥ १२ ॥ नाभ्याआसीदितिकर्णयोः॥१३॥ यत्पुरुषेणेतिभ्रुवोः ॥१४॥ सप्तास्येतिभाले ॥१५॥ यज्ञेनयज्ञमितिशिरसि ॥ १६ ॥ इतिपुरुषसूक्तन्यासः ॥ अथउत्तरनारायणन्यासः ॥ अद्भ्यः संभृतइतिहृदये ॥ १ ॥ वेदाहमितिशिरसि ॥ २ ॥ प्रजापतिरितिशिखायाम् ॥ ३ ॥ योदेवेभ्यइतिकवचे ॥ ४ ॥ रुचंब्राह्मणमितिनेत्रयोः ॥ ५ ॥ श्रीश्चतेत्यस्त्रम्॥६॥इतिउत्तरनारायणन्यासः॥ अथशिवस्यपंचब्रह्मन्यासः। अन्येषांनतद्यथा । अंगुष्ठयोरीशानम् । तर्जन्योस्तत्पुरुषम् । मध्यमयोर घोरम् । अनामिकयोर्वामदेवम् । कनिष्ठिकयोःसद्योजातम् । ततःकनिष्ठिकयोर्हृदयम् । अनामिकयोःशिरः । मध्यमयोःशिखाम् । तर्जन्योः कवचम् । अंगुष्ठयोरस्त्रंविन्यस्यपरेणतेजसासंयोज्यहंइति कवचेनावगुंठ्यसर्वकर्मसुनियोजयेत् । आचमनंसर्वत्र। एवमेवदेवस्यकरन्यासंकृत्वालिं गमुद्रांबध्वा ॐईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानांब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेअस्तुसदाशिवोम् १॥इतिमंत्रेणेशानमुष्टिंबध्वाततः अंगुष्ठाग्रेणरुद्रमुद्रयामूर्ध्नि॥१॥ॐतत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधीमहि॥तन्नोरुद्रःप्रचोदयात्॥इतितर्जन्यंगुष्ठयोगात् तत्पुरुषंमुखे॥२॥अघोरेभ्योथ घोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः॥सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्योनमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः॥ इतिमध्यामङ्गुष्ठयोगेनहृद्यघोरम्॥३॥वामदेवायनमोज्येष्ठायनमः÷श्रेष्ठाय नमोरुद्रायनमःकालायनमःकलविकरणायनमोबलविकरणायनमोबलायनमोबलप्रमथनायनमःसर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः ॥ इत्यं गुष्ठानामिकयोगेनगुह्ये॥४॥ ॐसद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजातायवैनमोनमः॥ भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः॥ इतिकनिष्ठिकांगुष्ठयोगे नपादावारभ्यमस्तकांतम् । यावन्मूर्तिव्यापकत्वेनब्रह्मन्यसेत् ॥ तत ईशानःसर्वविद्यानांनमइतिशाशिनमुपरितनमूर्ध्नि ॥ १ ॥ ईश्वरःसर्वभूता

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नामितिकल्पितंचंद्रोभयदलंपूर्वमूर्ध्नि २ । ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिरितिहृष्टांदक्षिणमूर्ध्नि ३ । शिवोमेअस्तुनमइतिमरीच्यामुत्तरमूर्ध्नि ४ । सदाशिवोंनमइतिज्वालिनींपश्चिममूर्ध्नि ५ । तत्पुरुषायविद्महेनमइतिपूर्ववक्त्रेशांतिम् १ । महादेवायधीमहिइतिदक्षिणवक्त्रेविद्याम् २ । तन्नो रुद्रइत्युत्तरवक्त्रेप्रतिष्ठाम् ३ । प्रचोदयादितिपश्चिमवक्त्रेधृतिम् ४ । इतितत्पुरुषस्यकलाचतुष्टयन्यासः ॥ ततो अघोरेभ्योनम इतितमामुरसि १ । अथ घोरेभ्योमोहायैनम इतिग्रीवायाम् २। घोरायनमःक्षमायै इतिस्कंधयोः ३ । घोरतरेभ्योनिद्रायैनम इतिनाभौ ४ । सर्वेभ्यः सर्वव्याध्यैनम इतिकुक्षौ ५ । सर्वशर्वेभ्यःमृत्यवेनम इतिपृष्ठे ६ । नमस्तेअस्तु क्षुधायैनम इतिवक्षसि ७। रुद्ररूपेभ्यः तृषायैनम इतिउरसि ८। इत्यष्टावघोरकलान्यासः ॥ ॐवामदेवायनमः इतिरजांगुदे १। ज्येष्ठायनम इतिरक्षांलिंगे २। श्रेष्ठायनम इतिरतिंदक्षिणोरौ ३। रुद्रायनम इतिकामांवामोरौ ४। कालायनमःकल्यांदक्षिणजानौ ५। कलविकरणायनम इतिसंजीविन्यैवामजानौ । बलविकरणायनमः क्रियायै दक्षिणजंघायाम्। बलायनमो वृद्ध्यै वामजंघायाम्। बलविकरणायनमः छायायै दक्षिणस्फिचि। बलप्रमथनायनमःधात्रींवामस्फिचि। सर्वभूतदमनायनम इति भ्रामणींकट्याम् । मनसेनम इतिशोषिणींदक्षिणपार्श्वे । उन्मानायनम इतिज्वरांवामपार्श्वे । इतित्रयोदशकलान्यासः ॥ सद्योजातं प्रपद्यामिनमइतिसिद्धिंदक्षिणपादे । सद्योजातायवैनम इतिऋद्धिंवामपादे । भवेनम इतिजयांदक्षिणपाणौ । अभवेनमइतिलक्ष्मींवामपाणौ । नातिभवेइतिमेधांनासायाम् । भवस्वमांनम इतिकांतिंशिरसि । भवायनम इतिस्वधांदक्षिणबाहौ । उद्भवायनम इतिप्रभांवामबाहौ ॥ इतिसद्योजातकलाष्टकन्यासः ॥ ततोदेवंहंसंसंपाद्य हंसंहंसेतिहृदयादिन्यासंकुर्यात् । ॐहंसंहंसेतिहृदयायनमः । ॐहंसंहंसेतिशिरसेस्वाहा । ॐहंसंहंसेतिशिखायैवषट् । ॐहंसंहंसेतिकवचायहुम् । ॐहंसंहंसेतिनेत्रत्रयायवौषट् ॥ इतिशिवन्यासः ॥ इतिन्यासंकृत्वाशय्यायाःशिरःप्रदेशेनिद्राकलशंस्थापयित्वातस्मिन्निद्रामावाहयेत्। परमेष्ठिनंनमस्कृत्यनिद्रामावाहयाम्यहम् ॥ मोहिनींसर्वभूतानांमनोविभ्रमकारिणीम् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विरूपाक्षेशिवेशातिआगच्छत्वंतुमोहिनि ॥ १ ॥ वासुदेवहितेकृष्णेकृष्णांबरविभूषिते ॥ आगच्छसहसाजस्रंसर्वसंसारमोहिनि ॥ २ ॥
सुषुप्स्वसंहरे देविकुमार्येकांतमानसे ॥ श्रमनिःश्वासवाह्यंबेआगच्छभुवनेश्वरि ॥ ३ ॥ नमःसत्त्वरजोपेतेआगच्छवरवर्णिनि ॥ मनोबुद्धिरहं
कारसंहारस्त्वंसरस्वति ॥ ४ ॥ शब्दःस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधश्चपंचमः ॥ आगच्छगृह्णसंक्षिप्यमोहपाशनिबंधिनि ॥ ५ ॥ भवस्योत्पत्तिहेतुस्त्वंया
वदाभूतसंप्लवम् ॥ भुवःकल्पांतसंध्यायांवससेत्वंचराचरे ॥ ६ ॥ भोगिशय्याप्रसुप्तस्यवासुदेवस्यशासने ॥ त्वंप्रतिष्ठासिवैदेविमुनियोनिसमु
त्थिते ॥ ७ ॥ पितृदेवमनुष्याणांसयक्षोरगरक्षसाम् ॥ पशुपक्षिमृगाणांचयोगमायाविवर्धिनी ॥ ८ ॥ वससेसर्वसत्त्वेषुमातेवहितकारिणी ॥
एहिसावित्रिमूर्तित्वंचक्षुर्भ्यांस्थानगोचरे ॥ ९ ॥ विशनासापुटेदेविकंठेचोत्कंठिताविश ॥ प्रतिभावयमांसर्वमातृत्वंदेविसुंदरि ॥ १० ॥ इदम
र्घ्यमयादत्तंपूजेयंप्रतिगृह्यताम् ॥ उपप्रागात्परमितितस्याःपूजाविधौस्मृतः ॥ ११ ॥ ॐउपप्रागात्परमं यत्सुधस्थमर्वा ँ अच्छापितरंमातरंच ॥
अद्यादेवाञ्जुष्टतमोहिगम्याअथाशास्तेदाशुषेवार्याणि ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणनिद्राकलशेनिद्रांपूजजित्वा लोकपालक्षेत्रपालभूतेभ्योबलिंदत्त्वास्थाप्य
देवशय्यांतःप्राच्यांसर्वतोभद्रेलिंगतोभद्रमंडलेवापूजयेत् । विष्णुश्चेद्द्वादशारेचक्रमध्येऽष्टदलेपद्मेमूलमंत्रेणदेवंनिवेशयेत् । ॐहृंहृदयायनम इति
कर्णिकायांहृदयंपूजयेत् । ॐविष्णवेनम इतिशिरःपूर्वपत्रे । ॐब्रह्मणेनम इतिशिखांदक्षिणेपत्रे । ॐध्रुवायनमइतिकवचंपश्चिमेपत्रे । चक्रिणेनम
इतिफट्अस्त्रमुत्तरेपत्रे । शंभवेनमइतिगायत्रीमाग्नेयदले । ॐविजयायनमइतिसावित्रीमीशानदले । ॐज्योतीरूपायनमोनैर्ऋतेदले। ॐचक्रिरू
पायनमइतिपिंगलास्त्रंवायव्येदले ॥ (शिवप्रतिष्ठायांतुमंडलेऽष्टदलेमेरुकर्णिकायाम् । ॐ त्र्यंबकंयजामहे० इतिमंत्रेणवापंचाक्षरेणदेवंसंस्थाप्य
तत्र ॐह्रांहृदयायनमइतिदेवस्यहृदये । ॐ शिवायनमः इतिपूर्वपत्रे । ॐह्रींशिरसेस्वाहा ॐ ब्रह्मण्यायनमः दक्षिणे । ॐह्रूंशिखायैवषट्
ॐध्रुवायनमइतिपश्चिमदले । ॐह्रैंकवचायहुं शूलिनेनमः इत्युत्तरदले । इतिप्रथमगर्भावरणम् ॥ ततः अष्टपत्रेषुप्रागादितः अनंतायनमः पूर्वे ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सूक्ष्मायनमः आग्नेय्याम् । शिवोत्तमायदक्षिणे । एकनेत्रायनैर्ऋत्ये । एकरुद्रायपश्चिमे । त्रिमूर्त्तयेनमः वायव्ये । श्रीकंठायनमः उत्तरे । शिखंडिने
नम ऐशान्याम् ॥ इति ततःप्रागादितः । पत्रेषु टंकायैनमः १ कृपाणाय०२ वज्राय०३ दहनाय०४ भोगेंद्राय०५ घंटायै०६ अंकुशाय०७ पाशा
यनमः ८ ॥ इतिशिवप्रतिष्ठायांगर्भावरणम्) ॥ विष्णुश्चेत् अरासुपूर्वादिक्रमेण । केशव । नारायण । माधव । गोविंद । विष्णु । मधुसूदन ।
त्रिविक्रम । वामन । श्रीधर । हृषीकेश । पद्मनाभ । दामोदर । इतिविष्णोर्द्वादशमूर्तीःपूजयेत् । इतिद्वितीयावरणम् ॥ पुनःप्रागादितः ।
खड्गायनमः १ । गदायैनमः २ । चक्रायनमः ३ । शंखायनमः ४ । पद्मायनमः ५ । हलायनमः ६ । मुसलायनमः ७ । शार्ङ्गायनमः ८ । इति
तृतीयावरणम् ॥ (शिवप्रतिष्ठायांतु पृथिवीमूर्तयेनमः पृथिवीमूर्त्यधिपतयेशर्वायनमः १ । अग्निमूर्तयेनमः अग्निमूर्त्यधिपतयेरुद्रायनमः २ ।
जलमूर्तये० जलमूर्त्यधिपतयेभवायनमः ३ । वायुमूर्तयेनमः वायुमूर्त्यधिपतयेउग्रायनमः ४ । पशुपतयेनमः पशुमूर्त्यधिपतयेयजमानमूर्त्तये
नमः ५ । इंदुमूर्त्तयेनमः इंदुमूर्त्यधिपतयेमहादेवायनमः ६ । स्वमूर्तयेनमः स्वमूर्त्यधिपतयेभीमायनमः७ । ईशानायनमः ईशानमूर्त्यधिपतये
सूर्यमूर्त्तयेनमः ८ ॥ इत्यष्टौमूर्तीः तदधिपांश्चार्चयेत् । वैष्णवंचेत्तदा पूर्वे ॐ पृथ्वीमूर्तयेनमः । ॐ पृथ्वीमूर्त्यधिपतयेवासुदेवायनमः । दक्षिणे
ॐ जलमूर्त्तयेनमः ॐजलमूर्त्यधिपतयेसंकर्षणायनमः । पश्चिमे ॐअग्निमूर्तयेनमः ॐअग्निमूर्त्यधिपतयेप्रद्युम्नायनमः । उत्तरे ॐवायुमूर्त्तयेनमः
ॐवायुमूर्त्यधिपतयेअनिरुद्धायनमः।मध्ये ॐस्वमूर्तयेनमः ॐस्वमूर्त्यधिपतयेनारायणायनमः॥इतिचतुर्थावरणम् ॥ शैवमूर्तिपंचपक्षे। ब्रह्मविष्णु
रुद्रेश्वरसदाशिवाःएवंमूर्तिपाज्ञेयाः । बाह्ये इंद्रादयः सर्वत्रपूजनीयाः । इतिपंचमावरणम् ॥ ततोदिव्यवाससादेवमाच्छाद्यपुरुषसूक्तेनस्तु
त्वापुष्पांजलिंदत्त्वागंधपुष्पादिभिर्मंडपंवेदिंचावकीर्यदेवस्याग्रेचतुरस्रमंडलेस्वस्तिकंलिखित्वा तत्रब्रह्मविष्णुरुद्रान्प्रतिदिशंलोकपालान्वसूनुद्रा
न्द्वादशादित्यान्विश्वेदेवान्साध्यान्मरुद्गणगंधर्वाप्सरसश्च पितृगणपुण्यतीर्थानि स्कंददुर्गाक्षेत्रपालादींश्चयथावकाशंसंपूज्यदेवपार्षदेभ्योनम

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इत्युच्चार्यसाष्टांगंप्रणमेत् । अत्र रात्रौजागरणं गीतवादित्रप्रेक्षणादिनाकुर्यात् । ततः आचार्यः स्वकुंडसमीपमागत्यक्रमेण पलाशोदुंबरा
श्वत्थापामार्गसमिधांप्रत्येकंद्वादशसहस्रंषट्त्रीण्यष्टसहस्रमष्टशतंवा हिरण्यगर्भ इतिकुंडसमीपेसंस्थाप्य शांतिकपौष्टिकैर्मंत्रैर्यथाविभागंजुहु
यात् । पंचकुंडीपक्षेतु ऋत्विजःप्रतिकुंडंजुहुयुः ॥ अथशांतिकमंत्राः । ॐशन्नोवातः÷पवताꣳशन्नस्तपतुसूर्य्यः÷ ॥ शन्नुःकनिक्रदद्देवःपर्जन्योऽ
अभिवर्षतु ॥ १ ॥ ॐशन्नऽइन्द्राग्नीभवतामवोभिःशन्नऽइन्द्रावरुणारातहव्या ॥ शन्नऽइन्द्रापूषणावाजसातौशमिन्द्रासोमासुविताय्शंयोः
॥ २ ॥ ॐशन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवन्तुनः ॥ ३ ॥ ॐद्यौःशांतिरंतरिक्षं० शांतिरेधि ॥ ४ ॥ इतिशांतिक
मंत्राः । अथपौष्टिकमंत्राः ॐपुष्टिर्नरण्वाक्षितिर्नपृथ्वीगिरिर्नभुज्मक्षोदोनशुम्भु । अत्योनाज्मन्त्सर्गं प्रतक्तःसिंधुर्नक्षोदः कईंवराते ॥ १ ॥
ॐशिवोनामासिस्वधितिस्तेपितानमस्तेऽअस्तुमामाहिꣳसीः ॥ निवर्त्तयाम्यायुषेऽन्नाद्यायप्रजननायरायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्य्याय ॥
॥ २ ॥ ॐगयस्फानोअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्धनः ॥ सुमित्रः सोमनोभव ॥ ३ ॥ ॐइहपुष्टिंपुष्टिपतिर्दधात्विहप्रजाꣳरमयतुप्रजापतिः ॥ अग्नये
ग्रहपतयेरयिमतेपुष्टिपतयेस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐत्र्यंबकंय्यजामहेसुगन्धिम्पुष्टिवर्द्धनम् ॥ उर्व्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ त्र्यंबकंय्य
जामहेसुगंधिम्पतिवेदनम् ॥ उर्व्वारुकमिवबंधनादितोमुक्षीयमामुतः÷ ॥ ५ ॥ इतिपौष्टिकमंत्राः । अथपूर्वकुंडे ॥ अग्निमीळइतिपलाशसमिधाम
ष्टसहस्रमष्टशतंवातिलैर्यवैर्जुहुयात् ॥ ॐअग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् ॥ होतारंरत्नधातमम् ॥१॥ इषेत्वेतिमंत्रेणदक्षिणकुंडेजुहुयात्॥
ॐइषेत्वोर्जेत्वावायवस्थदेवोवः÷सविताप्प्रार्प्पयतुश्रेष्ठतमायकर्म्मणऽआप्यायध्वमघ्न्याऽइन्द्रायभागम्प्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्मामावस्तेनऽईश
तुमाघशꣳसोध्रुवाऽअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्य्यजमानस्यपशून्पाहि ॥ २ ॥ पश्चिमकुंडे । ॐअग्नऽआयाहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ।
निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ ३ ॥ शन्नोदेवीत्युत्तरकुंडे ॥ ॐशन्नोदेवीरभीष्टयऽआपोभवन्तुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवन्तुनः ॥ ४ ॥ एवंतुपंचकुंडीप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

क्षेज्ञेयम् । यदा अष्टौकुंडानितदा । वौषट् इतिमंत्रेणषट् आग्नेयकुंडे । दशप्रणवयुक्तयागायत्र्यानैर्ऋते ॥ २ ॥ जातवेदस इतिवायव्ये ॥ ३ ॥
नमो ब्रह्मणे इतिऐशानकुंडे ॥ ४ ॥ ततःशतांते ॐमूर्द्धानंदिवइतिपूर्णाहुतिंजुहुयुः । आहुतिसंपाताञ्छांतिकलशेकुंडसमीपेपातयेयुः । ततोऽ
ष्टसुपूर्वादिकुंडेषुमूर्तिपलोकपालेभ्यः समिद्भिःघृतेनतिलैर्वाऽष्टसहस्रमष्टशतंवाजुहुयात् । तेषांमंत्रावक्ष्यमाणाः । स्योनापृथिवीतिपृथिवी
मूर्त्तेः ऋ० अ० ८ । अ० २ । व० ६ ॥ १ ॥ ॐअघोरेभ्योइतिमूर्तिपतेःशर्वस्य ॥ २ ॥ इंद्रायेंदुमितिइंद्रस्य ॐइंद्रायेंदुꣳसरस्वतीनराशꣳ
सेंननग्नहुम् ॥ अधातामश्विनामधुभेषजंभिषजासुते ॥ ऋ० ७ । १ । ४० ॥ ३ ॥ ॐअग्निंदूतमितिअग्नेः ऋ० १ । १ । २२ ॥ ४ ॥ पशूनित्य
ग्निमूर्तिपतेःपशुपतेः ऋ० १ । ६ । २६ ॥ ५ ॥ अग्नआयाहीत्यग्नेः ऋ० ४ । ५ । २२ ॥ ६ ॥ असिहीवीरेतियजमानमूर्तेः ॐअसिहिवीरुसे
न्योसिभूरिपरादुदिः ॥ असिदुभ्रस्यचिद्वृधोयजमानायशिक्षसिसुन्वतेभूरितेवसु ऋ० १ । ६ । १ ॥ ७ ॥ तमिन्द्रमितियजमानमूर्तिपतेः
रुद्रस्य ॥ ऋ० ६ । ६ । ३८ ॥ ८ ॥ यमायसोममितियमस्य ॥ ॐयमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः ॥ यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः
ऋ० ७ । ६ । १६ ॥ ९ ॥ उदुत्यमितिसूर्यमूर्तेः ऋ० १ । ४ । ७ ॥ १० ॥ आवोराजानमितिसूर्यमूर्तिपतेःरुद्रस्य ऋ० ३ । ४ । २० ॥ ११ ॥
असुन्वंतमितिनिर्ऋतेः ऋ० २ । ४ । १९ ॥ १२ ॥ आपोहिष्ठेतिजलमूर्तेः ॥ १३ ॥ विभूषमितिजलमूर्तिपतेर्भवस्य ॥ ॐविभूषन्नग्नउभयाँ
अनुव्रतादूतोदेवानांरजसीसमीयसेयत्तेधीतिंसुप्रतिमावृणीमहेधस्मानस्त्रिवरूथःशिवोभव ऋ० ४ । ५ । १८ ॥ १४ ॥ इमंमेवरुणइतिवरु
णस्य ॥ १५ ॥ वातआवात्वितिवायुमूर्तेः ऋ० ८ । ८ । ४४ ॥ १६ ॥ तमीशानमितिवायुमूर्तिपतेरीशानस्य ॥ १७ ॥ आनोनियुद्भिरिति
वायोः ॥ १८ ॥ वयꣳसोमेतिसोमसूर्ययोः ॥ १९ ॥ इंद्रंतंशुभ्रेतिसोममूर्तिपतेर्महादेवस्य ऋ० ६ । ५ । ८ ॥ २० ॥ आदित्प्रत्नस्येतिस्वमूर्तेः
ऋ० ५ । ८ । १४ ॥ २१ ॥ मृगोनभीम० इतिस्वमूर्तिपतेःभीमस्य ॥ २२ ॥ अभित्यंदेवंसवितारमितीशानस्य ॥ २३ ॥ (एतेसर्वेमंत्राः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ऋग्वेदेद्रष्टव्याः) एककुंडीपक्षेतुआचार्यःस्वकुंडेजुहुयात् । ततोऽष्टसहस्राष्टशतान्यतमसंख्ययामहाव्याहृतिभिस्तिलयवव्रीहिचर्वाज्यैःक्रमेणप्र
त्येकंजुहुयुः । ततोगुरुःस्थाप्यलिंगकेनमंत्रेण घृतेनतिलैर्वाऽष्टसहस्रमष्टशतंवाहुत्वापूर्णाहुतिंहुत्वा देवस्यदक्षिणेकर्णेहोमंनिवेद्य । पूर्वकुंडे
घृताहुत्यष्टकंमूलमंत्रेणहुत्वादेवपादौस्पृशेत् । मूलमंत्रेणपूर्वोक्तसंख्ययायाम्यकुंडेदधिहुत्वादेवनाभिंस्पृशेत । वारुणकुंडेक्षीरंहुत्वाहृदिस्पृशेत् ।
सौम्यकुंडे मध्वाहुतीर्हुत्वामूर्द्धानंस्पृशेत् । आचार्यःकुंडेमिश्रंघृतादिचतुष्टयंहुत्वातेनैवपूर्णाहुतिंहुत्वासर्वांगंस्पृशेत् । एवंप्रतिमायांन्यासादि
कृत्वा कूर्मशिलांब्रह्मशिलांपिंडिकांवाहनानिपरिचारकदेवांश्चवैदिकैर्नाममंत्रैर्वासंपूज्यमुख्यप्रतिमायावामेऽधिवासयेत् । तानिमधुघृतेनाभ्य
ज्यप्रक्षाल्यसंपूज्यवस्त्रेणाच्छाद्यप्रधानप्रतिमापिंडिकायाः स्वमंत्रन्यासंकुर्यात् । तत्रविष्णुश्चेत्स्थाप्यस्तदा ॐघंडंपंभंफंलक्ष्यैनमः एतानिपंचा
क्षराणि हृच्छिरःशिखाकवचनेत्रसंज्ञकानि ॐहुंफडितिवचनसमुदायइतिपिंडिकायांपंचांगानिन्यस्य तत्रतत्रमूर्तिपांश्चपूर्ववत् विन्यसेत्
तदा ॐह्रींश्रींह्रांक्षःपरब्रह्मणेसर्वाधारायनमः ॐह्रां श्रींह्रींदिव्यतेजोधारिण्यैसुभगायैनमः । इतिमंत्राभ्यामधिवासयेत् । इत्यधिवासनम् ॥
अथप्रासादोपिचेन्नूतनस्तस्याप्यधिवासनम् । तत्रप्रासादाग्रेएकाशीतिपदमंडलमक्षतैःकृत्वातेषुपदेषुसप्तधान्यपुंजान्कृत्वाजलपूर्णानेकाशीतिकुं
भानाहृत्यतत्रनवनवकांकानांमध्येमध्यमंकोष्ठंज्ञात्वातेषु धान्यपुंजेषुकुंभान्मध्यपूर्वादिक्रमेणन्यस्य मध्यकुंभे शम्युदुंबराश्वत्थचंपकाशोकपलाश
प्लक्षन्यग्रोधकदंबाम्रबिल्वार्जुनवृक्षसंभवंपल्लवद्वादशकं ॐसोमायवनस्पत्यंतर्गतायनमइतिनिक्षिपेत् ॥ ततःपूर्वकलशादिषुपद्मकरोचनादूर्वांकुर
दर्भपिंजूलश्वेतपीतसर्षपसितरक्तचंदनजातीकुसुमनंद्यावर्त्तमितिदशकंपूर्वे १ यवव्रीहितिलसुवर्णरजतसमुद्रगामिनीकूलमृत्तिका (गंगामृत्तिका)
भूम्यसंस्पृष्टगोमयमितिसप्तकमाग्नेये २ सहदेवीविष्णुक्रांताभृंगराजमहौषधीशमीशतावरीगुडूचीश्यामाकमित्यष्टकंयाम्ये ३ कदलीपूगीफल
नारिकेलबिल्वनारिंगमातुलिंगबदरामलकमितिफलाष्टकंनैर्ऋते ४ मंत्रसाधितंपंचगव्यंवारुणे ५ शम्युदुंबराश्वत्थन्यग्रोधपलाशकषायपंचकं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

वायव्ये ६ शंखपुष्पीसहदेवीबलाशतावरीकुमारीगुडूचीवचाव्याघ्रीतिमूलाष्टकंसौम्ये ७ वल्मीकादिसप्तमृत्तिकाईशानकुंभे ८ एवं निधाय ॥
ॐ हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजाम् । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मीजातवेदोमआवह इतिमध्यकुंभानभिमंत्र्य ॥ शेषान्गंधोदकेनपूरयित्वा मूल
मंत्रेणाभिमन्त्र्य सूत्रेणावेष्ट्यांतर्बहिरधस्तादूर्ध्वंचसर्वत्रप्रासादंपंचगव्येनसंप्रोक्ष्य मूर्धानं दिव० इतिवल्मीकमृदाविलिंपयेत् । ॐमूर्द्धानंदिवोऽ
अरतिम्पृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिञ्जनानामासन्नापात्रंजनयन्तदेवाः ॥ १ ॥ ततःसमुद्रादूर्मिरितिमंत्रेणसमुद्र
ज्येष्ठाइत्यनेनवा ईशानदिक्स्थेनमृत्तिकाकुंभेनप्रासादंस्नापयेत् ॥ ॐसमुद्रादूर्म्मिर्मधुमाँ २ ऽउदारदुपाꣳशुनासममृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनाम
गुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामममृतस्यनाभिः ॥ १ ॥ यज्ञायज्ञेतिवायव्येनकषायकुंभेन ॐयज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ॥ प्रप्रवयममृतं
जातवेदसम्प्रियम्मित्रन्नशꣳसिषम् ॥ १ ॥ पयःपृथिव्यामितिवारुणेनपंचगव्यकुंभेन ॐपयःपृथिव्याम्पयओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः ॥
पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यम् ॥ १ ॥ याःफलिनीरितिनैर्ऋतेनफलकुंभेन । ॐयाःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसू
तास्तानोमुंचंत्वꣳहसः ॥ १ ॥ हꣳसःशुचिषदितिसौम्यस्थमूलाष्टककुंभेन ॐहꣳसःशुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्व
रसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतम्बृहत् ॥ १ ॥ विष्णोरराटमसीतिपूर्वेणकुंभेन । ॐविष्णोरराटमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोवि
ष्णोःस्यूरसिविष्णोर्द्ध्रुवोसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वा ॥ १ ॥ सोमꣳराजानमित्याग्नेयकुंभेन । ॐसोमꣳराजानमवसेग्निमन्वारभामहे ॥ आदित्या
न्विष्णुꣳसूर्यंब्रह्माणञ्चबृहस्पतिꣳस्वाहा ॥ १ ॥ विश्वतश्चक्षुरितियाम्यदिक्स्थेनकुंभेन ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वत
स्पात् ॥ सम्बाहुभ्यान्धमतिसम्पतत्रैर्द्यावाभूमीजनयंदेवऽएकः ॥ १ ॥ नमोस्तुसर्प्पेभ्यइतिमध्यकुंभेन । ॐनमोऽस्तुसर्प्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु ॥
येऽअन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यःसर्प्पेभ्योनमः ॥ १ ॥ इदमापःप्रवहतेत्यष्टाभिःपूर्वादिक्रमेणप्रासादंसशिखरंस्नापयेत ॐइदमापःप्रवहतावद्यञ्चवलंच

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

यत् ॥ यच्चाभिदुद्रोहान्नृतंयच्चशेपेऽअभीरुणम् ॥ आपोमातस्मादेनसःपवमानश्चमुञ्चतु ॥ १ ॥ एकाशीतिकुंभासंभवेतुगंधोदकपूरितैर्नवकलशैरे
केनकलशेनवा ॐदैव्यायुकर्म्मणेशुन्धध्वन्देवयुज्यायैयद्वोशुद्धाःपराजग्मुरिदम्वस्तच्छुन्धामि ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणसम्प्रोक्ष्यप्रासादंसूत्रेणावेष्टयस्ना
पयित्वा देवरूपं प्रासादं चिन्तयित्वापताकादिनाशोभयित्वा गंधादिनापूजयित्वा तस्याप्यधस्तादेवंसंचिन्त्यवक्ष्यमाणमंत्रेणप्रासादमधि
वासयेत । तत्रमंत्रः । ॐह्रीं सर्वदेवमयाचिन्त्यसर्वरत्नोज्ज्वलाकृते ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चतावदत्रस्थिरोभव ॥ १ ॥ इत्यधिवास्य । ॐरक्षोहणंवलग
हनंवैष्णवीमिदमहंतमित्यादिपूर्वोक्तरक्षोघ्नसूक्तेन । ॐअपसर्पंतुतेभूता येभूताभूमिसंस्थिताः ॥ येभूताविघ्नकर्त्तारस्तेनश्यंतुशिवाज्ञया ॥ १ ॥
भूतानिराक्षसावापियत्रतिष्ठंतिकेचन ॥ तेसर्वेप्यपसर्प्पंतु विष्णोर्यागंकरोम्यहम् ॥ २ ॥ इतिमंत्राभ्यांभूतसंघंश्वेतसर्षपैर्निःसार्य्य । ॐवा
स्तुपुरुषायनमः इतिवास्तुंसंपूज्य । पूर्वस्थापितपंचकषायपंचामृतपंचपल्लवपंचगव्यपंचरत्नसर्वौषधीकलशजलेन कुशैश्च सर्वतः प्रासादं
प्रोक्ष्य प्रासादंस्पृष्ट्वाप्रासादेन्यासंकुर्यात् । तद्यथा । ॐह्रांपृथिवीतत्त्वायनमः ॐह्रांपृथिवीतत्त्वाधिपतयेश्रीकूर्मायनमः (ॐह्रांनमःसर्वत्र)
अप्तत्त्वायनमः अप्तत्त्वाधिपतयेजलेशायनमः । ॐतेजस्तत्त्वाय० तेजस्तत्त्वाधिपतयेत्विषांनिधिपतयेनमः । ॐवायुतत्त्वाय० वायुतत्त्वा
धिपतयेमातरिश्वनेनमः । ॐआकाशतत्त्वाय० आकाशतत्त्वाधिपतयेसूक्ष्मायनमः । इतिप्रासादपादेषु ॥ ॐरूपतन्मात्राधिपतयेभानुमते
नमः । रसतन्मात्राय० रसतन्मात्राधिपतये जलदायनमः । ॐगंधतन्मात्राय० गंधतन्मात्राधिपतयेगंधाक्षायनमः । ॐस्पर्शतन्मात्राय०
स्पर्शतन्मात्राधिपतयेबलतत्त्वायनमः । ॐशब्दतन्मात्राय० शब्दतन्मात्राधिपतये सूक्ष्मनादायनमः । इतिप्रासादजंघयोः ॥ अथकटिप्रदेशे ।
ॐवाक्तत्त्वाय० वाक्तत्त्वाधिपतयेदुंदुभये० । ॐपाणितत्त्वाय० पाणितत्त्वाधिपतयेसमादानाय० । ॐपादतत्त्वाय० पादतत्त्वाधिपतयेसंक्र
माय० । ॐपायुतत्त्वाय० पायुतत्त्वाधिपतये विसर्गायनमः । ॐउपस्थतत्त्वाय० उपस्थतत्त्वाधिपतयेआनंदायनमः ॥ अथप्रासादनाभौ ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ॐह्रांश्रोत्रतत्त्वाय० श्रोत्रतत्त्वाधिपतयेव्योमायनमः । ॐह्रांत्वक्तत्त्वाय० त्वक्तत्त्वाधिपतयेसर्वाङ्गायनमः । ॐचक्षुस्तत्त्वाय० चक्षुस्तत्त्वाधिपतयेआकाशायनमः । ॐरसनातत्त्वाय० रसनातत्त्वाधिपतयेमहावक्त्रायनमः । ॐघ्राणतत्त्वाय० घ्राणतत्त्वाधिपतयेविलुंठायनमः ॥ अथप्रासादकंठे ॥ ॐमनस्तत्त्वाय० मनस्तत्त्वाधिपतयेसंकल्पायनमः । ॐबुद्धितत्त्वाय० बुद्धितत्त्वाधिपतयेबुद्धयेनमः । ॐअहंकारतत्त्वाय० अहंकारतत्त्वाधिपतयेअहंकृतयेनमः । ॐचित्ततत्त्वाय० चित्ततत्त्वाधिपतयेमनसेनमः ॥ अथद्वारमध्ये । ॐप्रकृतितत्त्वाय० प्रकृतितत्त्वाधिपतयेपितामहायनमः । प्रासादमध्ये । हृदये पुरुषतत्त्वाय० पुरुषतत्त्वाधिपतयेविष्णवेनमः (वक्त्रे) ॐकलातत्त्वाय० कलातत्त्वाधिपतयेक्रतुध्वजाय० । ॐविद्यातत्त्वाय० विद्यातत्त्वाधिपतयेगुरवेनमः (कलशे) ॐसदाशिवतत्त्वाय० सदाशिवतत्त्वाधिपतये अजेशायनमः । (कलशोपरि) ॐचक्रायुधचिह्नेभ्योनमः । ॐह्रांसंसत्त्वाय० रंरजसे० तंतमसे० मंवह्निमंडलाय० ॐसोममंडलाय० ॐअर्कमंडलायनमः इतिसंपूज्यप्रणवेनव्याहृतिभिरुपचारानथाचरेत् । इतिप्रासादन्यासंकृत्वा ऋत्विग्भिः सह कुंडेतत्त्वहोमंकुर्यात् । तत्त्वहोमस्तु घृताक्तातिलैरेव ॐह्रांपृथिवीतत्त्वायस्वाहा पृथिवीतत्त्वाधिपतयेश्रीकूर्मायस्वाहा । इत्यादिपूर्वोक्तप्रासादन्यासमंत्रैस्तत्त्वहोमंकुर्यात् । होमांतेअनेनकृतेनतत्त्वहोमेन लक्ष्मीकांतः प्रीणातु इतिदेवायनिवेदयेत् । ततोबहिर्दिगीशेभ्योऽघोरमंत्रेणमाषान्नबलिंदत्त्वाक्षेत्रपालायभूतेभ्यश्चदत्त्वाआचम्यमंडपं प्रविशेत् । अथदेवालयशिखरकलशप्रतिष्ठाउच्यते । आचार्योमंडपोत्तरभागेस्वस्तिकमंडलंलिखित्वा यजमानशिल्पिऋत्विक्सहितोयत्रकुटयां शिल्पिभिः कलशसंघट्टनंकृतंतत्रगत्वा पंचभिःकलशैःशिखरकलशंसंस्नाप्य तत्रैव ॐमनोजूतिर्जुषतामितिप्रतिष्ठाप्यलोकपालेभ्योबलिंदत्त्वा आचम्य कलशंतैलेनाभ्युक्ष्यचंदनादिभिरभ्यर्च्यत्रिसूत्र्यावेष्टयरथमारोप्य वामहस्तेगृहीत्वाशांतिमंगलतूर्य्यघोषेणस्नानमंडपमानयेत् । आनीयस्वस्तिकोपरिभद्रासनंतस्योपरिस्थापयेत् तस्यपुरतःपुण्याहवाचनंकृत्वा ॐघृतंघृतपावान० इतिमंत्रेणघृतेनाभ्यज्य ॐद्रुपदादिवेन्मुमुचान०

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इतियवमसूरहरिद्रापिष्टनोद्वर्त्य । उष्णोदकेनप्रक्षाल्य ॐमूर्द्धानंदिव० इतिवल्मीकमृत्तिकयोपलिप्य ॐयादिव्याऽआप० इतिगंधोदकेन स्नापयेत् । वेदिकोणस्थैः कलशैश्चतुर्भिः ॐमानस्तोके० इतिप्रथमेन । ॐविष्णोरराटमसीतिद्वितीयेन । ॐसोमꣳराजानमवसेग्निमन्वार भामहे ॥ आदित्यान्विष्णुꣳसूर्य्यंब्रह्माणंचबृहस्पतिꣳ स्वाहा इतितृतीयेन । ॐविश्वतश्चक्षुरितिचतुर्थेन । ॐपयःपृथिव्यामितिशुद्धोदकेनस्ना पयित्वा द्वादशाक्षरेणमूलेनवाऽर्चयित्वा गंधाद्यैः सम्पूज्य वस्त्रैराच्छाद्य शान्तिपाठंपठित्वा ॐस्वस्तिनऽइन्द्रेति उत्थाय मण्डपदेवालयप्रा दक्षिण्येन मण्डपमानीय पश्चिमद्वारेणप्रविश्य देवसमीपेभद्रासने निवेश्य गंधादिनासंपूज्य भक्ष्यभोज्यादिनापरिपूर्य्य ॐविश्वतश्चक्षुरिति पठित्वा संकलीकृत्य आचार्यः घृतदधिक्षीरमधुभिःपृथक्पृथक् ॐत्र्यंबकंयजामहे इतिमंत्रेणाष्टोत्तरशतंहुत्वा शांतिकलशेसंस्रवंनिक्षिप्य तेनोदकेनपादनाभिगुदाक्षिशिरांसिकलशस्यक्रमेणस्पृशेत् कलशेपुरुषसूक्तंविन्यस्यकलशंगंधादिनासंपूज्यबलिंदत्त्वा प्रासादमारुह्यशांतिमंग लतूर्यजयस्वनैः कलशंप्रासादमस्तकमानीयक्षणंविश्राम्य सुमुहूर्तेप्रासादे द्वादशाक्षरेण ॐआर्जिघ्रकलशंमह्यात्वाविशन्त्विन्दवः ॥ पुनरूर्जानि वर्त्तस्वशानः सहस्रंधुक्ष्वोरुधारापयस्वतीपुनर्म्माविशताद्रयिं । इतिमंत्रेणप्रतिष्ठाप्य तदुपरिवस्त्रेणावेष्टय अस्त्रेणहुंफट् इतिमंत्रेणतस्योपरि न्यसेत् । तस्मिन्कलशेचक्रं हिरण्मयंवाताम्रमयंस्थापनीयम् । सूर्यलक्ष्मीविरंचीनांपद्मम् । शंकरस्यत्रिशूलम् । भूतादिनिवारणार्थमायुधानि विन्यसेत् । शिल्पितंकलशंस्थिरीकृत्यशुभवारिणासंस्नाप्य गंधपुष्पैःपूजयित्वा प्रासादादुत्तीर्यभूमौसाष्टांगंप्रासादंप्रणम्यपुनरारुह्यगंधादिनाप्र पूज्यशुक्लवस्त्राणिकलशेनिबध्यईशानभागेभूमिंस्पृशेत् । ततआचार्यादिभ्योब्राह्मणेभ्यश्चशिल्पिभ्योवस्त्रालंकारादिकंहिरण्यंवारजतंदेयम् । ततो द्वादशब्राह्मणभोजनम् ॥ इतिप्रासादोपरिकलशस्थापनम् ॥ अथकलशसमीपेमानस्तंभोध्वजस्तंभस्तत्प्रतिष्ठाउच्यते । वृक्षसागरमयोऽश्मसारमयो लोहमयोवामानस्तंभोध्वजदंडघटनाचितोवर्तुलोवाप्रासादप्रमाणस्तदधिकोवा यथोचितविस्तारोवाभवति अथ च अष्टौ ८ चत्वारो ४ वा तेमा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नस्तंभाभवंति । एकश्चेदीशान्यांविधिनातंगंधपुष्पधूपदीपादिभिः संपूज्यक्षुद्रघंटाभिः शोभितं कृत्वाप्रतिष्ठांचकृत्वा पताकांस्तंभोपरिनिवेश्य यजमानमभिषिंच्य दक्षिणांदत्त्वाब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ मानस्तंभोभवेदेवं ध्वजोदेवोच्यतेसदा ॥ तयोःप्रतिष्ठाकथिताऽश्वमेधफलदायिनी ॥१॥ इतिमानस्तंभरोपणम् । कलशप्रतिष्ठानंतरंतद्दिने महात्मना ध्वजारोपः कार्य्यः तस्यविधिः संक्षेपतउक्तएव ॥ अथमहिमाउच्यते । असुरा यातुधानाश्चपिशाचोरगराक्षसाः ॥ ध्वजहीनेतुप्रासादेवस्तुमिच्छंतिनित्यदा ॥ १ ॥ तस्माद्ध्वजविहीनंतुनकुर्यात्सुरमंदिरम् ॥ १ ॥ यावतस्तंत वस्तस्यध्वजस्यवरवर्णिनि ॥ तावद्वर्षसहस्राणिकर्त्तास्वर्गेमहीयते ॥ २ ॥ यथाविधूतेवातेनध्वजःप्रासादमस्तके ॥ तथाकर्त्तात्यजेत्पापं सप्तज न्मार्जितंक्षणात् ॥ ३ ॥ यत्रैतत्क्रियतेराष्ट्रेध्वजयष्टिनिवेशनम् ॥ नाकालमृत्युस्तत्रास्तिनालक्ष्मींपापकृत्स्वपि ॥ ४ ॥ नोपसर्गभयंतत्रनापिरोगा नविभ्रमः ॥ विपरीतानिनोतत्रनराणामपिभूयसाम् ॥ ५ ॥ स्वकालवर्षीपर्जन्यः सुभिक्षंविजयीनृपः ॥ शांतानिसर्वभूतानिपयस्विन्यःपयोभृतः ॥ ६ ॥ कृतघ्नोब्रह्महागोघ्नोदृष्ट्वाध्वजनिवासिनम् ॥ प्राप्नोतिपापनिर्मोक्षंकिमुकर्तुःकुलद्वयम् ॥ ७ ॥ प्रतिमालिंगवेदीनांयावंतः परमाणवः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिकर्तास्वर्गेमहीयते ॥ ८ ॥ इतिध्वजारोपणमहिमा ॥ ततोगुरुर्बहिर्निर्गत्यप्रासादाभिमुखोभूत्वादेवरूपंप्रासादंध्यायेत् । पादौ पादशिलास्तस्यजंघापादोर्ध्वमुच्यते ॥ गर्भश्चैवोदरंज्ञेयंकटिश्चैवतुमेखला ॥ १ ॥ स्तंभाश्चबाहवोज्ञेयाघंटाजिह्वाप्रकीर्तिता ॥ दीपःप्राणोस्य विज्ञेयोह्यपानोजलनिर्गमः ॥ २ ॥ ब्रह्मस्थानंयदेतच्चतन्नाभिः परिकीर्त्तिता ॥ हृत्पद्मंपिंडिकाज्ञेयाप्रतिमापुरुषःस्मृतः ॥ ३ ॥ पादचारस्त्वहं कारोज्योतिस्तच्चक्षुरेवच ॥ तदूर्ध्वंप्रकृतिस्तस्यप्रतिमात्मास्मृतोबुधैः ॥४॥ जलकुंभादधोद्वारं तस्यप्रजननंस्मृतम् ॥ शुकनासाभवेन्नासाग वाक्षः कर्णउच्यते ॥ ५ ॥ कपोतपालिःस्कंधोस्यग्रीवाचामलसारकः ॥ कलशस्तुशिरोज्ञेयंमज्जाक्षिप्तरसंहितम् ॥ ६ ॥ मेदश्चैवसुधांविद्यात्प लेपोमांसमुच्यते ॥ अस्थीनिचशिलास्तस्यस्नायुःकीलादयःस्मृताः ॥ ७ ॥ चक्षुषीशिखरास्तस्य ध्वजाःकेशाःप्रकीर्त्तिताः ॥ एवंपुरुषरूपंतं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ध्यात्वाचमनसासुधीः ॥ ८ ॥ प्रासादंपूजयेत्पश्चाद्गंधपुष्पादिभिःशुभैः ॥ सूत्रेणवेष्टयेद्देवंवासस्तत्परिकल्पयेत ॥ ९ ॥ प्रासादमेवमभ्यर्च्यवा
हनंचाग्रमंडपे ॥ इतिध्यात्वासंपूज्यप्रसादायचात्मानंनिवेद्यप्रणमेत् । ततःपिंडिकावाहनपरिवारदेवानांतत्तन्नाममंत्रैःप्रत्येकमष्टाविंशतिसं
ख्याकंहोमंतिलैःकृत्वा मूलमंत्रेणचाष्टोत्तरशतंवाहुत्वा । चतस्रोधेनवोमंडपस्यदक्षिणद्वारे उदङ्मुखीःस्थापयित्वासंपूज्य ॐनारायणायविद्महे
वासुदेवायधीमहि ॥ तन्नोविष्णुःप्रचोदयात्। इतिविष्णुगायत्र्यादुग्ध्वातत्क्षीरेण । ॐतत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात
इतिरुद्रगायत्र्याचरुंश्रपयित्वादेवायनिवेद्यमंडपस्योत्तरे द्वादशब्राह्मणान्भोजयित्वा ॐविष्णुःप्रीयतामितिनिवेदयेत् । ततआचार्यायचतस्रोधे
नूर्दद्यात् । ऋत्विगादिभ्यश्चतस्रांगुलीयकादिदक्षिणांदत्त्वारात्रौजागरणंगीतवादित्रनानोत्साहेनकुर्यात् । (अत्रज्येष्ठकनिष्ठानांप्रतिमानां सप्त
रात्रंपंचरात्रंत्रिरात्रमेकरात्रंसद्योवाबल्यंतमधिवासयेत्) ॥ इतिसर्वदेवप्रासादाधिवासनविधिः ॥ अथाधिवासनानंतरंप्रातराचार्यः स्नात्वानि
त्यकार्यंकृत्वा यागमण्डपेप्रविश्यमूर्त्तिपान्वितो द्वारपालांस्तत्रस्थदेवांश्चसंपूज्य वास्तुमण्डलस्थान्देवान्सामान्यतोऽभ्यर्च्यस्वकुंडेवास्तोष्पते०
इतिमंत्रेणाष्टोत्तरशतंमूलमंत्रेणचहुत्वा पूर्णाहुत्यंतंसर्वंकृत्वादिक्पालेभ्योबलिंदत्त्वादेवसमीपमागत्ययथाशक्तिसुवर्णादिकंदत्त्वादेवायाऽऽत्मानं
निवेदयेत् । ततो मंडपादुत्तरतःपूर्वकल्पितैःशांतिकलशादिजलैः सपरिकरंयजमानमभिषिंचेयुः । ततोगुरुमूर्त्तिपब्राह्मणस्थपत्यादी
न्परितोष्यप्रासादोत्सर्गंकुर्यात् ॥ अथप्रसादोत्सर्गः ॥ तत्रमासपक्षाद्युल्लिख्यइमंशिलेष्टकादार्वादिनिर्मितंवलभीजगतीप्राकारपरिखागोपुरप
रिवारदेवतालयसंयुतंतत्तद्देवतालोककामः कुलद्वयानुग्रहायामुकदेवताप्रीतयेऽहमुत्सृजामि । इतिकुशयवजलानिभूमौक्षिप्त्वादेवंनत्वा ब्राह्म
णान्भोजयेत् । इतिप्रासादोत्सर्गः ॥ अथाऽचलप्रतिष्ठायाःकर्म । ततः आचार्योमूर्त्तिपैःसार्द्धमधिवासितांदेवताधारभूतांकूर्म्मशिलांब्रह्म
शिलांपिंडिकांच ॐत्रातारमिंद्रमवितारमिन्द्रꣳहवेहवेसुहवꣳशूरमिंद्रम् ॥ ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥ इतिमंत्रेण

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

गृहीत्वा । शांतिघोषैःप्रदक्षिणंप्रासादमानीयद्वारदेशेस्थापयित्वा । ॐअस्त्रायफट्इतिमंत्रेणसर्वपैर्विघ्नोत्सारणंकृत्वा पुष्पोदकधारयाप्रासा
दगर्भमभ्युक्ष्य । ॐमुहाँऽइन्द्रोवज्रंहस्तत्षोडुशीशर्मयच्छतु ॥ हन्तुपाप्मानंयोस्मान्द्वेष्टि । उपयामगृहीतोसिमहेंद्रायत्वैषतेयोनिर्म्महेन्द्रा
यत्वा । इतिदर्भेणोल्लिख्य ॐहुंफडितिअस्त्रपूतेनजलेनप्रोक्ष्य । देवालयस्यसूत्रपातेनमध्यंसमीचीनतयाकृत्वामध्यंयत्सूत्रंतस्माद्यवप्रमाणेन वाय
वार्द्धप्रमाणेनउत्तराश्रितां स्नानादिसंस्कृतांकूर्मशिलांप्रणवेनपंचरत्नोपरिनिधायतच्छ्रेसौवर्णकूर्मद्वारसंमुखंनिधायतदुपरिरत्नानिनिधायषट्त्रिं
शद्गर्तयुतांपंचत्वारिंशद्गर्तयुतांवाब्रह्मशिलामधिवासितांनिदध्यात ॥ ॐनमोव्यापिनिस्थिरेअचलेध्रुवे ॐश्रींलंस्वाहेतिमंत्रेणयथाशक्तिसंपूज्य
प्रार्थयेत् ॥ त्वमेवपरमाशक्तिस्त्वमेवासनधारिका ॥ शिवाज्ञयात्वयादेविस्थातव्यमिहसर्वदा ॥ इतिप्रार्थ्यततआसनशिलायांपूजयेत् । वर्णाध्वने
नमः । पदाध्वनेनमः । मंत्राध्वनेनमः । भुवनाध्वनेनमः । तत्त्वाध्वनेनमः । सकलाध्वनेनमः । इतिआसनस्थानस्थांकूर्मशिलांसंपूज्यपुष्पांजलि
त्रयंदत्त्वाप्रणमेत् इतिशिलांस्थिरीकृत्यशिलाग्रेस्थंडिलंकृत्वाअग्निंस्थाप्याघारावाज्यभागौहुत्वा ॐइदंविष्णुरितितिलाहुतिमष्टोत्तरशतमष्टात्रिं
शतंवाहुत्वासकलमध्वानंतदारूढंध्यायेत् । ततःपुण्याहवाचनंकृत्वामूलमंत्रेणाष्टोत्तरशतंहुत्वाषट्त्रिंशत्सुपंचचत्वारिंशत्सुवाब्रह्मशिलागर्तेषुप्राद
क्षिण्येनसहेम्नाहस्तेनरत्नन्यासंकुर्यात् (न्यासमंत्रास्त्वग्रेवक्ष्यमाणाः) ततः । श्वभ्ररहितेब्रह्मशिलोपरिभागेसश्वभ्रापिंडिकापूर्वपश्चिमाननेप्रासादे
सौम्यप्रणालींदक्षिणोत्तराननेपूर्वप्रणालींध्रुवसूक्तेननिधायदेवपत्नीलिंगकेनमंत्रेणपिंडिकामभिमंत्रयेत् । तत्रविष्णुश्चेत्स्थाप्यस्तदाश्रीश्चतेलक्ष्मी
रितिपठेत् । यदारुद्रस्तदा ॐआयंगौःपृश्निरक्रमीद० १ । ॐगौरीर्मिमाय सलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी । अष्टापदी नवपदी
बभूवुषी सहस्राक्षरापरमेव्योमन् १ । ॐजातवेदसे इत्यादिमंत्रान्पठेत् १ । ब्रह्माचेत्गायत्रीमंत्रेणतदागायत्र्यादीन् । सूर्यश्चेत्तदा ॐउषस्तान्वि
ष्णुमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति ॥ येनतोकंश्रुतनयंश्रुधामहे इतिमंत्रेणप्रभांस्थापयेत । ततस्तत्त्वन्यासंकुर्यात् । तद्यथा । ॐआत्मतत्त्वायनमः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आत्मतत्त्वाधिपत्यैक्रियाशक्त्यैनमः । ॐविद्यातत्त्वायनमः विद्यातत्त्वाधिपत्यैज्ञानशक्त्यैनमः । ॐशिवतत्त्वायनमः शिवतत्त्वाधिपत्यैइच्छाशक्त्यै नमः ॥ इतितत्त्वन्यासः । प्रतितत्त्वंमूर्तिमूर्तिपलोकपालान्विन्यसेत् । ततःआधारशक्त्यैनमः इतिन्यस्य ॐअनंतासनादिवाह्नितत्त्वांत पीठदेवताभ्योनमः इतिपीठपूजांनिर्वर्त्य आसनशक्तिभ्योनमइत्युक्त्वाभ्यर्च्यप्रार्थयेत् ॥ ॐसर्वदेवमयीशानित्रैलोक्याह्लादकारिणि ॥ त्वांप्रतिष्ठापयाम्यत्रमंदिरेविश्वनिर्मिते ॥ १ ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चयावदेषावसुंधरा ॥ तावत्त्वंदेवदेवेशिमंदिरेस्मिन्स्थिराभव ॥ २ ॥ पुत्रानायुश्च लक्ष्मींचअचलामजरामराम् ॥ अभयंसर्वभूतेभ्यः कुरुदेविनमोस्तुते ॥ ३ ॥ इतिपार्वतींलक्ष्मींचप्रार्थ्यदेवं प्रार्थयेत् ॥ प्रबुध्यस्वमहाभाग देवदेवजगत्पते । मेघश्यामगदापाणेबुध्यस्वकमलेक्षण १ बुध्यस्वभूधरानंतवासुदेवनमोस्तुते ॥ ॐनृसिंहायउग्ररूपायज्वलज्वलप्रज्वलस्वाहा इतिप्रार्थ्यप्रणवंश्वभ्रेतद्बाह्येषोडशस्वरान् तेषांपरितोव्यंजनानिन्यस्यश्वभ्रांतः रत्नादीन्विन्यसेत् ॥ तद्यथा । बाह्यपरिधौ यवव्रीहिनिष्पाव प्रियंगुतिलमाषनीवारशालिसिद्धार्थकान् वज्रमौक्तिकवैडूर्यशंखस्फटिकपुष्परागचंद्रकांतेंद्रनीलपद्मरागान् मनःशिलाहरितालांजनश्यामांज नकासीससौराष्ट्रीरोचनागैरिकपारदान् सौवर्णरौप्यताम्रआयसत्रपुसीसकांस्यारकूटतीक्ष्णलोहानि श्वेतरक्तचंदनागरुअर्जुनोशीरवैष्णवीस हदेवीलक्ष्मणाचेति । तत्रबीजानामभावेयवान् । रत्नानामभावेवज्रम् । धातूनामभावेहरितालम् ॥ ताम्राद्यभावेसुवर्णम् । औषधीनाम भावेसहदेवींन्यसेत् । एवंन्यस्तानांरत्नानांदिक्पालमंत्रैरालंभनंपूर्वादिक्रमेणकुर्यात् ॥ पूर्वे ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवेहवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ १ ॥ आग्नेय्यां ॐअग्निन्दूतम्पुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँ २ ऽआसादयादिह ॥ २ ॥ याम्याम् । ॐयमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वासवितामध्वानक्तुपृथिव्याꣳसꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ३ ॥ निर्ऋतौ । ॐअसुन्वंतमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य ॥ अन्यमस्मदिच्छसातऽइत्यानमो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

देविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु ॥ ४ ॥ वारुण्याम् । ॐपंचनद्युत्सरस्वतीमपियन्तिसस्रोतसः ॥ सरस्वतीतुपञ्चधासोदेशेभवत्सरित् ॥ ५ ॥ वायव्याम् । ॐवायोयेतेसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ॥ नियुत्वान्त्सोमपीतये ॥ ६ ॥ उत्तरे । ॐबृयद्वःसोमवृतेतवमनस्तुनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावन्तःसचेमहि ॥ ७ ॥ ऐशान्याम् । ॐतमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिन्धियञ्जिन्वमवसेहूमहेवयम् ॥ पूषानोयथावेदसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥८॥ एवंरत्नादिन्यासंकृत्वा पृथ्वीमेरुकूर्मवाहनानि सौवर्णानिद्वारोन्मुखानि पारदंचतस्मिन्मध्यश्वभ्रेनिधाय गुग्गुलरसेनरत्नादिकंस्थिरीकृत्य मधुपायसेनश्वभ्रमनुलिप्यवस्त्रेणाच्छाद्यहुंइतिकवचेनावगुंठ्य ॐअस्त्रायफट् इत्यस्त्रमंत्रेणसंरक्ष्य ॐमनोजूतिर्जुषतामितिप्रासादमभिषिंच्यइं द्रादिभ्योबलिंदत्वाचामेत् ॥ एवंपिंडिकांप्रतिष्ठाप्यमुख्यप्रासादाद्बहिःसमंतात् प्रादक्षिण्येनभुवंपंचगव्येनसंप्रोक्ष्यदर्भपिंजूल्यैःसंमार्ज्य पूर्वादि अष्टदिक्षुवालुकयाऽष्टौस्थंडिलानिचतुरस्राणिवितस्तित्रयसंमितानिकृत्वातत्तत्स्थंडिलानामीशानादिभागेषुकलशान् वारिपूर्णान्पुष्पफलपंच पल्लवादियुतान् सूत्रवेष्टितान् प्रयोगविधिना संस्थाप्य तेषुस्थंडिलेषुपंचभूसंस्कारान्संपाद्याग्निंप्रणीयप्रतिस्थंडिलंपलाशसमिधामष्टोत्तरशतंमूल मंत्रेणहुत्वाततआज्येन ॐनारायणायविद्महेवासुदेवायधीमहि ॥ तन्नोविष्णुःप्रचोदयादितिमंत्रेणाष्टोत्तरशतमष्टाविंशत्यष्टौवाहुत्वा आचार्यः ताम्रपात्रेऽष्टदिक्संस्थेभ्यःकुंभेभ्यस्तोयमादाय मूलमंत्रेणशतवारमभिमंत्र्यप्रतिमासमीपंगत्वा सर्वतीर्थमयमिदंजलमितिध्यायन् देवमूर्ध्यभिषिं चेत् ॐनृसिंहउग्ररूपत्वंज्वलज्वलप्रज्वलस्वाहा हुंफट्इतिनरसिंहमंत्रेणदेवस्यदिग्बंधनंकृत्वामूर्तिपैर्युक्तःशंखतूर्यादिनादेनदेवंप्रार्थयेत् । ॐप्रबुध्य स्वमहाभागदेवदेवजगत्पते ॥ मेघश्यामगदापाणेप्रबुद्धकमलेक्षण ॥१॥ प्रबुध्यभूधरानंतवासुदेवनमोस्तुते ॥ इतिप्रार्थ्य । शंखेजलक्षीरकुशाग्रतिल तंडुलयवसिद्धार्थकपुष्पाणिकृत्वाशंखमुद्रयादेवायार्घ्यंदत्वा ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे॥उपप्रयंतुमरुतः ÷ सुदानवऽइन्द्रप्राशूर्भवासचा ॥ ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणदेवमुत्थाप्य ॐरथेतिष्ठन्नयतिवाजिनः ÷ पुरोयत्रयत्रकामयतेसुषारथिः ॥ अभीशूनाम्महिमानम्पनायतमनः÷पश्चादनुयच्छंति

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रुश्मयः ॥ २ ॥ इतिरथमुपवेश्य देवस्यपुरतोगुरुः पृष्ठतोयजमानःपुत्रकलत्रबंधुयुक्तःपार्श्वयोर्मूर्तिपास्तूर्यघोषेणशांतिपाठेनमंगलघोषेणचग्राम स्यप्रासादस्यवाप्रदक्षिणमेत्यप्रासादमानीयशनैःरथादवतार्य प्रासादद्वारसन्मुखंदेवंलिंगंवाकृत्वाऽर्घ्यंदत्वासुमुहूर्त्तेप्रासादंप्रवेशयेत् ततःसयज मानोगुरुर्देवंपिंडिकायांस्थापयेत् ॥ तद्यथा ॥ सुमुहूर्तेसुस्थिरेलग्नेशुभग्रहैरीक्षिते ईश्वरंभावयन् श्वभ्रन्यासद्रव्यसहितंसौवर्णपद्मंपिंडिकायाः श्वभ्रेनिधाय । ॐप्रधानपुरुषौयावद्यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ तावत्त्वमनया शक्त्यायुक्तोत्रैवस्थिरोभव १ इत्युक्त्वा । ॐध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवी ध्रुवंविश्वमिदंजगत् ॥ ध्रुवाश्चमेनगाःसर्वेध्रुवाःपतिकुलेस्त्रियः । ॐध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताइमे । ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजाविशा मयम् २ ध्रुवंतेराजावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः । ध्रुवंतइन्द्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवम् ३ ध्रुवंध्रुवेणहविषाभिसोमं मृशामसि । अथोतइंद्र केवलीर्विशोबलिहृतस्करत् ४ इतिसूक्तंपठित्वा यवंयवार्द्धवोत्तराश्रितमीशानाश्रितंवादेवंपिंडिकाश्वभ्रेनिधाय स्थिरोभवशाश्वतोभवेत्यु क्त्वापिंडिकालिंगयोरंतरालंवालुकासीसकादिभिर्दृढंपूरयित्वापुनर्नचालयेत ॥ इतिअचलप्रतिष्ठाक्रमः ॥ ततोदेवस्यवामभागेपत्नींन्यसेत् तत्रमंत्राः ॥ विष्णोर्वामभागे ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चेतिलक्ष्मींस्थापयेत ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामुम्मइषाणसर्वलोकम्मइषाण ॥ १ ॥ शंकरस्यवामे ॐआयंगौरिरितिगौरीम् । ब्रह्मणोवामेगायत्रीमंत्रेणसावित्रीम् । सूर्यस्यवामे ॐउषस्तच्चित्रेतिप्रभांस्थापयेत् । ॐउषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति ॥ येनतोकंचतनयंचधामहे ॥ १ ॥ गणपतेर्वामदक्षिणयोः सिद्धिबुद्धीस्थापयेत ॥ ततः ॐविश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ सम्बाहुभ्यान्धमतिसम्पतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देव ऽएकः ॥ इतिमंत्रेणदेवस्यमूर्ध्निहस्तंनिधायपरंदेवंध्यात्वारुद्रसूक्तरैवतसामनीजप्त्वा प्रार्थयेत् ॥ स्वागतंदेवदेवेशमद्भाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांबालवत्परिपालय ॥ १ ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थंस्थिरोभवशिवायनः ॥ सान्निध्यंतुमहादेवस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ २ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयंभक्तानुकंपया ॥ ३ ॥ इतिप्रार्थयेत् । तत्रविष्णुश्चेत् । ॐअतसी
पुष्पसंकाशंशंखचक्रगदाधरम् ॥ संस्थापयामिदेवेशंदेवोभूत्वाजनार्दनम् ॥ १ ॥ रुद्रस्य । त्र्यक्षंचदशबाहुंचचंद्रार्द्धकृतशेखरम् ॥
गणेशंवृषभस्थंचस्थापयामित्रिलोचनम् ॥ २ ॥ ब्रह्मणः । ऋषिभिःसंस्तुतंदेवंचतुर्वक्त्रंजटाधरम् ॥ पितामहंमहाप्राज्ञंस्थापयाम्यंबुजोद्भवम् ॥
॥ ३ ॥ सूर्यस्य । सहस्रकिरणंशांतमप्सरोगणसेवितम् ॥ पद्महस्तंमहाबाहुंस्थापयामिदिवाकरम् ॥ ४ ॥ इतिपठित्वादेवस्यहृदयंस्पृशन् जपेत्।
तद्यथा । विष्णोःपुरुषसूक्तम् । रुद्रस्यरौद्रम् । ब्रह्मणोब्राह्मम् । रवेःसौरम् । अन्येषांतत्तत्प्रकाशकान् मंत्रान्जपित्वाप्रणवव्याहृतिशिरःसहि
तांगायत्रींप्राणसूक्तंचजपित्वासान्निध्यंकुर्यात् ॐनमस्तेत्यक्तसंगायसंतोषपरमात्मने ॥ ज्ञानविज्ञानरूपायब्रह्मतेजोनुशालिने ॥ १ ॥ गुणाति
क्रांतवेगायपुरुषायमहात्मने ॥ अव्यक्तायपुराणायविष्णोसन्निहितोभव ॥ २ ॥ भगवन्देवदेवेशत्वंपितासर्वदेहिनाम् ॥ त्वयाव्याप्तमिदंसर्वंजग
त्स्थावरजंगमम् ॥ ३ ॥ त्वमिंद्रःपावकश्चैवयमोनिर्ऋतिरेवच ॥ वरुणोमारुतःसोमईशानःप्रभुरव्ययः ॥ ४ ॥ येनरूपेणभगवन्व्याप्तंचभुवनत्र
यम् ॥ तेनरूपेणदेवेशअर्चायाःसन्निधोभव ॥ ५ ॥ सर्वमंत्रादिदेवेशलोकानुग्रहकाम्यया ॥ अत्रार्चायांमहादेवभवसन्निधिमान्सदा ॥ ६ ॥
सूर्याचंद्रमसौयावद्यावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थातव्यंस्वेच्छयाप्रभो ॥ ७ ॥ यावच्चंद्रोयमःसूर्यस्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावदत्रतुदे
वेशस्थेयंसर्वानुकंपया ॥ ८ ॥ इतिप्रार्थ्यस्थापितंदेवंप्रधानंकृत्वातस्यपरितःपरिवारदेवताःस्थापयेत् । अथपरिवारदेवताः । शिवस्य । नंदि
महाकालवृषभभृंगिरिटिस्कंदोमाविनायकविष्णुब्रह्मजयंतइंद्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुसोमेशानाप्सरोगणगंधर्वगुह्यकविद्याधरादीन् । ब्रह्मणो
विष्ण्वादयःपरिवारदेवताः । विष्णोःब्रह्मादयः । सूर्यस्यदंडपिंगलमाठरारुणान् । एवंचंडीविनायकादीनामपिपरिकल्पनीयम् एवंप्रासादेदेवं
प्रतिष्ठाप्य मंडपमेत्य । ततःकुंडेष्वंगहोमःशांतिद्रव्येणकार्यः। तद्यथा पूर्वकुंडे ॐहृदयायस्वाहा इतिमंत्रेणाज्याहुतिविंशातिकम् ॥ १ ॥ दक्षिण

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

कुंडे ॐशिरसेस्वाहा इतिशिरोमंत्रेण ॥ १ ॥ पश्चिमेशिखायैवषट्इतिमंत्रेण ॥ ३ ॥ उत्तरेकवचायहुंस्वाहाइतिमंत्रेण ॥ ४ ॥ आचार्यकुंडे
नेत्रत्रयायवौषट्इतिमंत्रेण ॥ ५ ॥ पुनःपूर्वकुंडेअस्त्रायफट्स्वाहाइतिमंत्रेणजुहुयात् । ततःॐसर्वायुधेभ्यःस्वाहाविमलादिनवपीठशक्तिभ्यः
स्वाहा सर्वेभ्योऽग्निभ्यःस्वाहा सपरिवारदेवताभ्यः० सर्वदिगीशेभ्यःस्वाहा ॥ ततोऽघोरमंत्रेणाष्टोत्तरशतहोमःइतिआयुधमंत्रैर्हुत्वादेवंप्रार्थ
येत् । ॐलोकानुग्रहहेत्वर्थंस्थिरीभवसुखासने ॥ सानिध्यंहिमयादेवप्रत्यहंपरिवर्तय ॥ १ ॥ माभूत्पूजाविरामोऽस्मिन्यजमानःसमृध्यताम् ॥
संपादयसतांराष्ट्रंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ क्रमेणवृद्धिमतुलांसुखमक्षय्यमश्नुताम् ॥ २ ॥ इतिसंप्रार्थ्य विधिनाषोडशोपचारैर्देवंसांगंसमर्चयेदिति।
ततःप्रासादद्वारदेशेदक्षेविष्णोःचंडंजयंचस्थापयामि । वामेप्रचंडंविजयंच स्थापयामि तत्रैवविष्वक्सेनंस्थापयेत् । शिवस्य नंदिमहाकालगणे
श्वरभृंगीचंडउमावृषभस्कंदादीन् स्थापयामिपूजयामि इतिसंपूज्यबहिरागत्ययथाशक्त्याप्रासादपूजाविधेया । पताकाहरिद्रासिंदूरादिस्वस्ति
कादिभिः शोभयेत् पुनःप्रासादंप्रविश्यप्रासादाग्रमंडपे तत्तद्वाहनंस्थापयेत् तद्यथा विष्णोः पुरतोगरुडम् । शिवस्यपुरतोवृषभम् । देव्याःसिंहम् ।
गणपतेर्मूषकम् । स्कंदस्यमयूरम् । रामचंद्रस्यहनुमंतंस्थापयित्वा एतान्देवान्स्थापयेत अग्निममंडपस्य पूर्वे इंद्रमंबिकाम् । अग्निकोणे विष्णु
मग्निम् । दक्षिणेधर्मराजंपितॄन् । निर्ऋतौ निर्ऋतिंवास्तुपुरुषं पश्चिमे वरुणं समुद्रान्सरितः । वायव्ये वायुंदुर्गांफणींद्रान्गणपतिम् । उत्तरे
यक्षान्उमांस्कंदंसोमम् । ऐशान्ये शिवंस्थापयामिपूजयामि । द्वारदक्षिणे कुबेरं वामेश्रियं दिक्षु इंद्रादींस्तत्तद्दिक्षुतत्तन्मंत्रैःस्थापयेत् । अथ
शिवस्यप्रधानभूतस्यावाहनादिपूजा ॥ यस्यसिंहारथेयुक्ताव्याघ्रीभूतास्तथोरगाः॥ ऋषयोलोकपालाश्चसोमोविष्णुःपितामहः॥१॥ नागायक्षाः
सगंधर्वायेचदिव्यानभश्चराः ॥ तमहंत्र्यक्षमीशानंशिवंरुद्रमुमापतिम् ॥ २ ॥ आवाहयामिसगणंसपत्नीकंवृषध्वजम् ॥ आगच्छभगवन्रुद्रानुग्र
हायशिवोभव ॥ ३ ॥ शाश्वतोभवपूजांमेगृहाणत्वंनमोस्तुते ॥ ॐस्वागतमनुस्वागतमनुस्वागतंभगवतेनमोनमः । सोमायसगणायसप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रिवारायनमः इमां पूजां प्रतिगृह्णातु ॐभगवान्मंत्रपूतमिदमर्घ्यंपाद्यमाचमनीयमासनंब्रह्मणाभिहितंनमोनमःस्वाहा ॥ (आगच्छभगवन्नित्या
दिकामंत्राऊहेनसोमायपदवर्जिताः सर्वसाधारणाः) इतिसंपूज्यप्रणम्यब्रह्मघोषेणस्नापयेत् । तद्यथा । दधिक्राव्णोइतिदध्ना ॥ १ ॥ (ततो
मध्येसर्वत्रसुगंधजलेन स्नापयेत्) आप्यायस्वेतिक्षीरेण । आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः÷सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ २ ॥ घृतंघृत
मितिघृतेन । ३ । मधुवाताइतिमधुना । ४ । ॐआयङ्गौ÷पृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः÷ ॥ पितरंश्चप्रयन्त्स्वः÷इतिशर्करोदकेन । ५ । एवंदधि
दुग्धघृतमधुशर्कराख्यैःसमंत्रैर्मध्येसुगंधजलयुतैःसंस्नाप्य । ॐततोविराडजायत० । १ । सहस्रशीर्षा० । २ । आभित्वाशूरनोनुमोदुग्धाइव
धेनवः÷ ॥ ईशानमस्यजगतःस्वर्दृशमीशानमिन्द्रतस्थुषः÷ ॥ ३ ॥ पुरुषऽएवेद० । ४ । नत्वावाँअन्योदिव्योनपार्थिवोनजातोनजनिष्यते ॥ अश्वा
यन्तोमघवन्निन्द्रवाजिनोगव्यन्तस्त्वाहवामहे ॥ ५ ॥ इतिमंत्रान्जपेत् । प्रतिमंत्रंजलेनदेवस्यपादौनाभिंवक्षःशिरश्चालभेत । ततोलिंगमंत्रैःप्रार्थ
यित्वा भगवन्देवदेवेशधर्मकामार्थमोक्षद ॥ विद्याविद्येश्वरैरुद्रैर्गणेशैर्लोकपालकैः ॥ १ ॥ देवदानवगंधर्वैर्यक्षैश्चसहकिन्नरैः ॥ अस्मिन्लिंगे
महादेवसर्वदावसवैप्रभो ॥ २ ॥ पुंसामनुग्रहार्थायपृथिव्यांस्वेच्छयाप्रभो ॥ परावरेणभावेनस्थातव्यंसर्वथात्वया ॥ ३ ॥ सर्वविघ्नहरःपुंसांसर्वदुः
खहरःसदा ॥ सर्वदायजमानस्यइच्छासंपत्करोभव ॥ ४ ॥ नमस्तेसर्वधर्मायसंतोषविजितात्मने ॥ ज्ञानविज्ञानतृप्तायब्रह्मतेजोभिशालिने ॥ ५ ॥
नमस्तेशुद्धदेहायपुरुषायमहात्मने ॥ स्थापकानांमूर्तिपानांशिल्पिनांचविभोसदा ॥ ६ ॥ ग्रामदेशनृपाणांचशांतिर्भवतुसर्वदा ॥ पूजकाराधकानांच
भक्तानांभक्तवत्सल ॥ ७ ॥ सर्वेषांचजगन्नाथस्वेच्छासिद्धिप्रदोभव ॥ चंद्रार्कावनिपर्यंतंलिंगेस्मिनपरमेश्वर ॥ ८ ॥ स्थातव्यमुमयासार्धंसर्वलोकानुकं
पया ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चयावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ ९ ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थातव्यंस्वेच्छयाविभो ॥ इतिशिवस्थापनायाम् ॥ विष्णुश्चेद्यदि अस्यांमू
र्त्तौमहाविष्णोसान्निध्यंसर्वदाकुरु ॥ चंद्रार्कावनिपर्यंतंमूर्त्तावस्यांरमेश्वर ॥ ॐसहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तेनविष्णुंषोडशोपचारैःसंपूज्य ॐजितं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तेपुण्डरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन । सुब्रह्मण्यनमस्तेऽस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥१॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्यक्तरूपिणे । ॐनमोवासुदेवायशुद्धज्ञान
स्वरूपिणे ॥ २ ॥ देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतम् । सर्वदाचरणद्वंद्वंव्रजामिशरणंतव ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्यस्रष्टासंहारकस्तथा ।
अध्यक्षश्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ४ ॥ संसारसागरंघोरमनंतंक्लेशभाजनम् । त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥ ५ ॥ नतेरूपं
नचाकारोनायुधानिनचास्पदम् । तथापिपुरुषाकारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैवकिंचित्परोक्षंतेप्रत्यक्षोऽसिनकस्यचित् । नैवकिंचिदसा
ध्यंतेनचसाध्योऽसिकस्यचित् ॥ ७ ॥ कार्याणांकारणंपूर्वंवचसांवाच्यमुत्तमम् । योगिनांपरमांसिद्धिंपरमंतेपरंविदुः ॥ ८ ॥ अहंभीतोऽस्मि
देवेशसंसारेऽस्मिन्महाभये । त्राहिमांपुण्डरीकाक्षनजानेशरणंपरम् ॥ ९ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुदिक्षुसर्वासुचाच्युत । शरीरेऽपिगतौचापिवर्तते
मेमहद्भयम् ॥ १० ॥ त्वत्पादकमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि । निमित्तंकुशलस्यास्तियेनगच्छामिसद्गतिम् ॥ ११ ॥ विज्ञानंयदिदंप्राप्तंयदिदंज्ञा
नमर्जितम् । जन्मांतरेपिमेदेवमाभूदस्यपरिक्षयः ॥ १२ ॥ दुर्गतावपिजातायांत्वंगतिस्त्वंमतिर्मम । यदिनाथंचविज्ञेयंतावतास्मिकृतीसदा ॥
आकामकलुषंचित्तंममतेपादयोःस्थितिम् । कामयेवैष्णवत्वंतुसर्वजन्मसुकेवलम् ॥ १४ ॥ इतिमहाविद्यास्तवेनपुराणमंत्रैरन्यैस्तोत्रादिभिश्चस्तु
त्वाक्षमस्वेत्युक्त्वादेवंप्रार्थयेत् । ज्ञानतोऽज्ञानतोवापियावद्विधिरनुष्ठितः ॥ संसर्वस्त्वत्प्रसादेनसमग्रोभवतान्ममेति ॥ शिवस्य । ज्ञानतोज्ञा
नतोवापिभगवन्यत्कृतंमया ॥ तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ इतिप्रार्थ्य ततःकर्तृनामयुतंदेवनामकुर्यात सर्वदाव्यवहारार्थं तद्यथा
विष्णोरमुकस्वामी अमुकनारायणइतिवा । शिवस्य अमुकेश्वरः । सूर्यस्यअमुकादित्यः । देव्याःअमुकेश्वरी । गणपतेरमुकविनायक इत्या
दिनामविदध्यात् (अथ नैमित्तिकेदोषेप्रायश्चित्तम्) तत्रस्थाप्यमानदेवार्चालिंगंवायांयांदिशमुपाश्रयेत्तत्तद्दिगीशमंत्रेणाष्टोत्तरशतसंख्ययाशमी
पलाशान्यतमसमिद्धोमंतिलहोमंचपूर्णाहुत्यंतंकृत्वातत्तद्दिक्पालदक्षिणादानं कुर्यात् ॥ (दिगीशमंत्रास्तुत्रातारमिंद्रमित्यादयःप्रसिद्धाः)

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अत्र इंद्रादीनांक्रमेणइमाःदक्षिणाः । गजोमेषोमहिषोजःशक्तिर्मुक्ताफलंतथा ॥ वस्त्रयुग्माऽविकाधेनुवृषभाश्चविधानतः ॥ १ ॥ तद्भावेसु
वर्णप्रतिकृतयःराजतोवावृषभइति । यस्यांयस्यांतुचलतिशांतिःस्यात्तत्रतत्रतु ॥ अन्यथातुभवेद्घोरंभयंकुलविनाशनम् ॥१॥ स्थिरंनचालयेद्देवंक
दाचिदपिपिंडितः । हन्याद्विचालितोऽज्ञानात्तस्मात्तंनविचालयेत् ॥२॥ ततःस्थाप्यमानेदेवेशब्दोत्थानेश्वभ्रांतेस्फुटितेवाशांत्यर्थंमूलमंत्रेणाष्टोत्तर
शतंहुत्वाप्रतिष्ठाहोमंकुर्यात् । ॐशिवायस्थिरोभवस्वाहा । ॐशिवायाप्रमेयोभवस्वाहा । ॐशिवायविबोधोभवस्वाहा । ॐशिवायनित्यो
भवस्वाहा । ॐशिवायसर्वगोभवस्वाहा । ॐशिवायअविनाशोभवस्वाहा । ॐशिवायकृतोभवस्वाहा । अथसर्वशांत्यर्थमघोरमंत्रेणाष्टोत्तर
शतंहुत्वा ततःऋत्विग्भिःसहस्वेस्वेकुंडेसर्वेपूर्णाहुतिहोमंकुर्युः । अथपूर्णाहुतिः । तत्रादौदेशकालौस्मृत्वाकृतस्यकर्मणःसांगतासिद्ध्यर्थंवसोर्धा
रासमन्वितंपूर्णाहुतिहोममहंकरिष्ये । इतिसंकल्प्य तत्रतावत्आज्याधिश्रयणमाज्योद्वासनमवेक्षणमुत्पवनंस्रुक्स्रुवप्रतपनं सूत्रेणवेष्टितं
चतुर्गृहीतेनाज्यग्रहणंतदुपरिघृतेनाहुतौनारिकेलस्यनिधानंतस्यपूजनंयजमानःसपत्नीकोगुरोर्दक्षिणस्कंधंस्पृशन् तांबूलपूगफलाक्षतघृतंस्रुवेकृ
त्वाजुहुयात् ॥ तत्रमंत्राः । ॐसमुद्रादूर्मिर्म्मधुमाँ २ उदारदुपाꣳशुनासमृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामुमृत
स्यनाभिः ॥ १ ॥ वयन्नामष्प्रब्रवामाघृतस्यास्मिनयज्ञेधारयामानमोभिः ॥ उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरऽएतत् ॥ २ ॥
चत्वारिशृंगात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽअस्य ॥ त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँ २ आविवेश ॥ ३ ॥ त्रिधाहितंपणि
भिर्गुह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविंदन् ॥ इन्द्रऽएकुद्दसूर्यऽएकंजजानवेनादेकꣳस्वधयानिष्टतक्षुः ॥ ४ ॥ एताऽअर्षंतिहृद्यात्समुद्राच्छ
तव्रजारिपुणानावचक्षे ॥ घृतस्यधाराऽअभिचाकशीमिहिरण्ययोवेतसोमध्यऽआसाम् ॥ ५ ॥ सम्यक्स्रवंतिसरितोनधेनाऽअन्तर्हृदा
मनसापूयमानाः ॥ एतेऽअर्षन्त्यूर्मयोघृतस्यमृगाऽइवक्षिपणोरीषमाणाः ॥ ६ ॥ सिंधोरिवप्राध्वनेशूघनासोवातप्रमियःपतयन्तिय

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

ह्वाः ॥ घृतस्यधारा ऽअरुषोनवाजीकाष्ठाभिन्दन्नूर्मिभिःपिन्वमानः ॥ ७ ॥ अभिप्रवंतसमनेवयोषाःकल्याण्यःस्मयमानासोऽअग्निम् ॥ घृतस्यधाराःसमिधोनसंतताजुषाणोहर्य्यतिजातवेदाः ॥ ८ ॥ कन्याऽइववहतुमेतवाऽउऽअंज्यंजानाऽअभिचाकशीमि ॥ यत्रसोमः सूयतेयत्रयज्ञोघृतस्यधाराऽअभितत्पवंते ॥ ९ ॥ अभ्यर्षतसुष्टुतिंगव्यमाजिमस्मासुभद्राद्रविणानिधत्त ॥ इमंयज्ञन्नयतदेवतानोघृतस्यधारामधुमत्पवंते ॥ १० ॥ धामंतेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतःसमुद्रेहृद्यंतरायषि ॥ अपामनीकेसमिथेयऽआभृतस्तमश्यामधुमंतंतऽऊर्मिम् ॥ ११ ॥ ॐमूर्द्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतआजातमग्निम् ॥ कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयन्तदेवाः ॥ ॥ १२ ॥ ॐचित्तिंजुहोमिमनसाघृतेनयथादेवाऽइहागमन्वीतहोत्राऽऋतावृधः ॥ पत्येविश्वस्यभूमनोजुहोमिविश्वकर्म्मणेविश्वाहादाभ्यंहविः ॥ १३ ॥ सप्तते ऽअग्नेसमिधः सप्तजिह्वाःसप्तऽऋषयःसप्तधामप्रियाणि ॥ सप्तहोत्राःसप्तधात्वायजन्तिसप्तयोनीरापृणस्वाघृतेनस्वाहा ॥१४॥ शुक्रज्योतिश्चित्रज्योतिश्चसत्यज्योतिश्चज्योतिष्मांश्च ॥ शुक्रश्चऽऋतपाश्चात्यंहाः ॥१५॥ ईदृङ्पान्न्यादृङ्पंसदृङ्प्रतिसदृङ्प ॥ मितश्चसम्मितश्चसभराः ॥ १६ ॥ ऋतश्चसत्यश्चध्रुवश्चधरुणश्च ॥ धर्त्ताचविधर्त्ताचविधारयः ॥ १७ ॥ ऋतजिच्चसत्यजिच्चसेनजिच्चसुषेणश्च ॥ अंतिमित्रश्चदूरेऽअमित्रश्चगणः ॥ १८ ॥ ईदृक्षासऽएतादृक्षासऽऊषुणः सदृक्षासःप्रतिसदृक्षासऽएतन ॥ मितासःश्वसम्मितासोनोऽअद्यसभरसोमरुतोयज्ञेऽअस्मिन् ॥ १९ ॥ स्वर्तवांश्चप्रघासीचसांतपनश्चगृहमेधीच ॥ क्रीडीचशाकीचोज्जेषि ॥ २० ॥ उग्रश्चभीमश्चध्वांतश्चधुनिश्च ॥ सासह्वाँश्चाभियुग्वाचविक्षिपःस्वाहा ॥ २१ ॥ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिंधतांपुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयज्ञैः ॥ घृतेनत्वंतन्वंवर्द्धयस्वसत्याःसंतुयजमानस्यकामाः ॥ २२ ॥ वसोःपवित्रमसिशतधारंवसोःपवित्रमसिसहस्रधारम् ॥ देवस्त्वासवितापुनातुवसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ २३ ॥ पूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत ॥ वस्नेवविक्रीणावहाऽइषमूर्जंशतक्रतोस्वाहा ॥ २४ ॥ इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दित्येभ्यःशतक्रतवेसप्तवतेअग्नयेअद्यश्वनमम ॥ इतिपूर्णाहुतिः ॥ तत ॐश्रद्धांमेधांयशःप्रज्ञांविद्यांपुष्टिंश्रियंबलम् ॥ तेजआयुष्यमारोग्यंदेहि मेहव्यवाहनइत्यग्निंप्रार्थ्य । ततस्त्र्यायुषकरणम् ॥ ॐत्र्यायुषञ्जमदग्नेरितिललाटे । कश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्रीवायाम् । यद्देवेषुत्र्यायुषमिति बाहुमूले । तन्नोऽअस्तुत्र्यायुषमितिहृदि । ततः । संस्रवप्राशनमाचमनंचकुर्यात् ततःपवित्राभ्यांमार्जनम् । ब्रह्मणेपूर्णपात्रदानम् । तद्यथा । अद्येत्यादिदेशकालौस्मृत्वाअद्यकृतैतदमुकदेवप्रतिष्ठाहोमकर्मणि ब्रह्मकर्म्मप्रतिष्ठार्थमिदंपूर्णपात्रंप्रजापतिदैवंतंसदक्षिणाकममुकगोत्रायामुक शर्मणेब्राह्मणायब्रह्मणेतुभ्यमहंसंप्रददे ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम् ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः । ततः ॐसुमित्रियानऽआपऽओषधयः संत्वितिपवि त्राभ्यांप्रणीताजलेनयजमानशिरः संमृज्य पवित्रेअग्नौप्रक्षिप्य । ॐदुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोऽस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः इतिऐशान्यांप्रणीतांन्युब्जीं कुर्यात् तत आस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्य्य । ॐदेवागातुविदोगातुंवित्वागातुमित ॥ मनसस्पतऽइमंदेवयज्ञꣳस्वाहावातेधात्स्वाहा ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणहस्तेनएवजुहुयात् । इत्यग्निकर्मसमाप्यआघारादिपूर्णाहुतिपर्यंतंयत् यद्द्रव्यं यावत्यावत्संख्याकेनयेनयेनमंत्रेण यस्यैयस्यैदेवता यैययायया कामनयाहुतं तस्यै तस्यै देवतायैसासादेवताप्रीयतां तेदेवाः शांतिदाः तुष्टिदाःपुष्टिदाः वरदाः भवंतु इतिप्रार्थ्य ऐशानेबलिंदत्त्वा चामेत् । ततःउदङ्मुखआचार्यस्तिष्ठन् सर्वेऋत्विजश्चशुभासनेयजमानंपत्नीपुत्रादियुतंप्राङ्मुखमुपवेश्यग्रहकलशशांतिकलशोदकंसुवर्णादिपात्रे समादायकुशदूर्वाम्रपल्लवैर्वेदमंत्रैःपौराणिकैश्चगीतवाद्यादिपुरःसरमभिषिंचेत् । तथाहि ॥ ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणा यचक्षसे ॥ १ ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ २ ॥ तस्माऽअरङ्गमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनय थाचनः ॥ ३ ॥ ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳहवहवेसुहवꣳशूरमिन्द्रम् ॥ ह्वयामिशक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳस्वस्तिनोमघवाधात्विन्द्रः ॥ ४ ॥ ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कम्भसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ५ ॥ भग

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्प्रणेतर्भगसत्यराधोभगेमान्धियमुदवाददन्नः ॥ भगप्प्रनोजनयगोभिरश्वैर्भगप्प्रनृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ६ ॥ इदमापःप्रवहतावद्यञ्चमलं
चयत् ॥ यच्चाभिदुद्रोहानृतंयच्चशेपेऽअभीरुणम् ॥ आपोमातस्मादेनसःपवमानश्चमुञ्चतु ॥ ७ ॥ ॐपुनंतुमादेवजनाःपुनंतुमनसाधियः ॥
पुनंतुविश्वाभूतानिजातवेदःपुनीहिमा ॥ ८ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसङ्गथे ॥ ९ ॥ ॐपयःपृथिव्यांपयऽओ
षधीषुपयोदिव्यंतरिक्षेपयोधाः ॥ पयस्वतीःप्रदिशःसन्तुमह्यम् ॥ १० ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यै
वाचोयंतुर्यंत्रियेदधामिबृहस्पतेष्ट्वासाम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥ ११ ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यैवाचोयं
तुर्यंत्रेणाग्नेःसाम्राज्येनाभिषिंचामि ॥ १२ ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ अश्विनोर्भैषज्येनतेजसेब्रह्मवर्चसा
याभिषिञ्चामि सरस्वत्यैभैषज्येनवीर्यायान्नाद्यायाभिषिंचामीन्द्रस्येन्द्रियेणबलायश्रियैयशसेभिषिञ्चामि ॥ १३ ॥ पालाशंभवतितेनब्राह्मणोभि
षिञ्चति ॥ ब्रह्मवैपलाशोब्रह्मणैवैनमेतदभिषिञ्चति ॥ १४ ॥ सर्वेषांवाऽएषवेदानांछंदसोयत्सामसर्वेषामेवैनमेतद्वेदानाछंदसेनाभिषिञ्चति ॥१५॥
यद्वेवकल्पाज्जुहोतिप्राणावैकल्पाऽअमृतमुपवैप्राणाऽअमृतेनैवैनमेतदभिषिञ्चति ॥ १६ ॥ दीर्घायुत्वायबलायवर्चसेसुप्रजास्त्वायसहसाऽअथो
जीवशरदःशतम् ॥ १७ ॥ द्यौःशांतिरन्तरिक्षꣳशांतिःपृथिवीशांतिरापःशांतिरोषधयःशांतिः ॥ वनस्पतयःशांतिर्विश्वेदेवाःशांतिर्ब्रह्म
शांतिःसर्वꣳशांतिःशांतिरेवशांतिःसामाशांतिरेधि ॥ १८ ॥ ततःसमुद्रज्येष्ठा इत्यादिभिर्मंत्रैःपवमानःसुवर्जनइत्यनुवाकेनचइमंमेवरुणेति
पूर्वोक्तैर्वारुणैर्मंत्रैराचार्यादयोऽभिषिंचेयुः ॥ अथपौराणिकमंत्राः । सुरास्त्वामभिषिंचंतुब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ वासुदेवोजगन्नाथस्तथासंकर्ष
णोविभुः ॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चभवंतुविजयायते ॥ आखंडलोग्निर्भगवान्यमोवैनिर्ऋतिस्तथा ॥ २ ॥ वरुणःपवनश्चैवधनाध्यक्षस्तथा
शिवः ॥ ब्रह्मणासहिताःसर्वेदिक्पालाःपांतुतेसदा ॥ ३ ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधापुष्टिःश्रद्धाक्रियामतिः ॥ बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिस्तुष्टिःकांतिश्च

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

मातरः ॥ ४ ॥ एतास्त्वामभिषिंचंतुदेवपत्न्यःसमागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमाभौमोबुधजीवसितार्कजाः ॥ ग्रहास्त्वामभिषिंचंतुराहुःकेतुश्चत
र्पिताः ॥ ५ ॥ देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ऋषयोमनवोगावोदेवमातरएवच ॥ ६ ॥ देवपत्न्योद्रुमानागादैत्याश्चाप्सरसांगणाः ॥
अस्त्राणिसर्वशस्त्राणिराजानोवाहनानिच ॥ ७ ॥ औषधानिचरत्नानिकालस्यावयवाश्चये ॥ सरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाः ॥ ८ ॥
एतेत्वामभिषिंचंतुसर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ अभिषिंचंतुतेसर्वेधर्मकामार्थसिद्धये ॥ १० ॥ अमृता
भिषेकोस्तुइत्यभिषेकः ॥ ततोऽभिषेकानंतरंसर्वौषधीरनुलिप्यशुद्धोदकेनस्नात्वाउभयोःस्नानवस्त्रत्यागः । ततःशुक्लमाल्यांबरधरोधृतमंगलति
लकः सपत्नीकोयजमानःस्वासनेउपविश्यआचम्यकांस्यपात्रस्थाज्यावलोकनंकुर्यात् । ॐ रूपैर्णवोरूपमभ्यागांतुथोवोविश्ववेदाविभजतु ॥
ऋतस्यपथाप्रेतचन्द्रदक्षिणाविस्वत्पश्यव्युन्तरिक्षंयतस्व सदस्यैः ॥ १ ॥ इत्याज्येमुखमवलोक्यब्राह्मणायदद्यात् ॥ अथाचार्यपूजनम् ॥ तच्चयज
मानआचार्यमासनेउपविश्यसत्कृत्यग्रामंगोशतंतदर्धंवावृषभैकादशकंपंचकंसालंकृतंवाअश्वंदासीदासंव्यजनचामरछत्रवितानयानासनवस्त्राणि
यथाशक्तिसन्निधायगंधपुष्पमालादिभिः संपूज्य कुंकुमैरनुलिप्य दक्षिणहस्ते सौवर्णांगुलीयकं विन्यस्यहारकंकणकेयूरकुंडलादिभिर्भूषणैर्भूष
यित्वा देशकालौसंकीर्त्य देवप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिमांदक्षिणांतुभ्यमहमाचार्यायसंप्रददे ब्रह्मार्पणमस्तु नममेत्युक्त्वातद्धस्तेगोपुच्छादिसतिलय
वकुशतुलसीसहितंजलंक्षिपेत् । प्रार्थयेच्च ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञशिवशास्त्रपरायण ॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञसर्वधर्मविशारद ॥१॥ अनादिजन्मसंतानेह्य
प्रमेयेभवार्णवे ॥ अद्यमेह्युत्तमंजन्मअद्यमेसफलंधनम् ॥२॥ अद्यमेजननोच्छित्तिरद्यमेपरमंपदम् ॥ मोचितोहंत्वयानाथदुश्छेद्याद्भवबंधनात् ॥३॥
ईशत्रातस्त्वयायस्मादप्रमेयाद्भवार्णवात् ॥ मुक्तोहंमर्त्यसंसारात्प्रपन्नोहंतवांतिकम् ॥ ४ ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापियद्न्यूनंकृतंमया ॥ तत्सर्व
पूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादात्क्षमस्वमे ॥ ५ ॥ इत्याचार्यप्रार्थना ॥ एवंब्रह्मणेऋत्विगादिभ्यश्चदक्षिणांदद्यात् ततःआचार्यो ॐसमस्तजगदुत्पत्ति

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्थितिसंहारकारकः ॥ शिवःशिवःसानुचरःसर्वदासर्वकामदः ॥ १ ॥ द्रव्यहीनंचयत्किंचिद्विधिहीनंतुयद्भवेत् ॥ तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुप्रसादात्का
रणस्यतु ॥ २ ॥ स्थापकस्यमूर्तिपानांशिल्पिनांवर्णिनांतथा ॥ सराष्ट्रपार्थिवानांचशांतिर्भवतुसर्वदा ॥२॥ भृत्यपुत्रकलत्रैश्वस्वमित्रबलवाहनैः ॥
कारणस्यप्रसादेनसर्वलोकेश्वरोभवेत्युक्त्वादेवंनत्वायजमानायाशिषंश्रेयोदानंचदद्यात् ॥ ॐस्वस्तिनइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः ॥
स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ १ ॥ ॐश्रीर्वर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधात्पवमानम्महीयते ॥ धान्यंधनंपशुंबहुपुत्र
लाभंशतसंवत्सरंदीर्घमायुः ॥ २ ॥ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिंधतामपुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयज्ञैः ॥ घृतेनत्वंतन्वंवर्द्धयस्वसत्याःसंतुयजमान
स्यकामाः ॥ ३ ॥ मंत्रार्थाःसफलाःसन्तुपूर्णाःसन्तुमनोरथाः ॥ शत्रूणांबुद्धिनाशोस्तुमित्राणामुदयस्तव ॥ ४ ॥ व्यासवाल्मीकवचनात्पराशर
वसिष्ठयोः ॥ गर्गगौतमधौम्यात्रिवाशिष्ठांगिरसांस्तथा ॥५॥ वाक्याच्चनारदादीनांपूर्णंभवतुतेकृतम् ॥ ततःस्थापितदेवतानामुत्तरपूजनंकृत्वा
क्षमापयेत् ॥ अथाग्निपूजनंप्रार्थनाविसर्जनंच । गच्छत्वंभगवन्नग्नेस्वस्थानेकुंडमध्यतः ॥ हुतमादायदेवेभ्यः शीघ्रंदेहिप्रसीदमे ॥ १ ॥ गच्छ
गच्छसुरश्रेष्ठस्वस्थानेपरमेश्वर ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्रगच्छहुताशन ॥ २ ॥ ततोनवग्रहादीन्विसर्जयेत् ॥ अक्षतानादाय ॥ ॐयांतुदेवग
णाःसर्वेपूजामादायमामकीम् ॥ इष्टकामसमृद्ध्यर्थंपुनरागमनायच ॥ ३ ॥ ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयन्तस्त्वेमहे ॥ उपप्रयन्तुमरुतःसुदानवऽइन्द्र
प्राशूर्भवासचा ॥ ४ ॥ ॐयज्ञंयज्ञंगच्छयज्ञपतिंगच्छस्वांयोनिंगच्छस्वाहा । एषतेयज्ञोयज्ञपतेसहसूक्तवाकःसर्ववीरस्तजुषस्वस्वाहा ॥ ५ ॥
एवंग्रहादिदेवान्विसृज्ययज्ञोपकरणादिकमृत्विग्भ्योदत्त्वागुर्वादीन्संपूज्यकरौसंपुटीकृत्य । मयायत्कृतंदेवप्रतिष्ठायज्ञंतत्कालहीनंभक्तिहीनंश्र
द्धाहीनंद्रव्यहीनंचभवतांब्राह्मणानांवचनात् श्रीविष्णोःप्रसादाच्चसर्वविधेःपरिपूर्णत्वमस्तु । ततस्तेब्राह्मणाःसर्वकर्मसंपूर्णमच्छिद्रमस्त्विति
वदेयुः । ततोब्राह्मणसहस्रमष्टोत्तरशतंपंचाशतंविंशतिंवाशक्त्यनुरूपंभोजयित्वाभूयसींदत्त्वा ॐयस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपःपूजाक्रियादिषु ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेतमच्युतम् ॥ १ ॥ प्रमादात्कुर्वतांकर्मप्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोःसंपूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ २ ॥ चतुर्भि
श्चचतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांतस्मैयज्ञात्मनेनमः ॥ ३ ॥ इत्युक्त्वात्रिर्विष्णुंस्मृत्वाकुटुंबजनैःपरिवृतःस्वयंभोजनंकुर्यात् ॥
एवंदेवप्रतिष्ठायज्ञंकृत्वाआत्मानंकृतार्थंमन्येत । तत्रसद्यःपक्षेतुमधुकुंकुमादिसर्वद्रव्यैस्तद्दिनएवदेवंलेपयेत् । सर्वलेपनद्रव्येषुकपिलाघृतमिश्रणं
ज्ञेयम् ॥ इतिश्रीरत्नगढनिवासिना पंडितगौडश्रीचतुर्थीलालशर्मणाविरचितेसर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशेबहुद्रव्यसाध्यदेवस्थापनप्रकारःसमाप्तः ॥ ॥
अथ साधारणद्रव्यसाध्यबौधायनोक्तसंक्षेपेणचलप्रतिष्ठाप्रयोगः । तत्रादौशुचौदेशेपूर्ववन्मंडपकुंडादिकंकृत्वाप्रतिष्ठादिनेनित्यकर्मसमाप्यशि
लिपस्थानादेवंतत्रानीय आसनेनिधाय आचांतःप्राणानायम्यमासाद्युल्लिख्यअस्यांमूर्तौलिंगेवादेवकलासान्निध्यार्थं दीर्घायुर्लक्ष्मीसर्वकामसमृ
ध्यक्षय्यसुखकामोऽमुकदेवमूर्तिप्रतिष्ठांकरिष्येइतिसंकल्य गणपतिपूजनं पुण्याहवाचनं मातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकृत्वागुरुमष्टौचतुरोवाऋत्विज
श्चवृत्त्वापूजयेत्। ततोगुरुः मंडपप्रतिष्ठामग्निस्थापनंवास्तुपूजनंचकृत्वाग्रहयज्ञंविधायसर्वतोभद्रमंडलेब्रह्मादिमंडलदेवताआवाह्यसंपूज्यस्थाप्यदै
वत्यंनैवारंचरुंश्रपयित्वाज्यभागांतेग्रहहोमंकृत्वापलाशसमिद्भिः प्रत्येकंसहस्रमष्टशतंवाप्रतिदैवतंलोकपालमंत्रैर्व्याहृतिभिर्वाजुहुयात् तावत्सं
ख्याकमाज्यहोमंचकृत्वा स्थापितदेवतानांक्रमेणसमित्तिलाज्यानांप्रतिद्रव्यंदशाहुतीर्हुत्वाअष्टसहस्रमष्टशतंवाप्रधानदेवतामंत्रेणजुहुयात्।ततो
यजमानोगुरवेवरंदद्यात् । गुरुर्देवंनत्वा । स्वागतंदेवदेवेशविश्वरूपनमोस्तुते। शुद्धेपित्वदधिष्ठानेशुद्धिंकुर्मःसहस्वतामितिप्रार्थ्य । ॐउत्तिष्ठब्रह्म
णस्पते०इतिसार्त्विगुत्थाप्यवेद्यांनवीनपीठोपरिवादेवंनिधायमृञ्जलैः पंचगव्यैःपंचामृतैश्चपृथक्तत्तन्मंत्रैःसंस्नाप्यततः (लिंगंचेन्नमस्तेरुद्रइत्यष्टा
भिःसंस्नाप्य) ॐशन्नोदेवीतिसंस्रावकलशेनसंस्नाप्य। घृताभ्यंगमुद्वर्तनमुष्णोदकेनक्षालनंचकृत्वासुगंधेनानुलिप्यपुनश्चतुर्भिःकलशैःसमुद्रज्येष्ठा
इत्यादिअभिषेकमंत्रैःचतुर्भिःक्रमेणाभिषिच्य औदुंबरादिपीठेदेवमुपवेश्यपरितोष्टदिक्षुसजलकुंभान्पूर्वादिक्रमेणसंस्थाप्यतेषुगंधपुष्पदूर्वाःक्षिप्त्वा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

प्रथमकुंभेसप्तमृदः ॥१॥ द्वितीयेपंचपल्लवान ॥ २ ॥ तृतीयेसप्तधान्यंकुशांश्च ॥ ३ ॥ चतुर्थेपंचरत्नंशांत्युदकंच ॥ ४ ॥ पंचमेफलपुष्पाणिप्रस्रवणो
दकंवा ॥ ५ ॥ षष्ठेयवान् ॥ ६ ॥ सप्तमेसंपातोदकम् ॥ ७ ॥ अष्टमेसर्वौषधीः ॥ ८ ॥ निक्षिप्य । ॐआपोहिष्ठामयोभुवइतितिसृभिः ।
ॐहिरण्यवर्णाःशुचयः पावकायासुजातःकश्यपोयास्विन्द्रः ॥ अग्निंयागर्भंदधिरेविरूपास्तानऽआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ १ ॥ यासांराजावरु
णोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजनानाम् ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तानऽआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ २ ॥ यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंया
अंतरिक्षेबहुधाभवंति ॥ याःपृथिवींपयसोंदंतिशुक्रास्तानऽआपःशꣳस्योनाभवंतु ॥ ३ ॥ शिवेनमाचक्षुषापश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्व
चंमे ॥ सर्वांऽअग्नीँऽरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजोनिधत्त ॥ ४ ॥ इतिचतुष्टयेनच । पवमानः सुवर्जनइत्यनुवाकेनपूर्वोक्तेनसंस्राप्यअहते
द्वेवाससीपरिधायोपवीतंदत्त्वा गंधपुष्पधूपदीपैःसंपूज्य । ॐहिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत्॥सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मै
देवायहविषाविधेम ॥ १ ॥ यआत्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः । यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ २ ॥
यः प्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्राजाजगतोबभूव । यईशेअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ३ ॥ यस्येमेहिमवन्तोमहित्वायस्य
समुद्रंरसयासहाहुः । यस्येमाःप्रदिशोयस्यबाहूकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ४ ॥ येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृढायेनस्वःस्तभितंयेननाकः ॥ योअंत
रिक्षेरजसोविमानःकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ५ ॥ यंक्रंदसीअवसातस्तभानेअभ्यैक्षेतांमनसारेजमाने ॥ यत्राधिसूरउदितोविभातिकस्मैदेवाय
हविषाविधेम ॥६॥ आपोहयद्बृहतीर्विश्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निम् ॥ ततोदेवानांसमवर्ततासुरेकः कस्मैदेवायहविषाविधेम ॥७॥ यश्चिदा
पोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञम् । योदेवेष्वधिदेवएकआसीत्कस्मैदेवायहविषाविधेम ॥८॥ मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवं
सत्यधर्माजुजान ॥ यश्चापश्चंद्रा बृहतीर्जजानकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ ९ ॥ इतिनवभिर्मंत्रैरष्टभिःपिष्टदीपैर्नीराजयेत् ॥ अथनेत्रोन्मीलनकर्म ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

सुवर्णादिपात्रेमधुघृतंगृहीत्वाहिरण्यशलाकया ॐचित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ इत्यर्धेन ॐतेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधा
मनामासि प्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनमसि ॥ इतिमंत्रेणच ॥ ॐनमोभगवतेतुभ्यंशिवायहरयेनमः ॥ हिरण्यरेतसेविष्णोविश्वरूपायतेनमः ॥
इतिच ॥ दक्षिणसव्येनेत्रेमंत्रावृत्त्यालिखेत्। तत ॐअंजंतित्वामध्वरेदेवयंतोवनस्पतेमधुनादैव्येनयदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहधत्ताद्यद्वाक्षयोमातुरस्या
उपस्थे १ इतिअंजनेनअंजयित्वापुनःमधुघृतशर्कराभिः । ॐदेवस्यत्वासवितुःप्रसवे० इतिमंत्रेणांजयेत् । अंजनेनपुनरंजयेत् । ततोभक्ष्यभो
ज्यादर्शादिदर्शयेत् (तदाऽग्रेकोपिनतिष्ठेत्) अत्रकर्ताचार्यादिभ्योदक्षिणांदद्यात्। ततःपुरुषसूक्तेनस्तुत्वा वंशपात्रेपंचवर्णान्वितमन्नंप्रक्षिप्यदेवं
नीराजयित्वारुद्रायचतुष्पथेदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॐनमोरुद्रायसर्वभूताधिपतयेदीप्तशूलधरायोमादयितायविश्वाधिपतयेरुद्रायवैनमोनमः शिव
मगर्हितंकर्मास्तुस्वाहा अश्वत्थपर्णेभूतेभ्योनमः ॥ इतिबलिंदत्त्वाचामेत् ॥ ततःसर्वतोभद्रमंडलस्थदेवान्गंधादिभिःसंपूज्य मंडलमध्येसुप्रति
ष्ठितोभवेतिदेवंनिवेश्यगंधाद्यैःसंपूज्य । कुंडेमंडलदेवानांनामभिस्तिलाज्येनदशदशाहुतीर्हुत्वापुष्पांजलिंसमर्प्य ॐनमोमहद्भ्योनमोअर्भके
भ्योनमोयुवभ्योनमआशिनेभ्यः । यजामदेवान्यदिशक्नवामाज्यायसःशंसमावृक्षिदेवाः १ इतिदेवंनत्वा मंडलादुत्तरतः स्वस्तिकेमंचकंतदु
परिशय्यांकृत्वा । ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पते इतिदेवमुत्थाप्यमंगलघोषैः शय्यायांप्राङ्मुखमुपवेश्य । ॐसहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तेन । उत्तरनाराय
णेनचस्तुत्वादेवेन्यासंकुर्यात् ॥ तद्यथा—ॐपुरुषात्मनेनमः। ॐप्राणात्मनेनमः । ॐप्रकृतितत्त्वायनमः। बुद्धितत्त्वायनमः । अहंकारतत्त्वायनमः।
मनस्तत्त्वायनमः । इतिसर्वांगेषु । प्रकृतितत्त्वायनमः ।ॐबुद्धितत्त्वायनमःहृदि । शब्दतत्त्वायनमःशिरसि । स्पर्शतत्त्वायत्वचि । रूपतत्त्वाय
हृदि। रसतत्त्वायबस्तौ। गंधतत्त्वाय पादयोः। श्रोत्रतत्त्वायकर्णयोः। त्वक्तत्त्वायसर्वशरीरे । चक्षुस्तत्त्वायचक्षुषोः । जिह्वातत्त्वायजिह्वायाम् ।
घ्राणतत्त्वायघ्राणे। वाक्तत्त्वायवाचि । पाणितत्त्वायपाण्योः। पादतत्त्वायपादयोः। पायुतत्त्वायपायौ । उपस्थतत्त्वायोपस्थे। पृथ्वीतत्त्वायपा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

दयोः। अप्तत्त्वायबस्तौ । तेजस्तत्त्वायहृदि । वायुतत्त्वायघ्राणे । आकाशतत्त्वायाशिरसि । रजस्तत्त्वायतमस्तत्त्वायसत्त्वतत्त्वाय इतिदेहे ॥ इति तत्त्वन्यासंकृत्वापुरुषसूक्तन्यासंकुर्यात् ॥ ॐसहस्रशीर्षापुरुषः ॥ १ ॥ ॐपुरुषऽएवेदꣳ ॥ २ ॥ इतिकरयोः । एतावानस्य० ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वे तिपादयोः ॥ ४ ॥ ततोविराडजायत० ॥ ५ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतमितिजान्वोः ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः ॥ ७ ॥ तस्मादश्वा इति कट्योः ॥ ८ ॥ तंयज्ञमितिनाभौ ॥ ९ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः० हृदि ॥ १० ॥ ब्राह्मणोस्यतिकंठे ॥ ११ ॥ चंद्रमामनस० ॥ १२ ॥ नाभ्याऽआसीदिति० बाह्वोः ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेणेतिमुखे ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिरित्यक्ष्णोः ॥ १५ ॥ यज्ञेनयज्ञमितिशिरसि ॥ १६ ॥ इतिपुरुषसूक्तन्यासंकृत्वा ततःसुखशायीभवेतिशय्यायांदेवंस्वापयित्वासंपूज्याधिवासयेत् ॥ (ततोमंडलशय्ययोर्मध्येनगंतव्यम् इतिप्रैषंदत्त्वा) ततो मंडलदेवताभ्योनामभिश्चरुणाबलीन् अथवा उपहारनिवेदनंकुर्यात् । तत्रब्रह्मणेसर्वान्नम् । इंद्रायघृतान्नंसोदकम् । अग्नयेआज्यान्नम् । यमायमाषान्नम् । निर्ऋतयेकृष्णव्रीह्यन्नंसघृतम् । वरुणायनवनीतौदनम् । वायवेयवौदनम् । कुबेरायप्रैयंगवम् । ईशानायपायसम् । सर्वेभ्योवापायसम् । ततो नैवारंचरुंश्रपयित्वातेन शयनस्थलेइंद्रादिदिक्पालदेवताभ्योबलीन्दत्त्वारात्रिंनयेदित्यधिवासनम् । ततःप्रातररुणोदये उत्तिष्ठब्रह्मणस्पते इतिमंत्रेणवाद्यादिभिर्देवमुत्थाप्य मूलमंत्रेणोपस्थायचरुंश्रपयित्वाघृतेनाभिघार्यप्रधानदेवमंत्रेणाष्टोत्तरसहस्रमष्टशतंवाहुत्त्वा । शेषचरुणा ॐअग्नयेस्वाहा । सोमायस्वाहा । धन्वंतरयेस्वाहा । कुह्वैस्वाहा । अनुमत्यैस्वाहा । प्रजापतयेस्वाहा । परमेष्ठिने० । ब्रह्मणे० । अग्नयेसोमाय० । अग्नयेऽन्नादाय० । अग्नयेऽन्नपतये० । प्रजापतये० । विश्वेभ्योदेवेभ्यः । सर्वेभ्योदेवेभ्यः । भूर्भुवःस्वःअग्नये स्विष्टकृतेस्वाहा । इतिजुहुयुः । (अत्राचार्याय धेनुदानम्) ततः उदितेसूर्येगुरुर्वेद्यामेवदेवमभिमुखंकृत्वा ॐयाऽओषधीरितिमंत्रेण रत्नपुष्पमूलफलौषध्यादिदर्शयित्वा ताम्रपात्रे शांतिजलमादाय प्रधानदेवमंत्रेणशतवारंदशवारंवाभिमंत्र्य देवशिरसि अभिषिच्य ॥ ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेइत्युत्थाय ॥ ॐविश्वतश्चक्षुरित्युपस्थायदेवस्यपुर

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्तात् कृतांजलिः जपेत् ॥ ॐब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्योनमः । दिक्पालेभ्योनमः । वसुभ्योनमः । रुद्रेभ्योनमः । आदित्येभ्योनमः । अश्विभ्यांनमः । मरुद्भ्योनमः । कुबेरायनमः । गंगादिमहानदीभ्योनमः । अग्नीषोमाभ्यांनमः । द्यावापृथिवीभ्यांनमः । इंद्राग्निभ्यांनमः । धन्वंतरयेनमः । सर्वेशायनमः । विश्वेभ्योदेवेभ्योनमः । ब्रह्मणेनमः । इतिजपित्वा देवस्यपुरतोयजमानमभिषिच्यदेवमंत्रंजप्त्वादेवंध्यात्वा । प्रतिष्ठितपरमेश्वरायनमइतिपुष्पांजलिंदत्त्वा ध्रुवसूक्तेनप्रधानदेवमंत्रेणपुरुषसूक्तेनगायत्र्याव्याहृतिभिर्देवमर्चायांप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् । यथा । ॐअस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्राऋषयःऋग्यजुःसामानिछंदांसिक्रियामयवपुः प्राणाख्यादेवताआंबीजं क्रौंशक्तिः प्राणप्रतिष्ठायांविनियोगः । ब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्योनमःशिरसि । ऋग्यजुःसामछंदोभ्योनमःमुखे । प्राणाख्यदेवतायैनमोहृदि । आंबीजायनमोगुह्ये । क्रौंशक्त्यैनमःपादयोः । ॐकंखंगंघंङं आंपृथिव्यतेजोवाय्वाकाशात्मने आंहृदयायनमः । ॐचंछंजंझंञं इंशब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मने ईंशिरसेस्वाहा । ॐटंठंडंढंणं उंश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ऊंशिखायैवषट् । ॐतंथंदंधंनं एंवाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐंकवचायहुम् । ॐपंफंबंभंमं ओंवचनादानगतिविसर्गानंदात्मने औंनेत्रत्रयायवौषट् । ॐयंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षं ॐमनोबुद्ध्यहंकारचित्तात्मने अःअस्त्रायफट् । एवमात्मनिदेवेचकृत्वा । देवंस्पृष्ट्वाजपेत् । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यप्राणाइहप्राणाः । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यजीवइहस्थितः । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यसर्वेन्द्रियाणि० । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणाइहागत्यस्वस्तयेसुखेनसुचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ प्रतिमायाःलिंगस्यवाहृद्यंगुष्ठंदत्त्वाजपेत् । अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतुअस्यैप्राणाश्चरंतुच । अस्यैदेवत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन ॥ १ ॥ प्रणवेनसन्निरुद्ध्यसजीवंध्यात्वा ॥ ॐध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवंविश्वमिदंजगत् ॥ ध्रुवाश्चेमेनगाःसर्वेध्रुवाःपतिकुलेस्त्रियः ॥ २ ॥ इत्यृचंजप्त्वादेवकर्णेगायत्रींदेवमंत्रंचजप्त्वापुरुषसूक्तेनस्तुत्वापादेनाभिशिरः स्पृष्ट्वाॐइहैवैधिमापच्योष्ठाः पर्वतइवाविचाचलिः ॥ इन्द्रइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुप

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

धारय १ इतिमंत्रंत्रिर्जपित्वाप्रार्थयेत् ॥ स्वागतंदेवदेवेशमद्भाग्यात्त्वमिहागतः ॥ प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांबालवत्परिपालय ॥१॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थं
स्थिरोभवशिवायनः ॥ सान्निध्यंतुमहादेवस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ २ ॥ यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघातिनः ॥ तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयं
भक्तानुकंपया ॥ ३ ॥ भगवन्देवदेवेशत्वंपितासर्वदेहिनाम् ॥ येनरूपेणभगवन्त्वयाव्याप्तंचराचरम् ॥ ४ ॥ तेनरूपेणदेवेशअर्चायांसान्निध्योभवेति
नमेत् ॥ ततःपुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैः संपूज्य ॐसच्चिदानंदंब्रह्मैवभक्तानुग्रहायगृहीतविग्रहंस्वायुधाढ्यंनिजवाहनाद्युपेतंनिजहृत्कमलेऽस्थितं
सर्वलोकसाक्षिणमणीयांसंपरमेष्ठ्यसिपरमांश्रियंगमय १ इतिमंत्रेणपुष्पांजलावागतंदेवंविभाव्यमूर्त्तौन्यसेत् । ततःस्वस्वमंत्रैःपूर्ववत्परिवार
देवताः प्रतिष्ठाप्य कंकणंविसृज्यप्रतिमायांनिजवाहनायुधपरिवारादिकंध्यात्वा सुमुहूर्त्तेप्रधानमंदिरेवेदिकायांसंस्थाप्यपुनःपूजयित्वामुद्रां
प्रदर्श्यमूलमंत्रमष्टोत्तरशतंजपित्वास्तुत्वानत्वाचम्य स्विष्टकृदादिपूर्णाहुतिपर्यंतकर्मसमाप्याचार्यायद्वादशतिस्रएकांवागांदत्वाऋत्विग्भ्योदक्षि
णांदत्त्वाशतंविंशतिंवाविप्रान्भोजयेत् ॥ अन्यत्सर्वंपूर्ववज्ज्ञेयम् ॥ इतिचलप्रतिष्ठाप्रयोगः॥ अथजीर्णोद्धारविधिः । यजमानःशुभदिनेउद्धार्याद्द
क्षिणस्यामैशान्यांवापश्चिमद्वारैकतोरणंमंडपंविधाय तन्मध्यभागेवर्तुलांचतुरस्रांवावेदींतत्पश्चिमेवास्तुपीठमुत्तरेवालुकायाःस्थंडिलंचकृत्वा ।
देशकालौसंकीर्त्य अमुकशर्माऽहंईश्वरप्रीतिकामोजीर्णादिदोषदुष्टलिंगस्यप्रतिमायावाजीर्णोद्धारंकरिष्य इतिसंकल्प्य । गणेशपूजास्वस्तिवा
चनमातृकापूजननांदीश्राद्धादिनूतनप्रतिष्ठावत्कृत्वा । तद्वदेवाचार्यादीन्वृत्त्वावस्त्रालंकारमधुपर्कादिभिस्तान्पूजयित्वा मंडपप्रतिष्ठांवास्तुपूजनं
सर्वतोभद्रादिदेवान्संस्थाप्य पीठादौप्रणवेनासनपूजनंकृत्वा ॥ ॐव्यापकेश्वरायएह्येहिनमः । ॐव्यापकेश्वरायहृदयायनमः । ॐव्यापकेश्वरा
याशिरसेस्वाहा । ॐव्यापकेश्वरायशिखायैवषट् । ॐव्यापकेश्वरायकवचायहुम् । ॐव्यापकेश्वरायअस्त्रायफट् । इतिमंत्रैःशिवंपूजयेत् । अन्यदे
वतोद्धारेमूलमंत्रेणार्चयेत् । अघोरेतिमंत्रमष्टोत्तरशतंजप्त्वा । अग्निंसंस्थाप्याज्यभागांतंहुत्वा । लिंगचालनार्थंलिंगमंत्रेण अघोरेणचतिलाहु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तिसहस्रंहुत्वा मंडलदेवताहोमंकृत्वा इंद्रादिभ्योनाम्नाबलिंदत्त्वा जीर्णंदेवंप्रणवेनसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ जीर्णभग्नमिदंदेवसर्वदोषावहंनृणाम् ॥
अस्योद्धारेकृतेशांतिःशास्त्रेस्मिन्कथितात्वया ॥ जीर्णोद्धारविधानंचनृपराष्ट्रविवर्धनम् ॥ तदत्राधिष्ठितंदेवंप्रोद्धरामितवाज्ञया ॥ इतिदेवस्य
जीर्णदोषंश्रावयित्वा ॥ क्षीराज्यमधुदूर्वासमिद्भिर्देवमंत्रेणाष्टोत्तरशतंहुत्वातिलैःसहस्रंपायसेनशतंचहुत्वालिंगंप्रार्थयेत् ॥ लिंगरूपंसमागत्यये
नेदंसमधिष्ठितम् ॥ यायास्त्वंसंमितंस्थानंसंत्याज्यैवशिवाज्ञया ॥ १ ॥ अत्रस्थानेचयाविद्यासर्वविद्येश्वरैर्युता ॥ शिवेनसहसंतिष्ठेतिमंत्रितजले
नाभिषिच्यविसर्जयेत् ॥ शिल्पियुतःशिवंसांगंविसृज्य । सौवर्णखनित्रेणखात्वालिंगमादायरथमारोप्यवामदेवायनमइतिनद्यादौक्षिपेत् ॥ प्रति
मांतुप्रणवेनक्षिपेत् । दारुजंमधुनाभ्यज्याघोरेणदहेत् । हेमादिमयंयोग्यंकृत्वातदेवपूर्ववत्स्थापयेत् । प्रासादेत्वयंविशेषः । प्रासादंमंत्रवत्खड्गेनछूरि
कयावासंयोज्यनूतनप्रासादसिद्धिपर्यंतंखड्गादिकमर्चयित्वा प्रासादेसिद्धेखड्गादिमंत्रान्यथास्थानंप्रतिष्ठाकालेन्यस्ययजमानमभिषिंच्य । ततोलिं
गंप्रतिमांवातत्रैवविधिनासंस्थाप्य ध्रुवाद्यौरित्यादिमंत्रान्पठित्वास्थिरीकृत्यबहुसंपूज्यप्रार्थयेत् ॥ भगवन्भूतभव्येशलोकनाथजगत्पते ॥ जीर्ण
लिंगसमुद्धारःकृतस्तेचाज्ञयामया ॥ १ ॥ अग्निनादारुजंदग्धंक्षिप्तंशैलादिकंजले ॥ प्रायश्चित्तायदेवेशअघोरास्त्रेणतर्पितम् ॥ २ ॥ ज्ञानतोऽज्ञा
नतोवापियथोक्तंनकृतंयदि ॥ तत्सर्वंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ ३ ॥ कर्तुराज्ञःप्रजानांचशांतिर्भवतुसर्वदा ॥ अस्माकंशिल्पिनांचैवसुप्री
तोभवसर्वदा ॥ ४ ॥ इतिनत्वा ॥ पूर्णाहुत्यंतंसमाप्याचार्यादिभ्योदक्षिणांदत्त्वादेवान्विसृज्यब्राह्मणान्भोजयेत् । एषसंक्षेपतःप्रोक्तोजीर्णोद्धार
विधिस्तव ॥ सर्वेषामेवदेवानामेवसाधारणःस्मृतः ॥ १ ॥ योजीर्णविधिनाबिंबंसंस्कुर्यान्मानवोभुवि ॥ फलंदशगुणंतस्यमूलान्नास्त्यत्रसंशयः
॥ २ ॥ वापीकूपतडागानांसुरधाम्नांसदानघ ॥ प्रतिमानांसभानांचसंस्कर्तायोनरोभुवि ॥ ३ ॥ पुण्यंशतगुणंतस्यभवेन्मूलान्नसंशयः ॥ संशयो
ऽत्रनकर्तव्योजीर्णसंस्कारकर्मणि ॥ ४ ॥ मूलाद्दशगुणंप्रोक्तंपुण्यंकूपेप्रतिष्ठिते ॥ प्रतिमायांशतगुणंकूपादेःपरिकीर्तितम् ॥ प्रतिमादेर्दशगुणंजीर्ण

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

संस्करणाद्भवेत्।५॥स्फुटितविशीर्णश्वपचसेवितानांलिंगानांतादृशीनांबाहुपादशिरःकर्णनासास्यहीनांविध्युक्तप्रकारेणचालनंजलादौप्रतिपादनं
चकृत्वानूतनप्रकारेणतास्मिन्नेवस्थानेपूर्वसजातीयद्रव्यानिर्मितंतन्मानंतदाकारांलिंगंतादृशींप्रतिमांचस्थापयेत् ॥ निषिद्धदूषितानिषिद्धजलमद्यस्पृ
ष्टविप्रक्षतजदूषितपतिताद्यर्चितश्लेष्मविण्मूत्रादिदूषितानांस्वस्थानस्थितानामेवपुनःसंस्कारोनोद्धारोनापिप्रतिपत्तिः । ताम्रादिधातुमूर्तीनांचो
रचांडालादिस्पर्शेताम्रादिधातुशुद्धिंकृत्वापुनःप्रतिष्ठा । अर्चाभंगादौतद्दिनेउपवासः ॥ इतिजीर्णोद्धारविधिः ॥ अनेनमहेशःप्रीयताम् ॥ इति
श्रीबीकानेरस्यविषयान्तर्गतरत्नगढनगरनिवासिना श्रीवसिष्ठकुलोद्भवेनश्रीरामकृष्णपौत्रेणश्रीकस्तूरीचंद्रसूनुनाश्रीमहादेवभक्तवाजसनेयिना
पंडितगौडश्रीचतुर्थीलालशर्मणाकृतेप्रतिष्ठाप्रकाशेसप्तमपरिच्छेदःसमाप्तः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ अथसर्व
देवप्रतिष्ठाङ्गभूतंचतुर्थीकर्म । तच्चतुर्थदिनेद्वितीयादिनेवाकुर्यात् ॥ तत्र आचार्योमूर्तिपयजमानद्वारपालादिभिःसहमंडपंपश्चिमद्वारेणप्रविश्य
स्नानसंभारादिकमुपकल्प्यगणपत्यादिस्मरणंविधायाऽग्निस्थापनंकुर्यात् । तत्रक्रमः कुंडंस्थंडिलंवाकुशैःपरिसमूह्यतान्कुशानैशान्यांपरित्यज्य
गोमयोदकेनोपलिप्यस्फ्येनस्रुवेणवाप्रागग्रप्रादेशमात्रंत्रिरुत्तरोत्तरक्रमेणोल्लिख्य उल्लेखनक्रमेणाऽनामिकाङ्गुष्ठाभ्यांमृदमुद्धृत्यजलेनाभ्युक्ष्य तत्र
ॐअग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँ २ असादयादिह ॥ इतिमंत्रेणाग्निंस्वाभिमुखंनिदध्यात् । ततः पुष्पचंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ।
ॐअद्यकर्त्तव्यचतुर्थीहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहं
वृणे इतिब्रह्माणंवृणुयात् । एवंहोतारमपिवृणुयात् । ॐवृतोस्मीतिप्रतिवचनम् । यथाविहितंकर्मकुर्वितियजमानोक्तिः । करवाणीतिब्राह्मणो
वदेत् । ततोग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनंदत्त्वा तदुपरिप्रागग्रान् कुशानास्तीर्य उदङ्मुखंब्राह्मणं तदभावेपंचाशत्कुशनिर्मितमुपवेशयेत् । ततः प्रणीता
पात्रंपुरतः कृत्वावारिणापरिपूर्यकुशैराच्छाद्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतःकुशोपरिनिदध्यात् । ततः परिस्तरणम् । बर्हिषश्चतुर्थभागमादाय

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आग्नेय्यादीशानांतं ब्रह्मणोग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यांतम् । अग्नितःप्रणीतापर्यंतम् । ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयं पवित्र करणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भकुशपत्रद्वयंप्रोक्षणीपात्रम् । आज्यस्थालीचरुस्थाली । संमार्जनकुशत्रयम् । उपयमनार्थंवेणीरूपकुशत्रयम् । समिधस्तिस्रः । स्रुवः आज्यम् । तंडुलपूर्णपात्रम् । चर्वर्थास्तंडुलाःदक्षिणावरोवा । एतानिपवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासादनीयानि । ततः पवित्रच्छेदन कुशैःपवित्रेछित्वाप्रादेशमितपवित्रकरणम् । ततःसपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिक्षिप्यत्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रस्यसव्यहस्तेकरणं पवित्रेणत्रिरुद्दिंगनं प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणम् । प्रोक्षणीजलेनयथासादितवस्तुसेचनम् । ततोग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिधाय । आज्यस्था ल्यामाज्यनिर्वापः । चरुपात्रेप्रणीतोदकमासिच्यआसादितांस्तंडुलान्प्रक्षिप्य ततोधिश्रयणम् । ततोज्वलत्तृणादिनाहविर्वेष्टयित्वा प्रदक्षिणक्रमे णपर्यग्निकरणं ततोऽधोमुखस्यस्रुवस्यप्रतपनम् । संमार्जनकुशानामग्रैरंतरतः । मूलैर्बाह्यतः स्रुवसंमार्जनं प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनःप्रतप्यस्रुवं दक्षिणतोनिदध्यात् । तत आज्यस्याग्नेरवतारणं चरुमुत्थापनं तत आज्यंप्रोक्षणीवदुत्पवनम् अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतन्निरसनं पुनः प्रोक्षण्युत्पवनम् उपयमनकुशान्वामहस्तेकृत्वाउत्तिष्ठन्प्रजापतिंमनसाध्यात्वा तूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधस्तिस्रःक्षिपेत् । तत उपविश्य प्रोक्षणीजलेनाग्निंपर्युक्ष्यप वित्रंप्रणीतापात्रेनिधायब्रह्मणान्वारब्धः पातितदक्षिणजानुर्जुहुयात् (तत्राघारादारभ्याहुतिचतुष्टयेतत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थिताज्यंप्रोक्षणी पात्रेक्षिपेत्) ॐप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये० (इतिमनसा) । ॐइंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय० (इत्याघारौ) । ॐअग्नयेस्वाहा इदमग्नये० । ॐसोमायस्वाहा इदंसोमाय० । (इत्याज्यभागौ) हुत्वा स्थापितदैवत्यचरुणा पंचब्रह्मभिरंगसहितैः सहस्राहुतिहोमंकुर्यात् । (शिवप्रतिष्ठायां ब्रह्ममंत्रायथा) ॐईशानःसर्वविद्यानामीश्वरःसर्वभूतानां ॥ ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्माशिवोमेऽअस्तुसदाशिवोम्स्वाहा इदंशिवाय ॥१॥ ॐतत्पुरुषायविद्महेमहादेवायधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् स्वाहा इदंशिवाय ॥२॥ ॐअघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यःसर्वस

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

र्वेभ्योनमस्तेऽअस्तुरुद्ररूपेभ्यः स्वाहा इदंशिवाय० ॥ ३ ॥ ॐवामदेवायनमोज्येष्ठायनमः श्रेष्ठायनमोरुद्रायनमः कालायनमः कलविकरणायनमो बलविकरणायनमः स्वाहा इदंशिवाय० ॥ ४॥ ॐसद्योजातंप्रपद्यामिसद्योजातायवैनमोनमः । भवेभवेनातिभवेभवस्वमांभवोद्भवायनमः स्वाहा इदंशिवाय० ॥ ५ ॥ इतिपंचब्रह्ममंत्राः । अथांगमंत्राः । ॐअद्भ्यःसंभृतःपृथिव्यैरसाच्चविश्वकर्मणःसमवर्त्तताग्रे । तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्यदेवत्वमाजानमग्रेस्वाहा इदंशिवाय० ॥१॥ ॐवेदाहमेतम्पुरुषम्महान्तमादित्यवर्णन्तमसःपुरस्तात् ॥ तमेवविदित्वातिमृत्युमेति नान्यःपंथाविद्यतेयनाय स्वाहा इदंशिवाय० ॥२॥ ॐप्रजापतिश्चरतिगर्भेअन्तरजायमानोबहुधाविजायते ॥ तस्ययोनिम्परिपश्यन्तिधीरास्त स्मिन्हतस्थुर्भुवनानिविश्वास्वाहा । इदं० ॥३॥ ॐयोदेवेभ्यआतपतियोदेवानांपुरोहितः ॥ पूर्वोयोदेवेभ्योजातोनमोरुचायब्राह्मये स्वाहा इदं०॥४॥ ॐरुचंब्राह्मंजनयन्तोदेवाऽअग्रेतदब्रुवन् ॥ यस्त्वैवम्ब्राह्मणोविद्यात्तस्यदेवाऽअसन्वशेस्वाहा इदंशिवाय०॥५॥ (इत्यंगमंत्राः) ततोघृते नतिलैर्वागौरीर्मिमायेतिमंत्रेणाष्टोत्तरशतंतत्पत्न्यैजुहुयात् । ॐगौरीर्मिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ॥ अष्टापदीनवपदीबभूवुषींसहस्राक्षरापरमेव्योमन्स्वाहा १ इदंगौर्य्यै १०८ (इतिशिवस्यचतुर्थीकर्म) एवमन्यदेवविषयेपिपूर्ववत्स्थापितदेवानांत्यंचरुंश्रपयित्वास्व मंत्रैः पत्नीमंत्रैश्चसहस्रमष्टोत्तरशतंवाहोमंकुर्यात् । तद्यथा विष्णुप्रतिष्ठायाम् । ॐइदम्विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा इदंविष्णवे०।१। ॐविष्णोरराट०।२। ॐनारायणायविद्महे वासुदेवायधीमहितन्नोविष्णुःप्रचोदयात् स्वाहा इदंविष्णवे०।३।[अंगमंत्राःपूर्वोक्ताः] पत्नीमंत्रस्तु ॐश्रीश्चतेलक्ष्मीश्चेति० । इदंलक्ष्म्यै० [सूर्यप्रतिष्ठायांतु] ॐआकृष्णनरजसाइत्यादिभिः । पत्नीमंत्रस्तु ॐउषस्तच्चित्रमाभरास्म ब्भ्यंवाजिनीवति ॥ येनतोकंचतनयंचधामहेस्वाहाइदं प्रभायै० इति । [गणेशप्रतिष्ठायां] ॐगणानांत्वा० नमोगणेभ्योगणपति० गणेशगा यत्र्या० [इत्यादिभिः] (अंगमंत्रास्तुसर्वेषांपूर्वोक्ताएव) ततोहोमांतगुरुः शालितोयेनमूर्तिंसिक्त्वानिर्माल्यमपसार्य पुनः पूजयित्वा एका

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शीतिघटान् अष्टौचतुरोवासौवर्णान्राजतान्ताम्रान् सर्वाभावेमृन्मयान्वोपकल्प्य तेषु ॐशन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ १ ॥ ॐआपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ ॐयोवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ २ ॥ ॐतस्माऽअरङ्गमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ ३ ॥ एभिर्मंत्रैरुद्धृतंतीर्थजलंप्रक्षिप्य । मृद्गोमयक्षीरदधिमधुघृतशर्करौषधिपुष्पफलकुशरत्नगंधपंचगव्यादिकंप्रक्षिपेत् । ततः ॐसमुद्रंवःप्रहिणोमिस्वांयोनिमभिगच्छतअरिष्टास्माकंवीरामापरासेचिमत्पयइतिमंत्रेणदेवायार्घ्यंसमर्प्यस्नापयेत् । तद्यथा-पंचनद्यइतिपंचगव्येन ॐपंचनद्यःसरस्वतीमपियन्तिसस्रोतसः ॥ सरस्वतीतुपंचधासोदेशेभवत्सरित् ॥ १ ॥ दधिक्राव्णइतिदध्ना । ॐदधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ ॥ २ ॥ आप्यायस्वेतिक्षीरेण । ॐआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ ३ ॥ तेजोसीतिघृतेन । ॐतेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामनामासिप्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनमसि ॥ ४ ॥ मधुवातेतिमधुना । ॐमधुवातऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिंधवः ॥ माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ देवस्यत्वेतिपुष्पोदकेन । ॐदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् ॥ सरस्वत्यैवाचोयन्तुरुद्रस्यत्रेणाग्नेःसाम्राज्येनाभिषिंचामि ॥ ५ ॥ परिवाजपतिरितिरत्नोदकेन । ॐपरिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ ६ ॥ देवस्येतिकुशोदकेन ॥ ७ ॥ अग्नआयाहीतिफलोदकेन । ॐअग्नआयाहिवीतयेगृणानोहव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ ८ ॥ समुद्रज्येष्ठाइतिशीतजलेन । ॐसमुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ॥ इंद्रोयावज्रीवृषभोरराटताआपोदेवीरिहमामवंतु ॥९॥ वसोःपवित्रमसीतिसहस्रधाराकुंभेन । ॐवसोःपवित्रमसिशतधारंवसोःपवित्रमसिसहस्रधारम् ॥ देवस्त्वासवितापुनातुवसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षः ॥ १० ॥ इतिमंत्रस्नानम् । ततस्तूष्णींस्नपनम् । ततः अंधस्थांधोवोइतिपंचवर्णसूत्रेणनीराज्यबलिंहरेत । ॐअंधस्त्वान्धोवोभक्षी

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

युमहस्त्थुमहोवोभक्षीयोर्ज्जस्थोर्ज्जवोभक्षीयरायस्पोषस्त्थरायस्पोषंवोभक्षीय ॥ ११ ॥ मुंचंतुमाशपथ्यादितिकौतुकंविमुच्य । ॐमुंचंतुमाशु
पुत्थ्युदथोवरुण्यादुत ॥ अथो युमस्यपड्वीशात्सर्वस्मादेवकिल्बिषात् ॥ ॐसूक्ष्मवस्त्रेणपंचनद्यइतिदेवंपरिमार्ष्टि । ॐपंचनद्युत्सरस्वतीमपियन्ति
सस्रोतसः ॥ सरस्वतीतुपञ्चधासोदेशेभवत्सरित् । १ । ततः ॐमंदाकिन्यास्तुयद्वारिसर्वपापहरंशुभम् ॥ तदिदंकल्पितंदेवसम्यगाचम्यतांत्वया ॥
इत्याचमनीयंनिवेदयेत् । ॐदेवसूक्तसमायुक्तेसर्वयज्ञसमन्विते ॥ सर्ववर्णप्रदेदेववाससीप्रतिगृह्यताम् ॥ इतिवस्त्रयुग्मंनिवेदयेत् । शरीरंतेनजा
नामिचेष्टांनैवचनैवच ॥ मयानिवेदितंभक्त्याचंदनंप्रतिगृह्यताम् । इतिकुंकुमकर्पूरकस्तूरीयुक्तंचंदनम् । मणिमुक्ताप्रवालाद्यैःस्वर्णपुष्पैर्मयाकृता ॥
पूजातुदेवदेवेशप्रसादाद्भवतस्तव ॥ इतिपुष्पपत्रतुलसीदलानिनिवेदयेत् । वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्योगंधउत्तमः ॥ आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयं
प्रतिगृह्यताम् । इतिधूपम् । त्वंचंद्रस्त्वंरविर्विष्णुस्त्वंरत्नानिहुताशनः ॥ त्वमेवसर्वज्योतींषिदीपोयंप्रतिगृह्यताम् । इतिदीपम् । नैवेद्यंगृह्यतांदेवमे
भक्तिंह्यचलांकुरु । ईप्सितंचवरंदेहि परत्रचपरांगतिम् । इतिनैवेद्यम् (आचमनम्) ततोऽशीत्याचत्वारिंशतावादीपैर्नीराजनंकृत्वाभूषणानिस
मर्प्य पूर्वकृतंहोमंनिवेद्यप्रार्थयेत् । यन्मयाभक्तियुक्तेनपत्रंपुष्पंफलंजलम् ॥ आवेदितंचनैवेद्यंतद्गृहाणानुकंपया ॥ १ ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्ति
हीनंसुरेश्वर ॥ यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे ॥ २ ॥ इति । ततःपुनरष्टोत्तरसहस्रंशतंवाप्रधानदेवमंत्रेणहुत्वा ॥ ॐप्रजापतयेस्वाहा इदं
प्रजापतये० ॥ ॐअग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० ॥ इतिस्विष्टकृदंतंहुत्वा व्याहृतिहोमंत्वन्नोऽअग्नेइत्यादिपंचवारुणहोमंचकृत्वा
पूर्णाहुतिंकुर्यात् ॥ ॐमूर्द्धानंदिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निम् ॥ कविꣳसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाःस्वाहा ॥
इदंमृडाग्नयेनमम इतिपूर्णाहुतिः ॥ ततोदेवागातुइतिमंत्रेणबर्हिर्होमंकुर्यात् । ततः संस्रवप्राशनमाचमनंच । ॐसुमित्रियानइतिपवित्राभ्यां
प्रणीताजलेनशिरःसंमृज्य पवित्रेअग्नौप्रक्षिप्य ॥ ॐदुर्मित्रियारितीशान्यांप्रणीतान्युब्जीकरणम् । ततोब्रह्मणेपूर्णपात्रदानंब्रह्मग्रंथिविमोकश्चततः

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्रुवेणभस्मानीयदक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना ॐत्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे। ॐकश्यपस्यत्र्यायुषमितिग्रीवायाम्। ॐयद्देवेषुत्र्यायुषमिति दक्षिणांसे। तन्नोऽअस्तुत्र्यायुषम् इति हृदये। इत्यग्निकर्म। ततः स्वस्तिवाचनंकारयित्वा इंद्रादिभ्योमाषभक्तबलीन्दत्त्वाचम्यशेषंसमापयेत्। इतिचतुर्थीकर्म ॥ ततः शिवप्रतिष्ठायां चंडकीर्तिमुखस्थापनम् । चतुर्थीकर्मदिनेदिनांतरेवा प्रासादाद्बहिर्गर्भगृहार्धसूत्रांतरालेऽैशान्यांचंडं स्थापयेत् तद्यथा। आचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्य० अमुकलिंगप्रतिष्ठांगतयाचंडप्रतिष्ठांकरिष्ये इतिसंकल्प्य पीठादौचंडमूर्तिसंस्था प्यतीर्थोदकेनसंस्नाप्यपूजयेत्। तत्रध्यानम्। रुद्राग्नेःप्रभवंचंडंकज्जलाभंभयानकम् ॥ शूलदंडधरंरौद्रंचतुर्वक्त्रंचतुर्भुजम् ॥ मुखोद्गीर्णमहाज्वालंरक्त द्वादशलोचनम् ॥ जटामुकुटखंडेंदुमंडितंफणिकंकणम् ॥ व्यालयज्ञोपवीतंचसाक्षसूत्रकमंडलुम् ॥ श्वेतपद्मासनासीनंभक्तिप्रह्वार्तिनाशनमित्येवं ध्यात्वा। ॐचंडासनायनमः। ॐचंडमूर्त्तयेनमः। ॐधुनिचंडेश्वरायनमः। इत्यावाह्य न्यासंकुर्यात् ॐचंडंहृदयायहुंफट्नमः। ॐचंडंशिरसेहुंफट् नमः। ॐचंडंशिखायैहुंफट्नमः। ॐचंडंकवचायहुंफट्नमः। ॐचंडंनेत्रत्रयायहुंफट्नमः। ॐचंडमस्त्रायहुंफट्करयोस्त्रम्। ॐचंडंसद्योजातायहुंफट्। ॐचंवामदेवायहुंफट्। ॐचुंअघोरायहुंफट्। ॐचेंतत्पुरुषायहुंफट्। ॐचोंईशानायहुंफट्। इतिन्यासंकृत्वाषोडशोपचारमंत्रैःपूजयेत्। अथप्रार्थना॥ यावत्तिष्ठतिकालेस्मिन्देवदेवोमहेश्वरः। तावत्कालंत्वयादेवस्थातव्यंशिवसन्निधौ ॥१॥ ततोदिग्बलिंदत्त्वा। ॐयावत्कालंमहादेवोलिंगमाश्रित्य तिष्ठति ॥ तावत्कालंतुरक्षार्थंयूयंतिष्ठतसर्वदा ॥ इतिभूतानिविज्ञापयेत्। ततः प्रासादाद्बहिर्द्वारदेशेकीर्तिस्तंभंस्थापयेत् । तदुक्तंपद्मपुराणे ॥ ईश्वरउवाच ॥ त्वंकीर्तिमुखसंज्ञोहिभवमद्वारिगःसदा ॥ त्वदर्चायेनकुर्वंतिनैवतेमत्प्रियंकराः ॥ १ ॥ तदाप्रभृतिदेवस्यद्वारेकीर्तिमुखःस्थितः ॥ नार्चयंतीहयेपूर्वंतेषामर्चावृथाभवेत् ॥ २ ॥ तत्रप्रयोगः । देशकालौसंकीर्त्य श्रीसदाशिवप्रीतयेकीर्तिमुखस्थापनं करिष्यइतिसंकल्प्यपूर्ववत चंडविधिनास्थापयेत्। ततो भद्रासनेयजमानमुपवेश्याभिषिंचेत् (तत्र ॐदेवस्यत्वा० ॐशन्नोदेवि० ॐसुरास्त्वामित्यादयोमंत्राः) यजमानो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

महाजलाशये अवभृथस्नानंकृत्वा मंडपमागत्य गुर्वादीन्संपूज्यगुर्वर्त्विग्भ्योहिरण्यं दद्यात् सोपस्करांपयस्विनींगांचगुरवे दद्यात् ततोगुरुः समस्तजगदुत्पत्तिस्थित्यनुग्रहकारकः ॥ शिवः सानुचरःसाङ्गःसर्वदासर्वकामद इतिमंत्रेणाशिषोदद्यात् । यथाशक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । कर्मपूर्तिकामोविष्णुंस्मरेत् । क्वचिच्चंडोनास्तीतित्रिविक्रमः । सिद्धांतशेखरेतथा । बाणलिंगेचलोहेचसिद्धलोहेस्वयंभुवि ॥ प्रतिमासुचसर्वासुनचंडोधिकृतोभवेत ॥ १ ॥ धराहिरण्यगोरत्नताम्ररौप्यांशुकादिकान् ॥ विहायशेषंनिर्माल्यंचंडेशायनिवेदयेत् ॥ २ ॥ अन्यदन्नादिपानीयंतांबूलंगंधपुष्पकम् ॥ दद्याच्चंडायनिर्माल्यंशिवभुक्तंतुसर्वशः ॥ ३ ॥ आचार्यशिवचंडानामाज्ञाभंगेतुलक्षकम् ॥ धनस्यभक्षणेतेषांपादोनंलक्षमीरितम् ॥ ४ ॥ लिंगेस्वयंभुवेबाणेरत्नजेरसनिर्मिते ॥ सिद्धप्रतिष्ठितेचैवनचंडाधिकृतिर्भवेत् ॥ ५ ॥ यत्रचंडाधिकारोस्तितद्भोक्तव्यं नमानवैः ॥ चंडाधिकारो नोयत्र भोक्तव्यंतत्रभक्तितः ॥ ६ ॥ इति चंडेशकीर्तिमुखस्थापनप्रयोगः समाप्तः ॥ अथसंक्षेपेणतडागवापीकूपप्रतिष्ठाप्रयोगः (तत्रकालनियमोमंडपादिकरणंचमत्कृतेउत्सर्गप्रकाशेज्ञेयः) अधिवासनदिनपूर्वदिनेकृतहविष्यभोजनोऽधिवासनदिनेप्रातरुत्थायतीर्थादौस्नात्वाप्रायश्चित्तधेनुंदत्त्वापुनःस्नात्वामंडपमागत्यस्वासनेउपविश्याचम्यप्राणानायम्य देशकालौसंकीर्त्य ममेहजन्मनिजन्मांतरेवा कृतकायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकदोषपरिहारार्थमंते सकलकलुषक्षयपूर्वकरुद्रालयगमनानंतरबहुकल्पकालावधिकद्युलोकभोगपूर्वकपरार्द्धकालावच्छिन्नमहस्तपःप्रभृतिलोकांगनासहिततल्लोकगतभोगोत्तरवैष्णवपदप्राप्तिकामोऽमुकजलाशयोत्सर्गे नाहंयक्ष्ये इति । तदंगत्वेन गणपतिपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंच करिष्य इतिसंकल्प्य गणेशपूजास्वस्तिवाचन मातृवसोर्धारापूजावृद्धिश्राद्धगुर्वर्त्विग्वरणानिपूर्वोक्तप्रयोगरीत्याकुर्यात् । ततोमंडपप्रवेशदिग्रक्षणप्रोक्षणवास्तुपूजनमंडपपूजाग्निस्थापनोत्तरं मध्यवेदिलिखितवारुणमंडलमध्यस्थेपद्मेग्रहान्पूजयेत् (एतत्सर्वंपूर्ववज्ज्ञेयं) ततोग्रहपूजनानंतरंमंडलमध्ये । पंचरत्नंसौवर्णौकूर्ममकरौराज

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

तौमत्स्यडुंडुभौताम्रौकुलीरमंडूकौलौहंशिशुमारमेतैर्युतांसुवर्णपात्रीम् । ॐइमम्मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ इतिमंत्रेणस्थापयेत् । ततः प्रतिकुंडसमीपेईशान्यांकलशस्थापनंकृत्वा ॐनमस्ते विश्वगुप्तायनमोविष्णोअपांपते । सान्निध्यंकुरुमेदेवसमुद्रादिहशांतये ॥ इतिवरुणंन्यस्यषोडशोपचारैः पूजयेत् । (कूपप्रतिष्ठायांत्वत्र कूपस्यचतुर्दिक्षुधान्योपरिसितवस्त्रयुक्तच्छन्नानुक्तलक्षणान्कलशान्स्थापयेत्) तत आचार्यऋत्विजश्चस्वेस्वेकुंडेस्वगृह्योक्तविधिना (पूर्वोक्तविधिना) ग्निप्रणयनानंतरंभाविकर्मकुर्युः । ततः कुंडदक्षिणतोयजमानउपविश्यजलमादाय । ॐअस्मिन्कर्मणि इदंहविःसूर्यादिग्रहेभ्यईश्वराद्यधिदेवताभ्योऽग्न्यादिप्रत्यधिदेवताभ्योगणेशादिपंचलोकपालेभ्य इंद्रादिदिक्पालेभ्योब्रह्मादिविश्वकर्मांतेभ्योवरुणाग्निवायुसूर्यप्रजापतिस्विष्टकृदादिपूर्वोत्तरांगदेवताभ्योनममेतित्यजेत् । इतिप्रतिकुंडंद्रव्यत्यागं कुर्यात् । (बहुभिर्होतृभिर्होमेक्रियमाणेप्रत्याहुतित्यागस्यैकेनकर्तुमशक्तेः) ततः परिस्तरणादिसमिद्धोमांतंकर्मसमाप्ययवमयचरुंश्रपयित्वाआज्यभागांते ग्रहादिविश्वकर्मांतानांप्रत्येकमष्टाविंशतिसमिदाज्याहुतीर्जुहुयात् (ग्रहमंत्राःपूर्वमुक्ताएव) अथ प्रधानदेवहोमोयजुर्वेदिनाम् । तत्रवारुणमंत्रैर्द्वादशभिर्नववारावृत्त्याष्टोत्तरशतमाज्याहुतीस्तावतीरेवौदुंबरसमिदाहुतीश्चजुहुयात् ॥ तत्रमंत्राः ॥ इमम्मेवरुणेति शुनःशेपऋषिर्गायत्रीछंदोवरुणोदेवतावरुणप्रीतयेआज्यहोमेउदुंबरसमिद्धोमेचविनियोगः । ॐइमम्मेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचकेस्वाहा इदंवरुणाय ॥ १ ॥ तत्त्वायामीतिशुनःशेपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःवरुणोदेवतावरुणप्रीतये आज्यहोमेउदुंबरसमिद्धोमेचविनियोगः ॥ ॐतत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुःप्रमोषीःस्वाहा इदंवरुणाय ॥ २ ॥ त्वन्नोऽअग्ने सत्वन्नोऽअग्न इतिवामदेवऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः अग्निवरुणौदेवते वरुणप्रीतये आज्यहोमे उदुंबरसमिद्धोमे च विनियोगः ॥ ॐत्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषाꣳसिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

हाइदंवरुणाय ॥ ३ ॥ ॐसत्वन्नोऽअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽअस्याउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणꣳरराणोवीहिमृडीकꣳसुहवोनऽएधि
स्वाहा इदं० ॥ ४ ॥ अयाश्चाग्नइतिप्रजापतिर्ऋषिः पङ्क्तिछंदअग्निर्देवतावरुणप्रीतये० ॥ ॐअयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्वमित्व
मयाऽअसि ॥ अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषजꣳस्वाहा इदं० ॥ ५ ॥ येतेशतमितिशुनःशेपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदः वरुणसवितविष्णुविश्वेम
रुत्स्वर्कादेवताः वरुणप्रीतये० । ॐयेतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाःपाशावितताम्हांतः ॥ तेभिर्न्नोऽअद्यसवितोतविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतः स्वर्काः
स्वाहा इदं० ॥ ६ ॥ अदित्यास्त्वगसीतिप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदःवरुणप्रीतयेआज्यहोमे० । ॐअदित्यास्त्वगस्यदित्यैसदऽआसीद ॥ अस्त
अस्तब्भ्नाद्यांवृषभोऽअन्तरिक्षमामिमीतवरिमाणंम्पृथिव्याः । आसीदद्विश्वाभुवनानिसम्राड्विश्वेत्तानिवरुणस्यव्रतानिस्वाहा इदं० ॥ ७ ॥
वनेषुवीतिप्रजापतिर्ऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोवरुणोदेवता० ॥ ॐवनेषुव्यन्तरिक्षन्ततानवाजमर्वत्सुपर्यऽउस्रियासु ॥ हृत्सुक्रतुंवरुणोविक्ष्वग्निन्दि
विसूर्यमदधात्सोममद्रौस्वाहा इदंवरुणाय० ॥ ८ ॥ उदुत्तममितिशुनःशेपऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोवरुणोदेवतावरुणप्रीतये० । ॐउदुत्तमंवरुणपाशम
स्मदवाधमंविमध्यमꣳश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्यामस्वाहा इदं० ॥ ९ ॥ वरुणस्योत्तमितितपनऋषिःजगतीछंदः
वरुणोदेवतावरुणप्रीतये० । ॐवरुणस्योत्तम्भनमसिवरुणस्यस्कम्भसर्जनीस्थोवरुणस्यऽऋतसदन्यसिवरुणस्यऽऋतसदनमसिवरुणऽऋत
सदनमासीदस्वाहा इदं० ॥ १० ॥ निषसादेतिशुनःशेपऋषिर्गायत्रीछंदोवरुणोदेवतावरुणप्रीतये० । ॐनिषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यास्वा ॥
साम्राज्यायसुक्रतुः स्वाहा इदंवरुणाय० ॥ ११ ॥ घृतवतीतिभरद्वाजऋषिःजगतीछंदःवरुणोदेवतावरुणप्रीतयेआज्यहोमेउदुंबरसमिद्धोमे
चविनियोगः । ॐघृतवतीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा ॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणाविष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसास्वाहा
इदंवरुणाय० ॥ १२ ॥ हस्तेजलमादायानेनहोमेनवरुणः प्रीयतामित्युत्सृजेत् (एतेषांद्वादशमंत्राणांनववारावृत्याष्टोत्तरशतसंख्यासंपत्तिः)

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पुनः ग्रहादिविश्वकर्मांतहोमःकार्यः । अथानंतरंसुमुहूर्तेयूपस्थापनंकुर्यात् (यूपस्थापनंपूर्ववत्) ततोयजमानःसुलग्नेजलाशयजलेकनकशृंगा
दिभूषितांगांयथाशक्तिसंपूज्य ॐइरावतीधेनुमतीहिभूतद्दसूयवसिनीमनवेदशस्या ॥ व्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्त्थपृथिवीमभितोमयूखैः
स्वाहाइतिमंत्रेणावतारयेत (वापीकूपोत्सर्गेतुत्रिरुपरिभ्रामयेत) तरंतीतामनुमंत्रयेत्तत्रमंत्रः ॐइदंसलिलंपवित्रंकुरुष्वशुद्धाःपूताअमृताःसंतु
नित्यंमांतरयंतीसर्वतीर्थाभिषेकम् । लोकाल्लोकंतरतेतार्यतेचइति। ततोगुरुणान्वारब्धस्तत्पुच्छेलग्नोजलेगच्छन्नेवमंत्रद्वयंपठेत् तच्च ॐसमुद्रादूर्मि
र्मधुमाँ उदारदुपाछंशुनासमृतत्वमानट् ॥ घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामृतस्यनाभिः ॥ १ ॥ ॐयेवामीरोचनेदिवोयेवासूर्य्य
स्यरश्मिषु ॥ येषामप्सुसदस्कृतंतेभ्यः सर्पेभ्योनमः ॥ २ ॥ ततोजलएवैशान्यामुत्तराभिमुख्यागोःपुच्छंगृहीत्वाजलेस्थित्वायजमानोयवकु
शादिभिर्देवमनुष्यपितृतर्पणंस्वशाखोक्तंवेदमंत्रैःकुर्यात् । तत्रसव्येनप्राङ्मुखो देवान् । कंठीकृत्वाउदङ्मुखोऋषीन् । अपसव्येनदक्षिणाभिमुखः
पितॄंस्तर्पयेत् । अथपौराणीयतर्पणम् । उत्सर्गपद्धतौ । पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामहः । स्वस्वपत्नीसमेताश्चप्रीयंतांजलतर्पणात् ॥ १ ॥
अजातदंतायेकेचिद्येचगर्भेव्यवस्थिताः । तेषामुद्धरणार्थायतडागोदकतर्पणम् ॥ २ ॥ पितृव्यकाश्चयेस्माकंभ्रातरश्चसहोदराः । गुरवोमातुलाः
पुत्राआचार्यसखिबांधवाः ॥ ३ ॥ तेषांपुत्राश्चपत्न्यश्चश्वशुरायेसपुत्रकाः । एतेषांक्रीडनार्थायतडागोदकतर्पणम् ॥ ४ ॥ बंधुवर्गाश्चयेकेचिद्गो
त्रनामविवर्जिताः । स्वगोत्राःपरगोत्रावातेभ्यश्चेदंतिलोदकम् ॥ ५ ॥ उद्बंधेनमृतायेचसिंहव्याघ्रहताश्चये । दंष्ट्रिभिःशृंगिभिश्चैवतेभ्यश्चैवतिलो
दकम् ॥ ६ ॥ असुरादेवपत्न्यश्चमातरश्चंडिकातथा । दिक्पालालोकपालाश्चग्रहदेवाधिदेवताः ॥ ७ ॥ तेषामुद्धरणार्थायतडागोदकतर्पणम् ।
अग्निदग्धाश्चयेकेचिन्नाग्निदग्धास्तथापरे ॥ ८ ॥ विद्युच्चोरहतायेचतेभ्योपीदंतिलोदकम् । रौरवेचांधतामिस्रेकुंभीपाकेचयेगताः ॥ ९ ॥ अनेक
यातनासंस्थाःप्रेतलोकेषुयेगताः । पच्यंतेसंयमन्यांयेनीतायेयमकिंकरैः ॥ १० ॥ असिपत्रवनेघोरेतेभ्योपीदंतिलोदकम् । विश्वेदेवास्तथासाध्या

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

आदित्याश्चमरुद्गणाः ॥ ११ ॥ क्षेत्रपीठोपपीठानिनद्यश्चैवससागराः । पातालेनागपत्न्यश्चनगाश्चैवसपर्वताः ॥ १२ ॥ पिशाचागुह्यकाःप्रेता गणगंधर्वराक्षसाः । पृथिव्यापश्चतेजश्चवायुराकाशमेवच ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुतडागोदकतर्पणात् ॥ १३ ॥ आब्रह्मणोयेपितृवंशजातामातु स्तथावंशभवामदीयाः । वंशद्वयेस्मिन्ममदासभृताभृत्यास्तथैवाश्रितसेवकाश्च ॥ १४ ॥ मित्राणिसख्युःपशवश्चवृक्षादृष्टाश्चस्पृष्टाश्चकृतोप काराः । जन्मांतरंयेममसंगताश्चतेभ्यस्तडागोदकमेतदस्तु ॥ १५ ॥ (वापीकूपयोस्तुतडागपदस्थानेतत्पदप्रक्षेपः) ततस्तर्पणांतेयजमानःपुच्छ लग्नएव आपोअस्मानित्यनेनपठन्नीशान्यामुत्तीर्य ॐआपोऽअस्मान्मातरः शुंधयन्तुघृतेनोघृतप्वः पुनंतु ॥ विश्वंहिरिप्प्रम्प्रवहन्तिदेवी रुदिदाभ्युःशुचिरापूतएमिइति । ॐसूयवसाद्भगवतीहिभूयाअथोवयंभगवंतःस्याम । अद्धितृणमघ्न्येविश्वदानींपिबशुद्धमुदकमाचरंतीत्यनेनज लान्निष्कास्य ईशान्यांदिशिउत्थापयेत् । यदिहिंकुर्यात् तदा हिंकृण्वतीवसुमतीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात् दुहामश्विभ्यांपयोअघ्न्येयंसा वर्द्धतांमहतेसौभगायेत्यनुमंत्रयेत् ॥ ततः कृतवस्त्रपरिधानोयजमानस्तांसंपूज्यसामगायप्रतिपादयेत् ॥ ततः कुंकुमाक्तेनत्रिवृतासूत्रेणजलाशयं वेष्टयित्वातत्समीपेउपविशेत् । आचार्यस्तुप्रागासादितांकूर्ममकरादियुतांहेमपात्रींपंचरत्नसहितांदध्यक्षतमहानदीजलयुतामादायोदङ्मुखैश्चतु र्भिर्ऋत्विग्भिःसहस्वयंप्राङ्मुखःस्थित्वाऽगाधेजलेसौवर्णौकूर्ममकरौप्रागाग्नेयभागयोः । प्रत्यङ्मुखौराजतौमत्स्यडुंडुंभौदक्षिणनैर्ऋत्यभागयोः । उदङ्मुखौताम्रौकुलीरमंडूकौपश्चिमवायव्ययोः ॥ प्राङ्मुखौआयसंशिशुमारमुत्तरदक्षिणाभिमुखंवारुणैर्मंत्रैःप्रक्षिपेत् ॥ ततःशन्नोदेवीत्यनेन आपोहिष्ठेतितृचेनचोदङ्मुखस्तांपात्रींन्युब्जीकुर्यात् । पात्रीस्थपदार्थान्जलेप्रक्षिप्यद्विराचामेयुः । ततोयजमानः प्राङ्मुखोजलाशयोत्सर्गंकुर्यात् तत्रकुशजलयवतिलानादायदेशकालसंकीर्तनांते ममसर्वपापक्षयपूर्वकरुद्रालयगमनानंतरबहुकल्पकालावधिकद्युलोकभोगानुभवपूर्वकपरा र्द्धद्वयकालावच्छिन्नमहस्तपःप्रभृतिलोकगमनादिह तल्लोकभोगोत्तरकालसद्योगबलप्राप्य वैष्णवपदप्राप्तिकामोहमिमंतडागादिजलाशयंवरुणं

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

देवताकंस्नानपानावगाहनाद्यर्थंसर्वेभ्योभूतेभ्यउत्सृजेइत्युक्त्वाजलाशयंनिरीक्ष्यजलंभूमौनिक्षिपेत् । सर्वभूतेभ्यउत्सृष्टंमयैतज्जलमूर्जितम् । रमं
तांसर्वभूतानिस्नानपानावगाहनैः ॥ १ ॥ सामान्यंसर्वभूतेभ्योमयादत्तमिदंजलम् । रमंतांसर्वभूतानिस्नानपानावगाहनैः ॥ २ ॥ ततोमंडप
मागत्यप्रागादिष्विंद्रादिभ्यःपूर्ववन्माषभक्तबलिंदद्यात् । अथाचारप्राप्तंनागयष्ट्यारोपणम् । तत्रगुरुरष्टसुचूतपत्रेष्वनंतवासुकितक्षककर्कोटक
पद्मशंखमहापद्मकुलिकानांनामानिप्रत्येकंलिखित्वा प्राक्स्थापितसजलकलशेप्रक्षिप्यालोडयतत्रवरुणंपूजयित्वाएकंचूतपत्रमाकृष्यतत्पत्रलिखि
तनाभानंनागंतीर्थजलाप्लुतायांयज्ञियवृक्षोद्भवायांजलाशयाल्पत्वाद्यनुसारतोद्वादशपंचदशविंशत्यन्यतमारत्निमितायांयष्ट्याममुकनागइहा
गच्छइहतिष्ठेत्यावाह्यस्थापयित्वा अनेन नागेनास्य जलाशयस्यरक्षाकार्या इतिजनेभ्यः श्रावयित्वा तंनागंयष्टौ अमुकनागायनमइति
नाममंत्रेणयथाशक्तिपूजयेत् । ततो यष्टिसंबंधिवर्तुलमस्तकोपरिशूलेलोहमयंचक्रमारोपयंति । ततोजलमध्येप्रागेव यष्ट्यर्थकृतखातसमीपेअ
र्चितांयष्टिंनयेत् । ततः खातेदधिमध्वक्षतकुशतीर्थजलपंचरत्नानिप्रक्षिप्य ध्रुवाद्यौरितिमंत्रेणयष्टिंसमारोपयेत् । इदंयष्ट्यारोपणंकूपवाप्योर्नकार्य
मितिरूपनारायणीये इतिनागयष्टिरोपणम् ॥ ततोयजमानोगंगादितीर्थजलंजलाशयेप्रक्षिप्य प्राङ्मुखउपविश्यपठेत् । कुरुक्षेत्रंगयांगंगांप्रभा
संपुष्कराणिच । एतानिपंचतीर्थानितडागेनिवसंतुमे ॥ १ ॥ वितस्ताकौशिकीसिंधुःसरयूचसरस्वती । एतानिपंचतीर्थानितडागेनिवसंतुमे
॥ २ ॥ दशार्णामुरलासिंधुरथावतीदृषद्वती । एतानिपंचतीर्थानितडागेनिवसंतुमे ॥ ३ ॥ यमुनानर्मदारेवाचंद्रभागाचवेदिका । एतानि
पुण्यतीर्थानितडागेनिवसंतुमे ॥ ४ ॥ गोमतीवाङ्मतीशोणोगंडकीसागरस्तथा । एतानिपंचतीर्थानितडागेनिवसंतुमे ॥ ५ ॥ इतिपठित्वाज
लंस्पृष्ट्वा । आपोहिष्ठेतितृचंजपन्नविच्छिन्नदुग्धधारयाजलाशयंत्रिःप्रदक्षिणीकुर्यात् । ततएकं ब्राह्मणं यथेष्टदुग्धंपाययेत् । गुरुर्दिनत्रयंस्थापितदे
वानांपूजनंकृत्वाऋत्विग्भिःसहस्वेस्वेकुंडेवारुणप्रभृतिविश्वकर्मांतंहोमंकुर्यात । तदंतेउत्तरांगंनिर्वर्त्यस्वेस्वेकुंडेसर्वेस्विष्टकृद्धोमंव्याहृतिहोमंपंचवा

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रुणप्रजापतिहोमंचकृत्वाबालिदानंकुर्यात् ॥ ततःपूर्णाहुतिहोमंकुर्युः (दरिद्रोयजमानएकाग्निविधानेनगुरुणैवसर्वंकारयेदितिमदनादयः) तत
श्चतुर्थदिनेद्वितीयादिनेवा इमंमेवरुणेत्यनेनचतुर्थीकर्मांगपूर्णाहुतिंकुर्यात् । ततःसंस्रवप्राशनंपवित्राभ्यांमार्जनंअग्नौपवित्रप्रक्षेपणीतान्युब्जी
करणंब्रह्मणेपूर्णपात्रदानंकुर्यात् ॥ ततोग्निपूजाऽऽयुषादिकरणंततोग्निविसर्जनम् ॥ ततोगुर्वर्त्विग्भ्योहिरण्यंदद्याद्यजमानस्याभिषेकः । पुनः
पूजनं ग्रहादीनां यांतुदेवगणाइतिविसर्जनम् । ततोयज्ञोपकरणादिकमृत्विग्भ्योहेमपात्रींशय्यांचगुरवेमंडपंचसर्वेभ्योविभज्यदद्यात् । ततो
ब्राह्मणसहस्रमष्टोत्तरशतं पंचाशतंविंशतिंवाशक्त्यनुरूपंभोजयित्वाभूयसींदत्त्वा यस्यस्मृत्या० प्रमादात्कुर्वतांकर्मेत्युक्त्वात्रिर्विष्णुंस्मरेत् ।
(विस्तरेणतुमत्कृतेउत्सर्गप्रकाशेद्रष्टव्यं) इतिजलाशयोत्सर्गः ॥ अथ वाप्यादिशुद्धिः ॥ उत्सर्गमयूखे वापीकूपतडागादिष्वल्पतोयेषुश्वमा
र्जारखरवानरसूकरादिमृतकाद्युपघातेसर्वोदकोद्धरणेनशुद्धिः । बहुजलेषुकुंभशतमुद्धृत्यपंचगव्यप्रोक्षणं क्षुद्रप्राणिपातेषष्टिकुंभोद्धारेपंचगव्य
प्रक्षेपः । अत्यल्पोपघातेसूर्यचंद्ररश्मिसंबंधाद्वायुस्पर्शाच्चशुद्धिः । तथाअतिगंभीरवापीकूपतडागनद्यादिषुचांडालाद्यशुचिस्पर्शेयत्रैवस्थले
स्पर्शस्तदेवस्थलंपरिवर्ज्याऽन्यत्रशुद्धिः । वापीकूपतडागेषुमानुषमृतकेप्रक्षिप्तेसर्वजलोद्धारात् घटशतजलोद्धरणपूर्वकपंचगव्यप्रक्षेपाद्वाशुद्धिः ।
वापीकूपतडागजलेमनुष्यमरणेजलस्याहोरात्रमाशौचं ततः प्रागुक्ताशुद्धिः । एवंमूत्रपुरीषचर्मरुधिरादिधातुप्रक्षेपेत्रिंशतकुंभजलोद्धारपूर्वकगो
मूत्रादिप्रक्षेपादिकंमार्जनम् ॥ इतिवाप्यादिशुद्धिः ॥ अथसामान्यतोहनुमत्प्रतिमास्थापनाविधिः ॥ शुचौदेशेमंडपस्थंडिलादिकंकृत्वा । सुमु
हूर्तेनित्यकार्यंसमाप्यशिल्पिस्थानादेवंतत्रानीयासनेनिधायआचांतःप्राणानायम्य अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य०ममदीर्घायुर्लक्ष्मीसर्वकामसमृ
द्ध्यर्थंअस्यांमूर्त्तौदेवकलासान्निध्यार्थंहनुमत्प्रतिष्ठांकरिष्यइति । तदंगत्वेनगणेशपूजनंस्वस्तिवाचनंनवग्रहपूजनमाचार्यादिवरणंचकारिष्येइति
संकल्प्य ॐसुमुखश्चेत्यादिनागणेशपूजांविधायपुण्याहवाचनं सामान्यतोनवग्रहपूजनमाचार्यादिवरणंचकृत्वा कुंडेस्थंडिलेवापंचभूसंस्कारान्कु

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

र्यात् । तत्र अग्निप्रतिष्ठाप्यपरिस्तरणादि कर्मसमाप्याऽऽघारावाज्यभागौहुत्वाग्रहेभ्यस्तिलहोमंचकृत्वाप्रधानदेवहोमंकुर्यात् । तद्यथा । ॐनमो भगवतेरामचंद्रायस्वाहा इदंविष्णवे० । ॐहनुमतेस्वाहाइदंहनुमते० इत्येताभ्यामष्टोत्तरशतंचरुणाहुत्वासहस्रशीर्षाइतिपुरुषसूक्तेनतिलाहुती स्तैरेवजुहुयात् । ततःॐअग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृते० इतिस्विष्टकृतंव्याहृतिहोमंपंचवारुणप्रजापतिहोमंचहुत्वादिक्पालेभ्योब लीन् दद्यात् । ततोदेवंनत्वा । स्वागतंदेवदेवेशविश्वरूपनमोस्तुते ॥ इतिप्रार्थ्य ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे ॥ उपप्रयन्तुमरुतःसुदानवइं द्रप्राशूर्भवासचा । इति सर्त्विगाचार्योदेवमुत्थाप्य यज्ञियकाष्ठपीठेनिधाय पंचगव्यैःपंचामृतैश्चपृथक्पृथक्तत्तन्मंत्रैःसंस्नापयेत् । ततः ॐश न्नोदेवीतिशुद्धोदकेनसंस्नाप्य घृताभ्यंगमुद्वर्तनमुष्णोदकेनक्षालनंचकृत्वापुनश्चतुर्भिःकलशैर्वारुणमंत्रैरभिषिच्य (वारुणमंत्रा इममेइत्याद्याः पूर्वोक्ताः) पुनःसर्वौषधिजलेनगंगोदकेनच ॐआपोहिष्ठामयोभुवइतितिसृभिः पावमानसूक्तेनचसंस्नाप्य वाससीपरिधाय्योपवीतंदत्त्वागं धपुष्पधूपदीपैः संपूज्यनीराजनंचकृत्वा सुवर्णादिपात्रेमधुघृतंगृहीत्वाहिरण्यशलाकया । ॐचित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः । इत्यर्धर्चेन । ॐतेजोसिशुक्रमसीतिमंत्रेणच ॐनमोभगवतेहनुमतेनमः । इतिदक्षिणसव्येनेत्रेमंत्रावृत्त्यालिखेत् । तत अंजनेनांजयित्वा भक्ष्यभोज्यादर्शादिदर्शयेत् (तदाऽग्रेकोपिनतिष्ठेत्) ततः पुरुषसूक्तेनस्तुत्वादेवंनीराजयित्वा । रुद्रायनमइतिचतुष्पथेबलिंदद्यात् । ततोदेव मुत्थाप्य शय्यायामासनेवानिधाय न्यासंकुर्यात् ॥ अथपुरुषसूक्तन्यासः ॥ ॐसहस्रशीर्षा० १ ॐपुरुषऽएवे० २ इति करयोः ॥ १ ॥ ॐएतावानस्य० ३ त्रिपादूर्ध्व० ४ इति जान्वोः ॥ २ ॥ ततोविराड० ५ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः० ६ इतिकटयोः ॥ ३ ॥ तस्माद्यज्ञात्० ७ इति नाभौ ॥ ४ ॥ तस्मादश्वा० ८ इतिहृदि ॥ ५ ॥ तंयज्ञं० ९ इतिकंठे ॥ ६ ॥ यत्पुरुषं० १० ब्राह्मणोस्य० ११ इतिबाह्वोः ॥ ७ ॥ चंद्रमामनस० १२ नाभ्याऽआसीत्० १३ इतिनासयोः ॥ ८ ॥ यत्पुरुषेण० १४ सप्तास्या० १५ इतिअक्ष्णोः ॥ ९ ॥ यज्ञेनयज्ञ० १६ इतिशिरसि ॥ १० ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इतिन्यासंकृत्वा ॐनमोभगवतेवासुदेवायइतिशतवारंदशवारंवाजलमभिमंत्र्यदेवशिरसि अभिषिच्य । ॐउत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेइत्युत्थाप्य ।
सुमुहूर्ते मुख्यमंदिरे पुरुषसूक्तेनगायत्र्याध्रुवसूक्तेनवाअर्चायांप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् । यथा । अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्यब्रह्मविष्णुरुद्रा
ऋषयः ऋग्यजुःसामानिछंदांसि क्रियामयवपुःप्राणाख्यादेवताआंबीजंक्रौंशक्तिः प्राणप्रतिष्ठायांविनियोगः । ॐब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्योनमः
शिरसि । ॐऋग्यजुःसामछंदोभ्योनमः मुखे । ॐप्राणाख्यदेवतायैनमोहृदि । ॐआंबीजायनमोगुह्ये । ॐक्रौंशक्त्यैनमः पादयोः ।
ॐ कंखंगंघंङंअंपृथिव्यतेजोवाय्वाकाशात्मने आंहृदयायनमः । ॐचंछंजंझंञंइं शब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मने ईंशिरसेस्वाहा । ॐटंठंडंढंणं
उंश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ऊंशिखायैवषट् । ॐतंथंदंधंनंएं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मनेऐंकवचायहुं । ॐपंफंबंभंमं ओंवचनादानवि
हरणोत्सर्गानंदात्मनेऔंनेत्रत्रयायवौषट् । ॐयंरंलंवंशंषंसंहंक्षंअंमनोबुद्ध्यहंकारचित्तात्मने अःअस्त्रायफट् । एवमात्मानिदेवेचकृत्वा देवंस्पृ
ष्ट्वाजपेत् । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसः देवस्यप्राणाइहप्राणाः । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसः देवस्यजीवइहस्थितः । ॐआंह्रींक्रौंयंरंलं
वंशंषंसंहंसः देवस्यसर्वेन्द्रियाणि० ॐआंह्रींक्रौंयंरंलंवंशंषंसंहंसःदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणाइहागत्यस्वस्तयेसुखेनसुचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ।
ततः प्रतिमायाःहृद्यंगुष्ठंदत्त्वाजपेत् ॐ अस्यैप्राणाः प्रतिष्ठंतु अस्यैप्राणाश्चरंतुच । अस्यैदेवत्वमर्चायैमामहेतिचकश्चन ॥ १ ॥ ततोदेवस्यक
र्णेगायत्रींजप्त्वापुरुषसूक्तेनस्तुत्वापादनाभिशिरःस्पृष्ट्वा प्रार्थयेत् । स्वागतंदेवदेवेशमद्भाग्यात्त्वमिहागतः । प्राकृतंत्वमदृष्ट्वामांबालवत्परिपाल
य ॥ १ ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थंशिरोभवाशिवायनः । सान्निध्यंतुमहावीरस्वार्चायांपरिकल्पय ॥ २ ॥ यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिघाति
नः । तावत्त्वयात्रदेवेशस्थेयंभक्त्यानुकंपया ॥ ३ ॥ इतिप्रार्थ्यषोडशोपचारैःसंपूज्य सिंदूरादिनासुशोभितंकृत्वानारिकेलंसमर्प्यरक्तपताकां
ध्वजंचोच्छ्रयेत् । ततः पूर्णाहुतिंहुत्वाकर्मशेषंसमाप्यदेवान्विसृज्य आचार्यादिभ्योदक्षिणांदद्यात् । ततोब्राह्मणभोजनमन्यत्सर्वंपूर्ववत् ॥
इति श्रीहनुमत्प्रतिमास्थापनप्रयोगः समाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

अथ अग्न्यानयनप्रकारः ॥ (तत्रादावाहरणपक्षोहरिहरभाष्य) यजमानःपत्न्यासहाहतेवाससीपरिधाय । अग्न्याधानदेशेस्थंडिलमुपलिप्य
पंचभूसंस्कारान्कृत्वातंदेशंवस्त्रेणपिधायब्रह्मणासहसमृदंस्थालीमादायब्राह्मणैःपरिवृतोवेदघोषमंगलगीतवाद्यादिभिर्जनितोत्साहो वैश्यस्यबहु
पशोर्गृहात् । बहुयाजिनोब्राह्मणस्यगृहाद्बह्वन्नपाकाद्ब्राह्मणमहानसाद्वास्थाल्यामग्निंगृहीत्वातथैवगृहमागत्यपरिसमूहनादिपंचभूसंस्कारसंस्कृते
स्थंडिलेप्राङ्मुखउपविश्यआत्माभिमुखमग्निंनिदध्यात् इत्याहरणपक्षः । (आरणेयपक्षेतु) यजमानः पुण्येहनि–अश्वत्थोयःशमीगर्भःप्रशस्तोर्वी
समुद्भवः ॥ तस्ययाप्राङ्मुखीशाखाउदीचीचोर्ध्वगापिवा॥१॥ अरणीस्तन्मयीज्ञेयातन्मध्येचोत्तरारणिः ॥ सारवद्दारवंचात्रमोविलीचप्रशस्यते॥२॥
संसक्तमूलोयःशम्यासशमीगर्भउच्यते ॥ अभावेत्वशमीगर्भादाहरेदविलंबितः ॥ ३ ॥ चतुर्विंशत्यंगुलादीर्घाविस्तारेणषडंगुला ॥ चतुरंगुलमुत्से
धाअरणिर्याज्ञिकैः स्मृता ॥४॥ मूलादष्टांगुलंत्यक्त्वाअग्राच्चद्वादशांगुलम् ॥ अंतरंदेवयोनिःस्यात्तत्रमथ्योहुताशनः ॥५॥ तत्रयोजायतेवह्निः सक
ल्याणकृदुच्यते ॥ गोवालैःशणसंमिश्रैस्त्रिवृद्वृत्तमनंशुकम् ॥ व्यामप्रमाणंनेत्रंस्यात्तेनमथ्योहुताशनः ॥६॥ इत्युक्तलक्षणमरण्यादिकंसंपाद्यउक्तका
लेस्नानादिपूर्वकंसंकल्पादिमातृपूजाभ्युदयिकश्राद्धब्रह्मवरणाहतवासःपरिधानादिकृत्वाशालायांयजमानउपविशति । तस्यदक्षिणांगेपत्नी ।
अथब्रह्माअरणीमादाय अधरारणिंपत्न्यै उत्तरारणिंयजमानायदद्यात् । ततोग्न्याधानदेशेशंकुंद्वादशांगुलंखादिरंचतुरंगुलमस्तकंनिखायतत्र
रज्जुपाशंक्षिप्त्वासार्द्धत्रयोदशांगुलरज्ज्वंतंशंकुंतरालेसंवेष्टयप्रदक्षिणपरिभ्रामणेनपरिलिख्य तत्रपरिसमूहनादिकपंचसंस्कारान् कृत्वा आच्छाद्य
मंथनमारभेत् । तद्यथा प्राग्ग्रीवमुत्तरलोमकृष्णाजिनमास्तीर्यतत्रोदगग्रामधरारणिंनिधायतत्पूर्वतउत्तरारणिंचअधरारण्यामुक्तलक्षणमंथनप्रदेशे
प्रमंथमूलंनिधाय चात्राग्रेचोविलीमुदगग्रांचनेत्रेणचात्रंत्रिर्वेष्टयित्वागाढंधत्वापश्चिमाभिमुखोपविष्टयापत्न्यामंथयेत् यावदग्नेरुत्पत्तिः पत्न्यामंथ
नासामर्थ्ये अन्येब्राह्मणाः शुचयोमंथयंति । एवंयजमानासामर्थ्ये अन्योयंत्रंधारयति । ततो जातमग्निंमृन्मयेपात्रे शुष्कगोमयपिंडचूर्णो

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

पारिनिहिततूलेसपुरीषं प्रक्षिप्य संधुक्ष्यप्रज्वाल्य पूर्वसंस्कृतेदेशे आदध्यात् । तत्रब्रह्मोपवेशनादिदेवताभिधानपर्युक्षणांतंकृत्वापूर्ववद्धो मंकुर्यात् इत्यारणेयपक्षः ॥ अथशूद्राणांदेवस्थापनेविचारः (कल्पतरौदेवीपुराणे) । वर्णाश्रमविभेदेनदेवाःस्थाप्यास्तुनान्यथा । ब्रह्मा तुब्राह्मणैःस्थाप्योगायत्रीसहितःप्रभुः ॥ १ ॥ चतुर्वर्णैस्तथाविष्णुः प्रतिष्ठाप्यःसुखार्थिभिः । भैरवोपिचतुर्वर्णैरंत्यजानांतथामतः ॥ २ ॥ मातरःसर्वलोकैस्तुस्थाप्याः पूज्याःसुरोत्तमाः । लिंगंगृहीयातिर्वापिसंस्थाप्यतुयजेत्सदा ॥ ३ ॥ (त्रिस्थलीसेतौतु) स्त्रीणामनुपनीतानां शूद्राणांचनरेश्वर ॥ स्थापनेनाधिकारोस्तिविष्णोर्वाशंकरस्यच ॥१॥ (बृहन्नारदीयेस्कांदेच) यःशूद्रसंस्कृतंलिंगंविष्णुंवापिनमेन्नरः । इहवात्यंत दुःखानिपश्यत्यामुष्मिकेकिमु ॥ १ ॥ शूद्रोवानुपनीतोवास्त्रियोवापतितोपिवा । केशवंवाशिवंवापिस्पृष्ट्वानरकमश्नुते इति ॥ चतुर्वर्णैरितिपूर्व वचनाद्विष्ण्वादिप्रतिष्ठायांशूद्रस्यविकल्पइतितुयुक्तम् । अतएवस्पर्शनेनाधिकारोस्तीत्यन्यत्रपाठः । व्यासजातूकर्ण्यौ । अधिकारीभवेच्छूद्रः पूर्त्तेधर्मेनवैदिकेइति । (पूर्तमाहतुःअत्रिजातूकर्ण्यौ) । वापीकूपतडागादिदेवतायतनानिच । अन्नप्रदानमारामःपूर्त्तमित्यभिधीयते । (स्मृति संग्रहे) नाममंत्रेणशूद्रस्यकुर्याद्धोमादिकंबुधइति । अमंत्रस्यतुशूद्रस्यविप्रोमंत्रेणगृह्यतइतिवाराहोक्तेः ॥ (पाराशरौ) दक्षिणार्थंतुयोविप्रः शूद्रस्य जुहुयाद्धविः । ब्राह्मणस्तुभवेच्छूद्रःशूद्रस्तुब्राह्मणोभवेत् । इति । अत्रमाधवाचार्यः । योविप्रः शूद्रदक्षिणामादायतदीयंहविः शांतिपुष्ट्यादिसिद्ध येवैदिकैर्मंत्रैर्जुहोतितत्रविप्रस्यैवदोषः । शूद्रस्तुहोमफलंलभेतैवेतिव्याचचक्षे एतच्चास्माभिः सनातनधर्मप्रकाशेसविस्तरमुक्तम् । तेनसर्वत्रशू द्राणांवैदिकोनिषेधःअमंत्रकोनाम्नाकार्यः । अथशूद्रस्यदेवपूजायांविशेषः (तच्चसर्वस्वे) यस्तुपूजयतेलिंगेदेवादिंमांजगत्पतिम् । ब्राह्मणःक्षत्रियो वैश्यःशूद्रोवामत्परायणः ॥ तस्यप्रीतःप्रदास्यामिशुभाँल्लोकाननुत्तमान् । (लैंगे) । अथरुद्रोमहादेवोमंडलस्थउवाचह । पूज्योहंब्राह्मणानांचक्षत्रि याणांविशेषतः ॥ वैश्यानांचैवशूद्राणांशुश्रूष्यःपूजकस्यच । स्त्रीणांचैवाधिकारोस्तिपूजादिषुनसंशयः ॥ (सूतसंहितायां) नमोंतेनशिवेनैव

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

स्त्रीणांपूजाविधीयते । विरक्तानांचशूद्राणामेवंपूजाप्रकीर्तिता । अन्येषामपिसर्वेषांनराणांमुनिपुंगवाः । पूजादेवालयंदृष्ट्वाप्रणामस्तस्यकीर्तितः ॥ एवंपूजाकृतायेनसफलंतस्यजीवितम् । (नारदीये) यदाप्रतिष्ठितंलिंगंमंत्रविद्भिर्यथाविधि ॥ तदाप्रभृतिशूद्रश्चयोषिद्वापिनसंस्पृशेत् । नूतनलिंगार्चादौतुशूद्राद्यैःस्पर्शरहितापूजाकार्या । (तदुक्तंस्कांदे) स्त्रीणामनुपनीतानांशूद्राणांचजनेश्वर । स्पर्शनेनाधिकारोस्तिविष्णोर्वा शंकरस्यच इति । (वाराहेपि) शालग्रामंनस्पृशेत्तुहीनवर्णोवसुंधरे ॥ स्त्रीशूद्रकरसंस्पर्शो वज्रस्पर्शाधिकोमतः ॥ १ ॥ मोहाद्यःसंस्पृशेच्छूद्रो योषिद्वापिकदाचन । सपतेन्नरकेघोरेयावदाभूतसंप्लवम् ॥ २ ॥ यदिभक्तिर्भवेत्तस्यस्त्रीणांवापिवसुंधरे । दूरादेवास्पृशन्पूजांकारयेत्सुसमा हितः ॥ ३ ॥ अथग्रंथालंकारः ॥ देशेमरुधन्वनकेबभूव वीकाजिनामा नृपतिः पुराहि ॥ तस्यैवनाम्नाखलुराजधानी लोकेबिकानेर इतिपृथां गता ॥ १ ॥ तदन्तरेलेखपुरोपमेपुरे श्रीरत्नदुर्गेनृपदुर्गमेशुभे ॥ विद्यासदाचारयुतैश्चविप्रैर्वैश्यैर्धनाढ्यैर्बहुभिश्चमण्डिते ॥ २ ॥ आसीद्वसिष्ठान्वयगौडविप्रो माध्यन्दिनीयोबुधजीवराजः ॥ विवृद्धमानोविदुषांसमाजेसूज्ञैर्नरैःसर्वसमृद्धिभाजः ॥ ३ ॥ तस्यात्मजाबाण ५ मितास्तुसद्गुणाः सुवेदविद्याध्ययनेसुनैपुणाः ॥ आयातयातद्विजशुद्धचाङ्गणावीर्येणसन्ताडितवैरिदुर्गणाः ॥ ४ ॥ एतेषुमुख्यःकिलरामकृष्णः ज्ञानेनदूरीकृतसर्वतृष्णः ॥ स्वबुद्धितःखण्डितवैरिप्रष्णः सुभक्तिसंतर्पितदेवकृष्णः ॥ ५ ॥ तस्याभवन्नामभिताः सुपुत्राः स्वधर्मरक्ताः सुक लत्रमित्राः ॥ गृहेषुसंलेखितरम्यचित्राः श्रीकान्तपूजानिरताः पवित्राः ॥ ६ ॥ इमानिनामानिभवन्तितेषांचतुर्भुजाख्योविबुधोऽग्रजातः ॥ कस्तूरिचन्द्राभिधसज्जनोऽन्योऽपरोगुणीज्येष्ठमुखस्तुरामः ॥ ७ ॥ तत्रापिमध्या निजवंशपालकाः कस्तूरिचन्द्राहिमहासुशीलाः ॥ तेषां सुपुत्रावनवद्यवंद्यविद्यायुतौद्वौसुगुणावभूताम् ॥ ८ ॥ चतुर्थिलालाख्यगुरूमुखाख्यौसूज्ञौगुणेनार्दितदुष्टदर्पौ ॥ तत्रापिज्येष्ठः खलुपण्डिताग्र्यः

१ 'चतुर्थिलाल' इतिनाम 'चतुर्थीलाल' इतितु छन्दोऽनुरोधेन । एवं 'गुरु (रू) मुख' इत्यपि बोध्यम् ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

श्रीशंभुपादाब्जविलग्नचित्तः ॥ ९ ॥ षट्शास्त्रवेत्ताश्रुतिकर्मरक्तः परोपकारीसुनिबन्धकर्ता ॥ दातामनस्वीद्विजदेवभक्तो हुतावशिष्टान्नसदा
ऽनुरक्तः ॥ १० ॥ एतादृशोगौडकुलेशताब्द्यां निबंधकर्तानबभूवकश्चित् ॥ द्विःषण्निबन्धारचिताहि येनशिवस्यसाम्बस्यवरप्रसादात् ॥
॥ ११ ॥ ग्रंथोयंबहुसाहस्रश्चातुर्थीलालभास्करः ॥ सुनिबद्धोनिबंधैश्च गौडैर्द्वादशभिर्वृतः ॥ १२ ॥ प्रतिष्ठा[1]शान्ति[2]श्राद्धा[3]नांज्यौ[4]तिषोत्सर्ग[5]
कर्मणाम् ॥ अनुष्ठान[6]विधेश्चापि संस्कार[7]राणांविधेस्तथा ॥ १३ ॥ प्रायश्चित्तेश्च[8]शुद्धेश्च[9]वैद्यकोद्यापन[10][11]स्यच ॥ सतोधर्मस्य[12]चग्रन्थारचिताद्वादश
त्विमे ॥ १३ ॥ तत्रायंप्रथमोग्रंथः पूर्णतामगमच्छुभः ॥ अनेनप्रीयतांशंभुर्भवान्यासहसर्वदा ॥ १४ ॥ बाणवेदाङ्कचंद्रे १९४५ ब्देविक्रमादित्य
भूभुजः ॥ माधवेशुक्लपंचम्यांग्रंथःपूर्णोभवच्छिवः ॥ १५ ॥ इतिश्रीमन्महाराजाधिराजक्षत्रियकुलार्कमरुदेशान्तर्गत-श्रीबीकानेराधिपतिश्री
गंगासिंहवर्म्मणांसमाज्ञया श्रीरत्नगढनिवासिनागौडवंशोद्भवेनवासिष्ठगोत्रोत्पन्नश्रीरामकृष्णाऽमरचंद्रशर्मणांपौत्रेण श्रीकस्तूरिचंद्रात्मजेन
श्रीचतुर्भुजदत्तसूनुना श्रीमहादेवभक्तमाध्यंदिनवाजसनेयिनानानिबंधकर्त्रापण्डितश्रीचतुर्थीलाल (चौथमल्ल) शर्म्मणाविरचिते चातुर्थीलाल
भास्करेमहानिबंधे बहुसाहस्रे सर्वदेव-प्रतिष्ठाप्रकाशाख्ये प्रथमग्रंथेऽष्टमःपरिच्छेदःसमाप्तः ॥ ८ ॥ ॥ ॥

॥ अथ परिशेषपरिच्छेदः॥तत्रतावद्देवालयकरणे माहात्म्यमाह(प्रतिष्ठातत्त्वे यमः)। कृत्वादेवगृहंसर्वं प्रतिष्ठाप्यचदेवताम्॥विधायविधिवत्पूजां
तल्लोकंविन्दतेध्रुवम् ॥ १ ॥ देवस्यप्रतिमायास्तु यावन्तःपरमाणवः ॥ तावद्वर्षसहस्राणि विष्णुलोकेमहीयते ॥ २ ॥ (नृसिंहपुराणेपि) प्रतिमां
लक्षणोपेतां नरसिंहस्यकारयेत् ॥ सर्वपापानिसंत्यज्य सतुविष्णुपुरंव्रजेत् ॥ ३ ॥ प्रतिष्ठांनरसिंहस्य यःकरोतियथाविधि ॥ निष्कामोनरशा

१ प्रतिष्ठाप्रकाशः, २ शांतिप्रकाशः, ३ श्राद्धप्रकाशः, ४ मुहूर्तप्रकाशः, ५ उत्सर्गप्रकाशः, ६ अनुष्ठानप्रकाशः, ७ संस्कारप्रकाशः, ८ प्रायश्चित्तप्रकाशः, ९ शुद्धिप्रकाशः,
१० चिकित्साप्रकाशः, ११ उद्यापनप्रकाशः, १२ सनातनधर्मप्रकाशः ।

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

र्दूल देहबंधात्प्रमुच्यते ॥ ४ ॥ सकामोनरसिंहस्य पुरंप्राप्यप्रमोदते ॥ (नरसिंहस्य विष्णोः) ॥ (नारदीयेपि) देवतायतनंयस्तु कुरुतेकार
यत्यपि ॥ शिवस्यापिहरेर्वापि तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ५ ॥ मातृतः पितृतश्चैव लक्षकोटिकुलान्वितः ॥ कल्पत्रयंविष्णुपदे तिष्ठत्येवनसंशयः ॥
॥ ६ ॥ मृदैवकुरुतेयस्तु देवतायतनंनरः ॥ दिव्यदेहधरोभूत्वा विमानवरमास्थितः ॥ ७ ॥ कल्पत्रयंविष्णुपदे स्थित्वाब्रह्मपुरंव्रजेत् ॥ कल्प
द्वयंस्थितस्तत्र पुनः कल्पंवसेद्दिवि ॥ ८ ॥ ततस्तुयोगिनामेव कुलेजातोदयान्वितः ॥ वैष्णवंयोगमास्थाय मुक्तिंव्रजतिशाश्वतीम् ॥ ९ ॥
दारुभिःकुरुतेयस्तु तस्यस्याद्द्विगुणंफलम् ॥ त्रिगुणंचेष्टकाभिस्तु शिलाभिस्तच्चतुर्गुणम् ॥ १० ॥ स्फाटिकाभिः शिलाभिस्तु ज्ञेयंदशगुणो
त्तरम् ॥ दृषद्भिस्तुधनीकुर्यान्मृदानि किंचनोजनः ॥ ११ ॥ तयोःफलंसमानंस्यादित्याहकमलोद्भवः ॥ (वामनपुराणेपि) यःकारयेन्मंदिरंके
शवस्य पुण्याँल्लोकान्सजयेच्छाश्वतान्वै ॥ दत्त्वावासात्पुष्पफलाभिपन्नान्भोगान्भुंक्तेकामतःश्लाघनीयान् ॥ १२ ॥ आसप्तमंपितृकुलं तथामातृकुलं
नरः ॥ तारयेदात्मनासार्द्धं विष्णोर्मंदिरकारकः ॥ १३ ॥ इमाश्चपितरोदैत्य गाथागायंतियोगिनः ॥ पुरतोयदुसिंहस्य ह्यनघस्यतपस्विनः
॥ १४ ॥ अपिनःस्वकुलेकश्चिद्विष्णुभक्तोभविष्यति ॥ हरिमंदिरकर्तायो भविष्यतिशुचिव्रतः ॥ १५ ॥ (अग्निपुराणेपि) येध्यायंतिसदा
बुद्ध्या करिष्यामोहरेर्गृहम् ॥ तेषांविलीयतेपापं पूर्वजन्मशतोद्भवम् ॥ १६ ॥ समतीतंभविष्यंच कुलानामयुतंनरः ॥ विष्णुलोकंनयत्याशुकार
येद्वाहरेर्गृहम् ॥ १७ ॥ लक्षेणाथसहस्रेण शतेनार्द्धेनवाहरेः ॥ तुल्यंफलंसमाख्यातमिहेश्वरदरिद्रयोः ॥ १८ ॥ (विष्णुधर्मोत्तरे) कृत्वावासगृहं
तस्य देवस्यपरमेष्ठिनः ॥ राजसूयाश्वमेधाभ्यां फलेनसहयुज्यते ॥ १९ ॥ प्रासादेमृण्मयेपुण्यं मयैतत्कथितंद्विजाः । तस्माद्दारुमयेपुण्यं कृते
शतगुणंभवेत् ॥ २० ॥ ततोदशगुणंपुण्यं तथाशैलमयेभवेत् ॥ ततोदशगुणंलौहे ताम्रेशतगुणंततः ॥ २१ ॥ सहस्रगुणितंरौप्ये तस्मात्फलमवा
श्नुते ॥ ततः शतसहस्रंवै सौवर्णेद्विजसत्तमाः ॥ २२ ॥ अनंतंफलमाप्नोति रत्नचित्रेमनोहरे ॥ (स्कांदेपि) आरंभेकृष्णधिष्ण्यस्य सप्तजन्म

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

नियत्कृतम् ॥ पापंविलयमाप्नोति नरकादुद्धरेत्पितॄन् ॥ २३ ॥ प्रासादपादेकृष्णस्य यावत्तिष्ठंतिरेणवः ॥ तावद्वर्षसहस्राणि वसतेविष्णुसद्मनि ॥ ॥ २४ ॥ प्रासादेकृष्णदेवस्य चित्रकर्मकरोतियः ॥ वसतेविष्णुलोकेतु यावत्तिष्ठंतिसागराः ॥ २५ ॥ (मात्स्येपि) घंटावितानकसतोरणचित्र युक्तं नित्योत्सवप्रमुदितेनजनेनसार्द्धम् ॥ यःकारयेत्सुरगृहं विविधध्वजाढ्यं श्रीस्तंनमुंचतिसदादिविपूज्यतेच ॥ २६ ॥ अथजीर्णोद्धारकरणे फलम् ॥ (विष्णुधर्मोत्तरेतृतीयकाण्डे) यस्यराज्ञस्तुविषये देववेश्मविशीर्य्यते ॥ तस्यसीदतितद्राज्यंदेववेश्मयथातथा ॥ १ ॥ कृत्वाजीर्णस्य संस्कारं तथादेवेशवेश्मनः ॥ द्विगुणंफलमाप्नोति नात्रकार्य्याविचारणा ॥ २ ॥ (विष्णुरहस्येपि) पतितस्यचयःकर्त्ता पतमानस्यरक्षिता ॥ विष्णोरायतनस्येह सनरोविष्णुलोकभाक् ॥ ३ ॥ (अग्निपुराणेपि) पतितंपतमानंच तथार्द्धस्फुटितंनरः ॥ समुद्धृत्यहरेर्धाम द्विगुणंफलमाप्नुयात् ॥ ४ ॥ (देवीपुराणेपि) मूलाच्छतगुणंपुण्यं प्राप्नुयाज्जीर्णकारकः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन जीर्णस्योद्धारमाचरेत् ॥ ५ ॥ (हयशीर्षपंचरात्रे) वापीकूपतडागानां सुरधाम्नांतथानघ ॥ प्रतिमानांसभानांच संस्कर्तायोनरोभुवि ॥ पुण्यंशतगुणंतस्य भवेन्मूलान्नसंशयः ॥ ६ ॥ (अथमंदिर योग्यस्थानंदेवीपुराणे) देवोविष्णुस्तथारुद्रो ब्रह्माद्यासुरसत्तमाः ॥ प्रतिष्ठाप्याःशुभेस्थाने अन्यथातेभयावहाः ॥ १ ॥ गर्तादिलक्षणाधात्री गंधस्वादेनयाभवेत् ॥ वर्णेनचसुरश्रेष्ठ सामहीसर्वकामदा ॥ २ ॥ फालकृष्टेऽथवादेशे सर्वबीजानिरोपयेत् ॥ त्रिपंचसप्तरात्रेण यत्ररोहंतितान्यपि ॥ ज्येष्ठामध्याकनिष्ठाभूर्वर्ज्जनीयेतरासदा ॥ ३ ॥ (शुक्रनीतिसारे) यज्जातिपूज्योयोदेवस्तद्विद्यायाश्चयोगुरुः ॥ तदालयानितज्जाति गृहपंक्तिमुखेन्यसेत् ॥ ४ ॥ शृंगाटकेग्राममध्ये विष्णोर्वाशंकरस्यच ॥ गणेशस्यरवेर्देव्याः प्रासादान्क्रमतोन्यसेत् ॥ ५ ॥ (अथमंदिरंद्वार निर्णयो हयशीर्षपंचरात्रे) ग्राममध्येचपूर्वेच प्रत्यग्द्वारंप्रकल्पयेत् ॥ विदिशासुचसर्व्वासु तथाप्रत्यङ्मुखंभवेत् ॥ दक्षिणेचोत्तरेचैव पश्चिमेप्राङ्मुखंभवेत् ॥ १ ॥ (मंदिरयोग्यस्थानं बृहत्संहितायाम्) कृत्वाप्रभूतंसलिलमारामान्विनिवेश्यच ॥ देवतायतनंकुर्याद्यशोधर्माभिवृद्धये ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ १ ॥ इष्टापूर्त्तेनलभ्यंते येलोकास्तान्विभूषता ॥ देवानामालयः कार्यो द्वयमप्यत्रदृश्यते ॥ २ ॥ वनोपांतनदीशैलनिर्झरोपांतभूमिषु ॥ रमंते देवतानित्यं पुरेषूद्यानवत्सुच ॥ ३ ॥ भूमयोब्राह्मणादीनां याः प्रोक्तावास्तुकर्मणि ॥ ताएवतेषांशस्यंते देवतायतनेष्वपि । [illegible] चतुष्पष्टिपदं कार्यं देवतायतनंसदा ॥ द्वारंचमध्यमंतत्र समदिक्स्थंप्रशस्यते ॥ ५ ॥ (मंदिरस्योच्चतापि तत्रैव) योविस्तारोभवेद्यस्य द्विगुणातत्समुन्नतिः ॥ उच्छ्रायाद्यस्तृतीयोंशस्तेनतुल्याकटिर्भवेत ॥ १ ॥ विस्तारार्द्धंभवेद्गर्भो भित्तयोऽन्याः समंततः ॥ गर्भपादेनविस्तीर्णं द्वारंद्विगुणमुच्छ्रितम् ॥ २ ॥ उच्छ्रायात्पादविस्तीर्णा शाखातद्वदुदुंबरः ॥ विस्तारपादप्रतिमं बाहुल्यंशाखयोःस्मृतम् ॥ ३ ॥ त्रिपंचसप्तनवभिः शाखाभिस्तत्प्रशस्यते ॥ अधःशाखाचतुर्भागे प्रतिहारौनिवेशयेत् ॥ ४ ॥ शेषंमंगल्यविहगैः श्रीवृक्षस्वस्तिकैर्घटैः ॥ मिथुनैः पत्रवल्लीभिः प्रमथैश्चोपशोभयेत् ॥ ५ ॥ द्वारमानाष्टभागोना प्रतिमास्यात्सपिंडिका ॥ (मंदिरनामानि तल्लक्षणानि च तत्रैव) ॥ ६ ॥ मेरु[1]-मंदर[2]-कैलास[3]-विमान[4]च्छंद[5]-नंदनाः ॥ समुद्ग[6]-पद्म[7]-गरुड[8]-नंदिवर्धन[9]-कुंजराः[10] ॥१॥ गुहराजो[11]-वृषो[12]-हंसः[13]-सर्वतोभद्रको[14]-घटः[15] ॥ सिंहो[16]-वृत्त[17]-श्चतुष्कोणः[18]-षोडशा[19]-ष्टास्रयस्तथा[20] ॥२॥ इत्येतेविंशतिःप्रोक्ताः प्रसादाःसंज्ञयामया ॥ यथोक्तानुक्रमेणैव लक्षणानिवदाम्यतः ॥ ३ ॥ तत्रषडस्रिर्मेरुर्द्वादशभौमोविचित्रकुहरश्च ॥ द्वारैर्युतश्चतुर्भिर्द्वात्रिंशद्धस्तविस्तीर्णः (१) ॥ ४ ॥ त्रिंशद्धस्तायामो दशभौमो मंदरःशिखरयुक्तः (२) ॥ कैलासोपिशिखरवानष्टाविंशोष्टभौमश्च (३) ॥ ५ ॥ जालगवाक्षकयुक्तो विमानसंज्ञस्त्रिसप्तकायामः (४) ॥ नंदनइतिषड्भौमो द्वात्रिंशत्षोडशांडयुतः (५) ॥ ६ ॥ वृत्तः समुद्गनामा पद्मःपद्माकृतिः शयानष्टौ ॥ शृंगेणैकेनभवेदेकैवचभूमिकातस्य (६) (७) ॥ ७ ॥ गरुडाकृतिश्चगरुडो (८) नंदीतिचषट्चतुष्कविस्तीर्णः ॥ कार्यश्चसप्तभौमो विभूषितोंडैश्चविंशत्या (९) ॥ ८ ॥ कुंजरइतिगजपृष्ठः षोडशहस्तःसमंततोमूलात् (१०) ॥ गुहराजःषोडशकस्त्रिचंद्रशालाभवेद्वलभी (११) ॥ ९ ॥ वृषएकभूमिशृंगो द्वादशहस्तःसमंततोवृत्तः (१२) ॥ हंसोहंसाकारो (१३) घटोऽष्टहस्तः कल

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

शरूपः (१४) ॥ १० ॥ द्वारैर्युतश्चतुर्भिर्बहुशिखरोभवतिसर्वतोभद्रः ॥ बहुरुचिरचंद्रशालः षड्विंशःपंचभौमश्च (१५) ॥ ११ ॥ सिंहःसिंहा
क्रांतो द्वादशकोणोऽष्टहस्तविस्तीर्णः (१६) ॥ चत्वारोऽश्रनरूपाःपंचांडयुतस्तुचतुरश्रः (१७।१८।१९।२०) ॥ १२ ॥ (शिखरप्रमाणं शुक्र
नीतिसारे) प्रतिमायास्तृतीयांशमर्द्धांशंवासुपीठकम् ॥ द्विगुणंत्रिगुणंद्वारं प्रतिमायाश्चतुर्गुणम् ॥ १ ॥ एकद्वित्रिचतुर्हस्तं पीठंदेवालयस्य
च ॥ पीठतस्तुसमुच्छ्रायो भित्तेर्दशकराधिकः ॥ २ ॥ द्वारात्तुद्विगुणोच्छ्रायः प्रासादस्योर्ध्वभूमिभाक् ॥ शिखरंचोच्छ्रायसमं द्विगुणंत्रिगुणंतु
वा ॥ ३ ॥ एकभूमिंसमारभ्य सपादशतभूमिकम् ॥ प्रासादंकारयेच्छक्त्या ह्यष्टास्रंपद्मसन्निभम् ॥ ४ ॥ चतुर्दिङ्मंडपंवापि चतुश्शालंसमं
ततः ॥ प्रासादेमंडपेवापि शिखरंयदिकल्प्यते ॥ ५ ॥ स्तंभास्तत्रनकर्त्तव्या भित्तिस्तत्रसुखप्रदा ॥ प्रासादमध्यविस्तारः प्रतिमायाःसमं
ततः ॥ ६ ॥ षड्गुणोष्टगुणोवापि पुरतोवासुविस्तरः ॥ वाहनंमूर्त्तिसदृशं सार्द्धंवाद्विगुणंस्मृतम् ॥ देवतायाश्चपुरतो मंडपेवाहनंन्यसेत् ॥ ७ ॥
(विश्वकर्मप्रकाशे) शिखरस्यचतुर्भागा कर्तव्यास्यात्प्रदक्षिणा ॥ प्रदक्षिणायास्तुसमस्त्वग्रतोमंडपोभवेत् ॥ तस्यचार्द्धेनकर्त्तव्यस्त्वग्रतोमुख
मंडपः ॥ ८ ॥ (गारुडेपि) पुरतोवाहनानांच कर्त्तव्यालघुमंडपाः ॥ नाट्यशालाचकर्त्तव्याद्वारदेशसमाश्रया ॥ ९ ॥ प्रासादादेवतानांच
कार्यादिक्षुविदिक्ष्वपि ॥ द्वारपालाश्चकर्त्तव्या मुख्यागत्वापृथक्पृथक् ॥ १० ॥ किंचिद्विदूरतः कार्य्या मठास्तत्रोपजीविनाम् ॥ प्रावृताजगती
कार्य्याफलपुष्पजलान्विता ॥ ११ ॥ प्रासादेषुसुरान्स्थाप्य पूजाभिःपूजयेन्नरः ॥ वासुदेवंसर्वदेवान्सर्वभाक्तद्गृहादिकृत् ॥ १२ ॥ (अथ प्रतिमा
विचारोमात्स्ये) सौवर्णीराजतीवापि ताम्रीरत्नमयीशुभा ॥ शैलदारुमयीचापि लौहसीसमयीतथा ॥ १ ॥ रीतिकाधातुयुक्तावा ताम्रकांस्य
मयीतथा ॥ शुभदारुमयीवापि देवतार्च्चाप्रशस्यते ॥ २ ॥ अंगुष्ठपर्व्वादारभ्यवितस्तिर्यावदेवतु ॥ गृहेषुप्रतिमाकार्या नाधिकाशस्यतेबुधैः ॥ ३ ॥
आषोडशात्तुप्रासादे कर्त्तव्यानाधिकाततः ॥ मध्योत्तमकनिष्ठास्तु कार्य्यावित्तानुसारतः ॥ ४ ॥ द्वारोच्छ्रायस्ययन्मानमष्टधातंतुकारयेत ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

भागद्वयेनप्रतिमा त्रिभागीकृत्यतत्पुनः ॥ पीठिकाभागतःकार्य्यानातिनीचानचोच्छ्रिता ॥ ५ ॥ (बृहत्प्रासादेबृहत्प्रतिमाउक्ताबृहत्संहिता
याम्) सौम्यातुहस्तमात्रावसुदाहस्तद्वयोच्छ्रिताप्रतिमा ॥ क्षेमसुभिक्षायभयेत्रिचतुर्हस्तप्रमाणाया ॥ १ ॥ (गौतमीयतंत्रे) काश्मरीज्ञान
दाप्रोक्ता स्वर्णजापिविमुक्तिदा ॥ तेजोदादारुजाचैव रैतिकीशत्रुनाशिनी ॥२॥ ताम्रीधर्मविवृद्धिंच करोतिबहुसौख्यदा ॥ मृदैवमृन्मयीप्रोक्ता
प्रतिमाशुभलक्षणा ॥ भोगदामोक्षदासातु प्रतिमाकथितातव ॥ ३ ॥ (प्रतिष्ठातत्त्वे तंत्रांतरे च) चिन्मयस्याऽद्वितीयस्य निष्कलस्याऽशरी
रिणः ॥ उपासकानांकार्य्यार्थं ब्रह्मणोरूपकल्पना ॥ ४ ॥ (निषिद्धप्रतिमाफलं मात्स्ये) नहीनानाधिकांगाच कर्त्तव्यादेवताक्वचित् ॥
स्वामिनंघातयेन्न्यूना करालवदनातथा ॥ १ ॥ अधिकाशिल्पिनंहन्यात्कृशाचैवार्थनाशिनी ॥ कृशोदरीतुदुर्भिक्षं निर्मांसाधननाशिनी ॥२॥
वक्रनासातुदुःखाय संक्षिप्ताङ्गीभयङ्करी ॥ चिपिटादुःखशोकाय अनेत्रानेत्रनाशिनी ॥ ३ ॥ दुःखदाहीनवक्रातु पाणिपादकृशातथा ॥ हीना
ङ्गाहीनजंघाच भ्रमोन्मादकरीनृणाम् ॥ ४ ॥ वक्रवक्रातुराजानं कटिहीनाचयाभवेत् ॥ पाणिपादविहीनायां जायतेमरकोमहान् ॥ ५ ॥
जंघाजानुविहीनाच शत्रुकल्याणकारिणी ॥ पुत्रमित्रविनाशाय हीनावक्षःस्थलैस्तुया ॥ ६ ॥ संपूर्णावयवायातु आयुर्लक्ष्मीप्रदासदा ॥
एवंलक्षणमासाद्य कर्त्तव्यःपरमेश्वरः ॥ ७ ॥ (शुक्रनीतिसारे) तिष्ठंतीसूपविष्टांवा स्वासनेवाहनस्थिताम् ॥ प्रतिमामिष्टदेवस्य कारये
दुक्तलक्षणाम् ॥ ८ ॥ हीनश्मश्रुनिमेषांच सदाषोडशवार्षिकीम् ॥ दिव्याभरणवस्त्राढ्यां दिव्यवर्णक्रियांसदा ॥ ९ ॥ वस्त्रैरापादगू
ढांच दिव्यालंकारभूषिताम् ॥ लेख्यालेप्यासैकतीच मृण्मयीपैष्टिकीतथा ॥ १० ॥ एतासांलक्षणाभावे नकौश्चिद्दोषईरितः ॥ बाण
लिंगे स्वयंभूते चंद्रकांतसमुद्भवे ॥ ११ ॥ रत्नजेगण्डकोद्भूते मानदोषोनसर्वथा ॥ पाषाणधातुजायांतु मानदोषान्विचिंतयेत् ॥
॥ १२ ॥ श्वेतपीतारक्तकृष्णपाषाणैर्युगभेदतः ॥ प्रतिमांकल्पयेच्छिल्पी यथारुच्यपरैःस्मृता ॥ १३ ॥ श्वेतास्मृतासात्त्विकीतु पीता

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

रक्तातुराजसी ॥ तामसीकृष्णवर्णातु त्युक्तलक्ष्मयुतायदि ॥ १४ ॥ सौवर्णीराजतीताम्री रैतिकीवाकृतादिषु ॥ शांकरीश्वेतवर्णातु कृष्णवर्णाचवैष्णवी ॥ १५ ॥ सूर्यशक्तिगणेशानां ताम्रवर्णास्मृतापिच ॥ लोहसीसमयीवापि यथोद्दिष्टास्मृताबुधैः ॥ १६ ॥ चलार्चायांस्थिरार्चायां प्रासादाद्युक्तलक्षणाम् ॥ प्रतिमांस्थापयेन्नान्यां सर्वसौख्यविनाशिनीम् ॥ १७ ॥ सेव्यसेवकभावेषु प्रतिमालक्षणं स्मृतम् ॥ प्रतिमायाश्चयेदोषा ह्यर्चकस्यतपोबलात् ॥ सर्वत्रेश्वरचित्तस्य नाशंयांतिक्षणात्किल ॥ १८ ॥ (अथगरुडादिवाहनप्रतिमाविचारः— शुक्रनीतिसारे) द्विबाहुर्गरुडःप्रोक्तः सुचंचुःस्वक्षिपक्षयुक् ॥ नराकृतिश्चंचुमुखो मुकुटीकवचांगदी ॥ १ ॥ बद्धांजलिर्नम्रशीर्षः सेव्यपादाब्जलोचनः॥ वाहनत्वंगतायेये देवतानांचपक्षिणः ॥ २ ॥ कामरूपधरास्तेते तथासिंहवृषादयः॥ स्वनामाकृतयश्चैते कार्य्यादिव्यांबुधैःसदा ॥ सुभूषितादेवताग्रमण्डपेध्यानतत्पराः ॥ ३ ॥ (मत्स्यपुराणेपि) दक्षिणेप्रणतंतद्वद्गरुत्मंतंनिवेशयेत्॥ वामतस्तुभवेल्लक्ष्मीः पद्महस्ताशुभानना ॥ गरुत्मानग्रतोवापि संस्थाप्योभूतिमिच्छता ॥ १ ॥ (देवालयेवृक्षादिस्थापनविचारोपिमात्स्ये) पूर्वेणफलिनोवृक्षाः क्षीरवृक्षास्तुदक्षिणे ॥ पश्चिमेतुजलंश्रेष्ठं पद्मोत्पलविभूषितम् ॥ १ ॥ उत्तरेसरलैस्तालैः शुभास्यात्पुष्पवाटिका ॥ सर्वतस्तुजलंश्रेष्ठं स्थिरमस्थिरमेवच ॥ २ ॥ पार्श्वतश्चापिकर्त्तव्यं परिवारादिकालयम् ॥ याम्येतपोवनस्थानमुत्तरेमातृकागृहम् ॥ ३ ॥ महानसंतथाग्नेये नैर्ऋत्येऽथाविनायकम् ॥ वारुणेश्रीनिवासस्तु वायव्येगृहमालिका ॥ ४ ॥ उत्तरेयज्ञशालातु निर्माल्यस्थानमुत्तरे ॥ वारुणेसोमदैवत्ये बलिनिर्वपणंस्मृतम् ॥ ५ ॥ पुरतोवृषभस्थानं शेषेस्यात्कुसुमायुतः ॥ जलंवापितथैशाने विष्णुस्तु जलशाय्यपि ॥ ६ ॥ एवमायतनंकुर्य्यात्कुंडमंडपसंयुतम् ॥ ७ ॥ (अथविष्णोर्निर्माल्यधारिविष्वक्सेनप्रतिमाविचारः कालिकापुराणे ८३ अध्याये) निर्माल्यधारीविष्णोस्तु विष्वक्सेनश्चतुर्भुजः ॥ शंखचक्रगदापाणिर्दीर्घश्मश्रुर्जटाधरः ॥ १ ॥ रक्तपिङ्गलवर्णस्तु सितपद्मोपरिस्थितः ॥ यत्तृतीयस्वरांतेन संयुक्तोबिन्दुनेन्दुना ॥ २ ॥ कीर्तितस्तस्यमंत्रोयं तेनतंपरिपूजयेत् ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

विसर्जनंतथाविष्णोरैशान्यांपरिकीर्तितम् ॥ ३ ॥ (शिवनिर्माल्यधारीचण्डेशस्तस्यप्रतिमाविचारोऽष्टमपरिच्छेदे पूर्वोक्तएवतद्द्रष्टव्यः) ॥ (सात्त्विकहनुमत्प्रतिमा-मंत्रमहोदधौ) दहनतप्तसुवर्णसमप्रभं भयहरंहृदयेविहितांजलिम् ॥ श्रवणकुंडलशोभिमुखांबुजं नमतवानरराजमिहाद्भुतम् ॥ १ ॥ (ब्रह्माण्डेपि) स्फटिकाभं स्वर्णकांतिं द्विभुजंचकृतांजलिम् ॥ कुंडलद्वयसंशोभिमुखांभोजंहरिंभजे ॥ २ ॥ (राजसप्रतिमातंत्रसारे) महाशैलंसमुत्पाट्य धावंतंरावणंप्रति ॥ तिष्ठतिष्ठरणेदुष्ट घोररावंसमुत्सृजन् ॥ १ ॥ लाक्षारक्तारुणंरौद्रं कालांतकयमोपमम् ॥ ज्वलदग्निसमंनेत्रं सूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ अंगदाद्यैर्महावीरैर्वेष्टितंरुद्ररूपिणम् ॥ २ ॥ (अथोच्छिष्टगणपतिप्रतिमाध्यानं-मंत्रमहोदधौ) चतुर्भुजं रक्ततनुं दधानं पाशांकुशौ मोदकपात्रदन्तौ ॥ करैर्दधानं सरसीरुहस्थमुन्मत्तमुच्छिष्टगणेशमीडे ॥ १ ॥ इति प्रतिमाविचारः ॥ इतिश्रीमन्महाराजाधिराजक्षत्रियकुलार्कमरुदेशान्तर्गत-श्रीबीकानेराधिपतिश्रीगंगासिंहवर्मणांसमाज्ञया श्रीरत्नगढनिवासिनागौडवंशोद्भवेनवासिष्ठगोत्रोत्पन्नश्रीरामकृष्णाऽमरचंद्रशर्मणांपौत्रेण श्रीकस्तूरिचंद्रात्मजेन श्रीचतुर्भुजदत्तसूनुना श्रीमहादेवभक्तमाध्यंदिनबाजसनेयिनानानिबंधकर्त्रापण्डितश्रीचतुर्थीलाल (चौथमल्ल) शर्म्मणाविरचिते चातुर्थीलालभास्करेमहानिबंधे बहुसाहस्रे :सर्वदेव-प्रतिष्ठाप्रकाशाख्ये प्रथमग्रंथे परिशिष्टपरिच्छेदः समाप्तः ॥ ९ ॥

॥ समाप्तश्चायं सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशः ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

इदं पुस्तकं क्षेमराज-श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना मुम्बय्यां (खेतवाडी ७ वीं गली खम्बाटा लैन)
स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" (स्टीम्) मुद्रणयन्त्रालये मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।
संवत् १९६८, शके १८३३.

पुस्तक मिलनेका ठिकाना-
खेमराज श्रीकृष्णदास-"श्रीवेङ्कटेश्वर" स्टीम्-प्रेस-बंबई.

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection

Digitized by Sarayu Trust Foundation Delhi and eGangotri.

॥ * ॥ इति सर्वदेवप्रतिष्ठाप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥

CC0. In Public Domain Kirtikant Sharma Najafgarh Delhi Collection